

М. Т. Авдеева

**СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

Том 1

ВОРОНЕЖСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ УНИВЕРСИТЕТ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА СЛАВЯНСКОЙ ФИЛОЛОГИИ
ЛАБОРАТОРИЯ ВОРОНЕЖСКОГО ЛИНГВОКРАЕВЕДЕНИЯ
им. проф. В. И. СОБИННИКОВОЙ

М. Т. Авдеева

**СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

**Том 1
А—М**

Воронж
ИПЦ ВГУ
2008

УДК 811.161.2(374.8)

A18

*Издание осуществлено при финансовой поддержке РГНФ,
проект № 08-04-56401 а/Ц*

Рецензенты:

доктор филологических наук, профессор *Е. Д. Глуховцева*
(Луганский национальный университет им. Т. Шевченко);
кандидат филологических наук *В. А. Сёмушкин*
(Воронежский государственный университет)

Авдеева М. Т.

A18 Словарь украинских говоров Воронежской области : в 2 т. / М. Т. Авдеева ; Воронежский государственный университет. — Воронеж : Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2008. — Т. 1 : А—М. — 2008. — 228 с.

ISBN 978-5-9273-1524-6

У Украинская лексика, представленная в словарных статьях, сохранит диалектный материал для дальнейшего его исследования, выяснения устойчивости и условий жизнеспособности тех или иных лексических групп слов. Словарь адресован диалектологам и историкам языка, учителям-словесникам в сёлах с украинским населением, краеведам и всем, кто интересуется историей и языковой ситуацией края.

УДК 811.161.2(374.8)

ISBN 978-5-9273-1524-6 (Т. 1)

ISBN 978-5-9273-1467-6

© Авдеева М. Т., 2008

© Воронежский государственный университет, 2008

© Издательско-полиграфический центр Воронежского государственного университета, 2008

ПРЕДИСЛОВИЕ

В основу словаря положены два источника: картотека кафедры славянской филологии Воронежского государственного университета и картотека автора. Первую составили в основном записи студентов филологического факультета, прилагаемые к дипломным проектам, вторую — записи автора словаря. Базовым селом является село Старотолучево Богучарского района Воронежской области, в котором записи велись на протяжении многих лет. Значительно пополнили наши материалы и данные картотек и фонотек Воронежского государственного педагогического университета и Борисоглебского педагогического института. Изученный материал характеризует говоры как активно функционирующую языковую систему, в значительной степени сохраняющую основные особенности украинского языка на всех его уровнях.

Разумеется, говоры испытывают сильное влияние русского языка, что понуждает активизировать работу по сбору материала. Записи при помощи современной звукозаписывающей техники позволяют подвергать проверке зафиксированное на бумаге и убеждают в том, что, несмотря на означенное влияние, говоры всё ещё остаются достаточно стабильной языковой системой.

В названных картотеках представлены записи из тех районов Воронежской области, на территории которых широко (а в некоторых случаях — как в Подгоренском, Россошанском, Кантемировском, Богучарском, Петропавловском — исключительно или преимущественно) распространены украинские говоры. Это в основном юго-западные и южные районы области: Острогжский, Лискинский, Каменский, Ольховатский, Подгоренский, Павловский, Россошанский, Кантемировский, Богучарский, Петропавловский, Калачеевский.

ХАРАКТЕРИСТИКА ЛЕКСИКИ УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ

На территории Воронежской области соседствуют говоры русского и украинского языков. В южных районах области говоры последнего продолжают собой непрерывный диалектный массив, начинающийся на территории Украины, в ряде северных, северо-восточных районов (как, например, Грибановский, Новохопёрский) это отдельные украинские поселения среди южнорусского диалектного окружения.

Обычно любой человек может адекватно оценить звучащую речь: сказано это на родном или на иностранном языке, если на родном — то к какой его подсистеме относится высказывание (литературному языку или говору) и т. д. Говоры русского языка русский человек ассоциирует прежде всего с их фонетическими особенностями: на севере окажут, на юге произносят гортанный (точнее — фрикативный) [Г]. Услышав украинский говор, россиянин понимает, что это не русский (хотя и похожий) язык, по совокупности признаков, и на первом месте в этом случае, пожалуй, будут не фонетические особенности, а слово в целом. Во-первых, в речи на украинском литературном языке или говоре достаточно много непонятных для русского слов, во-вторых, — слов, которые становятся неузнаваемыми из-за непривычных формо- и словообразующих морфем.

Украинские говоры на территории России, в том числе и в Воронежской области, отличаются не только от говоров русского языка (что естественно), но и от говоров украинского. При этом не только в той степени, в какой различаются между собой два любых говора одной языковой системы, но и тем, что они многое заимствовали из русского языка, в основном — из его литературного варианта. Учитывая эти особенности украинских говоров, их словарный состав можно для более полной характеристики условно разделить следующим образом.

1. Слова, полностью или почти полностью совпадающие в русском и украинском языках. Это такие лексемы, как *вода, дорога, муча, рука, огонь, читать, спать, стать, плакать* и т. п. Говоря

о почти полном их совпадении, мы имеем в виду, что и в таких словах при их произношении есть разница. Так, в русском языке в словах *вода, дорога* в безударном положении на месте *О* произносится *А*, а в украинском этот звук не меняется. Но такие отличия, как мы полагаем, не мешают пониманию высказывания и не отличаются от тех, которые отличают, например, разные говоры русского языка.

II. Слова, имеющие регулярные фонетические отличия по отношению к соответствующим словам русского языка. Например, *нести, зеленый¹, близкий, нис, хвѣб* и т. п. В таких словах отражены основные фонетические закономерности украинского языка, которые отличают его от русского:

1. Твёрдость согласных перед [Е], [И]: *весна, книжка, мести, красивый, повернуть, пережарить, прекрасный* и т. п.

2. Гласный [I] на месте древнерусских [О], [Е]: *пори́г* (ср. рус. *порог*), *кѣт* (*кот*), *пѣч* (*печь*), *нѣч* (*ночь*), *шѣсть* (*шесть*), *камѣнь* (*камень*) и т. п. Этот звук выступает только в закрытых слогах. Ср.: *пороги, котѣ, на пѣчі, уночі, шести, на каменѣ*.

3. Гласный [I] на месте древнерусского звука, обозначаемого буквой «ять» (в русском языке на месте этого звука выступает [Е]): *білѣть, білок, яс, сѣно, горѣть, смѣяться, сѣять, вѣтер, вѣять* и под. Такой [I] выступает как в закрытых, так и в открытых слогах.

4. У неслоговой [Ў] в соответствии с русским [Л] в сочетании с [О] между согласными в корнях слов, а также на конце глаголов прошедшего времени в мужском роде. В украинской орфографии [Ў] передаётся буквой *В*: *ковк, дождѣй, ковбаса, ковтун, лежав, читав, ходив, брав*.

5. Другие особенности менее частотны и встречаются в небольшом количестве слов. Например, смягчение шипящих перед [I] (*жѣнка, шѣсть*), мягкость [Ц] (*цѣлий, цѣдить, революція*), в ряде случаев отсутствие перехода [Е] в [О] (*варѣний, зелѣний, печѣний, весни, но жоветѣй, чоловік*), твёрдость губных (*п'ять, любов, м'ясо*) и некоторые другие (ср. укр. *рю* — рус. *роу, крию* — *кроу, налий* — *налей, голубий* — *голубой, плохий* — *плохий, плаття* — *платье, солодкий* — *сладкий*).

¹ Примеры лексики говора передаются с использованием графики украинского языка. Написание приближено к произношению, то есть применяется так называемая упрощённая транскрипция.

III. Слова, которые в украинском и русском литературных языках различаются словообразующими и формообразующими морфемами, наличием или отсутствием исторических чередований. В большинстве случаев такие слова в говоре по составу тождественны русским, но фонетически оформлены в соответствии с особенностями украинского говора, в котором они функционируют. Это, вероятно, должно свидетельствовать об их заимствовании из русского языка и освоении фонетическими средствами говора. Например, рус. *возможный* — укр. *можливий* — в говоре *возможний*, рус. *ученик* — укр. *учень* — в говоре *учіник*, *заведующий* — *завідувач* — *заведуючий*, *развитие* — *розвиток* — *розвітія*, *настроение* — *настрій* — *настрокія*, *восстание* — *повстання* — *восстання* (последние примеры отличает ещё и формальный показатель рода). Однако в ряде случаев — вероятно, в случае относительной древности того или иного слова — отмечается полное совпадение с украинским вариантом: *вывешивать* (рус. *вывешивать*), *выволакивать* (рус. *выволакивать*), *разбрызгивать* (рус. *разбрызгивать*).

IV. Слова, которым нет однокоренных соответствий в украинском литературном языке. Говором они заимствованы из русского, так как у него практически нет других путей развития словарного состава. Именно это обстоятельство — пополнение (обновление) лексического состава за счёт русских слов в отличие от украинских говоров Украины — наиболее наглядно обнаруживает углубляющиеся различия между украинскими говорами смежных, но входящих в состав разных государств территорий. Счёт заимствованных слов идёт на сотни. Это такие слова, как *боляница* (укр. *лікарня*), *вкус* (*смак*), *воротник* (*колір*), *воспитать* (*виховати*), *крахобор* (*скнара*), *носки* (*шкарпетки*), *отпор* (*відсіч*), *отвечать* (*відповідати*), *понравиться* (*сподобатися*), *посетитель* (*відвідувач*), *родители* (*батьки*), *разрешить* (*дозволяти*), *сквозняк* (*протяг*) и другие. Все они органично входят в лексический состав говора, освоены его грамматическими и фонетическими средствами (ср. *звинися* — *извинение*), в том числе диалектными. Такие слова воспринимаются принадлежащими местной речи, как и другие слова, общие для русского и украинского языков (*нога*, *вода*, *рука* и т. п.), тем более что многие украинские слова, соответствующие заимствованиям из русского, носителям говора неизвест-

ны. Например, из приведённых примеров в говоре употребляется только слово *камір* (наряду с заимствованным из русского *воротник*), хотя это не единственный пример, когда в говоре сосуществуют исконное слово и заимствованное. Это, например, такие пары, как *больний* - *хворий*, *болтати* - *теревенити*, *бросати* - *кидати*, *візде* - *скрізь*, *вмісті* - *разом*, *воскріссиня* - *неділя*, *всеравно* (*всьо равно*) - *однаково*, *вторий* - *другий*, *глаз* - *око*, *дважды* - *двічі*, *дворгати* - *смикати* и др. Известно, что любая языковая система, а следовательно, и говор, старается избавиться от избыточных средств, к которым, в частности, относятся и лексические дублиеты, то есть слова с одинаковым значением. Однако ясно и то, что язык (литературный язык или говор) не так-то легко расстаётся с имеющимся запасом слов. Между исконной и заимствованной лексикой развиваются разные отношения, способствующие её закреплению в системе говора: от абсолютных синонимов до семантической или стилистической дифференциации, употребления в качестве средства коннотации. Так, в предложениях *Не, она хвора, она така больна...* / *То в мене це око боліло і в вуху шпигало, а тепер цей глаз болить* слова *хвора* и *больна*, *око* и *глаз* употребляются без видимой дифференциации.

При семантической дифференциации исконная лексика говора, как правило, сужает своё значение. Ср. употребление глаголов *ухажувати* (заимствованный) и *доглядати* (исконный): *Так я в глаза вистьобала: не вмісти ви за садком ухажувати / Всі спеціалісти їздять на лошадах. Дома держи і вхажуй за ними / Чи Ви не погодитесь за мою матерею доглядати?* *Доглядати* можно также за ребёнком, то есть исконный глагол употребляется по отношению к человеку, требующему ухода: больному, старому, ребёнку. Не развившая особого значения исконная лексика встречается преимущественно в речи старшего поколения и постепенно выходит из употребления.

Таким образом, особое положение украинских говоров по отношению к двум языкам способствует развитию особых синонимических отношений, при которых в одной диалектной системе гармонично сочетаются лексические средства двух языков. При этом процессе пополнения словаря говора происходит за счёт освоения лексики русского языка.

V. Собственно украинская лексика. Слова этой группы составляют основу Словаря украинских говоров Воронежской области. Проблема дифференциации родственных языков по их происхождению и взаимному соотношению всегда представлялась сложной. Нет в языкознании и чётких критериев разграничения восточнославянской лексики по трём родственным языкам.

В принятой нами классификации к украинской относим лексику, отсутствующую в Большом академическом словаре русского языка (БАС) и наличие её в одиннадцатитомном Словаре украинского языка. К украинской лексике говора отнесены также слова, отсутствующие в обоих словарях, и слова, отмеченные в БАС как областные. Первые относятся к локальным диалектизмам, вторые в украинском языке большей частью являются общеупотребительными.

СПЕЦИФИКА СЛОВАРЯ И ПРИНЦИПЫ ОТБОРА ЛЕКСИЧЕСКОГО МАТЕРИАЛА

Диалектные словари относят к частным словарям того или иного языка, отражающим особый его стилистический пласт, хотя к реестровому слову, представляющему собой лексический диалектизм, часто подходят так же, как в двуязычных словарях -- его переводят, то есть приводят эквивалент из литературного языка. Толкуют (признак одноязычного словаря) этнографизмы, но их в современных говорах не так уж много. Одноязычным такой словарь остаётся за счёт того, что и перевод (его в этом случае следует считать толкованием с помощью литературных синонимов), и толкование, и иллюстративный материал подаются в терминах одного национального языка, хотя и разных его подсистем.

Иное дело со словарём украинских говоров на территории России. Его специфика объясняется особенностями самой языковой ситуации в системе этих говоров, которую определяет то обстоятельство, что, будучи генетически украинскими, они, с одной стороны, в настоящий период своего развития изолированы от украинского литературного языка и его разговорной разновидности,

а с другой — ориентированы на русский литературный язык как «образцовую форму». Носители украинских говоров живут в русской языковой среде и хорошо в ней ориентируются: прекрасно понимают русскую речь, говорят, хотя несколько хуже, по-русски (сказывается межъязыковая интерференция). На русском языке ведется преподавание в школе, он используется средствами массовой информации и т. п. Русскоязычному собеседнику также нетрудно понять носителя украинского говора. Но-первых, опорой в их общении выступает общая для двух языков лексика, а во-вторых, в условиях постоянного воздействия русского языка украинские говоры заимствовали значительный пласт русских слов, утратив часть лексики собственно украинской.

Таким образом, следует признать, что украинские говоры на территории Воронежской области (как, по-видимому, и всей России) выпадают из системы украинского национального языка. Это означает, что они лишаются поддержки этой системы. На уровне лексики это выражается, в частности, в том, что пополнение словаря говоров происходит исключительно за счёт русского языка, исконная украинская лексика вытесняется, происходит сужение значений отдельных слов. Часто сохранению того или иного слова способствует только то, что оно употребляется в экспрессивном или переносном значении или развивает его наряду с прямым, — условие, которое удерживает диалектную лексику в составе любого говора.

Поскольку в наших говорах в с я украинская лексика функционирует только в устной, притом диалектной, речи, то и диалектной следует признать её в с ю, независимо от того, какой из подсистем украинского языка она принадлежит — диалекту или общенациональному языку.

Так, и слово *казать* (общеупотребительное), и слово *капiть* (диалектное) в исследуемых говорах будут диалектными, так как их нет в системе распространённого здесь литературного языка (русского), они не употребляются диалектоносителями в нормированной речи (это речь на русском языке), тем более в письменном её варианте.

Полагаем, что в сложившейся языковой ситуации при составлении словаря этих говоров в него следует включать в с ю украинскую лексику, исключая общую для двух языков (как *рука, нога,*

дорога и под.) или имеющую регулярные фонетические отличия (как *ліс, ніс, хліб, весна* и под.), поскольку, как уже говорилось выше, именно лексика в первую очередь подвержена влиянию. Замысловатую же из русского языка лексику следует считать не диалектной, как, например, в соседней Луганской области Украины, а общеупотребительной, нейтральной.

К обстоятельствам, говорящим в пользу включения в словарь всей украинской лексики говоров, следует отнести и то, что более устойчивыми оказались украинские лексемы, которые отражают реалии традиционной материальной и духовной культуры сельских жителей, те глубинные её пласты, которые в наибольшей степени сохраняются именно в языке.

Стремясь отразить современное состояние говоров, мы включаем в него только лексику, записанную в последние 50—60 лет непосредственно от диалектоносителей, и не прибегаем к старым печатным источникам.

СТРУКТУРА СЛОВАРНОЙ СТАТЬИ

Словарную статью традиционно открывает заголовочное слово, сопровождаемое грамматическими пометами в пределах тех возможностей, которые дают имеющиеся записи диалектного материала.

Для имен существительных по возможности указывается окончание родительного падежа. Например: **БАЙКА**, -и, **БАЙБАК**, -а, **БАРЛІГ**, -огó, **БОВТОК**, -ткі. Часть корня при окончании указывает на чередование или белготу гласного.

Для прилагательных указываются окончания женского и среднего рода: **ДЖАМУРНИЙ**, -а, -е.

Глаголы сопровождаются обозначением вида. Если есть примеры того и другого вида, то в начале словарной статьи они приводятся оба. Полагаем, что таким образом будет глубже представлена семантика слова. Например: **БРЯЗЧАТЬ**, *несов.*; **ЗГАДУВАТЬ**, **ЗГАДАТЬ**.

Для неизменяемых слов указывается их часть речи: **ВАЖКО**, *нар.*

Слова с минимальными морфологическими отличиями и фонетические варианты подаются через запятую: **ВІДКІЛЬ, ВІДКІЛІЯ**, нар.; **ВІХОТЬ, -хтя, ВІХОТЬ, -хтя; ВАРГА, -н, ВАРЬГА, -н**.

Кроме грамматических, в словаре используются также осемантические, стилистические и функциональные пометы (см. в списке сокращений).

ПЕРЕКРЁСТНЫЕ ССЫЛКИ

Помета *См. также* указывает на слово с тем же значением. В этом случае оно толкуется как *То же, что*. Например: **ВАЛ¹**, -а. Ряд, вал, образованный из подсыхающей травы нескольких соединённых вместе покосов. *Який великий вал...* Трн. Лиск. См. также **валок**. **ВАЛОК**, -лка. То же, что **вал¹**.

Эта же помета может указывать и на слово с близким значением. В таком случае при втором (отсылочном) слове в конце статьи есть помета *Ср.*, которая указывает на близость в значении.

СПИСОК УСЛОВНЫХ СОКРАЩЕНИЙ

безл. — безличное	предл. — предлог
бран. — бранное	презр. — презрительное
вводн. — вводное	прим. — преимущественно
в знач. сказ. — в значении сказуемого	пренебр. — пренебрежительное
вульг. — вульгарное	прост. — просторечное
груб. — грубое	разг. — разговорное
дет. — детское	религ. — религиозное
звукоподр. — звукоподражательное	сказ. — сказочное
ласк. — ласкательное	снисх. — снисходительное
межд. — междометие	собр. — собирательное
мест. — местоимение	сов. — совершенный вид
миф. — мифологическое	сочув. — сочувственное
мн. — множественное	ср. степ. — сравнительная степень
нар. — наречие	увеличит. — увеличительное
неизм. — неизменяемое	уменьшит. — уменьшительное
неодобр. — неодобрительное	устар. — устаревшее
несов. — несовершенный вид	част. — частица
перен. — переносное	шутл. — шутливое
пог. — поговорка	эвф. — эвфемизм
	жэпр. — экспрессивное

СОКРАЩЁННЫЕ НАЗВАНИЯ НАСЕЛЁННЫХ ПУНКТОВ

- Алдр. Остр. — село Александровка Острогожского района
Алди. Павл. — село Александровка-Донская Павловского района
Али. Рос. — село Алейниково Россошанского района
Алф. Н.-Хоп. — село Алфёровка Новохопёрского района
Арх. Бутур. — село Архангельское Бутурлиновского района
Бзм. Павл. — хутор Безымен Павловского района
Бл. Плб. Остр. — село Ближняя Полубяшка Острогожского района
Блг. Подг. — село Белогорье Подгоренского района
Бнд. Кант. — село Бондарево Кантемировского района
Бни. Вороб. — село Банное Воробьёвского района
Брз. Павл. — село Берёзки Павловского района
Брз. Подг. — село Берёзово Подгоренского района
Брл. Н.-Хоп. — село Бурляевка Новохопёрского района
Бчк. Петр. — село Бычок Петропавловского района
Влд. Лиск. — село Владимировка Лискинского района
Влс. Гриб. — село Власовка Грибановского района
Влш. Остр. — село Волошино Острогожского района
Ври. Павл. — село Воронцовка Павловского района
Вск. Лиск. — село Высокое Лискинского района
Втб. Подг. — хутор Витебск Подгоренского района
Глв. Бог. — село Гашиёвка Богучарского района
Грг. Подг. — село Григорьевка Подгоренского района
Грм. Кант. — село Гармашевка Кантемировского района
Гри. Калач. — хутор Гринёв Калачевского района
Дяв. Петр. — село Дедовка Петропавловского района
Дрз. Ольх. — село Дроздово Ольховатского района
Дрк. Реп. — село Дракино Репьёвского района
Дчи. Бог. — село Дьяченково Богучарского района
Ектр. Лиск. — село Екатериновка Лискинского района
Енд. Семил. — село Ендовище Семилукского района
Жан. Рос. — село Жилино Россошанского района
Жрв. Кант. — село Журавка Кантемировского района
Зли. Бог. — село Залиман Богучарского района
Змс. Петр. — хутор Замостье Петропавловского района

Зив. Кант. — село Зайцевка Кантемировского района
Иви. Кант. — село Ивановка — I Кантемировского района
Квш. Подг. — хутор Кувшин Подгоренского района
Кзн. Тал. — село Казанка Таловского района
Клб. Лиск. — село Колыбелька Лискинского района
Клш. Ольх. — село Кулешовка Ольховатского района
Кми. Кам. — посёлок Каменка Каменского района
Кми. Остр. — село Каменка Острогожского района
Кпи. Бог. — село Купянка Богучарского района
Крв. Пл. Остр. — село Кривая Поляна Острогожского района
Кри. Остр. — село Кришица Острогожского района
Кри. Кам. — село Карпенково Каменского района
Крс. Калач. — село Краснополье Калачевского района
Крс. Н.-Хоп. — село Красное Новохопёрского района
Крс. Петр. — село Красносёловка Петропавловского района
Крч. Кам. — село Кириченково Каменского района
Лкв. Подг. — село Лыково Подгоренского района
Ломы Вороб. — село Ломы Воробьёвского района
Лсв. Павл. — село Лосево Павловского района
Лти. Семил. — село Латное Семилукского района
Млх. Лиск. — село Мелакшино Лискинского района
Мми. В. Мам. — село Мамоновка Верхнемамонского района
Мни. Калач. — село Манино Калачевского района
Мри. Кам. — село Марки Каменского района
Мрч. Ольх. — село Марченковка Ольховатского района
Мсв. Лиск. — село Мисево Лискинского района
Мтр. Кант. — село Митрофановка Кантемировского района
Мхл. Кант. — село Михайловка Кантемировского района
Мхл. Павл. — село Михайловка Павловского района
Нвб. Кант. — село Новобелая Кантемировского района
Нвзд. Лиск. — село Новозадонск Лискинского района
Нвлк. Подг. — село Ново-Александровка Подгоренского района
Нвмл. Калач. — село Новомеловатка Калачевского района
Нвтл. Вороб. — село Новотолучево Воробьёвского района
Нвх. Ольх. — село Новохарьковка Ольховатского района
Нжб. Бутур. — село Нижний Бык Бутурдиновского района
Нжкм. Тал. — село Нижняя Каменка Таловского района

Нзр. Ольх. — село Назаровка Ольховатского района
Нкл. Вороб. — село Никольское Воробьёвского района
Нкрб. Рос. — село Нижний Карабут Россошанского района
Нлкс. Подг. — село Новоалександровка Подгоренского района
Нвс. Рос. — село Новопостояловка Россошанского района
Ольх. — село Ольховатка Ольховатского района
Опыт Подг. — посёлок Опыт Подгоренского района
Пдб. Рос. — село Поддубное Россошанского района
Пдг. Рос. — село Подгорное Россошанского района
Пдк. Бог. — село Подколodновка Богучарского района
Петр. — село Петропавловка Петропавловского района
Плн. Остр. — хутор Паленин Острогожского района
Плс. Бог. — село Плесновка Богучарского района
Плт. Бог. — село Полтавка Богучарского района
Подг. — село Подгорное Подгоренского района
Пов. Рос. — село Поповка Россошанского района
Прб. Подг. — село Порубежное Подгоренского района
Прбг. Кант. — село Первая Бугаёвка Кантемировского района
Прв. Калач. — село Переволочное Калачеевского района
Прг. Калач. — село Пирогово Калачеевского района
Пск. Павл. — село Пески Павловского района
Пск. Петр. — село Пески Петропавловского района
Пср. Кант. — село Писаревка Кантемировского района
Птр. Павл. — село Петровка Павловского района
Птр. Лиск. — село Петропавловка Лискинского района
Пхв. Лиск. — село Пухово Лискинского района
Рдв. Кант. — село Рудаевка Кантемировского района
Реп. — село Репьёвка Репьёвского района
Рос. — город Россошь
Сга. Подг. — село Сагуны Подгоренского района
Скн. Кант. — село Скнаровка Кантемировского района
Смг. Кант. — село Смаглеевка Кантемировского района
Смл. Подг. — хутор Самойленков Подгоренского района
Сми. Калач. — село Семёновка Калачеевского района
Срк. Бутур. — село Сериково Бутурликовского района
Ст. Криш. Петр. — село Старая Криуша Петропавловского района
Стмл. Петр. — село Старомеловая Петропавловского района

Стгл. Бог. — село Старотолучево Богучарского района
Твр. Бог. — село Твердохлебово Богучарского района
Твр. Кам. — село Тимирязевка Каменского района
Три. Лиск. — село Троицкое Лискинского района
Три. Бог. — село Терешково Богучарского района
Ттр. Канг. — село Гитаревка Кантемировского района
Тхр. Кам. — село Тхорёвка Каменского района
Укр. Рос. — хутор Украинский Россошанского района
Чрк. Павл. — село Черквское Павловского района
Чрк. Рос. — село Чернышовка Россошанского района
Шпж. Ольх. — село Шапошиковка Ольховатского района
Шрм. Рос. — село Шрамовка Россошанского района
Щучье Лиск. — село Щучье Лискинского района
Ярг. Бутур — хутор Яруга Бутурлиновского района
Ярк. Остр. — село Ярки Острогужского района
Ярк. Кам. — село Ярки Каменского района

Украинский алфавит
Український алфавіт

Аа	Бб	Вв	Гг	Гг	Дд	Ее
Єє	Жж	Зз	Ии	Іі	Її	Йй
Кк	Лл	Мм	Нн	Оо	Пп	Рр
Сс	Тт	Уу	Фф	Хх	Цц	
Чч	Шш	Щщ	Юю	Яя	Ьь	

В словаре используются два алфавита: русский и украинский. С использованием украинского алфавита подаются реестровое слово и иллюстративный материал.

Украинский алфавит мало отличается от русского, но некоторые буквы всё же требуют замечаний.

Е соответствует букве Э русского алфавита. Согласные перед ней не смягчаются. Таким образом, одинаково написанное слово **ВЕСНА** на русском и на украинском языках будет звучать по-разному. В украинском прочтении — как русское *вэсна* или *высна*.

И читается, как Ы русского языка. Следовательно, слово **ЗИМА** тоже будет читаться по-разному. По-украински — как русское *зыма*.

І читается, как русское И: **ХЛІБ** звучит, как написанное по-русски *хлеб*.

Ї обозначает два звука и читается, как йотированный И в слове *ручьи* (*ручьиі*). Например, *їх* (как *йих* в русском написании), *моїх* (*мойих*).

Є соответствует букве Е русского алфавита. Так, слово **СИНЄ** читается, как написанное по-русски *смые*.

Г читается, как Г в русском языке

Г в украинском языке фрикативный и произносится, как соответствующий звук в русских говорах Воронежской области. Слов с таким звуком гораздо больше, чем слов с г.

Сочетание букв **ДЖ**, **ДЗ** читается как слитные звуки. **ДЖ** — как в русском языке **Ч** перед звонким согласным. Например, как в словосочетании *дочь дома*, произнесённом при минимальной паузе между словами. **ДЗ** — как **Ц** в произнесённом таким же образом *отец дома*.

Знак апострофа (') используется так же, как Ъ в русском языке. (р.: рус. *объявление* и укр. *об'ява*.)

А

АБИ, *союз* Лишь бы, только бы. *Він що хочеш буде робить, абі тільки уроки не учить.* Змс. Петр. *В магазині — там все с абі твої гроші.* Стгл. Бог. Повсеместно.

АБИДЁ, *нар.* Где попало, где угодно. *Він же не хоче абидё, а де лучче...* Стгл. Бог.

АБИКУДІ, *нар.* Куда пошло. Повсеместно.

АБИХТЇ, -кого, *мест.* Кто угодно; кто пошло. *Це ж вам, мал, не абихтї, а сам председа-тель.* Стгл. Бог.

АБИШЇ, -чого, *мест.* Что угодно; что пошло. Повсеместно. ♦ **Абі чого** — та більш нічого (неодобр.) — при осуждении необоснованного желания или предосудительного действия. Стгл. Бог.

АБИЯК, *нар.* Кое-как, как попало. *Як то зроблено абияк, так чого од його ждуть...* Стгл. Бог. *Абияк, наперекосяк...* Стгл. Бог. *Це ж він не абияк старався...* Стгл. Бог.

АБИЯКИЙ, -якого, *мест.* Какой-нибудь, какой пошло,

кое-какой. *Це ж не абиякі гроші треба...* Стгл. Бог.

АБО, *союз* Или, либо. *Або оце хоч Америку взять... Що ж там — хочуть нам добра чи шо?* Стгл. Бог. *Та то вона буде або в Любки, або в Пінки — більш ніде.* Стгл. Бог. Повсеместно.

АВЖЕЖ, *част.* Конечно, разумеется, без сомнения, в конце концов. *Авжеж він прийде, більш йому дівачка нікуди.* Стгл. Бог.

АГЇ, *чист.* Да, хорошо, так. Повсеместно. ♦ **Агї бач** — при неожиданном воспоминании, вопросе; да, кстати. *Агї бач, за-була спросить...* Стгл. Бог.

АГЛОЇД, -а (бран.). Человек, ведущий паразитический образ жизни. Перец. также о животных и птицах. *Оце ще міні — бісів аглоїд Грн. Калач. Ну, набігли, аглоїди...* Киш! Стгл. Бог.

АГРОНОМКА, -и. Женщина-агроном. *Агрономку взяв за-між.* Прв. Калач.

АГУЛЬС, -я. Каменистый уголь (топливо). *Як гарна гарить агульс. Ми купили дві тони агульс.* Кми. Остр.

АДЖЕБА, *част.* (устар.) Да; конечно. Употребляется для подтверждения согласия. — *Я щось скажу, а она: «Аджеба».* — *Та тепер же кажемо неге», ото ж оно це саме.* Стгл. Бог. — *Треба б йому зорать на зиму трактуром.* — *Аджеба.* — *Так моді б, може, лучше родилась.* Стгл. Петр.

АДЖЕ, АДЖЕ Ж, *част.* (устар.). Ведь. *Сходи до Івана, скажи, щоб він у неділю прийшов. Адже ж він обіцяв...* Стгл. Бог. *Адже она гарна дівчина?* Кри. Подг.

АДУДИРІ, -ів. Гостиницы. *Пийдем адбирать адудирі.* Кмв. Остр.

АЖ, *част.* Даже; что даже. *Він же десь далеко, чі аж десь на шахтах...* Стгл. Бог. *Воду так бедне п'є, аж похлипаєця.* Стгл. Бог. Повсеместно.

АЖОН, *част.* Указывает на что-л. находящееся в некотором отдалении; вон. *Ажон на бугрі хата стоїть, це моя сестра живе.* Ст. Кри. Петр. *Ажон батько пішов, біжи доганяй!* Стгл. Бог., Бчи. Петр., Змс. Петр.

АЖОНДЕЧКИ, *част.* То же, что ажон. *Ажондечки, дикись, відро, піди принеси.* Стгл. Бог.

АЖОСЬ, АЖОСЯ, *част.* Употребляется для указания на находящееся или происходящее

в непосредственной близости (при пересказывании — как бы перед глазами); вот. *Картошка не впис сходить, і они [колорадские жуки] ажось* Ст. Кри. Петр. — *Що це? — Та не це! Ажось!* Стгл. Бог. Повсеместно.

АЖОСЬДЕЧКИ, *част.* Вот, вот-вот, в самом скором времени. *Підожди, ажосьдечки хазяїн приїде.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

АЖНО, союз. Или. *Він ажно в горат паїде, ажно ні. Ажно ти дурак?* Бл. Пль. Остр.

АЗІЯГ, -а. Варвар, жестокий, невоспитанный человек, хулиган. *Він у вас як азіяг.* Лемы Вороб.

АЛІА. ♦ *Хоч аліа кричі* —хоть кричи караул. *Роботи багато, не вправцяся, хоч аліа кричі.* Стгл. Бог.

АЛЕЛІЄ, межд. Выражение укоризны по отношению к маленьким детям. *Алеліє! Це шо ж туй мокро?* Стгл. Бог.

АЛІ, союз. Или. *Зага аліа отрижка у жолюдкі.* Лсв. Павл.

АНАХТЕМА, -и (бран.). Дьявольщина, напраслина. *Отака анахтема...* Стгл. Бог.

АНАХТЕМІВ, -ова, -ове. Дьявольский, проклятый (?). *Ах ви, анахтімові діти!* Стгл. Петр., Стгл. Бог.

АНАХТЕМСЬКИЙ, -а, -є. То же, что анахтема. *Анахтемська*

дитина, яка билувана. Ломы Вороб.

АНУ, межд. Ну-ка, пу-тка. *Ану, посунься, розсівся на весь дван.* Стгл. Бог. *Ану, геть...* Стгл. Бог. *Ану, піди подивись, хто там.* Змс. Петр. Повсеместно.

АНУЧА, -і. Транка. *Куда ж дить це анучі... В чужих анучах і женився.* Кми. Остр. См. также онуча. Ср. багато.

АНЦІБОЛОТ, -а (бран.). Бодотный чёрт (?). *Щоб ви показали, анціболоти, маякались.* Рен.

АНЧУТКА¹, -и. Малярня. *Не треба купаця в річці, то анчутка нападе.* Нвта. Вороб.

АНЧУТКА², -и (бран.). Чертёнок, дьяволёнок. *Да то не діачина, а анчутка.* Екстр. Лиск.

АРЄЛІ, мн. Качели. *Мама, збілай міні арєлі, я арєляця буду.* Бл. Паб. Остр. См. также вишалка, горелі, крутілка.

АРЄЛЯТЬСЯ, несов. Качаться на качелях. *Я буду арєляця цілий день.* Бл. Паб. Остр.

АРКУЗ, -а. Крыжовник. *На городі росте аркуз.* Прв. Калач.

АРТЮХА, -и (неодобр.). Неопрятный, неповоротливый человек. *Ух, ти й артюха!* Стмд. Петр. *Іди сюда, артюха, я почию тубі кустком.* Гри. Калач.

АРЯ, межд. Отгонное для хищных птиц, таскающих щиплят. Стгл. Бог.

АСТРИК, -а. Астра. *У мене астрики багато і в огородці, і на городі.* Стгл. Бог. См. также гайстра.

АТАТА, межд. Угроза телесного наказания по отношению к маленькому, ещё не говорящему или только начинающему говорить ребёнку. *Атата! Не лизь, ото атата!* Стгл. Бог.

АТО. 1. Част Конечно, а как же, ещё бы. — *Бабушки, ви любите канхвети?* — *Ато* Стгл. Бог. 2. В знач. противит. союза. *Не лизь, ато битиму.* Стгл. Бог.

АЧ (ЕЧ, ИЧ), част. Ишь. Употребляется для выражения укоризны, изумления. *Ач, яка ласа до мяса.* Брись! Стгл. Бог. *Своє поїв і на чуже поглядаєш?* Ич, який хитрий! Стгл. Бог.

АШАТЬ, несов. Обращать внимание, бросаться (о кошке). — *По їх [по картам] там кішка топчеця.* — *Та не* Она же, брат, *лежить і не ашє до їх.* Стгл. Бог.

АЯКЖЕ, част. А как же; конечно, разумеется. — *Ти кіно будиш дивиця?* — *Аякже, абізатільно.* Стгл. Бог. Повсеместно.

Б

БА (бачиш, бачите), вводн. Видиш, видите. *Ба, коли дійшла чередь посуду мить.* Змс. Петр. *Так, ба, кáе, як плахо, як люди наміряють своїм родичам.* Сттл. Бог. *Ба, де висить твоє платтє.* Ектр. Лиск. Повсеместно. **♣ Ба он дé (бян дé)** — вон, там, вон там; видиш, где. Употребляется для указания на несколько отдалённый предмет. *Бан дé иде маладица.* Кря. Подг. *Бан дé ви є, а я вас шукаю.* Сттл. Бог.

БАБАЙ, -я, (сказ., миф.). Сушество, которым пугают детей. *Цить, ни плачь, ото бабай забирє.* Сттл. Бог.

БА́БКА, -и. Знахарка. *Де тiки ми з ним ни були: і в болницї, і по бабках — і нічого ни помагє.* Сттл. Бог.

БАБАЙКІЙ, -йóх, мн. Вёсла. *На оцю лотку да нові бабайкї б поставить — ото було б діло.* Лев. Павл.

БАБАК, -á. 1. Суслик, байбак. *Бабаки там ссть Ну, такі животні у нас там живуть, звірки такі ... риоция.* Твр. Бог. 2. Бобр. — *Де вони живуть, ті бабаки? — В воді.* Подг., Втб. Подг.

БАБСЬКИЙ, -а, -є. Старушечий; бабий. *Не буду я носить*

ці тухлі — бабські якісь. Сттл. Бог. *То все бабські вигадки.* Сттл. Бог.

БА́БКА, -и. Лечебная трава (какая?). *Ба́бка — трава така ростє синенька, тожє од простуди.* Лев. Павл.

БАБУ́СЯ, -і (устар.). Бабушка. *Бабу́сю забрали дочки в Луганськ, а хату — так я і ни знаю ... та продали ж, мабуть.* Бчк. Петр. *Дідусь ти бабу́ся розказувачи, як ни хотили у колхоз іти.* Срк. Бутур. *Та в тебе бабу́ся ще молода ..* Сттл. Бог. Повсеместно.

БАБ'ЯЧИЙ, -а, -є. Бабий, женский. *Гарно, шо ти знасти усі баб'ячі повадки.* Грн. Калач.

БАГА́ТИЙ, -а, -є. Богатый. *Там багáте село. Це село багáте.* Лтн. Семил. *Він тупер багáтий, так, може, ни вгада.* Змс. Петр. *Чім багáті, тим і радї.* Бчк. Петр. Повсеместно.

БАГАТÉНЬКИЙ, -а, -є. Достаточно богатый, богатенький. *Она багáта була, і ці багáтєнькі були.* Лкв. Подг. Повсеместно.

БАГАТÉНЬКО, нар. Немало, достаточно много. *Петро вжє багáтєнько огорода скопав.* Грн. Калач. *Там ужє багáтєнько сїна скошено.* Сттл. Бог. Повсеместно.

БАГАТИЙ, -я. Богатый человек. *О-о-о, та він-то багатий не абиякий.* Стгл. Бог.

БАГАТИТЬ, несов. Обогащаться, делаться богаче. *Ви все багатієте? Скоро нах і за родичів признавать не будете...* Стгл. Бог.

БАГАТИШАТЬ, несов. Богатеть, делаться богаче. *Люди багатішають, а життя нема...* Стгл. Бог.

БАГАТО, нар. Много. См. также *багацько*. *Багато всього, так коверзу'є.* Змс. Петр. *Подивись, чи багато в мене в голові лупі.* Стгл. Бог. *Як вода спаде, води в цій засушці багато, а в августі в їй риби повно.* Стгл. Бог. *Сей год багато яблук уродилося. Ох, та це багато розказувать.* Крс. Петр. *У сі барахла було багато, она багата була.* Лкв. Подг. Повсеместно.

БАГАТЬОХ, без нач. формы. Многих. *Тоді ж багатьох забрали...* Стгл. Бог.

БАГАТЮЩИЙ, -а, -с. Очень богатый. *Та вони там такі багатющі, що це їм нет нішто.* Стгл. Бог.

БАГІЦЬКО, нар. То же, что *багато*. *В мене багацько такого, що гідую.* Стгл. Бог. *Хліба кажний год собирали бага-*

цько Крп. Остр. *Як вродиця багацько зроби, насумим сушинику, а зимою будим озвар варить.* Ст. Крп. Петр. Повсеместно.

БАГІЧ, -а. Багач. Повсеместно.

БАГНЮКА, -и. Грязь. *На улиці багнюка.* Крп. Подг.

БАДІЛЛЯ, -я, собир. Ботва, стебли. *Телята кукуркузу пооб'їдали — осталось самі баділля.* Стгл. Бог. *Повиніють оце баділля на край огорода, а то як на зиму будуть пахать, так оно ж мішатеме.* Стгл. Бог.

БАЄЧКИ, неизм (пласк.). Спать (употребляется по отношению к детям). *Ходім баєчки, ходім.* Стгл. Бог.

БАЖАТЬ, несов. (устар.). Желать, хотеть. *Они ж і лосі, і кабани... Води і те, і те бажі, а там у коритах вода ж повсігда є.* Стгл. Бог., Тар. Бог.

БАЖАТЬСЯ, несов., безл. Хотеться. *Міні чаю бажіця.* Крп. Остр. *Чогось бажіця, чогось добрішого.* Стгл. Бог.

БАЗ, -а (-у). Огороженное место для стоянки, ночёвки скота. — *Скотину заганяють на баз.* — *А де це? Дама? Чи десь? — І дама, в колахі, і оце ж на Салонях [место выпаса].* Стгл. Бог. *У базу у їх таке безно, що ни проїлиш.* Бчк. Петр. Повсеместно.

БАЗАРЮВА́ТЬ, несов. Участвовать в базарной торговле с целью покупки или продажи чего-либо. *З гóрода? Базарюва́ли? Ну й як побазарюва́ли?* Стгл. Бог.

БАЗА́РЬ, -ю. Рынок, базар. *Поведу корову на база́рь. Ломы Вороб. Виписали підводу на база́рь. Прв. Калач. Повсеместно.*

БАЗІКА́ТЬ, несов. Болтать, балагурить. Часто употребляется в осуждающем контексте: говорить не по делу; разглагольствовать; то же, что трепаться (вупыг.). *Ще й базіка ... шо б воно понімаю.* Стгл. Бог. *Пішла та й базіка. А як базіка, так обсуждають друг друга. Ну, оці вже слова отходять. Оце спроби оцих дітей, они вже не знають.* Стгл. Бог. *Хвiate тiбi базікають.* Кри. Остр. *Ти з ним багато ни базікай.* Ект. Лиск. *Баби базікають за двором.* Прв. Калач. См. также **балаандрасить**, **балаясничать**, **нащекувать**.

БАЗО́К, -зхá. Уменьшит. к баз. Лиск.

БАЙБА́К, -á. Неповоротливый, ленивый человек. *Який він байбак — цілий день байбáча.* Ъа. Пль. Остр.

БАЙБА́ЧИТЬ, несов. Ничего не делать, подырничать.

...Цілий день байбáча. Ъа. Пль. Остр.

БАЙДА́К, -á. Сухой стебель подсолнуха. *Байдаки́ гарно горять.* Рев. *В том году байдаки́ високи були.* Тхр. Кам., Дрк. Рев.

БАЙДАКУВА́ТЬ, **БАЙДИКУВА́ТЬ**, несов. (несодобр.). Бездельничать, ничем не заниматься. *Хвати тобі байдакува́ть, бирись за діло.* Грв. Калач. *Поки він буде байдакува́ть...* Стгл. Петр. *Отакий хлопець — і все літо байдикус, нічого не робе. Уже б і на роботу десь мог ходити же...* Стгл. Бог. *Цілий диньочіок байдикуси.* Ольх.

БАЙДИ́К. ♦ Байдики бить — бить бакули. *Він з утра до ночі байдики б'є, потому шо бльш робить йому нічого.* Лев. Явал. *Ходиш байдики б'єш? Иди он дідові пособи.* Стгл. Бог.

БАЙДУ́ЖЕ, нар., в знач. сказ. Безразлично; всё равно; без внимания. *Узда, а принес-ти байду́же* Бчк. Петр. *Істи байду́же.* Цлк. Бог. *Сама копа-єця у дворі, а до тії дитини й байду́же — шо, може ж, воно істи хоче або макре лежить.* Стгл. Бог. *З мене сміюця, а міні байду́же.* Мрч. Ольх. *Ми пої-ли, так нам і байду́же, а ти ж, може, їсти хочеш?* Стгл. Бог. *А їм і байду́же, шо до нас ніхто*

ни прийшов. Дрк. Рев. Повсеместно.

БАЙДУЖКИ, нар. То же, что байдуже. А міні про те і байдужки. Стгд. Петр.

БАЙКА, -и. Сказка. Дід зник багато баяк. Бабка розказувала цю байку. Пив. Рос.

БАЙРАК, -а. Овраг. В праву сторону в байраці ... родники там. Алф. Н.-Хев.

БАКИ. ♦ Баки забить (по-забивають) - сбить с толку. Та подожди ти с своїми... Всі баки забив. Стгд. Бог.

БАКЛАЖАН, -а. См. баклажін.

БАКША, -і. Бахча. Учора бригадір послав його на бакшу сторожем. Пдк. Бог. То в його, було, отам коло Довгалівки в вузлі бакші. Він там рибале, і бакші у бєрезі. Стгд. Бог. На бакші кучі кавунів. Ст. Крш. Петр. Повсеместно.

БАКШЄВНИК, -а. Сторож на бахче. Паганий с тебе бакшєвник. Ломы Вороб. Та він ото скіли годів підряд бакшєвником був. Стгд. Бог. Повсеместно.

БАЛАБАЙКА, -и. Балалайка. Гарно гра на балабайку. Прв. Кляч. Новосенька балабайка. Ярк. Остр. Люди сплять, а ти на балабайці граєш. Рев.

Міні батько балабайку купе. Ломы Вороб. Повсеместно.

БАЛАБУХА, -и. 1. Изделие из теста в форме каравая [пальниці], но помельше и из пресного теста. Стгд. Бог. 2. Опухоль (перен.). Я як колись у підвалі полетіла та ногу дуже вдарила, так на тому місті і досі ото як балабуха. Стгд. Бог. См. также балебух.

БАЛАГАН, -а (устар.). Временное сооружение от непогоды, имеющее определенную конструкцию. Лантух — це ж діло хароше. На поле їдуть — беруть його: напичать балаган. Балаган що? Таке, як граблищата, тичкі [15 тичок] і угорі проволока, як каблучка — надивають на тички. А тоді лантухом напнуть, і дірка — туди улазить. Чоловік чотири улазе. То хароше почувать. Стгд. Бог. Ср. будка.

БАЛАКАТЬ, несов. Говорить, разговаривать. Балакать — не балака нічого, а сидить плаче. Ото захліпак... Бчк. Петр. Чуєм, каже, наші балакають. Так ми повибігали та й кричимо: «Ура!..». Стгд. Бог. Ви колись по радію не слухали, як рик балакає с чоловіком? Стгд. Бог. Що с тобою балакать... Зм. Петр. Повсеместно. См. также бесідувать.

БАЛАКЛІВЕНЬКИЙ, -а, -с (ирон.). Разговорчивый. *Така в вас балаклівеньки оця дівчина.* Стл. Петр.

БАЛАКУЧІЙ, -а, -с. Разговорчивый, словоохотливый. *Дуже балакучі... Як уже начне що розказувати, так усього й не переступає.* Стл. Бог. *Та там така балакуча...* Змс. Петр. *Свата обычно була балакуча.* Грм. Квнт.

БАЛАЧКА, -и. Слух, разговор. *Та ото ж пройшла балачка, що його зняли з роботи. А воно ні, робе.* Стл. Бог. *А ти на ті балачки менш оброби уважаня.* Плк. Бог.

БАЛАШІМЕННИЙ, -а, -с (неодобр.). Взбалмошный, сумасшедший. *Ото він такий балашменний — спокійно балакати він не вмів.* Стл. Бог.

БАЛЭБУХ, -а. Изделие из теста. *Ми всі тоді їли балэбухи, які она нам подала.* Тхр. Кам. (р балабуха.

БАЛЗАНКА, -и. Ёмкость для керсина (канистра). *Мама привезла на чистоті балзанку керсину.* Лев. Павл. См. также бальзаник.

БАЛІОН, -а. Стеклобанка, обычно трёхлитровая. *Ходити на луки сіно хрибати і тілінами муди трёхлітровий баліон вмін і джог вил.* Стл. Бог.

БАЛЬЗАНКА, -и. Жестяная банка для хранения масла. *Бальзанка потекла.* Петр. Ср. бальзанка.

БАЛЯНДРАСИТЬ, БАЛЯНДРОСИТЬ, несов. (неодобр.). Болтать попусту. *То ж скіки його можно баяндрасити... Як пішли в магазин, і оце й до цих пір нема.* Стл. Бог. *Не мужиче це діло бияти хати баяндрасити: мужиків біляш тяне козла забивати.* Лев. Павл. *Тіку баяндрасити, а робити нікому.* Віб. Подг. *Хватте тобі баяндрасити.* Ломы Вороб. Ср. базікати, баяндрасити, пащекувати.

БАЛЯС, -а. Столб, служащий опорой моста. — *Де лотка?* — *Коло уторого баяса.* Бчк. Петр.

БАЛЯСИ, -ів, мн. Перила. *Діти стояли коло баясів.* Пля. Рос. См. также бильця.

БАЛЯСКА, -и. Уменьшит. к баяси. *Я держуся на баяські.* Пля. Рос.

БАЛЯСНИЧАТЬ, несов. Болтать, балагурить. *То такий: як начне баясничати, так тільки його і саухай.* Стл. Петр. Ср. базікати, баяндрасити, пащекувати.

БАН (Из ба, он...; бачиш, он...), неизм., вводн. Видишь;

то же, что вишь (прост.). *А, бан, куди він хиле.* Мрч. Ольх. *Бан ви де, а я вас шукаю.* Сттл. Бог. *Матовіло, бан, в углу стоїть.* Квб. Лиск.

БАЇНИТЬСЯ, несов. Вози́ться, валя́ться в луже, грязи и т. п. (о свиньях). *Свині люблять баїниця в калюжі.* Грн. Калач. См. также ковбашиться.

БАНТИ́НА, -и. Балка, перекладина. *Зробили бантіну.* Прв. Калач. — *Она [куриця] високо-високо сидить.* — *На бантині?* Сттл. Бог.

БАЊКІЙ, мн. (грубос.). Глаза; то же, что зенки (прост.). *Ну чого банькі вилутили? Чи в першій раз бачиш?* Плк. Бог.

БАРАБУ́ЛЯ, -і. Картофель. *Дивись, яка барабу́ля виросла.* Ломь Вороб.

БАРА́НЧИК, -а. 1. Часть пряжки у ремня. *У мене на пряжці поламався баранчик.* Грн. Калач. 2. Сердцевина арбуза. *Міні дали баранчик с кавуна.* Реп.

БАРАХЛІ́НА, -и, только ед. Одежда; то же, что одёжка (разг.). См. также одешина. *Мурка, ох ти й умниця: на нову барохліну ляже та й лежить. Я ж її надіваю між люди.* Сттл. Бог. *Ото як яку нову барохліну купе, так зразу й надіва, не побереже й трошки.* Сттл. Бог.

БАРАХЛЮ́, -а. Одежда, вешд. *Прибери барохлю́ з кровати — я ляжу.* Бчк. Петр. *Набгала доцці барохля́ кучу.* Сттл. Бог. *Ця ж журиця, кому достанеця барохлю́ — нема ж ні дітей...* Сттл. Бог. *Не знімай барохлю́, хай оно тіліпасця.* *На ніч познімаємо.* Змс. Петр. Повсемество.

БАРЕ́ТКИ, БАРЕ́ТИ, мн. Вид обуви, туфли. *Вона хороше стівала і скакала, бувало, на свадьбах і гуляньях і даже часто купували нові барєти.* Тхр. Квн. *А барєтки міні дочка з городу привизля.* Дрк. Рев.

БАРИ́ЛО, -а. Разновидность бочонка. *Баріло і бочонок — отут разлиця єсть.* *Бочонок не здоровий, баріло більше, а тоді бочка.* Сттл. Бог. *Заткну баріло чіном, а то вода вся витече.* Ст. Криш. Петр., Мрч. Ольх.

БАРИ́ТЬСЯ, несов. (устар.). Задерживаться, мешкать. *Иди, ти не барись.* Сттл. Бог. *Було, баба скаже: «Ти ж там ни барись».* Змс. Петр.

БАРИ́ШНЯ, -і. Нарост на клубне картофеля. *Барішині обломались і на тих містах гніють картохи.* Бчк. Петр.

БА́РКИ, мн. Часть конской упряжи; у повозок — поперечина для крепления постромок к запряжке; валёк. *Подивись, чи там*

посторонки гарно прикріплені до б'яроків. Стгл. Бог. Коні злякались, побігли і поблизу б'ярки. Прв. Калач. Б'ярки коло Дону зламались, прийшовсь ремонтувати. Змс. Петр. Грв. Калач., Крв. Остр., Цдк. Бог.

БАРІНЯ, -і. Боярышник. Б'ярія. Ї пють од голови. Ясв. Павл. См. также гльод.

БАРЛІГ, -огу. І. Логово. Чаше употребляється для означення места, где спят домашні свиньи. Свиням поміняй сочому, а то у їх там уже не барляг, а хто зна й шо. Стгл. Бог. 2. Грязь (перен.). Беспорядок. Лежиш тут у барлязі, хоть би пубицрала. Мрч. Ольз. Там у миті такий барляг, шо не влізем. Стгл. Бог.

БАРМАКІЙ, -ів, мн. Вилы с круглыми концами. Полову кидати бармакамі. Пив. Рос. Бурияли колмись грузили бармакамі. Стгл. Крв. Петр. Натягались і ми бармакамі. Стгл. Бог., Цдб. Рос.

БАТІГ, -огі. І. Кнут. Настояціи батіг: - шо коров ото пасуть ші тиска і кнут називають батіг. Ну того, шо пасуть, кнутами не патицають. Ліньового пьки думи, батягом як стьобичен мифі динкувано. Стгл. Бог. Грв. він із пьчичини не батягом, а із шичичини. Стгл. Бог. У того патицає батіг, був отмінний, та-

кого ніхто ни ділав. Тхр. Кам. Я коров з батягом патици буду. Ольз. Повсеместно. 2. Плеть. Батягій поплелись на кавунах, на огирках, на гарбузах. Стгл. Бог.

БАТУВАТЬ, несов. (неодобр.). Резать большими кусками; хромсать. Ну, шо його ото так батувать — чи нізя порізати як слайдус? Стгл. Бог.

БАТЬКІВ, -ова, -ове. Отцов (чаще в речи старшего поколения). Ти батякового картуза ни бачив? Наче він отут висів. Стгл. Бог.

БАТЬКО, -а. Отец (чаще в речи старшего поколения). Батяка забрали, а я на всадібні полях. Стгл. Бог. Може, із батяком під л'яну руку сплять. Стгл. Бог. У сусідів діти хороші, батякові помагають, воститані. Нырб. Рос. Мій батяко робе у колхозі. Пав. Рос. Батяко був не рідний. Змс. Петр. Повсеместно.

БАУТ, -а. Железный прут для закрепления закрытых ставен. Закрий викна ни баути. Ект. Лыск.

БАХКАТЬ, **БАХНУТЬ**. Хлопать, хлопнуть. Чім ти там бахкаєш? Не бауйсь. Стгл. Бог. Шо то бахнуло? То ни кришка зорвалася? Петр.

БАЦНУТЬ, сов. С силой ударить. Отчілись, а то я так

бачу, що політиши отуди аж до порога! Стгл. Бог.

БАЧ, *межд.* Вишь (ты), ишь (ты), (ты) подумай. ...Скажуть: «Бач, це не хочуть колотити з нашою дитиною». Стгл. Бог. ...Так він, бач, і не поздоровкався. Стгл. Бог.

БАЧИТЬ, *несов.* Видеть. *Ти бачив отаку пакость?* Стгл. Бог. *Його ми більш не бачили — іншого прислали.* Змс. Петр. *Ти петушки того не бачив, що ми перекидали?* Бчк. Петр. *Бабушка, бачите, у мене і ламаюця кольоса, і справляюця. Бачите?* Стгл. Бог. *Бачим, як я роблю, і ти так же роби.* Втб. Подг. *Гітліра бачила карточку.* Нис. Рос. Повсеместно.

БАЧОК, *-чк.* Бидон. *В лозе брали бачки з квасом.* Кяб. Лиск.

БАЧИТЬСЯ, *несов.* Видеться. *На митифі ми ж бізугавно бачимось.* Стгл. Бог. *Це ми с тобою коли бачились?* Бчк. Петр. *Ни бачились з братом, мабуть, вже годів три.* Змс. Петр. Повсеместно.

БАЮРИ, *ми.* Холмистая песчаная местность. *Баюри по нісках: оце подина, оце гора - оце й баюри.* Стгл. Бог.

БДЖОЛА, *-й.* Пчела. *Цей год бджоли наносили багато меду.* Прв. Кляч. *Виставляємо*

бджола по весні у садок. В колхозному саду літає багато бджола. Пав. Рос. *А бабу Паику тоді бджоли покусали.* Подг. Повсеместно.

БЕБЕХИ. *о* Бебехи одбить, поодбивать. *Внутренности отбить. Ляхі в армії усі бебехи поодбивали.* Оляз., Стгл. Бог.

БЕБЕХНУТЬ, *сов.* Сильно ударить. *По спині так бебехнув, що аж загуло.* Стгл. Бог. См. також *безять*.

БЕДЗВІН, *-а.* Безмен. Пружинные бытовые весы. *Нс, в нас нема бедзвіна, у Пінки є... Та й цей маненький [пружинные бытовые весы] бедзвінам звеця.* Стгл. Бог. *Возьми у їх бедзвін.* Прв. Калач. См. також *безвін*.

БЕДЗМІН, *-а.* Рычажные или пружинные весы. *Піди принеси бедзмін.* Лемы Вороб.

БЕЗАЛАБУРНИЙ, *-а, -е.* Беззалаберный. *Він такий став беззалабурний.* Ектр. Лиск.

БЕЗВІН, *-а.* То же, что бедзвін. *Принеси безвін, я одвісто йому сала.* Грв. Калач.

БЕЗНО, *-а.* Навоз, вычищаемый из помещений для скота. *Хоч би ти поміг вивезти безно із загороди.* Бчк. Петр.

БЕЙКАТЬСЯ, *несов.* (неодобр.). Шляться, биться нац каким-то малозначительным де-

лом. *І чого б я оце до цих пір бейкався?* Стгл. Бог.

БЕКАТЬ, несов. 1. Блеять. *Деся як наче вівря бєкає.* Стгл. Бог. См. также берметать. 2. Неважно говорить, плохо читать (перен.). *Ти ж і читати тояком не вмєси — бєкаси, мекаси — не поймєш нічого.* Стгл. Бог.

БЕКТАРКА, -н. Поезка с кузовом для перевозки зерна без твры. Бестарка. *Бектáрка? Це обнаковенний ящик для подвозки хєсба.* Енд. Семьл.

БЕЛЕБЕНЬ, -бня, **БЕЛО-БІНЬ**, -бня. Открытое ветрам возвышенное место. *Як казала тобі: «Не стій на бєлебні».* Мрч. Ольх. *Давайте зайдем за дам, чємь стоять на бєлебні.* Тхр. Кам. *Хата стоїть на бугрі, на бєлебні.* Стгл. Бог. *Ни стій на бєлебні, іди в затишок.* Држ. Реп. *Ни стій на бєлобні.* Втб. Полт.

БЕЛЮЦЮГА, -и (устар.). Камели и жердеї, которые хлали на віз для укладки на них снопов. *Ци жий бєлюцюгу на віз по-нашємь.* Ломы Вороб.

БЕРДО, -и. Часть ткацкого станка. *У нєк берда щє й сїчас на цїмні мєшєниця, хать і ни тєсємь яємь цємні.* Стгл. Бог., Лиск.

БЕРКІТІЙ, несов. Беречь. *Бєрєжи ти хатєтє, не вымазуй.* Фыр. Пив. *Тим рєчєтє треба бє-*

рєгтї. Ломы Вороб. *Я цей платочок бєрижєу — тєки по прєзїтїках надїваю.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БЕРЕЖІНА, -н. Луг по берегу реки. *Коров пасли в бєрєжїні.* Бчк. Петр. *Там, по бєрижїні, вєгдє хароша тєрєвє.* Стгл. Бог. *Бєрижєина — тудє тєлят водять пастє, гусєй.* Лугова така часть. Змс. Петр.

БЕРЕЖКІЙ, -я, -є. Бережливый. *Матї мєя така бєрєжкє.* Пив. Рос. Нс. *я бєрєжкє — хоч яку вєщє так довго носє.* Стгл. Бог.

БЕРЕЗКА, -н. Сорное растение выюнок. *В цєаму году на соєшєнїках сама бєрєзка.* Пак. Бог. *Цей год у насєнєхах багєтє бєрєскє.* Бл. Плб. Остр. *Бєрєзкє забїла вєсь горєд.* *Вєє вїконцє в хатїні бєрєзка обвїла.* Пив. Рос. *Хата зивалилєсь, вєє про сї забулє, она вжє й бєрєзкєю зарєсла!* Лєв. Павл. Повсеместно.

БЕРЕСТОК, -ткє. Берест. *Бєрєстєк рєстє в сєдкє.* Пив. Кєлєч. *Бєристєк дє? Тє отєм у вудїцї, за Потєтємє.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БЕРМЕТАТЬ, несов. То же, что Бекать 1. *Ужє вївєцє бєрмєчє, прївелє вєлєшкє.* Ст. Крш. Петр. См. также межекекять, меркотать.

БЕРУЧКІЙ, -а, -е. Старательний, трудолюбивий. *Та вона там така беручка́ — так за все і хватасця.* Стл. Бог. См. также брачкий.

БЕСЕДА, -и. Часть свадебного обряда. *На другий день [свадьбы] бесіди ходили. Ідуть усі з бесідою. Як чесна нівеста, они, як ідуть, дак красні хляги нисуть. Як ни чесна, дак, як іде бесіда, а они тут виносять ножи, наливають води, бируть трияки і вибивають об доски. Отакої. Ну, це ж уже всі знають, яка нівеста.* Лкв. Подг. В молодого одіграють, а на другий день з бесідою — до молодої. З бесідою як пішли по вулиці, а тут цигани настречу. Стл. Бог., Пнв. Рос.

БЕСІДУВАТЬ, несов. Разговаривать, беседовать. Сажують їх за стіл, угощають, бесіднують. Лкв. Подг. Сидять під двором бесіднують. Стл. Бог. Ср. балакати.

БЕСПЕРЕЧ, неизм. Беспременно, часто. *Не бігий ти туди беспереч, утайш, як прийдуть.* Тхр. Кам. *Вігак тудасюда бесперечь.* Дрк. Реп.

БЕХАТЬ (-ся), **БЕХКАТЬ** (-ся), **БЕХНУТЬ** (-ся). С силой ударять (-ся), ударить (-ся), упасть. *Драбини посунулись, так*

я чуть не бехнувся. Стл. Бог. *Звін ото ж здоровий. Як бехнуло, так і вгруз ото.* Срк. Бутур. Ср. бебезхнуть.

БЕЧОВА, -и. Верёвка. *Візьми бичову та прив'яжи корову.* Пнв. Рос. *Бичовою тягаю воду.* Прв. Калач. *Поїхали по сіно, рубель взяли, а бичову забули.* Пдк. Бог. *Тут же нічого не було — ні картох, ні кургузи. Прядиво та капуста. Його требувалося ж багато. Бичови з його сукали.* Стл. Бог. *Та корова на бичові, а ця в череді ходє, шо с колхоза.* Змс. Петр. Повсеместно.

БЕЧОВКА, -и. Уменьшит. к бечова. *Прив'яжи довгу бичовку до коняки, а то щоб не побігла.* Нпс. Рос. *Дай міні оту бичовку, я підаяжу цвіти.* Змс. Петр. *В тебе там поблизості бичовки нима?* Стл. Бог. Повсеместно.

БЕШІХА, -и. Рожистое воспаление кожи. *Вона уміла од бишіхи ворожити.* Крв. Остр. *Ти тепер уже рідко хто каже бишіха — це хіби старі люди.* Стл. Бог. *Баби Клава лічила бишіхи, заварювала. Бишіха — це таки отухаль, шо синіло, та бавіло, ти красніво.* Алф. Н.-Хов.

БЕШКЕТ, -у. Дебош. *Там бешкету такого наробили... Вечною хлопці такого бешкету*

наробити: скрізь лайки поваляли, сідалки повитягали. Стгл. Бог.

БЗДИТЬ, БЗДНУТЬ. Пор-
тить, испортить воздух; вонять,
навонять. *Він всю дорогу
будить.* Втб. Подг. *Воняє! Хто це
бздує?* Втб. Подг. Повсеместно.

БЗНІКА, -н. Бузина, ягоди
бузины. *Яка укусна бзніки.* Бл.
Плб. Остр.

БІЙКА, -н. Драка. *У їх ка-
ждин день ни лайка, так бійка.*
Стгл. Бог.

БІЛА, -н (устар.). Деревян-
ная часть борони. *Біла була де-
ревяна, а зуб'я жмязтис.* Ежд.
Сочил.

БІЛКА, -н. 1. Стебель рас-
теники, обычно твердый. *Там на
ни [кукурузе] качанів пошти не-
мно. Самі білкі стирчать.* Стгл.
Бог. *Треба білкі повідьборгу-
вати та попалити.* Пдж. Бог. *В
тотім ліду цибулі ни було, весь
ріп'як ліпш в біяку.* Дрк. Рев.
Повсеместно. 2. Стебли (соби-
р.). *Білкі у кукурузи сусідам прода-
ти.* Бчк. Петр.

БІЛКО, БІЛКО, нар. Боль-
ше. *Білко було, як зуб виривави*
Втр Човн. *М'я білко раставация*
у лимонки. Крп. Подг. *А міні
білко жмязтис ка.* Влс. Гриб.

БІЛІН, собир. Стебли. *Те-
пер зов'язати на пильняти білкою.*
Втр Човн. *Ужя білки у карто-
плі не в'язати а чи ще не копа-*

ли. Втб. Подг. — *Ожсина — це
ягоди. — Хіба ягоди? — Ну, біл-
ля із я'їд — ожсина.* Стгл. Бог.
Повсеместно. См. также будилля.

БІЛЬЦЯ, -лещ, мн. (устар.).
Перила. *Потихеньку сходь —
держись за більця.* Стгл. Бог.
Ср. балаян.

БІРЬ-БІРЬ, немзм. 1. Под-
звнные для овец. Гри. Калач.,
Рев. 2. Отгонные для овец.
Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс.
Петр., Пдж. Бог.

**БІРЮШ-БІРЮШ, БІРЮ-
ШКИ-БІРЮШКИ,** немзм
Подзвнные для овец. Повсе-
местно.

БІРЬКА, -н. Овца. *Оце на-
ша бірька.* Екстр. Лиск.

БІРЮШКА, -н. Овца. *Щас
бирюшок зажену і підемо у ха-
ту.* Стгл. Петр. *Нінко, гони би-
рюшок.* Пив. Рос.

БІРЯ, -і, дет. Овца. *Ось бір-
я іде до нас.* Пив. Рос. Повсеместно.

БИСТРЯК, -а. Быстрица. *На
бистряк тобі пливсти ще нізля —
ти ще хвора і слаба.* Бчк. Петр. *І
ото на бистряку — і рибу лове.
Він де хочиш влове.* Стгл. Бог.,
Плж. Бог.

БИТКА, -н. Специальная на-
лка, которой бьют что-нибудь в
игре, например, в лапте; бита.
*Нема гарної битки, а то хіба б
я так ударив.* Гри. Калач. *У мене*

бітка дуже довга. Ломы Вороб. См. также бич, ручайка.

БИТОН, -а. **БИТОН**. -а. Бидон. Повний бітон молока принесла. Ярк. Остр. Бири бітон то ягоди. Стгл. Бог.

БИТЬСЯ, несов. Драться. Бились, так обурились усі на одного. Стгл. Бог. Чого це в тебе силля - чи с ким бився? Змс. Петр. Повсеместно.

БИЦЬ, БИЦЮ, БИЦЮНЬ, БИЦЯ, неизм. Подзывают для телят. Повсеместно.

БИЦЮР, неизм. Подзывают для быков. Бчк. Петр.

БИЦЯ, -і (дет.). Теленок. Ходім біцю поглядим. Бачиш, до нас іде біця. Біця, біця, іди до нас. Стгл. Бог. Повсеместно.

БИЧ, -а (устар.). 1. Часть цепа; молотило; било. Бич на цілові. Стгл. Бог. 2. Толстая пастушья палка. З бичем скотину, бугає, пасуть. Стгл. Бог. 3. То же, что битка. Як у мяча грали, так бици бичем. Бчк. Петр. См. также ручайка.

БИЧОК, -чка. Рыба пескарь. В нашій річці одні бички. Пив. Рос.

БІГТИ, несов. Бежать. Хведька біг, біг та й упав. Пдг. Рос. Йому бігти віцціль нікуди. Нис. Рос. Пора вже на роботу бігти. Ольд. Повсеместно.

БІДЯГА, -и. Бедняга. І ото він, бідга, так мучиця? Стгл. Бог.

БІЖНИК, божника (устар.). Святой угол. Там же в неї в божнику багато ікон. Пив. Рос.

БІЗУГАВНО, нар. Неирривно, безумолчно, без конца. Кричить бізугавно. Собака бізугавно гавка. На митифі ми ж бізугавно бачимось. У Наумів авця реве бізугавно. Стгл. Бог.

БІК, бѳку. 1. Сторона. З того бѳку, де автастанція? Змс. Петр. У Дону види мало — Мархвушка ж бродила з Вазькою на той бік. А ми з Танькою на цьому бѳці плачемо сидимо. Танька плаче, шо не взяли, а я... Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Бок. Повсеместно.

БІЛОЗОРЬКА, -и. Растение валериана. Вазірьянка по нашому білзѳрька. Лєв. Павл.

БІЛОЛІСТКА, -и. Осина. Та отам, наче, він [кувшин] під білолісткою стояв. Рєв.

БІЛУВАТЬ, несов. Обрабатывать после забоя скота. Він білує мяса. Бл. Пдб. Остр.

БІЛЯ, предл. Около, у. Он она стоить біля машини. Пив. Рос. Він коло магазіна, і хлонець біля його. Стгл. Бог. Повсеместно. См. также блс, бля.

БІЛЬЗІНКА, -и. Зажигалка. Продай міні свою більзінку. Ломы Вороб.

БІЛЬШ, БІЛЬШЕ, нар. Больше, большей частью. *Більш всього ми сажємо яблука.* Пив. Рос. *А зараз не дуже її сіють — більше жито.* Пив. Рос. *Вона більш у городі, у дітей живе.* Сттл. Бог. Повсеместно.

БІЛЬШАТЬ, несов. Становиться больше в количественном отношении; подрастать. *Води в розливі все більшає. Це вона й огороди потопе.* Сттл. Бог. *Діти більшають, а хлопот з ними шось ни уминьшаєця, а тож більша.* Звс. Петр.

БІЛЬШИЙ, -а, -е. Ср. степ. к великий. *Возьми більший мішок — в цей ни влізе.* Сттл. Бог. Повсеместно.

БІЛЬШЕНЬКИЙ, -а, -е. Умньшнт.-лвск. к більший. *Хоч би ж трошки більшенький бітончик, а то шось в його тут влізе.* Сттл. Бог. Повсеместно.

БІС, -а, звф. Чёрт. *Ой, ну ти бе к бісу! Чього ти під ногами тут?* Сттл. Бог. *Хай йому біс! Вилляла чуть ни піввідра води.* Сттл. Бог. См. также грець, верець. † До біса — много. *Та тут їх, цих картох, ще до біса.* Сттл. Бог.

БІСІВ и **БІССІВ**, -ова, -ове (бран., снисх.). Бесовы, дьяволы. *Бісови діти... Позакидали десь усі малотки.* Сттл. Бог. *Хіба ж можно полюбить цю*

бісову дівчину? Лєв. Павл. *Прийде з роботи, крихти дос-тане з кармана і кличе: галяю, галяю. А она, бісова птиця, литить, сяде на паучі і їсть з руки* Прв. Калач.

БІСМА, неизм. Эвф. к чёртма. Нет. *Шукала, шукала...* *Бісма.* Сттл. Бог.

БІСПУТНИЦЯ, -і. Бездорожье, распутица. *Січас така біспутиця, шо хоч ни самальоті лити.* Сттл. Петр.

БІСУВАТЬСЯ, несов. Дурачиться, играть в шумные игры; то же, что беситься (разг.). *Зимою собирались в хаті у когонебудь, а в літо за двором бісувались.* Прв. Калач. См. также чортуваться.

БІЧАЙКА, -и. Круг, боковая часть сита. *Бічайка — це для сита ілі для решета.* Енд. Семпл. См. также обичайка.

БЛАГЕНЬКИЙ, -а, -е. Вегхий, изношенный. *Цей платочок уже такий блаженький, а він міні наравиця, я його бережу.* Сттл. Бог.

БЛАГІЙ, -а́, -е́. 1. Спокойный. *Дитина така блага.* Кри. Остр. 2. Избалованный, капризный. *Та то хлопець такий благий, шо йому хоч не кажи — він і не слухає.* Сттл. Бог. См. также благуватий. 3. Ненормальный,

дурак. *Він злякався и с тирицяку став блажим.* Кלב. Лиск. См. также блаумний

БЛАГУВАТИЙ, -а, -е. 1. То же, что **благий** 2. *Благува́тий, блауваній общи́м.* Сттл. Бог. 2. Слабоумный. *Він якийсь благува́тий.* Екстр. Лиск. См. также блаумний, благу́мний.

БЛАГУВА́ТЬ, несов. Блажить. Сттл. Бог.

БЛАГУ́МНИЙ, -а, -е. Глупый, безумный. *Він як благу́мний — таке творить, шо ни в які ворота не лізе.* Вгб. Подг. Ср. **благуватий, блаумний, благий** 3.

БЛАГУ́ША, -і. О недоразвитых от рождения детях. *Єсть на нашій вулиці одна благу́ша.* Лєв. Павл.

БЛАЖЕ́ННИЙ, -а, -е (неолобр.). Ненормальный. *Та чи ти блаженний?!* Сттл. Бог.

БЛАУ́МНИЙ, -ого. То же, что **благий** 3. *Так він же так блау́мний, забув я.* Бчк. Петр., Сттл. Бог.

БЛЕКОТА́, -я. Растение белена. *Блекота́ од зубів.* Лєв. Павл.

БЛИЗЕ́НЬКО, неизм. Очень близко, недалеко. *Він живе близе́нько там.* Ломы Вороб. Повсеместно.

БЛИЗЕ́СЕНЬКО, неизм. Очень близко. *Колодізь у вас*

близе́сенько Ломы Вороб. Повсеместно.

БЛИЗНО́, -а. Брак в ткани; здесь персн.: запутавшая строчку нитка при шитье на швейной машинке. *Це близен наклали, наткала.* Сттл. Бог.

БЛИЗНЯ́ТА, -ят. 1. Близнецы. *Ждали дочку, а родились у мене близня́та.* Кלב. Лиск., Сттл. Бог. 2. Двойня. *Віця близня́т привела.* Ломы Вороб.

БЛІЗЬКО́, нареч. Ср. ст. **БЛІЖЧЕ**. Близко, ближе. *Сядь коло мене бліще.* Кри. Остр. *Та це ж воно ни блізько туди нішком тіляцаця.* Сттл. Бог. *У нас луки блізько — прямо за двором.* Эмс. Петр. Повсеместно.

БЛІМА́ТЬ, БЛІМНУ́ТЬ. 1. Мигать, мигнуть, открывать, открыть глаза после сна. *Блімнув — а оно уже сіріє.* Бчк. Петр. *А глаза здорові такі, бліма собі — фіяін.* Алф. Н.-Хоп. *Шось наче як свет блімнув.* Плк. Бог. *Ну шо очіма блімаєш — совісно?* Сттл. Бог. Повсеместно. 2. Персн. Сверкать. *Ночю грім грімає і здорово блімало.* Плк. Рос.

БЛІНДА́ТЬ, несов. Шататься без дела, шляться. *Сиди дама, не бліндай по такі гязі.* Ломы Вороб.

БЛІНЕ́ЦЬ, -ця. Блин как на дрожжевом, так и на без-

дрожжєвом тестє, блинчик. *На масляну ми печем блинці. Пнв. Рос. На застрік блинці можно стекти. Клб. Лиск. Мамо, напечіть сьогодня блинців. Грн. Калач. Повсеместно.*

БЛІСКАВОЧКА, -и. С блєском, передиваюцаяся. *Юточка чістенька, бліскавочка. Сттл. Бог.*

БЛІСКАТЬ, БЛІСНУТЬ. Сверкать, сверкнуть; мелькать, мелькнуть. *Наче як молнія бліснула, а зрону ни чути. Чи то я глухий, так ни чую? Сттл. Бог. Не бліскай големи п'ятками. Крц. Остр.*

БЛИСКУЧИЙ, -ого. Блєстящий, сверкающий. *Сніг такий бліскучий, шо ни зглянеш. Сттл. Бог. См. также блищучий.*

БЛИЩАТЬ, несов. Блєстєть. *Соничко... Сніг блищєть, шо й ни згляниш. Сттл. Бог. Ану, глянь... шо то блищєть? Бчк. Петр. Повсеместно.*

БЛИЩУЧИЙ, -ого. То же, что бліскучий. *Який блищучий лід на озері... Сттл. Петр.*

БЛІЗІР. ♦ Для блібіру — для отвода глаз. Сттл. Бог.

БЛОШНІЦЯ, -і. Женская ночная сорочка (переносное?). *Танька шила собі блошніцю. Рєв.*

БЛУКАТЬ, несов. Бродить, слоняться без дела, бродить в

поисках дороги; то же, что шляться (прост.). *Він асігда увєсь день блукає де-то. Тър. Кам. Поки ти будєш блукать — ніч на дворі. Пнс. Рос. І ото він поки блукає, поки блукає, поки війшов на дорогу. Сттл. Бог. Де це твоє дочка блукає? Ольв. Повсеместно.*

БЛЪОМКАТЬ, несов. Падать в воду с характерным звуком; перен нырять. *Незамітно якось блъомкнув у воду і пропав. Бчк. Петр. Стрїха тече, так якзїки та відра попідставляли — оно ото й блъомка. Сттл. Бог. Римінь з бляшкою блъомкнув в воду, аж по сі крули пішли. Лєв. Павл.*

БЛЯ, предя. 1. То же, что біля. *Я бля тебе не стою. Тър. Кам. Он бля дубочка ростуть гриби. Рєв. Лопата стоїть бля вирби. Дрк. Рєв. 2. Для. Бля корєв зробили новий корлусник. Грн. Калач.*

БО, союз. Потому что, так как. *Вилучі моркву з борщу, бо ти й ни їси. Вїб. Подг. Я рано косить бросив, бо у мене кісцє поламаєсь. Дрк. Рєв.*

БОВДІР, БОВДУР, -в (устар.). 1. Труба (дымовая). *Поставив драбину [така — тіхи до криші] і раз-раз і зліз до самого бовдура. Тоді зачитали бовдур та поваляли, так они іскри... Сттл. Бог. Бовдір сьогодні*

побілила. Нвтл. Вороб. *Бовдур ми складемо с киртичей.* Блг. Подг. *Бовдір треба помазати.* Ломы Вороб. 2. Перен. Балда, болван; невежа (бран.). *Батько ж грамотніший, а я як бовдур.* Стгл. Бог.

БОВКАТЬ, несов. 1. Звонить в колокол, бить (о часах). *Каланча забовкала — мать, пужарь.* Петр. *Мої квартиранти кутями часи, шо бовкають.* Тхр. Кам. *У моєї кухні єсть такі часы, шо бовкають.* Дрк. Реп., Стгл. Бог. 2. Говорить необдуманно; то же, что брякать, ляпгть (разг.). *Бовкнув, як козвол у воду [пог.]. Ото нічого аби шо бовкати.* Стгл. Бог.

БОВТАТЬ, несов. Взбалтывать, мутить. *Значила бовтай, а тоді тий.* Екстр. Ляск. *Шо ти лажкою тию бовтаси?* Іж. Стгл. Бог. *Не бовтай води, а то коні не питимуть.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БОВТАТЬСЯ, несов. (неодобр.). Возиться в воде или какой-либо другой жидкости. *Не давай йому кружок, хай не бовтасця. Наче помийниця [о кастриоле с компотом].* Бчк. Петр. *Вутятам води нализи, так они й бовтаюця, й бовтаюця, й не вилазять.* Стгл. Бог. *Сиди в хаті, не бовтайся по росі.* Грн. Калач. Повсеместно.

БОВТИХАТЬ, несов. Болтать, взбалтывать какую-либо жидкость. *Легше бовтихай, а то все молоко вискоче.* Грн. Калач. *Та перестань ти там бовтихати!* Стгл. Петр.

БОВТОК, -тка, **БОВТУН**, -а, **БОВТУХ**, -а, **БОВТЮХ**, -а, **БОВТЯК**, -а. Насиженнос яйцо птицы без зародыща. *Як гаячем на сонце — подивимся на яйце — с цитлям воно темне, а бовтух бовтайця і світлий.* Бл. Пль. Остр. *У мене під квочкою було три бовтки.* Стгл. Петр. *У курнику бовтун ваясця.* Реп. *Ти диви, скільки бовтюхів під гускою.* Мрч. Ольх. *Під квочкою остались бовтякі.* Нвтл. Вороб. Повсеместно.

БОВТЯК, -а 1. Перезрелый огурец, который обычно оставляется на семена. *Шо ти, як бовтяк, жоветий?* Бл. Пль. Остр. *Бовтякі з огородів носим поросятам.* Бчк. Петр. *Під осінь в огудині вже одні тіко бовтякі.* Лев. Павл. Повсеместно. 2. То же, что бовток. 3. Перен. Недалёкий, глуповатый, несообразительный парень. Лев. Павл.

БОГ, -а. Часть желудка свиный, поросёнка. Кушанье, приготовленное из этой части. *Кендюх — із скотиняки. Тельбух.. Одно і то же. Із порося-*

ти — бог. Стгл. Бог. *Скорій вигайте бога с печі, а то він перетопиця.* Грк. Калач.

БОГУВАТЬ, несов. Ругаться матом; то же, что материться (прост.). *На когось богусь, аж за двором чути.* Стгл. Бог.

БОДНЯ, -і. Кадка для засолки и хранения сала. *Сала у бодні уже на самому дні.* Бчк. Петр. *У нас бодня в чулані стоїть.* Стгл. Бог. *Учора мати випарювала бодню.* Шрм. Рос. *У бодні були салені агуркі.* Кмн. Остр. *Повна бодня сала.* Сми. Калач. Повсеместно. ♦ Не находить у бодні ковбиси — не находить того, о чём точно известно, где лежит (перен., иноск.). *Що ти не знайдеш у бодні ковбаси?* Стгл. Бог. Ср. шукать сокиру під лавою.

БОЖОК, -жкѧ. Уменьшит. к бог. *Бабушка вітала нас божком.* Реп.

БОЙЧИНА, -й. Бойкий человек. *Бойкий чоловік до роботи, чи балакає бойко — бойчини.* Блг. Погг.

БОЙЩИК, -а. Человек, забивающий скот. *Бойщик білус м'яса.* Бл. Плб. Остр.

БОКЛАГ, -а (устар.). Посуда для хранения, переноски воды. *Боклаг із дерева, невеликий, у ньому воду носили.* Пив. Рос.

БОКЛАЖАН, -а. Помидор. *Боклажан садили на горді багато.* Клб. Лвск. *Боклажани ще не спіли, а так — тіки потеклі.* Стгл. Бог. *Я сей год боклажанив насаждала багато і різних.* Стгл. Бог. *Боклажани посадили коло хати.* Првл. Калач. *Боклажани вже красні.* Пив. Рос. Повсеместно.

БОЛЮЧИЙ, -ого. Больной, болезненный, подверженный боли. *А потам накладають до бру сметану і кладуть на болюче місце.* Лсв. Пивл. *Оцей палець у мене такий болючий... так і боюсь його чимсь задіть.* Стгл. Бог.

БОЛЮЧКА, -и. Болячка. *Всяка болючка.* Лсв. Пивл.

БОЛЯ, -і (дст.). Больное место, боль. *Ану покажи, де в тебе боля? Газовка боля?* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

БОЛЯЧУХА, -и. Сыпь на теле, золотуха. *Болячуха, золотуха — одно і то ж.* Лсв. Пивл.

БОМАГА, -и. 1. Бумага. *Грубу растопили бомагою.* Прв. Калач. Повсеместно. 2. Какой-либо документ. *Сходи в сільсовет за бомагою.* Крц. Остр. Повсеместно.

БОМАЖКА, -и. Отдельный лист бумаги; бумажка. *Ану, подивись, що то за бомажка*

валляця — може ж вони нужна? Стгл. Бог. Повсеместно.

БОРОЗЕННИЙ (устар.). О рабочем быке: идущий при вспашке по борозде, в отличие от другого, шагающего по невспаханному. *Борозенний віз — це той, що вінс ходить по борзні.* Стгл. Бог. Ср. підручний.

БОРОВ, -а. Дымоход. *Боров був плахо складний, а вона боялась, що він розвалиться зімою.* Дрк. Рев.

БОРОЗНА, -ї. Борозда. *Я бачила тож, як хлопці красеньку гранату кидали. Так ті, главно, по борознах попадали, а той кидав, так розорвало.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БОРСАТЬ (-СЯ), ЗАБОРСАТЬ (-СЯ). Путать (-ся), запутать (-ся); распутывать, развязывать (нитки, верёвку). *У нитках ми борсались? Так це можно сказати. Плів, ти зиборсав нитки.* Стгл. Бм. *Що ти довго її борсати?* Бчк. Петр.

БОРЩИК, -у. Боршок. *Гарний борщик, та малий горщик.* Стгл. Бог. *Ану, асил міні щє трохи борщику.* Змс. Петр.

БОРЮКАТЬСЯ, несов. Толкаться, бороться. *Хлопці борюкаюця. Як замерзнуть, так і борюкаюця.* Стгл. Бог. *Хлопці бурюкаюця на полянці.* Грн. Кляч.

БОСЯКОМ, нар. Босиком. *Ні в чьому було ходити — так цювали усі босяком.* Нкрб. Рос. *І окопи рили босяком.* Срк. Бутур. *Ні вискакуй босяком, убувайся!* Стгл. Бог. *А я люблю босяком ходити.* Змс. Петр. Повсеместно.

БОТАТЬСЯ, несов. Возить-ся; ухаживать (за скотом). *Надохло міні с скотиною ботаця, продам усе.* Бчк. Петр.

БОЯЗКИЙ, -а, -є. Боязливый, пугливый. *Мій Діма такмі боязкий, боцяця стати один.* Втб. Погг.

БОЯРИН, -а, **БУЯРИН**, -а (устар.). Участник свадебного обряда, товарищ жениха. *Мій батько на свадьбі був боярином.* Пив. Рос. *Боярин був молодше і красивіи жениха.* Лєв. Павл. *А нівесту як одівати, она стала да плакала Була у сї дружка, у його боярин.* Лєв. Погг. *Нас дві пари вінчали заразом. По дві дружці було, по два буйрини...* Стгл. Бог.

БРАЧКИЙ, -а, -є. То же, что беручкый. *Хлопец гарний і брачкий, за такого й замж можно вийти.* Лєв. Павл.

БРЕКЕКЕКАТЬ, несов. Громко, непрерывно квакать (о лягушках). *Уже жабы брекекечуть.* Естр. Лєк. См. также кумкати.

БРЕУС, -а. Человек большого роста, неуклюжий, непово-

ротливий. *Такий брѣус, а робити не хоче.* Екстр. Ляск.

БРЕХАТЬ, несов. 1. Лгать (о собаке). *Це десь далеко собака брѣше.* Ст. Криш. Петр. 2. Лгать, врать. *То вже брѣмуть — хто ж це зна, що він тисячлістній той дуб.* Стгл. Бог. *З бабою брѣмуть одне одному, сміюцяя обос.* Пак. Бог. *Баби брехали, а она повірила.* Прв. Калач. Повсеместно.

БРЕХЕНЬКІЙ, -нѣок, прсйм. мн. Сплетни. *Хоче по слободі, брехенькі збирає.* Стгл. Бог.

БРЕХЛІВІЙ, -а, -с. Лжливий. *Ох він і брихливий: як ступне, так і брихнѣ.* Стгл. Бог. *Ну ти і брихливий.* Ольх. Повсеместно.

БРЕХНУТЬ, сов. Однократно к брехать 1. ...*Брихливий: як ступне, так і брихнѣ.* Стгл. Бог.

БРЕХНЯ, -і. Ложь; то же, что враньѣ, враки (прост.). *Хоче брѣхні носе по слободі. Она не може, як не брехать, в неї все з брехні пострасно. Як оно виходе в неї так бистро, совпада.* Стгл. Бог. *Ти міні брихню ни пори.* Клѣ. Ляск. *Брихнѣю весь світ пройдиш, та назад ни вернися [пог.].* Стгл. Бог. *В нидітю робить зрїх, а в пониділок нїззи мунация або сирочку мїнять, а то всі брѣхні на тебе будуть.* Прв. Калач. Повсеместно.

БРЕХУХА¹, -и. Лгуныя, врунья. *Та то така брехуха, що її вїрять нїзги.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БРЕХУХА², -и (устар.). Желобок в нижней части затылка. *Шось у брехуці свербитъ.* Стгл. Бог.

БРЕХУШКА, -и. Уменьшит. к брехуха². Стгл. Бог.

БРІЖА, -і, чаще мн. (устар.). Сборка на одежде. *Шо ото у тебе ззаду всі брижі зобралися? Расправ їх трошки.* Стгл. Бог.

БРІЖИНІЙ, -а, -с. Собранный в сборки. *Пришивали брижиний нїз до цієї ж кохти, до пояса.* Пхв. Ляск.

БРІЖИТЬСЯ, несов. 1. Собираться складками, морщинками. *Шось воно [платье] наче в тебе с того боку брижіця.* Стгл. Бог. 2. Перен. Хмуриться, сердиться. *Дивись, як Галька брижіця на тебе.* Кри. Остр.

БРІЛЬ, -я. Летняя шляпа с полями. *Шось голова заболїла, треба надїть бриль.* Пхв. Рос.

БРОСЯК, -я. Мужчина, от которого ушла жена. *Не пїду за його: він бросяк.* Грв. Калач.

БРУНЬКА, -и (устар.). 1. Почка. *Дивись, уже на вишнях як брунькі — скоро зацвітуть.* Стгл. Бог. 2. Перен. Засолщив на корове навоз. *Обдири с своєї корови брунькі.* Ольх.

БРУНЬКУВАТЬ, несов. Съсдять весной древесные почки (о животных). *Нехай віці брунькують, ни заганяй їх.* Крп. Остр.

БРУСАК, -а. Большая сдобная лепёшка. *Завтра мати буде брусакі пекти.* Ломы Вороб.

БРУХАТЬ, несов. Бодать. *Прагони корову, а то она брухас віцію.* Грп. Калач. См. также брукать.

БРЮКАТЬ, несов. То же, что Брухать. *Корова брукати хлопця.* Реп.

БРЯЖЧАТЬ, ЗАБРЯЖЧАТЬ. Звенеть, зазвенеть; дребезжать, задребезжать. *Грім як ударе, як ударе, так аж вікни бряжчать.* Сттл. Бог. *Ключі забряжчали...* Пав. Лиск.

БРЯЗКАТЬ, БРЯЗНУТЬ. Бряцать, звякать, дребезжать. См. также брызкотить. *Випрягли вояів, начали рубать. Оберемків два нарубили, а оно як завик. А я тоді побрала занози та стала брязкати.* Сттл. Бог. *Тіки відром брязну, і она [кішка] уже тут.* Бчк. Петр.

БРЯЗКОТІТЬ, несов. То же, что брязкать. *Чого ти туди поліз? Чи не розобеш чого. Чим ти там брязкотіш?* Сттл. Бог.

БРЬОХ, -а. Врун, пгун. *Такий брьох, такий брьох...* Прв. Калач.

БРЬОХАТЬ, несов. (неодобр.) Бродить по воле, в дождь, по лужам. *Вутят з річки виганяв — по пож у воді брьохав.* Сттл. Бог. *Треба брьохать за телятами. Ни хоченця по такій погоді, а треба.* Змс. Петр.

БУБА, -и (дет.). Семечки. *Мамо, дай буби.* Крп. Кам., Реп., Сттл. Бог.

БУБІРИТЬСЯ, несов. Сердиться. *Шо ти бубіриєся?* Бжтр. Лиск.

БУБЛИК, -а. Бублик. Повсеместно. ♦ Бублики на веслі — бублики, которые сначала обваривались, потом запекались на специальном приспособлении (веслі). Бчк. Петр., Сттл. Бог.

БУБНА, -и. Бубновая масть в картах. Повсеместно. ♦ Бубну вибить — вздреть (прост.), всыпать (разг.). *Підожди, прийде батько, так він тубі бубну виб'є.* Сттл. Бог.

БУБОНІТЬ, несов. Бормотать, бубнить, негромко говорить. *Хто там наче за двором бубоніть?* Сттл. Бог. *Я чую, він стоїть бубоніть с ким-то.* Тжр. Кам. *Баба з дідом і бубуняють, і бубуняють.* Ольх. *Я чую, він с ким-то бубоніть.* Дрк. Реп.

БУБОНЧИК, -а, **БУБУНЧИК**, -а. Небольшой шарик, помпончик. *Ану, покажи міні*

оту шапочку, з бубончікам. Сттл. Бог. У мене так вінок був с цвітної бумаги, з ватки такі бубончички на проволочці... Шрим. Рос.

БУВА́, неізм., вводн. Случайно. А він, бува́, не в вас? Сттл. Бог.

БУВА́ТЬ, несов. Быва́ть, случаться. Бува́ нива у чотири коли. Пив. Рос., Сттл. Бог. Повсеместно.

БУГАЄ́ЦЬ, -йця. Бык в возрастє чотырѣх лет. Бугаєць — це бык, як йому стане чотири годи. Ст. Кри. Петр.

БУГА́Й, -я. 1. Бык-производитель. З бичем скотину, буга́й, пасуть. Бчк. Петр. Я ото буга́й боялась, так по горі їх обходила — кажуть, що вони вгору не бачуть. Сттл. Бог. Буга́й реве на всю череду. Лямы Вороб. Буга́й як бивсь, так йому кільце в нис вставляли. Клуб. Лиск. Буга́й поламав плити́нь. Рев. У гароді буга́й па́в усю капусту. Бл. Паб. Остр. Повсеместно. 2. Выпь. Буга́й, птиця. Бутить, як буга́й. Сттл. Бог. См. также **букало**.

БУДЕ́ННИЙ, -ого. Будничный. Завтра уже буденний день. Кри. Остр. Це в мене буденний платочок, не празнишний. Сттл. Бог. Буденна одежа. Благ. Подг. Празнишни рушники, вишиті, і буденні. Грим. Калач.

БУДЕ́НЬ, -дня. Будний день. В будень ходять на роботу. Пив. Калач. Яому шо будень, шо празник — він не розбирає, та ще в празник ото йому аж кортить шось робить. Сттл. Бог. Повсеместно. См. также **будянок**.

БУДІ́ЛКА, -н. Стебель подсолнечника. Я на гароді нарізала буді́лки. Бл. Паб. Остр.

БУДІ́ЛЛЯ, собир. Стебли кукурузы, подсолнечника, некоторых других культур. Жуки на картохах листя поїли — саме буді́лля стирчить. Сттл. Бог. Кинь корові кукургузи, а то у неї у яслах саме буді́лля. Сттл. Бог. Ср. **былля**, см. также **бутилля**.

БУДІ́НОК, -нка. То же, что будень. Завтра уже буді́нок. Кри. Остр.

БУДІ́ТЬСЯ, несов. Топорщиться, оттопыриваться. Кавун він заховав тид кожух, і селі в кожух на тому місті не буді́вся, ніхто б кавун той не найшов. Лев. Павл.

БУ́ДКА, -н. 1. Небольшое крытое сооружение от непогоды. А будка — друге діло. Натинасця. Робиця такий станок, а тоді з лязи дуги загинають, а тоді натинасця. У кого балаган, а у кого будка. Будку долі поставлять і там... І на

возі. Як ото скотину пасуть, і сплять у йому. Стгл. Бог. Ср. балаган. 2. Собачья конура. На дворі мороз, та ще з вітром, так Пірат з будки цілий день ни вилазе. Стгл. Бог.

БУДЯК, -а. Чертополох. Будяк хотіла вирвати, а він колючий, так руки покалала. Стгл. Бог. Знічожить би всі будяки на нелі. Пів. Рос. У нас за хатою росте самий будяк. Држ. Рен. Повсеместно.

БУЗИНА, -й. Сирснь. Тепер уже мало хто бузині каже, а більш сирснь. Стгл. Бог. В паяусаднику росте бузина. Кра. Подг. Бузина од ризатізма. Лев. Шавл. Коло хати бузина. Прав. Калач. За двором бузина росте. Пів. Рос. Бузину виламали наші дівчата. Бчк. Петр., Ектр. Лиск., Бл. Пль. Остр. См. також бузок.

БУЗІМОК, -мка. Крупний, упитаний (обычно о молодняке животных). Корова тільна, і коло неї теля -- бузімок такий... Стгл. Бог. Ср. вузімок.

БУЗКАТЬ, БУЗНУТЬ (жспр.). Сильно ударить, ударить. Ти улови за хвіст, та й бузкай скільки влізе. Стгл. Петр. Ох і гешнує здорово, бузнує з усієї сили. Стгл. Бог. См. также гешнуть.

БУЗОК, -зку. То же, что бузина. Дівчата наламали багато

бузку. Грн. Калач. Бузюк уже цвіте. Ломы Вороб. Уже розцвіє бузюк. Нвмд. Калач.

БУЗУВАТЬ, НАБУЗУВАТЬ (жспр.). Энергично, азартно, с большим количественным результатом производить, произвести какос-либо действие. Хвора, кажеш? Та она ж наче вчора на огороді полола — бузувала, аж кура йшла. Стгл. Бог. Після дощу бур'ян бузус, забув усі картохи. Стгл. Бог. Було, по мішку кислиць набузусмо і прямо аж хто зна й віткіля. Стгл. Бог. Хватте вам бузувать [бваловаться] — міні вже насточортіло. Грн. Калач., Стгл. Петр.

БУКАЛО, -а. То же, что бугай 2. Наші хлопці один раз поймали бужало і принесли в школу. Лев. Павл.

БУКАРИТЬ, несов. Пахать. Трактори уже начали букарить. Брз. Полг.

БУКАРЬ, -я (устар.). Двухлемшный плуг. До последнего времени использовался в крестьянском хозяйстве. Бужарь причітали і пашують зразу. Ст. Краш. Петр. Картохи посадив під бужарь. Ломы Вороб. Ніколи мій чоловік ни просив нікого ні бужарь поправити, ні діжки та чанка зробити. Ст. Краш. Петр.

Ці бики не потягнуть бугаря
Грн. Калач. Повсеместно.

БУЛКА¹, -н. Булка. Повсеместно.

БУЛКА², -н. Шайба; игра с шайбой (хоккей). В буйки бильмь вьсього люблять играть. Кль. Лиск. Гійком буйку ганяють хлопці з утра до ночі. Кль. Лиск.

БУЛЬБА, -и. Водяной или мыльный пузырь. Рыба начина бульбы пускать. Ломы Вороб. Доц чисте -- аж бульбы свачуюця. Грн. Калач. На калюжах бульбы свачуюця -- значить, доц надовго. Сттл. Бог.

БУЛЬБУШКА, -и. Мыльный пузырь. Однi бульбушки, а води i немає. Екстр. Лиск.

БУЛЬКОГАТЬ, несов. 1. Булькать, сильнее — клокотать. Булькоче вже вода. Екстр. Лиск. Слухай, як вода в ярку булькоче. Кри. Остр. Повсеместно. 2. Перен. Говорить невнятно. I що ти булькочіш? Екстр. Лиск. Шо ти там булькочіш -- нічого ти поймиш. Сттл. Бог.

БУНТУВАТЬСЯ, ЗБУНТУВАТЬСЯ. Шуметь; поднимають шум из-за чего-либо. Бунтуєця: я одна робляю, ніхто не пособля. Сттл. Бог. Бунтуюця на вулиці -- чі мазодьож, чі сіно возять, так зрослі. Змс. Петр. Не бунтуйтись ніхто -- я

спатиму. Плк. Бог. Шо там в радіві бунтуюця? Крс. Петр. Приїхав туди, а там завіз страшний. Збунтувалися... Сттл. Бог. Ср. клеветаться.

БУРАВОК, -вкi. Часть дымохода, расположенная в комнате или (чаще) на чердаке. Буравок на горіщі кладєця. Кладєця піч, с печі виводіця дымоход i не попада в верх, тоді кладуть буравок. Сттл. Бог. Буравок? Ну, коло труби, коло вирхі, спеціальне таке приспособленіє зроблене с кирпича, як тобі сказать... шириною дєсь с паметра i діною дєсь до метра. Там кирпичі, з вирхі надала сажі туди, i оце тут сажі трусили, шоб на вирху сажі ні було, шоб ні загорілося там. Шрм. Рос. Буравок треба чистить. Кри. Подг. Завтра буравок нада буде помазать. Оль. Повсеместно. Ср. боров.

БУРІТЬ, несов. Начинать окрашиваться в связи с созреванием (обычно о помидорах). У дворі помідори вже буріють, а на низу ще нивиликі. Сттл. Бог. См. также забуріться.

БУРКУН, -ў. Донник. В сіні попадаєця буркун. Реп. Молодий буркун гарно їдять корови. Грн. Калач. Ми нарвали трави з буркуном. Бл. Пль. Остр. Буркун -- це ж цвіти. Бат. Подг.

БУРМОТАТЬ, *несов.* Говорить невянятно, быстро, бормотать. *Ну що ти там бурмотіш — я нічого не розберу.* Екстр. Лиск. *Бурмоточе собі під ніс — нічого ні чути.* Стгл. Бог. Повсеместно.

БУРСАКА, -и. Небольшая буханка хлеба. *Іван, витягни бурсаки с печі.* Стгл. Петр. *Бурсаку витягниш пізніше.* Петр.

БУРУВАТЬСЯ, *несов.* Баловаться (?), бороться (?). *Ходить трішки побурюємось.* Грн. Квлч. Ср. борюкається.

БУРҐҐЬКА, -и (устар.).
1. Приспособление для болес удобной перемотки пряжи с мотовила в клубки: небольшая круглая деревяшка, просверленная внутри, куда продевалась нить. *БурҐҐьку робили. Мотили пряжу — бурҐҐьку робили, щоб пальці не терла.* Стгл. Бог.
2. Деревянная палочка, заменяющая пуговницу (устар.). *БурҐҐька одорвалась у кожусі.* Лемы Вороб.

БУРҐҐН, -а. Топкое место, болото. *Хлюниць утв у бурҐҐн.* Реп. — *А де у вас бурҐҐні? — БурҐҐні? За селом.* Втв. Полг.

БУРЧАК, -а. 1. Ручей. *В бурчаку напхались води.* Екстр. Лиск.
2. Овраг. *За хатай був здаровий бурчак.* В бурчаку расло багата

бурчану Кмн. Остр. См. также круча¹ 2.

БУРЧАТЬ, *несов.* Ворчать, брюзжать; говорить негромко и неразборчиво. *Шо ти бурчіш собі під ніс... Реп. Прийшов і начав бурчати.* Лемы Вороб. *І все она чимсь недовольна, і все она бурчіть.* Бчк. Петр. *Нихай кляшки бурчати — ксти хотять, а чого очі ни сплять?* Стгл. Бог. Повсеместно. См. также бутҐҐть.

БУРҐҐК, -а. Свёкла. *Годувать нічим ніяк — бурҐҐк тру їм.* Плк. Бог. *Тепер рано вбирають, а ми ж на бурҐҐках мерзли.* Бчк. Петр. *БурҐҐкі посадили поміж картохами.* *БурҐҐкі сіють кормові і сахарні.* Ппв. Рос. *Сами пряники пхили з бурҐҐка.* *З його ї канхвети робили.* Прв. Квлч. *Нарви бурҐҐків поросляті.* Нпр. Ольк. Повсеместно.

БУРҐҐКОВИЙ, -а, -е. Свекольный (цвета свёклы, сделанный из свёклы). *БурҐҐковий квас — то таке тільки в борщ.* Стгл. Бог.

БУРҐҐЧНИЙ, -ого. Темно-красный, свекольного цвета. *Плаття у мене було бурҐҐчного цвета.* Квл. Лиск.

БҐҐСОРЬ, ♦ 3 бҐҐсор'ю — взбалмошный, неуравновешенный. *Гриша з бҐҐсор'ю, як і той... Стгл. Бог.*

БУТИ, БУТЬ, несов. Быть. *Як ще не було у нас техніки. Пив. Рос. Були в гостях. Ярк. Остр. Четверо нас було. Пив. Рос. Раньше найбільш був озимий посів. Пив. Рос. Повсеместно.*

БУТІЛЛЯ, собир. Ботва огородных растений. *Як оце картохи вже лорисм — бутілля буде. Ст. Крш. Петр. Ср. будилля.*

БУТІТЬ, несов. 1. Громко мычать, реветь (о крушном рогатом скотсе). *Бык бутіть і бутіть. Сттл. Бог. Бугай часто почина бутіть. Грн. Калач. 2. Перен. Громко плакать. Михайло бутіть. Сттл. Бог. 3. Громко, немелодично петь. Не співаєш, а бутіши. Як тебе у хор узяли? Бчк. Петр.*

БУТОР, -у. Беспорядок. *У хаті бутор — і займи ніззи. Лемы Вороб.*

БУТОРОХА, -н. Беспорядочный человек. *Ну і бутороха ж она. Екстр. Лиск.*

БУХІКАТЬ, несов. Кашлять, сильно кашлять. *Ото тобі ходила учора на дворі з голом душою, тепер бухікаєш. Мрч. Ольх. Я'к бухіка — і воду холодноу п'є. Бчк. Петр. Всю ніч бухікала. Сттл. Бог. Повсеместно. См. также кашкати.*

БУХОНЯ, -і. Картофельное пюре. *Мати наварила бухони. Лемы Вороб.*

БУХТІТЬ, несов. Ворчать. *Хвате тобі бухтіть. І бухтіть, і бухтіть. Якби тибе ще хто й сляхав... Сттл. Бог. Ср. бурчать.*

БУЧАЛО, -а. Специальная крепь из лозы для стенок примитивного колодца (копанки) в огороде. *Як копанку викопали, а кругам з лози — круглий плетінь, у копанку бучало, щоб земля не обвалювалась. Сттл. Бог.*

БУЧІЛО, -а. Омут. *Він попав у бучіло і утомуа. Лемы Вороб.*

В

ВАВА, -н (дет.). Большое место, небольшая ранка, царапина. *Покажи, де у тебе вава. Пив. Калач. Ни трогай — вава буде. Сттл. Бог. Ни трогай киці — ни буде вава. Сттл. Бог.*

ВАВКА, -н. Небольшая ранка, ссадина. *Не трогай, тут у мене вавка. Щуч. Лиск. Не плач, вавка загойця. Смл. Падг. Бачіте, яка в мене вавка. Сттл. Бог.*

ВАГА¹, -й (устар.). Тяжесть; перен. нагрузка. *Та то ни велика вага. Сттл. Бог.*

ВАГА², ВАГА³. Часть плуга. *Вл. Лиск.*

ВАЖАТЬСЯ, несов. Заниматься хаким-либо трудным, хлопотливым делом, уделять много внимания. Ср. диал. ворон. *важэцца*. *Шо ти з ним важэцца* — він же всаравно як пробка, нічого не поміас. Стгл. Бог.

ВАЖИТЬ, несов. Весить; то же, что тянуть (разг.). *Вона, те теля, ще нічого не важе*. Стгл. Бог.

ВАЖКЕНЬКИЙ, -а, -с. Довольно тяжёлый. *Та ти важкенький* — не піднімеш. Стгл. Бог.

ВАЖКЕНЬКО, нар. Довольно тяжело. *Шо вино, важкенько? Може, тобі пособить?* Стгл. Бог.

ВАЖКИЙ, -а, -е. 1. Тяжёлый. *Ану, дайте я підніму Вашу сумку — дуже важка?* Стгл. Бог. *То він підняв шось важке*. Пер. Кант. Повсеместно. 2. -а, только жен. Стельная. *С такою важкою коровою і за двір нізя виходить*. Бчк. Петр. См. также тільна.

ВАЖКО, нар. Тяжело, трудно. *Та чи тобі важеко в магазин збігати?* Стгл. Бог. *Важеко одній жить*. Мрч. Ольх. *Важеко піднімаця на сору* Бнд. Кант. *З віяцями в кошарі робить важеко*. Нкрб. Рос. Повсеместно.

ВАЖКУВАТИЙ, -а, -с. Тяжеловатый. *Та то, мабуть, для*

тебе мишок важкуватий .. Ті-кай, я... Стгл. Бог.

ВАЖКУВАТО, нар. Тяжеловато. *Надбери — важкувато*. Стгл. Бог.

ВАЖУЧИЙ, -а, -с. Очень тяжёлый; то же, что тяжёлый (прост.). *І сумка, знаси, яка важучя стала...* Влс. Гриб. *О-о-о-о, який ти важучий* — тебе й ни піднімиш. Эмс. Петр. Мішок, видно, страшний важучий, і вона ж його пре. Стгл. Бог.

ВАЙЛУВАТИЙ, -а, -с. Неуклюжий, неповоротливый. *Він же той хлопець у їх якийсь вайлуватий*. *Поки повернеця...* Стгл. Бог. См. также валькуватий.

ВАЙЦЕ, -а. Дышло воловьего воза. *Вайце каротке, бики б'ють ноги*. Бл. Пльб. Остр. См. также віно, вія.

ВАЛ¹, -у. Толстая пряжа, приготовленная с помощью веретена. *Насукала валу*. Прв. Калач. *То рядюга з валу*. Стгл. Бог. *З валу ткали, вал на веретено крутили і в'язли кодряники*. Цгг. Рос. Ср. в частушке:

*Як любила хлопця з малу
Та й пошила штани з валу.
І пошила, і наділи —
Сама бачу, шо до діла.*

Стгл. Бог.

ВАЛ², -а. Ряд, вал, образованный из подсыхающей травы

нескольких соединённых вместе покосов. *Який великий вал...*
Трн. Лиск. См. также валок.

ВАЛАНДАТЬСЯ, несов. Возиться с кем-либо, чем-либо. *Валандається, валандася с тими курчатами, а вони возьмуть та й подохнуть.* Стгл. Бог.

ВАЛАШОК, -шкá. Молодой барашек; барашек. *У них се літо пасуця три віці і валашок, а язничок продали.* Стгл. Бог. *Віця привела валашкá.* Ст. Крш. Петр.

ВАЛАХ, -а, **ВАЛУХ**, -а. Кастрированный баран. *Одбий валаха, то не наш.* Стгл. Бог. *Ми зарізали валуха к празнику.* Грн. Калач., Рсп., Смá. Подг.

ВАЛІЙ, -я. Рабочий, занимающийся производством (валеньем) валенок. *Отам край Бичка стояла хата, і там ваяї ваялы ваянки. Так ми їм тожже носили кутю. І вони нам шось багато грошей дачи.* Стгл. Бог. См. также вальщик.

ВАЛОК, -лхá. То же, что вал². *Сіно нада у валкі згрібать. Овх. Сіно ще в ваяках.* Стгл. Бог. *Люди сіно вже й звозили, а в нас іще у ваяках* Змс. Петр. Повсеместно.

ВАЛЬКО, -á (экспр.) Грузный, неповоротливый человек.

От валькó! Поки повернеця...
Стгл. Бог., Бчк. Петр.

ВАЛЬКУВАТИЙ, -а, -с. То же, что вайлуватий. Стгл. Бог.

ВАЛЬЩИК, -а. То же, что валі́й. *Вальщик, шо ваянки ваяс* Ещ. Семмá.

ВАР, -у. Кишток. *Вода шо вар.* Чрв. Гес.

ВАРГА, -и, и **ВАРЬГА**, -и. Варезка. Прем. в речи старшего поколения. *Варги мляли крючком, суко́ні, с пражі, а наверх рукавиці с кожі — на-кожні, с тоненької, вичіненої харашо кожі, не с сириці. У покойной матері було шість братів, так я їм плів варги.* Стгл. Бог. *Вечіром буду в'язать варги.* Екстр. Лиск. *Баба виплила уже одну варьгу.* Крв. Остр., Ещ. Семмá, Бгá. Подг.

ВАРЕНИК, -а. Вареник. *Дайте ще вареників.* Крв. Пá. Остр. *Наварила вареників з ягодами.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВАРЕНИЦЯ, -і, и **ВАРЯНИЦЯ**, -і. Кружок теста, приготовленный для вареников, но без начинки. Обычно варится, если не достало начинки. *Варениці — розкатаси тоненько, ріжеш стаканам, а тоді вириш.* Лиск. *Ви ж не забудьти амісті з вареницями вареників наварить.* Тхр. Камев. *Вареники*

повибирали, а варяниці хто буде їсти? Сттл. Бог. Мій онук дуже любе варяниці. Дрк. Рен.

ВАРЁННЯ, -я. Варенье. У нас багато варёння із вишень. Пив. Рос. Я цей год варёння з ягід не варила. Сттл. Бог. Повсеместно.

ВАРІННЯ, -я. Варка (приготовлення щипи); то же, что готовка (разг.). Як оно, оце варіння, надоля... Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ВАРНЯКАТЬ, несом. (експр., неодобр.) Говорить глуности, нести чепуху. Аби ото шо варнякати. Де ж це ти таке бачив? Сттл. Бог. Чваняця, варнякують — шось за діти не гарні. Бчк. Петр. Варняка бис толку, як дурний. Брз. Полг. См. также ширякати.

ВАРОК, -рик. Открытая загородка для скота. Корова прийшла із череди, заганяї її у варок. Тгр. Кам.

ВАРЯНІЧКА, -и. Уменьшит. к варяниця. Там іще варянічки є, так поїж. Плг. Рос. Чи ще здісти варянічку? Сттл. Бог.

ВАСІЛЬКИ, мн. Растение базилик. Та ото ж як покойник лежить, так сухі васільки кладуть коло голови. Мабуть, для запаху. Сттл. Бог. Меланка ходила, васільки носила. «Васі-

льку, мій татку, пусти мене в хатку. Я жита не жала, золотий серп держала, золоту кадібницю, дай, бабо, наляницю» [Щедрівка]. Сттл. Бог., Грм. Кант.

ВАТАГА, -и. 1. Шумная толпа; сборище. Повсеместно. 2. Стадо домашних животных, чаще — овец. Я пас ватагу. Кри. Полг.

ВАТОШНИК, -а. Тёплая одежда из сукна, на вате. То був гарний ватошник. Птр. Павл.

ВБИРАТЬ (-СЯ), ВБРАТЬ (-СЯ). 1. Одевать (ся), одеть (ся). Та вбирайся швидче — шо ти там копаєся? Сттл. Бог. Я вже давно вбралась, тебе жду. Зме. Петр. Обмивають [покойника], а потом починають вбирати. Тгр. Кант. 2. Справиться с уборкой огорода, хлеба и т. п. З огородами вбратись воврими — до дощів. Сттл. Бог. 3. Забрать внутрь. Вбери сорочьку, он ззаді вилізла. Бчк. Петр. Кохту ни вбрасш, зверху юпки? Сттл. Бог.

ВБРАНИЙ, -а, -е. Одетый; опрятно, нарядно одетый. Ішов отут колись мимо — так вбраний же. Хоч і ни в новаму, а чістенко Сттл. Бог.

ВБРАННЯ, -я, собир. (устар.). Одежда, наряд, наряды. О-о-о... В неї там того вбраний — кучи. Сттл. Бог.

ВБРЯКАТЬСЯ, сов. (экспр.). Попасть во что-нибудь нечаянно; то же, что вляпаться (прост.). *От ідолова хівря — уже в шось вбрякалась!* Стгл. Бог.

ВВАЖАТЬ, несов. (устар.). Любить (о еде). *Нс, я оцього магазинного хліба не вважаю. Свій лучшє, хоч тепер мало хто свій пече.* Стгл. Бог.

ВВЄЧЕРІ, нар. Вечером. *А вранці... А це ввєчері.* Стгл. Бог.

ВВИЖАТЬСЯ, несов. (устар.). Мерещиться, чудиться. *Ото йаму шось ввижасця і він боїця.* Стгл. Бог.

ВВІШКИ, нар. В вышину. *Тоді починає в конні його класти ... отак ввішки.* Твр. Бог., Стгл. Бог.

ВВІРИТЬСЯ, сов. Надоссть. *Як оно мні вже ввірилось...* Стгл. Бог.

ВГ'АВАТЬ, сов. Обычно с отрицанием. Утихать, переставать, утихомириваться. *Кричить — не вгавас, плаче — не вгавас.* Стгл. Бог.

ВГАДАТЬ, сов. 1. Узнать. *Наша Ольга ж то вгадала Сашку, а ми сказали.* Стгл. Бог. *Когось там побачила і вгадала.* Прв. Калач. Повсеместно. 2. Угадать. *Вгадайти, у якій руці, туді дам.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВГАМУВАТЬСЯ, сов. Успокоиться, перестать шуметь, буянить; то же, что утихомириться; притихнуть (разг.). *Ну, вгамувались наконец, полягали?* Стгл. Бог. *Пока всі вгамувались, у мене аж голова заболіла.* Дрк. Рев.

ВГАТІТЬ, сов. Истратить, израсходовать слишком много; то же, что вбухать (прост.). *Та вони в ту хату вже стільки вгатіли...* Стгл. Бог.

ВГОНОБИТЬ, сов. Прикладить (здесь — о шитье). *Ми з мамочкою довго возились, наконець вгонобили плаття.* Лсв. Павл. Ср. згондобить.

ВГОРІ, УГОРІ, нар. Вверху. *Я вашу корову бачила отам аж угорі за Метефе.* Стгл. Бог. *Дивись, он високо-високо угорі співа жаворонок.* Бнд. Кант. Повсеместно.

ВГОРУ, УГОРУ, нар. Вверх. *Як поле, так аж земля вгору летить.* Стгл. Бог. Повсеместно. ♦ *Ніколи й угбру глянуть — о сильной занятости.* Стгл. Бог.

ВГРУЗАТЬ, ВГРУЗНУТЬ. Погрузиться, погрузиться во что-либо топкое, вязкое, мягкое. *...Геть пирину, ага... Доски поклали, щоб она ни вгрузала там ниде.* Пас. Бог. *Звин ото ж здоровий. Як бехнуло, так і*

вгруз ото. Срк. Бутур. См. також загрузать.

ВДВІЧИ, нар. Вдвоє. Сьогодні ми картошки викопали *вдвічі* більше. Стгл. Бог.

ВДВОХ, нар. Вдвоєм. *Та вдвох же то бистріш зробимо.* Змс. Петр. Повсеместно.

ВДЕНЬ, нар. Днём. *Бросай — уже поночі, завтра вдень доробиш.* Стгл. Бог.

ВДЕНЬЄ, -я. Сборы молодіжи осенними вечрами для роботи. *Ми підим сьогодні вечіром на *вдєньє*.* Ёл. Пль. Остр.

ВДОВЖ, нар. Вдоль; в длину. *Вони там така товста — шо *вдовж*, шо *впідперек*.* Стгл. Бог. *Ти мірай *вдовж*, а я *впідперек*.* Ломы Калач., Кри. Остр., Мрч. Ольк. См. также *вподовж*.

ВДОКІЯ, УДОКІЯ, -я (религ.). День пам'яті св. преподобномууч. Евдокии (14 марта). *Це з *Удокія* скіки — вже два тижні пройшло?* Стгл. Бог.

ВДОСВІТА, УДОСВІТА, нар. На рассвете; чуть свет; очень рано. *Хвидосівна ще *вдосвіта* подалась у гóрид. Автобус не *ходе*, так она *напезу*, а може, хто ї *підвезе*.* Стгл. Бог.

ВДОСИТЬ, нар. Достаточно, досыта. *Він їв *вдосить*.* Ёл. Пль. Остр.

ВДРҮГЕ, нар. Во второй раз. *А вона ото прийшла і раз, і *вдрү**

ге — *чі ви не продисте молока?* Стгл. Бог.

ВДЯГАТЬ, несов. Надевать, одевать. *Сумку схватила, кужух із *рясами* *вдяглі*...* Стгл. Бог. **Вдяглі* дитину тилліш...* Змс. Петр. Повсеместно.

ВДЯГАТЬСЯ, ВДЯГТІСЬ. Одеваться, одеться. *Лучче *вдягійся*, сьогодні холодно.* Прв. Калач. *Ни тільки *вдяглась*, а й *зав'язалась*.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВДЯЧИЙ, -а, -с. Благодарный. *Очінь *вдячий* *мальчік*.* Крс. Н.-Хол.

ВЕДМІДЬ, -я, ВІДМІДЬ, -я, ВІДЬМІДЬ, -я. Медведь. *Та ти шо — який *ведмідь*? Зроду їх тут не було.* Ппв. Рос. *Ведмідь живе у *лісі*.* Дрґ. Ольк. *Вовків у *лісі* після війни багато було, і *овець* у *хліві* *різали*, а *відмідів* ніхто не бачив.* Стгл. Бог. *Виликий *відьмідь*.* Трп. Лиск. *А я ніколи *відмідя* ни бачила.* Дрк. Рсп. Повсеместно.

ВЕКАТЬ, несов. (звукощдр.). Испытывать позыв на рвоту, рвать. *Шо ти все *вєкаєш*?* Грп. Калач. *Ага, *допивсь*, шо *вп'сть* *вєкаєш*?* Стгл. Бог.

ВЕЛІКДЕНЬ, -кодня (религ.). Праздник Воскресения Христова, Пасха. *Скора *Велікдень*.* Кри. Подг. *Ти вже в хаті побілила к *Велікодню*?* Стгл. Бог.

Та у нас же на гроби на Великдень ходять, на Паску. Бчк. Петр. Ось скоро буде Великдень -- робить нічого нізя, так поїдимо у гості. Ольх.

ВЕЛІКНИЙ, -а, -е. 1. Большой. Яка разлиця? Велики разлиця. Ніхто не каже, що цибуляю намотали на винок, а на язках. Стгл. Бог. ...Виліку перепічку тичуть і потам на кусочки її жмають і оце оцям памінають. Ттр. Кант. Повсеместно. ♦ Велика шѣдушка -- перина. Заміж я йшла з великою піддушкою. Пив. Рос. ♦ Велика хата — горница, зап. Ми кутили в велику хату новий диван. Пив. Рос. Тут у нас велика хата. Ст. Крип. Петр. Ну, і вишка хата у хаті була. Шри. Рос. Проходьте в велику хату. Зис. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог., Прб. Палг. 2. Взрослый. А хлопець у Людки вже вилікний. Ольх. Та в їх діти, наче, вже великі. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВЕЛІКО, неизм. Много, чрезмерно, слишком. Ну, це дуже велико, як вечерникам по рублю давать. Стгл. Бог.

ВЕЛИКОДНІЙ, -я, -с. Относящийся к великодню, пасхальный. Приходив... На великодніх святках, мабудь, приходив. Стгл. Бог.

ВЕЛИЧЕЗНИЙ, -а, -е. Огромный; то же, что здоровенный (разг.). На старому дворі такі величезні гарбузи поросли... Стгл. Бог. Який величезний роблять клуб. Стгл. Петр.

ВЕЛИЧЕЊЬКИЙ, -а, -е. Сравнительно большой. Вутак виличєнький, а вуточка нивилічка. Стгл. Бог.

ВЕЛІЬОК, -лька. Комок глины, приготовленной для помазки. Один вельок глини остався, треба його дамазати. Стгл. Бог. Подай міні глини два вельки. Лемы Калач.

ВЕРБІНА, -и. 1. Отдельное дерево вербы. Під вербіною отам, бачіш, копанка. Стгл. Бог. 2. Короткое толстое бревно, не обязательно из вербы. На вербіні каю двора тосидимо. Бчк. Петр. См. также деревина, дрючок, дубок.

ВЕРБІЧКА, -и. Небольшая верба, вербочка. Памуз вербічку по ягоди ходили. Стгл. Бог.

ВЕРІАТЬ, несоя. Работать с большим напряжением, выполнять тяжелую работу. Вєрга, як скотиняка. Стгл. Бог. Вєргать ніхто не любе. Бчк. Петр. Ср. Ізвергать.

ВЕРЕТТА, -я, **ВЕРЕТЬ** (устар.). Толстое (грубое) полотно, на котором сушили или молотили

ВЕЧЕРЯТЬ, *несов.* Ужинать. *Посідають вечерять* назухи *позалявають, тоді на ніч позалязять та й снувають.* Стгл. Бог. *Прийшли — я вже витолила.* Кажу: *тепер тобі вечерять нічого.* Змс. Петр. *Микола, чуши — ходім вечерять.* Птр. Лвск. Повсеместно.

ВЕЧОРІНА, -и, **ВЕЧЕРІНИ**, -рін, **ВЕЧОРІНИ**, -ін, мн. Гуляње молодёжи накануне свадьбы. *Собирають вичоріну* пирид *свайбою.* *Оце на вичоріну* собирають *моядьбож.* Лвк. Подг. *В назначиний день у нівєсти були вичоріни — гуляла* моядьбож. Грм. Канг. *Я завтра піду на вечорини.* Ломы Вороб., Нжб. Бутур.

ВЕЧОРОШНИК, -а. Молоко вечернего удою. *Вечорошник* уже *прокис.* Ломы Вороб.

ВЕШТАТЬСЯ, *несов.* 1. Двигаться, что-то делать, возиться. *Лежу я, а треба вештаця, а не лежать.* *З ранку коло печі вештаєся.* Стгл. Бог. 2. Производит шум (как правило, при каком-то движении). *Це лодки нам і не достаєця.* *Чуєш — люди вештаюця?* Бчк. Петр.

ВЄЖКИ. См. вєжкы.

ВЖАРИТЬСЯ, *сов.* Вспотеть от жары; то же, что взжиреть (прост.). *Вжарилась, поки доміз-*

ла додаму. Бил. Квнт. *Дайте водички — вжарилась страшно.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВЖЕ, *нареч.* Уже. *Вже й Іс-ти не хочеця.* Мрч. Олья. *Вже смерклося.* Ппв. Рос. Повсеместно.

ВЖИТЬСЯ, *сов.* Повадиться. *Да їди ти ж, чьо ж ти до мене вживєся?* Влє. Грйб. См. также **внадиться**.

ВЗАПРАВДУ, *нареч.* Вправду. *Ти взиправду гавориси, чи ні?* Бл. Пяб. Остр.

ВЗВІД См. звід.

ВЗГАРКНУТЬ, *сов.* Вскрикнуть. *Він як взгаркнув, так я чуть було не амер.* Бл. Пяб. Остр.

ВЗГНІСТІЙ, *сов.* Вздуть, развести огонь. *Він не уміє огонь взгністі.* Бл. Пяб. Остр.

ВЗДРІВАТЬСЯ, **ВЗДРІТЬСЯ**. Мерещиться, померещиться; казаться, показаться. *Нема там нікого, то тобі вздріваєця.* Грм. Калч. *Шось наче як хтось у двір пішов.* *Чи то міні вздрілось?* Стгл. Бог., Ломы Вороб.

ВЗДРІТЬ, **УЗДРІТЬ**, *сов.* (устар.). Увидеть. *Шо вздрів, шо побачів — одне і те ж.* *Рідко хто каже вздрів, більш — побачів.* Стгл. Бог. *Ану, затягни нитку, ато я не уздрів.* Стгл. Бог. — *Шо ти там уздрів?* — *Пірати уздрів.* Стгл. Бог.

ВЗНАКІЙ. • Даться визнакій. Дать о себе знать, проявиться, запомниться. *Так ото оно їй да-лось узнакій.* Стл. Бог.

ВЗЯТЬСЯ, сов. Покрыться чем-либо, подвергнуться воздействию чего-либо. *Сухарі ті вже цвілю взялись.* Стл. Бог.

ВІБЕХАТЬСЯ, сов. (экспр.). Вырасти. *Диви, який здоровий вибихався.* Стл. Подг. *За це время він здорово вибихався.* Брз. Подг.

ВИБИВНИЙ, только м.р., в знач. сущ. Детская игра в мяч, в которой два человека, стоящие за границами очерченного круга, пытаются попасть в тел (того), кто находится в круге (выбить). Блг. Подг.

ВИБРАЖАТЬ, несов. Хвастаться, задаваться. *Ще й виб-ражась. Що ж ти виб-ражаси? Чим тобі можно похвалиця?* Стл. Бог. *Та чого він виб-ражась?* Стл. Петр. Повсеместно.

ВІБРИКА, ВІБРИКОМ, нар. Подпрыгивая, взбрыкивая. *Теля виб-рика пішло по двору.* Кри. Остр. *Ягнят випустили, так они по двору виб-риком.* Стл. Бог. *Корова як пішла виб-риком, так і зомляла його.* Бчк. Петр.

ВІБРІКУВАТЬ, несов. Подпрыгивать, взбрыкивать (обычно о молодых животных: телятах,

ягнятах). *Весною телят як ви-пустять на травку, а они й виб-рикують.* Стл. Бог.

ВІВЕРНУТЬ. 1. Сов. Разлить, вывалить, перевернув какую-либо ёмкость. *Вівернув відро з водою.* Стл. Бог. *Свині вівернули з відра, а тепер конічать, треба їм виносити.* Стл. Бог. 2. Сов. Выворотить. *Віверни сорочку, ато хтось битеме.* Стл. Бог. *Дивись, яке картошачця вівернула з цієї кубахи.* Стл. Бог. *Зайжджа-ли в двір, так колесом стовп вівернули.* Бчк. Петр.

ВІВÓДИТЬ, ВІВЕСТИ. Протяжно цеть, тянуть, вытянуть песню в конце. *А хто ж буде вивóдити? Давай, Кать-ко, ти, а то я шось охрипла.* Бчк. Петр. *Хто ни виведе голо-сочка, того би-и-и-и-и-ть* [присловье в шуточном со-стя-зании]. Стл. Бог.

ВІВОЛОЧКИ, -ок, мн. Су-хая трава, собранная со вспа-ханного поля. *Колись топили вів-олочками.* Ектр. Лиск.

ВІВОРÓТ, -а. Изнанка. — *Що це? Лице чи віворот? А то я не разберу.* Стл. Блг. ...У йому ни було ні лица, ні вівороту. Мил. Павл. Повсеместно.

ВІГАДКА, -и. Выдумка. *То таке. вігадки.* Як мука давньом-

ня, з неї хліба не спечеш. Стгл. Бог.

ВИГАДЛИВИЙ, -а, -е. О чело­веке: изобретательный, выду­мирик. *Вигадливий кажуть, вигадник* — кажуть. Енд. Семил.

ВИГАДУВАТЬ, ВІГАДАТЬ.
1. Выдумывать, выдумать. *Що ти ото робиш? Аби шо вигадувать*. Стгл. Бог. *То він уже шо-небудь вигадас* — приштукс. Стгл. Бог. *На шо він вигадус* — пав'ята осінне купу­вать? Бчк. Петр. 2. Сберець, сэкономкть, выгадать. *Вігда­даю за насіння та олію рублів шіісят*. Бчк. Петр. *Хочу з оцієї матерії ще й на хвартук вігда­дать*. Стгл. Бог.

ВИГИНАТЬ, ВІГНУТЬ.
1. Выгибать, выгнуть; изгибать, изогнуть. *Кшка на собаку як спину вігнула* — наче плигне в морду. Змс. Петр. 2. Разгибать, разогнуть (о гвоздях, проволоке и под.). *Вігни ось гвіздочок — він десь згодиться*. Стгл. Бог.

ВІГІН, -гона. 1. Упустырь в цен­тре или на краю села, где соби­рают домашний скот перед тем, как выгонять на пастбище, на­сут молодняк, птицу. *Вігін* -- пуста містина, скотину туди зганяють. *Край слободи ото ві­гін, скотину зганять*. Стгл. Бог. *Порося на вігоні*. Кшш. Ольк.

А тепер на вигонях бур'ян поріс. Нвб. Кант. *Підеш на вігін за тил­ям, всі ноги об колючки подря­пасти*. Арх. Бутур. Повсеместно.

ВИГЛЯДАТЬ, ВІГЛЯНУТЬ.
1. Высматривать, ожидать; ожи­дать. *С самого ранку родичів ви­глядію, обіщали прийти*. Стгл. Бог. *Корову виглядію* — скоро пригонять. Стгл. Бог. 2. Виднеть­ся. *Сідина виглядіс*. Лев. Павл. *Ану, глянь — шо то в тебе з-під юпки виглядіс?* Стгл. Бог. Пове­местно. 3. Выглянуть. *Вігляни за двір — може воно там?* Стгл. Бог. *Сонечко віглануло* — і зразу потепліло. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІГЛЯДИТЬ, сов. (устар.). Воспитать, вырастить. *Дітей їм вігляділа, а тепер ни нужна*. Стгл. Бог.

ВІГОДУВАТЬ, сов. (устар.). Выкормить (о животных). *Ка­банчика хоро-о-шого вігодува­ли*. Стгл. Бог.

ВІГОЛОДАТЬСЯ, сов. Про­голодаться. *Обідать? Та ще ж рано. Чи ви вже так віголода­лись?* Стгл. Бог. *Шось они пло­хо їдять видно, ни дуже віголо­дались*. Змс. Петр. Ср. вимер­хаться.

ВІГРАТЬСЯ, несов. Выиг­рать из игры, выполнить все её требо­вания. *Поспорим, так віграюсь я першим*. Бчк. Петр.

ВИДЕЛКИ, мн. Вилы. *Виделки у багажник вкинь Ольх.*

ВІДЖЮКЛИТЬ, сов. (экспр.). Выпить много, быстро, залпом. *Малока глечик внесла, так він його пошти весь і віджюктив.* Сттл. Бог. Ср. **вижлуктити**, **внсмалити**, **внхмалити**.

ВІДИВИТЬСЯ, сов. Высмотреть, подсмотреть. *Ну, они відивились, коли они пішли, одомкнули хату ... шось забрали ... узяти і комнату підпалили.* Сттл. Бог. См. также **відквисться**.

ВИДИВЛЯТЬСЯ, несов. Смотреться, глядеться. *Перед зеркалом біс конца крутиця, видивляється: і так повернеця, і так...* Сттл. Бог.

ВИДІОґА, -и. Воротник *На пальті видіоґа саме ж гроші і стос.* Кяб. Ляск.

ВІДНО, в знач. сказ. Светло. *На дворі вже видно, а я все лижу.* Бчк. Петр. *Скрізь видно та скрізь гарно.* Сттл. Бог. **Повсеместно**.

ВІДОХТИ, сов. Сдохнуть; то же, что передохнуть (разг.). *Сей год у мене курчата відохли.* Сттл. Бог.

ВИДОЮВАТЬ, несов. Выдаивать. *Як корову кажеш день ни відоювати, так у неї ж молока менць стане.* Сттл. Бог.

ВІДРАТЬ (яйця), сов. Вынуть яйца из куриного гнезда, разорить птичье гнездо. *А хто тобі відрав гороб'ячі яєчка?* Сттл. Бог. *Трое яєць відрала і стратила.* Сттл. Бог. *Це я до обід відрала одно яєчко.* Змс. Петр.

ВІДРЯПАТЬ, сов. 1. Выцарапать. *Та ти попробуй шо-небудь против неї скажи — она тобі й очі відряпас.* Сттл. Бог. 2. Перен. Разыскать. *Шо то на тобі за плаття — де ти його відряпала?* Сттл. Бог.

ВИДУЖУВАТЬ, ВІДУЖАТЬ. Вылдоравливать, выздороветь. *Шось він пагано відужус.* Сттл. Бог. *Довго ми ждали, поки він відужав.* Тмр. Подг.

ВИДУРЮВАТЬ, ВІДУРИТЬ. Выманивать, выманить. *Не грайся з ним -- він у тебе всігда шо-небудь відурюс.* Сттл. Бог. *Маненький був, так вони відурять у його цяцьку та й не оддають.* Бчк. Петр.

ВІДУШИТЬ, сов. Задушить всех, многих; то же, что передушить (разг.). *Тхір всіх курчат відушив.* Сттл. Бог.

ВИДЮЩІЙ, -а, -е (устар.). Хорошо видящий. *Та баба видюща, а я нічого не бачу.* Сттл. Бог.

ВІЖЛУКТИТЬ, сов. (неодобр.). Выпить; то же, что выдуть (разг.). *Кружску малока віж-*

луктив і ще йому мало. Сттл. Бог. Ср. видвоклить.

ВІЗБИРАТЬ, сов. Тщательно, без остатка собрать. Там, у тих садках, уже давно все візбирано. Сттл. Бог.

ВІЗВІРИТЬСЯ, сов. (неодобр.). Разозлитися, рассердитися; то же, що ошегтнитися, окрыситися (прост.). У його ніззя нічого спросить — ото так і візвіриця. Сттл. Бог.

ВІЗНАТЬ, сов. Разузнать, выведать. Це ж хороше діво ти здала — візнати, де вони. Плс. Бог. Вона така - візна все, де шо ни є. Сттл. Бог.

ВИКАБЕЛЮВАТЬСЯ, несов. Важничать, куражиться, кривляться; то же, що выкобениваться (прост.). Она дуже викабелюєця, йї і Івана багато. Бчк. Петр., Сттл. Бог. Ср. витетемюваться, витребенькуваться.

ВИКАБЛУЧУВАТЬСЯ, несов. То же, що викабелюваться. Викаблүчуєця пирид всіми людьми. Стл. Надг., Сттл. Бог.

ВИКИДАТЬ, несов. Выкидывать, выбрасывать. Повсеместно. ♦ Викидати кобалькі (кбнши) — то же, що викаблүчуваться; капризничать. Ни викидала б кобилók, учілась би, може б шо получілось. Бчк.

Петр. Це с цих пір як отакі коники викидять, так шо оно далі й буде. Сттл. Бог.

ВІКІТ, -кота, **ВІКОТ**, -а. Вырез в одежде. Дуже малий вікіт — голова не пролазе. Сттл. Бог. У платті великий вікот. Рев.

ВИКЛИКАТЬ, ВІКЛИКАТЬ. Вызывать, вызвать. Викликай його в двір, підем в хокей гулять. Тпр. Кам. Підійшов: вікличте міні Катюку... Сттл. Бог. Викликай його в двір, підем за коровами. Дрк. Рев.

ВИКОЛУПУВАТЬ, несов. Выковыривать. Сидить кісточки з вишень виколүпүс — варення варить собираєцям Сттл. Бог.

ВІКУРНУТЬ, сов. Вынырнуть. Він вікурнув з вади. Бл. Пб. Остр.

ВІЛАЯТЬ, сов. Выругать, обругать, выбранить. Я не боюся — вілаю, як заробиш. Сттл. Бог. Так він його добре вілаєв? Бчк. Петр.

ВІЛИВОК, -вка. Яйцо без скорлупы, снесённое курицей до срока. Собаки ки куриця — усе врем'я віливки несе. Бчк. Петр., Сттл. Бог.

ВИЛІСКУВАТЬ(-СЯ), несов. Блестеть, переливаться, лосниться. Чорна юточка — аж виліскує Сттл. Бог. Тоді тройку

коний як запряжуть — коні так і вишкілюються. Лкв. Подг.

ВІЛУПИТЬ. ♦ Вилупить очі — поспостеріть широко розкритими очима (в удивленні, испуге); то же, что вытаращить глаза (вульг.). Ну, чого очі вилупили — чи зроду ни бачили? Стгл. Бог. См. также виплющить очі.

ВІЛУПИТЬСЯ, сов. (экспр.). Пристально всмотреться; то же, что вытаращиться (разг.). Сидить у тєлєвізор вилупився, а ни чує ж нічого. Стгл. Бог. См. также вирячить, витріщити. Ср. втушиться, вишпидантєся.

ВІЛУЧИТЬ, сов. Отделить небольшую часть чего-либо. Вилучи моркву з борщу, бо ти її ни їси. Втб. Подг. З віцями намучився, поки їх тєки вилучили із черем. Бжк. Петр., Стгл. Бог. Ср. залучить.

ВИЛЮГА, -и. Извилина, разветвление русла реки. Про вилюгу тобі казати? Бжк. Подг.

ВІЛЯКАТЬ(-СЯ), сов. Испугать(-ся). Так мене зимою вовк вілякав. Твр. Подг. Оно як закричить, я стала і стою — вілякалась. Я вілякалась страшно. Влс. Грив.

ВІЛЯПАТЬ¹, сов. О глине для помазки хаты: перебросать на стены, использовать до конца. Треба оцю глину віляпати —

до завтраго вона засохне. Эмс. Петр., Стгл. Бог.

ВІЛЯПАТЬ², сов. Болтать, выдать тайну, секрет; то же, что выболтать (разг.). Я ж тобі по секрету сказала, а ти тій дури все віляпала. Стгл. Бог.

ВІЛЯПАТЬСЯ, сов. Забрызгаться грязью. Де це ти так віляпався? Де тебе носило? Стгл. Бог.

ВІМАРХАТЬСЯ, ВІМЕРХАТЬСЯ, сов. Проголодаться (как правило, после работы, игры). Вімерхався, так з'їси шо вгодно. Стгл. Бог. Вимархався Іван, дак усе поїв. Кри. Остр. Ср. виголодаться.

ВІМЕСТИ, сов. Подмести. Вімети в хаті. Нрв. Калач. — Ти вімія у дворі? — Ни тільки у дворі, а й за двором. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВІМОЧКА, -и. Конопля, которую, прежде чем трепать, вымачивали в реке (или другом водоёме). З води витянули вімочки. Кри. Остр.

ВИНОСИТЬСЯ, ВІНЕСТИСЬ. Переставать, перестать нестись (о курах). Кури починають виниситиця. Грв. Калач. Кури вже винислись, ячок нема. Стгл. Бог.

ВИНУВАТИТЬ, несов. Винить, обвинять. Винуватити

люди бабу, шо дитина утотла.

Бжк. Петр.

ВІОРАТЬ, сов. Вспахать. Огороди з осіні трактором віорати. Сттл. Бог.

ВІПАЛИТЬ, сов. Выжечь. Діти випалили сазому. Тьвр. Подг., Сттл. Бог.

ВІПАТРАТЬСЯ, сов. Изматываться, перепачкаться. Ти дивись, як ти весь випатрався у мілу. Іди, я тебе обтряхну. Сттл. Бог.

ВІПЕРЕДИТЬ, сов. опередить. Було, памимо ото же на полі, так це ни она й буде, як всіх ни випириде. Сттл. Бог. Ср. *кв-випередки*.

ВИПІКАТЬ, несов. Выжигать. Гостра водка — ранче нею мозолі випікали [здесь: воздействуя концентрированным раствором] — і корінь випаде мозолі. Лсь. Павл.

ВІПЛИГНУТЬ, сов. Выпрыгнуть. Він як виплигне з-за вугла — так я страшно перелякалась. Сттл. Бог.

ВІПЛЮЩИТЬ. ♦ Ввіплющити очі — то же, что вилупить очі. Затірка вже й очі ввіплющила. А я їм та кажу: «Ох і добра ж». Так усто й поїли і не поняли, шо кисла. Мрч. Ольх. Ср. *заплющить*.

ВІПРАВИТЬ, сов. (устар.). Добитися возврата долга. Я з неї ті гроші насилу виправила. Сттл. Бог.

ВІПРАТЬ, сов. Выстирать. Випрала хустку. Длв. Петр. Та то такі тряпки — може, віперу, а може, викину. Сттл. Бог. Озьми ось і мос плаття віпери. Змс. Петр.

ВІПРИСНУТЬ, сов. Выскользнуть. Риба сковзька, виприснула з рук. Сттл. Бог.

ВІПРОСТАТЬСЯ, сов. Высвободиться; то же, что выпростаться (прост.). В бур'яні затупалась — насилу випросталась. Сттл. Бог.

ВИПРУЧАТЬСЯ, **ВИПРҀЧУВАТЬСЯ**, **ВІПРУЧАТЬСЯ**. Вырываться, вырваться; освобождаться, освободиться. Якось випручаюсь. Прв. Калач. Ану, стій — чаго ти випрұчуєсь? Я тобі нічого не зроблю. Сттл. Бог. Стій ни дьоргайся — всаравно ни випручась. Сттл. Бог.

ВІПУРНУТЬ, сов. Вынырнуть. Насилу випурнула. Пск. Павл. См. также *вирнуть*.

ВІПХАТЬСЯ, сов. (неодобр.) Выбраться. Насилу випхались с хати — собирались чуть ни до обід. Сттл. Бог. Ср. *вирхаться, вичухаться*.

ВІРАЗКА, -н (устар.). Язва, прыщ. *Диви, які віразки пішли по ногах.* Сттл. Бог. *Віразки по лиці десь набрались.* Прв. Калач., Зме. Петр.

ВІРИСНУТЬ, сов. Неожиданно появиться, всплыть (в памяти). *Оно десь вірисне... Оно як кажи таке слово вірисне, шо тоді його ніколи і не спамини.* Сттл. Бог.

ВИРЛАНЬ, -я. Пучеглазый человек. *За його ни виходить би тіки за те, шо він вирланы.* Бчк. Петр.

ВИРЛАСТИЙ, -а, -е. Пучеглазый, глазастый. *Який вирластий, а не бачиш.* Грн. Калач.

ВІРНУТЬ, сов. То же, что **випурунуть**. *Он який раврацюра вірнув!* Грн. Калач. *А він ото то пірне, то вірне, то пірне, то вірне.* Сттл. Бог. *Як пірну, кже, та й не вірну.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ВИРНЯКАТЬ, несов. То же, что **варнякать**. *Начала шось вірнякати, нічого не поїмеш.* Крн. Остр., Стн. Подг.

ВИРОБЛЯТЬ, ВІРОБИТЬ.

1. Выработывать, изготавливать, производить. *В Богучарі — там же і ковбаси виробляють.* Сттл. Бог. 2. Выполнять. *Каже - ви норму ни виробили.* Зме. Петр. 3. Зарабатывать. *За літо по сто*

трудоднів виробляти. Сттл. Бог. 4. Перен. Делать, выделывать что-н. странное, исподобающее; то же, что **вытворять** (разг.). *Там він на сватбі таке виробляе...* Сттл. Бог.

ВІРУШИТЬ, сов. Тронуться, отправиться, пуститься в путь. *Та ми не рано й вірушили — сонечко вже височенько піднялось.* Сттл. Бог.

ВИРЯЖАТЬ, несов. Провождать; то же, что **выпровоаживать** (разг.). *Вчора Мамьку виряжала, а валянки, видно, сирі були...* Сттл. Бог. *Виряжай їх с хати, хий на дворі граюця.* Сттл. Бог.

ВІРЯХАТЬСЯ, сов. (неодобр.). Выбраться после долгих сборов. *Елі з дому вірхався.* Сттл. Бог. Ср. **випхаться, вичухаться.**

ВІРЯЧИТЬ, сов. (груб.). То же, что **вылушиться**. *Ну, чога [очі] вірчили? Ідете і ідоть собі далі.* Пак. Бог. См. таюже **внтрішити.**

ВІСВАТАТЬ, сов. Сосватать. *Вісватав собі нівсту десь в Бичку.* Тут, бачиш, підходящої ни найшлося. Сттл. Бог.

ВІСІВКА, -н, **ВІСІВКИ**, -вок. Отруби. *Отам у окулнику вісівки — вольми намішай поросятам.* Сттл. Бог. *Корові дали ві-*

сівки. Див. Петр. *Закачаю дріжжжі в вісітку. Бзм. Павл. Повсеместно.*

ВІСКАЛЯТЬ, ВІСКАЛИТЬ.

Оскаливати, оскалити; то же, що ощеривати, ощерити (разг.). *Ну чого зуби віскаляли? Чудно йому... Стгл. Бог. Он, бач, які сидять [на фотографії] — зуби вискаляють. Змс. Петр.*

ВІСОК, -скя. Висок. Повсеместно.

ВІСКІЙ, мн. Волосы. *Не раз таскав мене дід за вискі. Чри. Рос., Вал. Лиск.*

ВІСКУБТИ, сов. Выщипать.

Гуси всю траву в дворі вискубили. Стгл. Бог.

ВІСМАЛИТЬ, сов. (жестр.).

Выпить с жадностью. *Кружку води висматив і ни напився. Стгл. Бог. Та ти всю кружку й висматив? А я думала, й міні трохи останиця. Змс. Петр. Ср. виджюклять, висмалить.*

ВІСМИКНУТЬ, сов. Выдернуть. *Вона йому в голову як учітлась, так пучок волосся так і висмикнула. Змс. Петр. Висмикнув с плитиця коляку — та по віках... Стгл. Бог.*

ВІСМОКТУВАТЬ, ВІСМОКТАТЬ. Высасывать, высосать. *На ажось висмокчі мазок із кістки. Стгл. Бог. Я люблю кісточкай висмоктувать, особінно як олю холодець розбирати. Бчк. Петр.*

ВІСТАТЬСЯ, сов. Статься, случиться, получиться. — *Ти хотіла їх оставить? — Нс, вісталось так. Стгл. Бог.*

ВІСТИГТИ, сов. Успеть. *В отаке врем'я треба вістигти. На машину вістигти з доярками. Стгл. Бог. Міні треба вістигти, пока коров пригонять. Бчк. Петр. См. также встигти.*

ВІСТРИБНУТЬ, сов. Выпрыгнуть. *Порося вістрибкуляло з загородки, так насилу аловила. Стгл. Бог.*

ВІСТРЬОПУВАТЬСЯ, ВІСТРЬОПАТЬСЯ. Обтрёпываться, обтрепаться (как от носки, так и от некачественного шитья). *Прострочіла на машинці, а шоб нитки ни вистрьюпувались, ще підшила й на руках. Стгл. Бог. Дивись, у тебе на платку нитка вистрьюпалась. Змс. Петр.*

ВІСТУПЦІ, мн. 1. Старая, разношенная обувь для двора. *Оділа виступці до коров. Кмв. Остр. 2. Комнатные туфли. Шо це за мода пашла — видумали які-та виступці. Твр. Подг.*

ВІСТЬОБАТЬ, сов. (перен.). Отругать, высказать упреки. *Так я їй у очі вістьобала. Стгл. Бог.*

ВІСЬОРБАТЬ, сов. Достать до конца (о жидкой пище),

сьєсть только жидкую часть пищи. *Ти як пагане поросє: юшєчку вїсьорбав, а те оставив.* Сттл. Бог. *Вїсьорбав усе до каплї.* Змс. Петр.

ВІСЯКАТЬ, сов. Высморкать. *Ану, вїсьякай нїс, шось наче він у тебе ни дїше.* Сттл. Бог.

ВИТЕГЕНЮВАТЬСЯ, не-сов. Заноситься; чваниться. *П'яний він весєлий, тїки витегєнюєця.* Бчк. Петр., Намл. Калч. Ср. *викабєлюваться, витребєнькуваться.*

ВИТІВАТЬ, **ВІТІЯТЬ**. 1. Выдумывать, придумывать, придуматъ. *Витївать? Ну, шонебудь розказувать.* Сттл. Бог. — *Шо варить? — Та вїтїй шонебудь.* Сттл. Бог. 2. О врємєни, средєствах, матеріалє: умєть сберечь, найти, сохранить; то же, что выгадывать (разг.). *Вїтїяла з тїї матерїї ще й на сорочку.* Сттл. Бог.

ВІТІВКА, -н. Выдумка, придумка. *Напєкла яких-небудь там вїтївкїв.* Сттл. Бог.

ВІТІВКИ, -ок. Выдумки, затєн, причуды. *Горазда ти на вїтївкї, як я подивлюся!* Лев. Павл.

ВИТРЕБЕНЬКУВАТЬСЯ, не-сов. Кривляться; то же, что выкаблуживаться (прост.). *Паруб-*

ком витребєнькувався, і тепєр мїста собї не найде. Бчк. Петр. Ср. *викабєлюваться, витегєнюваться.*

ВІТРИШКИ. • Вїтрішки ловять — попусту палить глаза. *Шо там в тому магазїні робить — вїтрішки ловить?* Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВИТРИШКУВАТИЙ, -а, -є. Пучєглазый. *Нє, він накрасивий. Та ще й витришкуватий.* Сттл. Бог. *Дївчина якєсь витришкуватє.* Твр. Подг., Сттл. Бог.

ВІТРИЩИТЬ, сов. То же, что вылупиться. *Ну, чого очї вїтрищїла — нїколи не бачїла?* Плк. Бог. *Сидимо так, очї пови-трищїли.* Сттл. Бог. *Чого ти очї вїтрищїла?* Твр. Подг. Ср. *виричїть.*

ВИТРУСЮВАТЬ, **ВІТРУСИТЬ**. Вытряхивать, вытряхнуть. *Пїди мїшок вїтруси.* Сттл. Бог. *Витрусої усе є сумки — може найдеця.* Сттл. Бог.

ВІТУРИТЬ, сов. (экспр.). Выгнать. *Я його із хати вїтурив.* Брл. Подг. *Тїлки вїтурила кїлку с хати, а вона опять зайшла.* Дрк. Рєп. *Нїмчурїв ми в три шїї вїтурили.* Стл. Подг., Сттл. Бог. См. также *виштурить.*

ВИТУШКА, -н. Приспособление для перємотки пряжи в

клубок. З мотовили нитки надівали на виту́лику і мотали в клубок. Ст. Криш. Петр. Нема виту́лики, ниток не ростуєш. Клуб. Лвск. Бувало, довго ноччю мотала, по дві виту́лики зматувала. Твр. Кам., Нвб. Кант., Стгл. Бог., Ярп. Бутур., Дрк. Рен.

ВІТЯГАТЬ, сов. Переносить; то же, що перетаскати (разг.). *Поки тягав ті пиріжки, поки всі витягав.* Стгл. Бог.

ВИТЯГА́ТЬ, ВІТЯГТИ. Вытаскивать, вытягивать; вытягивать, вынимать, вынуть. *Витягай хліб з печі, поки йому сидить...* Стгл. Бог. *Витягни води відро.* Прв. Квалч. *Ходім у надріб, карток витягнемо.* Ольх. Повсеместно.

ВИТЯЖА́, ВИТЯЖІ́, мн. 1. Кусок кожи, заготовлений для голенища и головки сапога. *Де б міні витяжсі достить.* Стмл. Петр. 2. Особого покроя кожаныя сапоги. *Кались буза мода шить витяжсі.* Стмл. Петр.

ВІХАЛКА, -и (устар.). То же, что арелі. Дід зробив онукові віхалку. Бнд. Кант. См. также горелі, колнхавка.

ВИХАНА́ЖУВАТЬСЯ, ВИХВАНА́ЖУВАТЬСЯ, несоев. Хвастаться, стараться показать себя в лучшем виде. *Скрамна хазяїки не буде вихванажувация*

перед гостями, а на стіа накрис по-царьски. Лєв. Пивл. *Виханажуєшця, шо і нмс задрєв.* Брз. Подг., Твр. Подг.

ВІХВАТИ́ТЬСЯ, сов. Вспешке выйти; то же, что выскочить (разг.). *Віхвятилась роздягнута, а оно холодно.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВІХИЛИ́ТЬ, сов. (неодобр.). Залпом выпить, осушить. *Ніколи не думала, шо він п'є, а він віхилив, братиць ти мій, три стакани білої підряд.* Бчк. Петр., Стгл. Бог. Ср. вишкюклять, висмялять.

ВІХІД, -хода. 1. Ступени, вслушне в погреб. *Погріб був. Та ни так, шо з віходам, а з драбиной.* Шрм. Рос. 2. Погреб с такими ступенями. В отличие от погріба не имеет погребниці, в только несколько поднятый над землєй выход. *Тут у його хата нова. І віхід гарний такий, кирпичний.* Стгл. Бог. *Мо-локо стоїть у віході.* Прв. Квалч. *Главне — віхід зробиць, а то біз продуктів літом останисся.* Бчк. Петр. *Палізь у віхит за картохами.* Ярп. Кам. Повсеместно.

ВІХЛЮПА́ТЬ, сов. Выплескать. *Поки я сходила на базарь, а він міні усю воду віхлюпав.* Лєв. Пивл. *Вутята воду с корити вже*

всю вісяювали. Сттл. Бог. Повсе-
местно.

ВИХНУТЬСЯ, сов. Кач-
нуться, шатнуться. *Якось неу-
дачно вихнувся, і ото спина
заболіла — ні зогнусь, ні розог-
нусь.* Сттл. Бог.

ВІХОЛОДИТЬ, сов. Высту-
дить. *Причиняй харашо двері,
ото хату віхолодемо, и нам же
тут спить.* Сттл. Бог.

**ВИХОЛОНЯТЬ, ВІХОЛО-
НУТЬ**. Остывать, стать холод-
ным. *Пока зиванка вихолоняє.
Твр. Бог. Лижанка вже віхоло-
нула чи ще тилленька?* Сттл. Бог.
*Ввечери не протопили, так до
утра в хаті віхолонуло.* Сттл.
Бог.

ВІЦИГАНИТЬ, сов. Выпро-
сить. *То така — як уже чого
схочє, так віциганє, ни постіс-
кляця.* Сттл. Бог. *Єві віцигани-
ла жменьку насіння.* Змс. Петр.

ВІЦЯПАТЬ, сов. (пренебр.).
Выдонтъ (обычно при неболь-
шом количестве молока у коро-
вы). *Та ось віцяпала є кружку,
вже пора бросать.* Сттл. Бог.

ВІЧИТАТЬ, сов. Сделать
выговор; то же, что отчитать
(разг.). *Так я її стріла та вічі-
тала — не лизь, де тебе ни про-
сять.* Сттл. Бог.

ВИЧИТУВАТЬ, несое. I. Де-
лать выговор; то же, что отчиты-
вать (разг.). *Та вона там йому
довго вичитувала.* Сттл. Бог.
2. Причитать. *Она над ним стоить
вичитус.* Влш. Остр. *Єсть люди,
які уміють вичитувать, они оце же
вичитують там.* Мрк. Кам. *Так усі
люди стоить, усі плачуть, а рид-
не, своє буде вичитувать, буде хо-
ре своє раскатують.* Мрк. Кам.
См. также голосить.

ВІЧУХАТЬСЯ, сов. (груб.,
неодобр.). Выбраться (из дома)
после несобоснованно долгих
сборов. *Та ви ж поки вичухас-
тесь, так там і базарь уже весь
розойдеця.* Сттл. Бог. Ср. вып-
хаться, вприхаться.

ВІШАТИРЕНИЙ, -а, -є. Гряз-
ный, испачканный. *П'яний, ві-
шатирений приходе у два часи
додому.* Бчк. Петр., Змс. Петр.,
Сттл. Бог.

ВІШАТИРИТЬСЯ, сов. Пе-
ремазаться, задев что-либо гряз-
ное, чаще — белёную стену. *Де
ци ти так вішатирився? Чи в
мізу, чи в чьому ти є...* Сттл. Бог.,
Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВІШИРЯТЬ, сов., персн. Ра-
збудить, поднять ото сна. *Она
мене віширjala у шість часів.*
Втб. Подг.

ВІШКВАРКИ, -ок. Шкварки.
На вечерю наварила кулішу

з *вішкварками*, так добрий. Стгл. Бог. С печі *вішкварки* *ви́шня*. Прв. Калач. *Вішкварки* уже *захолонули*. Нвб. Кант. По-всесмітно.

ВІШКИ, мн. Верх (чого?). Ми *всігда* *качани* *кукурули* *складуім* *на* *вішки*. Кяб. Ляск.

ВІШПИЛИТЬСЯ¹, сов. (неодобр.). *Одесья* *очень* *нарядно*; *то* *ж*, *що* *вырядиться* (разг.). *Куда* *це* *ти* *вішпилиться?* Лев. Павл.

ВІШПИЛИТЬСЯ², сов. *Пачать* *смотреть* *пристально*, *не* *сводя* *глаз*; *то* *ж*, *що* *установиться* (разг.). *Що* *ж* *ти* *на* *його* *вішпилиться?* Лев. Павл. Ср. *вглупиться*.

ВІШТОВХАТЬ, ВІШТОВХНУТЬ, сов. *Вытолкать*, *вытолкнуть*. *Так* *они* *його* *й* *віштовхали* *с* *хати?* Стгл. Бог.

ВІШТРИКНУТЬ, сов. *Выколоть* (о *глазах*). *У* *його* *більшо* *на* *глазу*, *ото* *ж* *він* *ще* *малим* *якось* *око* *віштрикнув*. Стгл. Бог.

ВІШТУРИТЬ, сов. (экспр.). *Выгнать*, *выпроводить*; *то* *ж*, *що* *вытурить* (прост.). *Віштурили* *всье* *його* *с* *тієї* *роботи*. Екстр. Ляск. Ср. *витурить*.

ВІШТУРХАТЬ, сов. (экспр.). *То* *ж*, *що* *виштурить*. *Я* *його* *насилу* *с* *хати* *віштурхала*. Стгл. Бог.

ВИШУКУВАТЬ, несов. *Выискивать*. *Так* *вона* *ночю* *на* *Йвина* *Купала* *сама* *по* *садкам* *ходила*, *все* *якісь* *травки* *вишукувала*. Прв. Калач.

ВИЩАТЬ, несов. *Визжать*, *повизгивать*. *Що* *ти* *вищіш* — *аж* *у* *вухах* *лящіть?* Стгл. Бог. *Собака* *вищіть* — *мабуть*, *їсти* *просе*. Стгл. Бог.

ВІЩАТЬ, несов. *Делаться*, *становиться* *выше*. Стгл. Бог.

ВІЩЕНЬКО, нар *Повыше*, *чуть* *выше*. *Ставляють* *доски* — *щоб* *віщенько* *покойник* *ляжеш*. Тгр. Кант., Стгл. Бог.

ВІЩИЙ, -а, -е. *Болше* *высокий*, *выше*. *Вона* *набагато* *віща* *тебе*. Стгл. Бог. *По-всесмітно*.

ВІЯСНИТЬСЯ, сов. *Сделаться* *ясным*, *не* *хмурым*, *проясниться*. *О* *солнце*: *показаться* *из-за* *туч*. *Сонце* *віяснилось*... *они* *крилами* *заяпали* *і* *поятели*. Стгл. Бог.

ВІБЖА, -і, **ВІВЖА**, -і. *Отлобля*. *Розукрашені* *вібжі*. Рев. *Та* *соха* *не* *годиця* *опахувати* *картохи* — *у* *сі* *вівжі* *паламані*. Тгр. Кам., Дрк. Рев.

ВІВТАРЬ, -я (устар.). *Алтарь*. *А* *тоді* *забирають* *дадома*, *як* *він* *виносе* *із* *вівтаря* — *украшають* *хрест* *на* *Троїцю* *цвітами* *та* *всточками*. Натл. Вероб.

У церкві вістáрь. Пів. Рос., Сттл. Бог.

ВІВТÓРОК, -торка. Вторник. Так коли ти їдеши? У вівтóрок? Сттл. Бог. У вівтóрок приходьте поминать бабу Маню: будемо кутю їсти. Льв. Павл. Повсеместно.

ВІВЦЯ́, -і. Овця. Хай складають усю вовну, що настригли с цієї вівці, на лантух. Ст. Кри. Петр. Наші вівці забігли, вже другі сутки шукаїм. Ніжк. Подг. Заверни оту вівцю, а то щоб она в огород ни залігла. Сттл. Бог. Повсеместно.

ВІВЧАРНИК, -а. Овчарня. Калхоз построяв новий вівчарник. Грн. Калач., Реп.

ВІДÉРНИК¹, -а. Чугун більших розміров, вмістимостью примерно в одну ведро. Відéрник юшки наварила, так они їли, поки усю поїли. Бчк. Петр. Свиням у відéрнику варю. Сттл. Бог.

ВІДÉРНИК², -а (устар.). Жестящик. Колись відéрник ходив, а тепер їх і немає. Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ВІДÉРНИКІВ, -кова, -кове (устар.). Относящийся к жестяшкы (відéрничкові). Жінка відéрничкова приходила з утра за локом. Бчк. Петр.

ВІДÉРЦЕ, -я (уменьшит.-ласк.). Маленькое ведро, ведéр-

ко. Ну, найшла відéрце маленьке? Грн. Лиск. Повсеместно.

ВІДКІЛЬСЬ, **ВІДКІЛЯСЬ**, нар. Откуда-то. Він відкільсь приїхав. Нивн. Квнт. Відкільсь же він тебе знає. Сттл. Бог. Повсеместно.

ВІДКІЛЬ, **ВІДКІЛЯ́**, нар. Откуда. Віткіль у його скіки грошей? Мрч. Ольх. Відкіль ти прийшов? Пів. Рос. Не пишуть, віткіль. Бчк. Петр. — Віткілья ви взялись? — Та віткілья... З Бичка приїхали та й взялись. Сттл. Бог. Повсеместно.

ВІДЛÓГА, -н. См. видлога.

ВІДМІДЬ, -я. См. ведміль.

ВІДСІЛЬ, **ВІДСІЛЯ́**, нар. Отсюда. На Різдво бігла віциля. Я туди йшла, а она віциляй йшла -- нахранилась. Сттл. Бог. Я віциля нічого не бачу. Втб. Подг. Ходім віциль скоріше. Нис. Рос. Повсеместно.

ВІДТІЛЬ, **ВІДТІЛЯ́**, нар. Оттуда. ...Як дало віттіль огнем. Сттл. Бог. Один год він віттіль так привіз яблук. Сттл. Бог. Віттіль находе дощ. Прв. Калач. Віттіль трудно було вирнуця. Тзр. Кам. Я, каже, як драгнув віттіль. Влс. Грив. Повсеместно.

ВІДУСІЛЬ, нар. Отовсюду. Там на Дону на День песні людей збиралося.. Відусіль, з усіх калхозів. Сттл. Бог. Відусіль при-

ходять письма од дочок та синів. Мрч. Ольх. Повсеместно.

ВІДЬМАК, -а (устар.). Знахарь. *Відьмаків водилося багато. Рос.*

ВІДМІДЯКА, -и. Увеличит. к відьмідь. *Ни баба, а відьмідяка, вороча любу роботу. Бчк. Петр.*

ВІЖКИ, -ок, **ВІЖКИ**, -ок. Вожжи. *Парялись віжки. Бл. Пльб. Остр. Підбири віжки, ато щоб їх коні ни заступили. Бчк. Петр. В'їжки, що держуть лошадь. Енд. Семил. На, поддержи віжки, я ломаю лозину. Сттл. Бог. Держи за віжки душце, а то коні побіжать з гори. Наке. Падг. Нічим коней запрягать — порвались віжки. Прв. Калач. Повсеместно.*

ВІЗ¹, вѳза. Телега с поклажей, воз. Повсеместно.

ВІЗ², вѳза. Созвездие Большая Медведица. *По Вѳзу доросу найду — мене батько учів. Бчк. Петр. Он бачиш — Віз? Та нс, ни там, вище голову здирай. Сттл. Бог. Повсеместно.*

ВІЙНУТЬ, сов. (зкспр.). Поехать, отправиться куда-н.; то же, что махнуть, мотнуть куда-либо (разг.). *Платонівна зранку вже десь війнути. Сттл. Бог.*

ВІЙО, -я. То же, что вайце. *Ни запрягай ті сани, там війо*

поломане. Тгр. Квч., Дрк. Рес. См. также війи.

ВІЙЦЕ¹, -я. То же, что війо. *Гляди, не поломай війце. Грн. Калач. Батько туди плотником був, зимою гърби та війця робив. Бчк. Петр.*

ВІЙЦЕ², -я. Крышка сундука. *Закрий війце! Трц. Лиск. См. также віко 2.*

ВІЙЯ¹, -я. То же, что війо. *Надіваси волам на шию війя, а по боках занози, щоб оно держалось, воли щоб не выходили. Сттл. Бог. Війям ударило її по ноги, як це мала була. Бчк. Петр.*

ВІЙЯ², -і. Веко. *У корови заболіла війя. Грн. Калач.*

ВІКНО, -а. Окно. *Вікна зимою бамагою заклеюють. Ольх. Повсеместно.*

ВІКО¹, -а. 1. Веко. *Шось у мене віко чешеця — не иначе хтось дулю дасть. Сттл. Бог. 2. Ресница. Які довгі віки. Ярв. Остр., Бл. Пльб. Остр. См. также вія.*

ВІКО², -а, **ВЕКО**, -а. 1. То же, что війце². *Віко в скрині. Сттл. Бог. Накривала скриню веком. Бл. Пльб. Остр. 2. Крышка квашни. Колись діжа накривалась віком. Діжа ... шо вчіняси. Сттл. Бог.*

ВІКОВУХА, -и. Одинокая женщина, не бывшая замужем;

то же, что вековуха (прост.). У нас остались одні віковухи. Ломы Вороб.

ВІКОНЕЧКО, -а. Уменьшит. к вікно. Окошечко. А віконечка в хаті були малесенькі. Пдг. Рос. Повсеместно.

ВІКОННИЦЯ, -і. Ставень. Піди позачиняй віконниці. Стг. Бог. Літом треба мені покрасить віконниці. Нпс. Рос. Віконницею шибку вибило, води в хату натикло. Бчк. Петр. Закрий віконниці. Ски. Кант. Літом у мене віконниці всігда закриті. Дчи. Бог. Повсеместно. См. также згудка.

ВІКОНЦЕ, -я. Уменьшит.-ласк. к вікно. Повсеместно.

ВІЛ, волá. Вол. Бык, рабочий тягловый скот. Вил тоді був як тепер трактор... Нпс. Рос. Повсеместно.

ВІЛЬХА, -и. Ольха. У лісі ростуть дуб, бересток, вільха, осика. Ппв. Рос. Повсеместно.

ВІЛЬХИ, -ів. Ольховый лес. У вільхах напоротник росте. Змс. Петр. Підем у вільхи по ягоди. Стг. Бог. Повсеместно.

ВІЛЬШІНА, -и. Отдельное дерево ольхи. Отам під вільшиною подивись... Стг. Бог. Дивись, яку вільшину витрам зва-мало. Змс. Петр. Повсеместно.

ВІН, ВИН, мест. Он. Він іде з дружком. Ппв. Рос. Вин сказив.

Ярк. Остр. Він міні грошів должен. Ольх. Повсеместно.

ВІНЦЕ, -я. Верхняя, суженная часть горшка или кувшина. В цих горщиках хороші вінця. Льв. Павл. † Під вінця — до узкой части кувшина (обычно о количестве молока). Під вінця молоко цідять у глечик. Не повен глечик молока, під вінця. - А скіке це? - Під вінця ... там широкий, а де вузький — під вінця. Стг. Бог.

ВІРВАТЬ, сов. Сорвать немного, в связи с необходимостью в данный момент. Ану, збгай вірві трахи вишень, што в вареники не хватас. Стг. Бог.

ВІСІА, -н. Осна. Та ото ж у неї по лиці й работиння, шо вона ще маюю вістою перебіла. Стг. Бог.

ВІСЬ, бсі. Ось. Опяін товстий, а там вісь, колеса. Стг. Бог.

ВІТАТЬ, несов. Угощать, привечая. Бабушка вітала нас бажком. Рен.

ВІТРЯК, -á. Ветряная мельница. У нас отут на пісках вітряк довго стояв, ну шоб мо-лози на йому — цього я ни помню. Стг. Бог.

ВІТРЯНКА, -и. То же, что віпрак. Були мелниці-вітрянки, як вітер подус - ідеш молоть. Лпск.

ВІТЧИМ, -а. Отчим. *Тепер у Славки с вітчим.* Мрч. Ольх.

ВІХОЛЯ, -и. Вьюга, метель. — *На дворі віхоля, так собака з шкоти не вилазе.* — *Савеліана ще «хула» сказала.* — *Хула — це віхоля, да?* Стгл. Бог. См. також **заваргаха**, **хуа**.

ВІХОТЬ, ВІХОТЬ -хтя. Молчалка, трішочка для стирання со стола, мыття посуду, др. хозяйственных нужд. *Памити ложкї, та в чашуцї та вода і віхоть.* *Вин каже:* — *Шо їсти?* — *Борц.* *Поїв ту воду.* — *А м'ясо?* — *Та там і м'ясо.* *Вин гриз-гриз той віхоть.* — *Що це.* — *каже,* — *за м'ясо, шо я його не веризу?* Стгл. Бог. *Зотри з стола віхтим.* Ст. Кри. *Петр.* *Я віхтем примажу дазіяку.* Кри. Погг. *Зотри віхтем з лави.* Пер. Квнт. *Подай мїни віхоть, змию посуду.* Вгб. Погг. *Найди віхоть, я злечики памію.* Ярк. Кам. Повсеместно.

ВІХТИК, -а. Уменьшит. к віхоть. *Віхтиком ти бистро всі коструїя перемїш.* Лєв. Павл.

ВІШАЛКА, -и. Виселница. *Озеро звецця Вішане.* *Дїди розказують, колись там вішалка була і людей там вішали.* *Як провиниця хто, як украде. І ото своїм судом.* *Як шо таке, так і... Як спїмають, дійст-*

вітілно він украє, так повїсять зразу ото. *Це це моя прабаба розказувала.* Стгл. Бог.

ВІШАЛНИК, -а. Висельник. *Єсть ничїста сила А ничїста сила — це люди, які вішались, они нащались вішалниками.* Грн. Калач. *Вішалників нїззя ховать на кладбицї.* *Ну, це колись так було, а тепер нїхто цього ни соблюда.* Стгл. Бог. *...Є спїціальна поминальна субота, коли поминають таких — вішалників, утоптиликів.* Чрк. Павл.

ВІЩУВАТЬ, НАВІЩУВАТЬ. Предвещать, предрекать, пророчить, напророчить. *Мовчи ото, а то навїщуси, шо й сама будеш тужить.* Мрч. Ольх. *Як сичь кричить, так ото він шось пагане віщус...* *Чи вмере хто, чи шо таке...* Стгл. Бог.

ВІЩУХА, -и. Вещунья, предсказательница. *Да она всігда така віщуха.* Ектр. Лєвк.

ВІЯ, -ї. Росница. *Вія в око попала.* Стгл. Бог. *Він оппализась.* Пер. Квнт. *Ріденькі вії поросли.* Прв. Калач., Бнд. Квнт., Змс. Петр., Бчк. Петр., Крс. Петр. Ср. Віко¹ 2

ВКВІЧАТЬ, сов. Украсить. *Микола принїс йолочку, а ватюю квкїчала.* Стгл. Бог.

ВКІНУТЬ, *сов.* Бросить, вбросить, підбросить немого до якого-то количества. *Вкинь ще пару дровиняк в грубу.* Стгл. Бог. Так, треба піти порослятам щирині *вкінути*. Пак. Бог.

ВКЛІЯКНУТЬ, *сов.* Одеревенеть (о руках, ногах). *Нога вкліякла — ніяк не піднімусь с ступки.* Стгл. Бог. Ср. *заклякнута, затерпнута*.

ВКОСІТЬ, *сов.* Скосить немого — на пробу, на один раз. *Піти вкосіть десь трохи травички корові.* Стгл. Бог.

ВКРАСТИ, *сов.* Украсть, своровать. — *Ти вкрав машину у кума Юрки? — Не, взяв — Що він і не бачив?* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВЛАШТОВУВАТЬ, *несов.* Улажнвать (отношення). *Батько — мастір влаштовувать откошення.* Лев. Павл.

ВЛАШТУВАТЬСЯ, *сов.* Устроиться, расположиться. *Бач, де ти влаштувалась — на тепленькій лежанці.* Стгл. Бог. Трогай — баба вже на возі влаштувалася. Стгл. Бог., Тхр. Кам.

ВЛÉЖАТЬСЯ, *сов.* Улежаться, доспеть. *Оці груші, як уже влэжацца, так тоді тіки добрі.* Стгл. Бог.

ВЛІТКУ, *нар.* (устар.). Летом. *Що там у халод? Він уже і*

влітку мерзне — кров, видно, ні гадá ни гріс. Стгл. Бог.

ВЛОВІТЬ, УЛОВІТЬ, *сов.* Поймать. *Кишка уловила мишу.* Екстр. Ляск. *Вловів... гарячого до сліз?* Стгл. Бог. *Він вловів рибу, я таже вловлю.* Пср. Квнт. Повсеместно. См. тажже *впіймать*.

ВЛУПІТЬ, *сов.* (экспр.). Пойти с силой (о дожде). *Дош як влупів, так ми, поки додаму добігли, добре повимокали.* Стгл. Бог. См. тажже *вшкварить*.

ВЛЯГТІСЯ, *сов.* Улечься. *Алу, Мурка, посунься — влягнісь на носму місті.* Стгл. Бог.

ВМАСТІТЬ, *сов.* Дать в масть (при игре в карты). *О, це ти мні вмастив. Тепер я б'ю все — і те, що на горіці [вторая часть предложения — шутка].* Стгл. Бог.

ВМЕРТИ, *сов.* Умереть. *А дід став каю порога і вмер.* Лев. Павл. Повсеместно.

ВМІЩАТЬСЯ, ВМІСТІТЬСЯ. Помещаться, поместиться. *Де ж они ото в тій хаті всі вміщюцца? Зме, Петр. Так ви завтра в город їдिति? Можже, й ми з вами вмістимось?* Стгл. Бог.

ВМІТЬ, УМІТЬ, *несов.* Уметь. *Він гарно вміє робить.* Ппв. Рос. Повсеместно.

ВМОРІТЬСЯ, *сов.* Устать. *Так вморілась сьогодні: усю*

хату вибілила. Мрк. Ольх. Ато хіба ни аморілася — пів огорода випалола. Змс. Петр. Скіки тут пройшла і вже аморілася. Стгл. Бог. Повсеместно.

ВМОЧАТЬ (ВМОКАТЬ), ВМОЧАЙТЬ. Макать, макнуть; окунать, окунуть. *Вмочай блинці у сметану.* Стгл. Бог. *Гляди же ти рукав у тарілку вмочіш.* Змс. Петр. *Нада спирва вмочіть хліб в мед тричі.* Мрк. Км. *Вмочай хліб в мед.* Пив. Рос. Повсеместно.

ВНАДИТЬСЯ, сов. Зачастити; то же, що повадитися (разг.). *А до нас циганка внадилася* Стгл. Бог. *Ви же його привічати, він і внадився.* Ни треба привічати. Стгл. Бог. См. также **ВШНІПНІТЬСЯ.**

ВНАЗІРКУ, нар. На рясостоянні от кого-либo, но не упуская из виду (идти). *Слдив ото за ним -- ішов вназірку.* Стгл. Бог.

ВОВНА, -и, **ВОВНА,** -и. Овчья шерсть. — *Вовну попряли? — Вже й носків напхали.* Стгл. Бог. *Парі вовну пряхти да в'язать чулки.* Нвлк. Подг. *Хай складуть усю вовну, шо настригли с цієї вівці, на лантук.* Ст. Крм. Петр. *Я вовну скубу, а таді пряду.* Кмн. Остр.

Це вовна чіста. Три. Лиск. Повсеместно.

ВОВНІСТІЙ, а, -е. Шерстистий, с большим количеством шерсти. *Вівця вовніста.* Нвл. Вороб.

ВОВНЯНИЙ, -а, -е. Изготовленный из овечьей шерсти. *Вовняні дерги такі — обматувались і ходили.* Подг. Рос., Стгл. Бог.

ВОВТУЗИТЬ, несог. Бить, задавать тряску. *Він його там по двору вже вовтузив, вовтузив...* Стгл. Бог.

ВОВТУЗИТЬСЯ, несог. Бороться, устраивать возню. *Шо ви ото в хаті вовтузитесь? Ідіть он у двір!* Стгл. Бог.

ВОВЧЕНЯ́, -ята. Волчонок. *На полі, десь аж у Широкому, бачили вовчицю з вовчятами.* Стгл. Бог.

ВОГКЕНЬКИЙ, -а, -с. Слегка влажный. *Подай міні вогкеньку трялочку* Ольх., Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр.

ВОГКІЙ, -а́, -е́. Влажный. *Знімай уже оте білля — його вохким леше буде гладить.* Стгл. Бог. *Сіль вохка́.* Подг. Рос., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВОГКУВА́ТИЙ, -а, -с. Влажноватый, сыроватый. *Трава це вохувата, це її треба рясок*

перевернуть, хай досихас. Сттл. Бог.

ВОДОХРЄШЕ, -а (устар., религ.). Крещение. *На Водохрєще морози всїгда здорові бувають*. Сттл. Бог. См. также хрещення.

ВОДЯ́НКА, -и. Волдырь. *На носі я натерла страшну водянку*. Ппв. Рос. *Водянка, та ще й розтерла*. Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВОЗГРЯ́, -і. Сопля. *Петро, пітмяни возгрю*. Чри. Рос.

ВОЗЖАХНУТЬСЯ, сов. (устар.). Прийти в ужас, ужаснуться. *Каже, всі яуди возжахну́ця*. Сттл. Бог. Ср. жаяхаться.

ВО́ЗИК, -а. Ручная тележка. *Картохи з огорода на во́зику привозили*. Сттл. Бог.

ВО́ЗКАТЬ, несов. Возить по чему-либо, не отрывая, двигать в разные стороны; то же, что сложить (прост.). *Ага, во́зкай, во́зкай кустюмом по макраму ставу*. Бчк. Петр. *Шо ти його во́зкаси по таріляці?* Бири та Бж. Сттл. Бог., Змс. Петр.

ВОЗЯ́КА, -и. Большой воз. *Підвалив десь возя́ку лози*. Бчк. Петр., Сттл. Бог., Змс. Петр.

ВОЗЯ́РА, -и. То же, что возяка. *Отакий возя́ра дров — і вже попалили*. Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВО́ЛИ, -лів, мн. 1. Зоб у кур. *Зернечка наклювалися — бач, які во́ли*. Сттл. Бог. *Я зарубава, а у неї [у куриці] во́ли набиті прямо*. Бчк. Петр. 2. Складки кожи на нижней стороне шен и на груди животного. *Подпрудок, Корові в во́ли навїзли кліщі*. Гри. Калач.

ВО́ЛИК, -а. Плод травянистого растения семейства тюльпановых, «тараканчиков». Молодые плоды имеют сладковатый вкус, раньше дети употребляли в пищу. *Було, підем на Дінську, нарвемо і півників, і во́ликів*. *І все їли*. Сттл. Бог.

ВО́ЛО, -а. 1. То же, что воли 1. *Бач як кури набили во́ла*. Петр. 2. Устар., перен.(?). Второй подбородок у человека. *Дивись, які гладюції, аж во́ло на груді висить*. Бл. Подг.

ВОЛІ́ВНИК, -а (устар.). Скотник, ухаживающий за волами. *Ми кажим йому: «Іди волівником, заробити трішки»*. Бчк. Петр. *Та мати ж у калхози волівником робила, коло волів*. Сттл. Бог., Сттл. Петр., Гри. Калач., Бл. Пшб. Остр.

ВОЛОВО́ДИТЬСЯ, несов. Возить, хлопотать, канителиться. *Іс курьми весь ранок волово́дуюсь*. Сттл. Бог.

ВОЛО́ДАТЬ, несов. Обладать способностью, быть в состоянии

управлять движениями тела или частей тела; владеть. *Вона руками не володає. Ото не підніме даже платок зав'язати.* Стгл. Бог. *Рукою після хвороби слі володаю.* Бчк. Петр.

ВОЛОК, -а. Бредень. Один вілок слів невеличкий, так подарив племянниці. Стгл. Бог. Не від... Таке, як вілок, тіки страшно здоровий. Стгл. Бог. *Диви броче, а вілока нема.* Стгл. Бог. *Хлопці і вілок койкали тягнуть.* Клуб. Лиск.

ВОЛОК, -а (устар.). Веревка (спеціальне зав'язки?). Черевки з воліками. Нив. Кянт. *Волік — це матузка.* Нив. Кянт. См. также матузка.

ВОЛОС, -а. Занігтиця, панарицій. *Волос — коло кості нарив зробиця... Костоїд ще називаєця. Усю косточку виїсть.* Лєв. Павл. *У мої матері був волос, так ото на пальці кісточка до першого сустава так і отпачи — вибаліла.* Стгл. Бог. См. также костоїд.

ВОЛОСІНА, -и. Отдельный человеческий волос. *Ану підожди, я он возьму волосіну в тебе коло рота.* Стгл. Бог. *Та... Оно вже на голові осталось три волосіни.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ВОЛОСОЖАРЬ, -я. Созвездие Стожары *Волосожарь зай-*

шов уже за гору. Пєр. Кянт. *Он ба, Волосожарь уже куди повернувся.* Стгл. Бог.

ВОЛОССЯ, -я, **ВОЛОСТЯ**, -я, *соби́р.* Волосы. *Підбери волостя, не ходи расплана.* Бчк. Петр. *Скіки там того волостя на голові осталось...* Стгл. Бог. *Волостя дубом стало.* Грв. Калєч. *Волосся одрєзала.* Трн. Лєск. Повсеместно.

ВОЛОССЯЧКО, -а, **ВОЛОСТЯЧКО**, -а, *соби́р.* 1. Уменьшит.-лєск. к волосся, волостя. 2. Кукурузные рыльца. *Собираю з кукурузи волостячко — кажуть, ліче печіку: треба отпачювати і тить.* Стгл. Бог.

ВОЛОХАТІЙ, -а, -є. Обычно о курах: с заросшими пухом, перьями ногами. *Оцей півпак волохатий — ох і голосистий.* Стгл. Бог.

ВОЛОЦЮГА, -и (бран., презр.). Бродяга, шатун. *І де ж він, ідалів волоцюга, до цих пір шатаєця?* Стгл. Бог. См. также волочай.

ВОЛОЧАЙ, -ай (бран.). То же, что волоцюга. *Хіба ж з таким волочаєм прожвєсти? Із-за того ото вони і розвились.* Бчк. Петр.

ВОЛОЧИТЬ, **ЗАВОЛОЧИТЬ**, *несов.* *Бороновать, забороновать.* *Кались волочили усі поля конями, а зараз волочать одні*

тільки людські гороби. Бил. Кант. Весною пале дискують, потім волочуть. Пів. Рос. Сьогодні заволочим тік та будем, мабуть, сидить картахи. Змс. Петр. Уже землю волочуть. Стл. Подг. Півсестиво.

ВОЛЮЧКИ, мн. Уменьшит. к воли. Вуляточка вільочки понабивати. Ольх.

ВОЛОШОК, -шкв. Василік. Кажуть, очі як волошок. Блг. Подг.

ВОНЮЧКА, -н. Травянисте рослинне клоповник. Сама вонючка на луках. Петр.

ВОРІТНИЦЯ, -і. Створка ворот. Ворітниця отчиняюця у двір. Прв. Калач.

ВОРОЖИТЬ, несов. 1. Гадать. Усі умні, усе сами знають, не ворожать. Не гадають. Стл. Бог. 2. Лечить народними методами. Она ворожить, виливає пирилолахи, із істугу. Мрк. Кам. Вона умца од бишкати ворожить. Кри. Остр. 3. Перен. Колдовать, возитися. Що ти там ворожиш? Бросай, уже нічого не видно. Стл. Бог. Що ти там ворожиш поночі? Стл. Бог.

ВОРОЖКА, -н. 1. Гадалка, ворожея. В нашому селі нема нігдної ворожки. Кажуть, була якась баба, Стл. Бог. Ворожка ... як хліб та лож-

ка [пог., неодобр.]. Стл. Бог. 2. Знахарка. Молітвами помажуть. Они читають молитви и так називаюця она по-нашому, по-діривітському, по-крістьянському — ворожка. Мрк. Кам.

ВОРОТОК, -ткв. Устройство для подъема воды из колодца, представляющее собой вращаемый вручную вал, на который наматывается канат, трос и т.п., несущий ведро; ворот. У нас колодізі були більш з воротками, а он у Замості — з зводом. Бчк. Петр.

ВОРОЧОК, -чка. Мешочек для отжимания творога. Положи камінь на вóрочок. Ламы Вороб.

ВОРУХНУТЬСЯ, сов. Шевельнуться. Вони спить, так і не ворухнеця, і не чути, як диме. Я ото встану та й прислухаюсь — живи вони чи не живи. Стл. Бог. На дворі така тишина — і листочок не ворухнеця. Змс. Петр.

ВОРУШИТЬ, несов. 1. Шевелить; ворошить (обычно о подсыхающим сене). Кажись же ми ходили на луки — сіно ворували, в копиці складали. Весело було. Стл. Бог. 2. Перен. Торmented, трогать. Ворущий його — хай встас, ато в школу ошзда. Стл. Бог. Грузи ни ворущи, а мблук ни трож. Стл. Бог.

ВОРУШИТЬСЯ, ЗАВОРУШИТЬСЯ. Шевелиться, пошевелиться. *Я прокинулася рано. Слухаво — й Павло заворушився — простувсь на рибалку встать пораньме.* Стгл. Бог. *Ану воруйийсь, шо ти як сонний!* Стгл. Бог. *Подивись, шо в мене на стині ворущиця, отут лід сорочкою. Чи жук заліз?..* Стгл. Бог. *Там шось ворущиця в уст.* См. Подг., Прв. Калач, Бчк. Петр., Змс. Петр., Петр. См. также кориншаться.

ВОРЯКА, -и. Жердь. *Воряка — це давно звать, а тепер жерді називають.* Стгл. Бог. *Воряк під Терешківкою нарубая гарних.* Бчк. Петр. Ср. ключина.

ВОРЯЧІНА, -и. То же, что воряка. *Тут він узив ворячину — оту воря'ку, шо на пряслі, — та й погрібасця.* Стгл. Бог. *Ворячина — так та товста, а шари на довга, а тоненька.* Стгл. Бог.

ВОРЯЧЧЯ, -я, собир. к воряка. *Воряччя в нас багато.* Осинове воряччя, соснове. Всяке. Стгл. Бог.

ВПЕРЕД, УПЕРЕД, нар. Раньше, прежде; сначала. *Ти ж уперед удягнися, и тоді вже шапку надівай.* Стгл. Бог. — *Учора я йшов од Івана, так він од Мартинів виїшов. — Отож він у нас іще вперед був.* Стгл. Бог.

ВПЕРЕЙМІ, нар. Наперерез. *Так він кинувся впереймі.* Бл. Плб. Остр. См. также навперейми.

ВП'ЄТЬ, нар. Снова, опять. *Кажуть, його вп'єть посадмаи.* Грн. Калач. *Та ти вп'єть прийшов за кавунами?* Стгл. Петр. *Ти вп'єть за своє?* Стгл. Бог. *Прийдиця вп'єть іти в магазін.* Змс. Петр. *Вп'єть ти платтячко вимазала!* Ольк. *Чіриз костри вп'єть стрибали — хто сам, хто по парях або троїках.* Прв. Калач. Повсеместно.

ВПІНАТЬСЯ, ВПІНУТЬСЯ. Впиваться, впитаться, вцепиться. *Кліці починають впінатися.* Грн. Калач. *Шо ти вп'яєся, як кліц?* Стгл. Бог. *І ото она [п'яєка] впінулає йому в носу...* Змс. Петр.

ВПІЙМАТЬ, сов. То же, что вловить. *А в нас колись кішка впіймала галця.* Прв. Калач. *Ну шо — впіймає ... гарячого до сльоз?* Стгл. Бог. *Ну як там рибка — впіймає шо-небудь?* Змс. Петр.

ВПОДОВЖ, нар. То же, что вдовж. *Гляди, щоб я не потягнув тебе лозиною вподовж стини.* Стгл. Бог. *Клади не вподовж, а впоперек.* Стгл. Бог.

ВПОКІТ, УПОКІТ, нар. О способе укладываться спать: подряд, обычно на полу, на

земле; то же, что вповалку (разг.). *Сплять впокiт.* Сттл. Бог. *Впокiт полжгли на полі прямо під скирдою с соломою.* Сттл. Бог. *Коясь, було, спали усі долі впокiт.* Мрч. Ольд., Грн. Калач., Сттл. Петр.

ВПОМКИ. ♦ Даться впо́мки — запомниться, врезаться в память. *Воно йому добре впо́мки далось.* Сттл. Бог.

ВПОПЕРЕ́К, УПОПЕРЕ́К, нар. Попере́к. *Ти мряй вдови, а я впоперек.* Ломы Калач. *Ший хочь удоль, хочь упоперек.* Смг. Кант. *Та вона там така ... що вдови, що впоперек.* Сттл. Бог. *Став впоперек дороги і не проуска.* Прв. Калач.

ВПОРА́ТЬСЯ, сов. Управиться; кончить работу; то же, что убраться с чем-либо (разг.). *Насилу с хазяйством впо́ралась: свиням дала, курчат заперла. А ще ж треба водички в хату внести.* Сттл. Бог. *Он яка пара, а я ще не впо́ралась.* Бчк. Петр. Ср. **вправляться.**

ВПОРО́ТЬ, сов. (экспр.). Устроить; то же, что отколоть, отмычить (разг.). *Ото таке впо́ре, що його й не додумася.* Сттл. Бог.

ВПРАВЛЯ́ТЬ, ВПРА́ВИТЬ. Убирать, убрать, приводить, привести в порядок. *Вечер ужсе,*

пора вправлять скотину. Сттл. Бог. *Хотьби ж оце година постояла, поки огороди вправити.* Сттл. Бог.

ВПРАВЛЯ́ТЬСЯ, ВПРА́ВИТЬСЯ. Делать, переделывать домашние дела; то же, что управляться, управиться (разг.). *Треба йти вправляря.* Эмс. Петр. *Ну, все, вправилась: води наносила, дров до печі внесла, курей закрила. Що ще треба?* Сттл. Бог. Ср. **впораться.**

ВПРИПУ́СКУ, нар. Наперегонки, с большой охотой (сечь). *Трави їм кинула, так їдять вприпуску.* Сттл. Бог.

ВПРІ́ТЬ, нар. Вскачь. *Коні наскакали впріть.* Бл. Пль. Остр.

ВПУСТИ́ТЬ¹, сов. Впустить. Повсеместно.

ВПУСТИ́ТЬ², сов. Уронить. *Ворячину впустив...* Сттл. Бог. Повсеместно.

ВРА́НЦІ, нар. Утром. *Тепер вранці коров не рано виганяють на пашу.* Сттл. Бог. *Пішла вранці в магазин.* Дав. Петр. *Дочка, сли, сли, я вранці сама корову подою.* Влс. Грнб. *Встанили вранці — і на роботу.* Прв. Калач. Повсеместно.

ВРАТУВА́ТЬ, сов. (устар.). Спассти, оказать помощь. *Теля в коланку вскочило.. Насилу, насилу вратувати.* Сттл. Бог.

ВРЕДНИЙ, -а, -е. 1. Вредный. Повсеместно. 2. Капризный, привередливый. *Ох і врёдна ота дитина...* Стгл. Бог. 3. Неприятный, обидный, досадный. *Слово скажеш врёдне тебе, щоб дошкулило.* Стгл. Бог.

ВРЕДНО, нар. Досадно. *Та оно ж ото й врёдно: ти до його по-харошому, а оно...* Стгл. Бог. *Кому тошно - ми нарошно, кому врёдно — ми назло.* Стгл. Бог.

ВРЕДНЮЧИЙ, -а, -е. Увеличит. к вредный. *До чого ти врёднучий став...* Стгл. Бог.

ВРІЗАТЬСЯ, сов. Обрзаться. *Дай який-небудь клаптик папелъ замотать — врёзався.* Стгл. Бог.

ВРУБАТЬ, сов. 1. Немного нарубить. *Діду, ану піди врубай трохи дровецъ до груби.* Стгл. Бог. 2. Поранить топором. *Як уже він так зумів, шо ото ногу врубав.* Стгл. Бог.

♦ **В РЯДІ-ГОДИ**, нар. Очень редко. Стгл. Бог.

ВСАДІБНА, -и (устар.). Усадьба, огород при доме. *Батька забрати, а я на всадібни полю.* Стгл. Бог.

ВСЕРЕДЕНІ, нар. Внутри. *Всередені хліб не пропечений* Змс. Петр. *Кā: «Всередені все бо-литъ».* Стгл. Бог.

ВСІПАТЬ, сов. Влить (о жидкой пище). *Ану, всип міні щє трохи бёрціку.* Крч. Кам. Повсеместно.

ВСІПНЕ, -ого, в знач. сущ. Всякое хранилище для зерна (возможно, само зерно?). *Кумори — це всіпне біло.* Лвск.

ВСПОПІШИТЬСЯ, сов. Спохватиться, опомниться. *Они не вспопiшилась, як він й вже поцiлував.* Лвс. Пивл. См. также сваяшниця.

ВСТЕРЕГТІ, сов. Устеречь; то же, что укараулить (разг.). *Іх же, цих курчат, не встерещеш.* Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр.

ВСТІГТИ, УСТІГТИ, сов. То же, что вистигти. *Я вчора слі встігла на автобус — аж бігом бігла* Стгл. Бог. *Устігнени ...с козами на торх.* [О деле, с которым не следует спешить] Бчк. Петр.

ВСТРИБНУТЬ, сов. Впрыгнуть. Стгл. Бог.

ВСТРОМЛЯТЬ, ВСТРОМІТЬ, сов. Втыкать, воткнуть. *На, встраи мі голку у катушку.* Стгл. Бог. *Встрамі гілку на вгороді, на межі.* Мрч. Ольх. *Встрамляв, встрамляв — нічо-го ни получаєш.* Змс. Петр., Пив. Рвс., Крч. Подг., Бчк. Петр., Плк. Бог.

ВСТРЯВАТЬ, ВСТРЯТЬ.

Виявлятися, виязяться; вмешиваться, вмешаться. *Не встрявай не в своє діло.* Стгл. Бог. *Люди балакають — тебе не спрашують. Чого ти встряєси?* Змс. Петр. *Люди балакають — і міні ж треба встряють.* Стгл. Бог. См. також втручатися.

ВСЦИКАЧКА. ♦ До всцикачки (сміяться) — до упаду, до слёз (смається). Стгл. Бог.

ВСЦЯТЬСЯ, сов. Не удержать мочу. *Чуть не всцїлась, еві додалу добила.* Стгл. Бог.

ВТАХТУ, нар. (устар.). Время. *Я якраз втахту прийшла.* Крв. Остр.

ВТІРАЧ, -а. Полотенце. *Втірач вже грязний.* Бид. Кант. *Он втірачі висять коло рукамоїника.* Бид. Кант.

ВТІКАТЬ, ВТЕКТІ. Убегать, убежать; бежать, отступать. *І ото їдуть, і на коніх — і втікають, і втікають...* Стгл. Бог. *Один од одного втікають.* Стгл. Бог. *Хлопчик, втікай віццїля.* Ппв. Рєс. *А він втік, та через бабинтік.* Бчк. Петр. *Діти втекли од сторожа.* Пер. Кант. Повсеместно.

ВТОВНІТЬСЯ, сов. Суметь пробиться в толще, втиснуться. *Я його з дньом раждєнія чї забула поздравить, чї ни втовнїлась*

Змс. Петр. В автобус всі сї втовнїлись. Стгл. Бог.

ВТОПАТЬ, ВТОПНУТЬ.

Тонуть, утонуть. *На отдельному кладбищі — це вішалників хоронили. А ці, шо втопали — це ж втопїли ни по своїй волї.* Грм. Кант. *Ото ж Маша замерзла, ото ж і ни своєю [смертю умерла], або повїсився, або втол.* Грм. Кант.

ВТОРИ, -ів. Шов, соединяющий дно и боковые стенки кованой тары; стык между дощечками кадушки. *Батюшці один мірку зерна винїс... На вторї насыпав...* Стгл. Бог. *Лїжка тече у вторїх.* Стгл. Бог.

ВТОРОПАТЬ, сов. Понять; то же, что взять в толк (разг.). *А він с просоння ніяк не второпїс — тіке очима блимас.* Стгл. Бог.

ВТОЧИТЬ, сов. Влить (раньше — из отверстия бочонка, теперь — из крана). *Вточї водички с півїдєрьця.* Стгл. Бог.

ВТРАПИТЬ, сов. 1. Найти дорогу, сориентироваться, попасть. — *Я піду в Бичок по сїснї. — А ти втрапїши?* Стгл. Бог. *Ми, як ходили по кислицї, на дорогу не втрапїли та вийшли аж на Городєську.* Стгл. Бог. 2. Долго и упорно носить одно и то же (заладить?). *Як ото одно*

носиш дождо, то кажуть «втрá-пила». Стл. Бог.

ВТРЕ́ТЕ, нар. В третий раз. *Ото я йому і раз прокажу, і вдруге, і втрéте — а він же не чує нічого.* Стл. Бог.

ВТРУЧА́ТЬСЯ, несов. Вмешиваться. *Не треба було у чуже діло й втруча́ция. А то ще й викуватий останися.* Стл. Бог. Ср. встрявять.

ВТРЬОХ, нар. Втроем. *Втрёох картохи копали: Павло копав, а ми з Марією вибирали.* Стл. Бог. Повсеместно.

ВТУЛІ́ТЬ, УТУЛІ́ТЬ, несов. Вставить. *Утуліи шибку ув акно.* Остр.

ВТУ́ПІТЬСЯ, сов. Начать смотреть пристально, не сводя глаз; то же, что уставиться (разг.). *Ото вту́пиция в той тілівізор і нічого ни чує.* Стл. Бог. Ср. вилушкаться.

ВУГЛІ́НА, -н. Отдельный кусок угля (каменного или древесного). *Он, дивись, вуглина із відра апава.* Стл. Бог. *Мслу не наймила, так вуглиною одмічала* [количество ведер картошки]. Змс. Петр.

ВУ́ГО́Л, -глі. Угол (в разных значениях). Повсеместно.

ВУ́ГОЛЬ, -глі. Уголь. *Ву́голь... то, що топлять.* Три. Ляск. *Ву́голь у нас кончівся.* Стл. Бог.

Вуглі на зіму багато заготовили. Змс. Петр. Повсеместно.

ВУГО́ЛЬЧИК, -з. Уменьшит. к уголь. *Зав'язи ву́гольчик на ву́гольчику платка, щоб не забуть.* Стл. Бог., Три. Ляск.

ВУГО́РЬ, вуґря. Угорь, прыш. *Вся морда в вуґрях.* Стл. Бог. *Ни дави вуґрі — ще хуже буде.* Бчк. Петр.

ВУГРА́СТНИЙ, -а, -е. Покрытый угрями, прыщами. *Вуґра́ста ника.* Петр.

ВУ́ДОЧКА, -н. Удочка. *Постав ву́дочку отам каю пчитиция.* Стл. Бог. См. также вудлиця 2.

ВУДЛИ́ЦЯ́, -цятн. 1. Удлище. *Та то ж тобі дуже довге вудлиця́ — ти з ним нічого не зробиш.* Стл. Бог. *Зрзав хароше вудлиця́.* Стл. Бог. 2. То же, что вудочка. *Дід ще при здоров'ї учора вудлиця́та взяв і на нічь на Дін пішов.* Бчк. Петр.

ВУЖА́КА, -н. Уж. Хлопці, було, ву́жаку за патуху положать, а тоді дівчат і лякають. Стл. Бог. *Он, дивись, ву́жака лляе.* Змс. Петр.

ВУ́ЖЧАТЬ, несов. Становиться уже, суживаться. *Він же оце, Дін, і міліє, і ву́жчає.* Стл. Бог.

ВУЗВА́Р, -у. Комлот. *Вузва́ру ловне відро.* Пдг. Рос. См. также озвар.

ВУЗДА́, -й. Узда. *Вузду́ во- льми, а то коней нічим буде за- вуздати.* Прв. Калач. Повсе- местно.

ВУЗІМНИЦЯ, -і. Корова, те- ляцалася в зиму. *Та ни ву- зімницею це дікція, а тим, яка корова — добра чи ні.* Бчк. Петр.

ВУЗІМОК, -мка. Телінок, появляючийся осеню (в зиму). *Вузімкам ми виручили гроший — здали на м'ясо.* Бчк. Петр. Ср. бузімок.

ВУЗОЛ, -зля. Узел. *Шось она там багато баракля набрала — перла цілий вузол.* Стгл. Бог. *Зав'язать у вузол.* Тра. Лиск., Бчк. Петр., Змс. Петр., Плк. Бог.

ВУЗОЛЬЧИК, -а. Уменьшит. к вузол, узелок. *Помужай там у вузольчику десь насіння.* Стгл. Бог.

ВУЗЬКІЙ, -а, -е. Узкий. Пов- семестно.

ВУЗЬКУВА́ТИЙ, -а, -е. Уз- коватий. *Тоби оце пальто ни вузькувате?* Бчк. Петр. Повсе- местно.

ВУЛИК, -а. Улей. *На літо вулики в посадку вивозив.* Стгл. Бог. *Вулики тіки шо винесли іс сарая.* Бчк. Петр., Прв. Калач., Змс. Петр., Стгл. Петр. См. таюже колодка.

ВУЛИЦЯ, -і. 1. Улиця. *Каж- да вулиця носе два названня, старинне й нове.* Ппв. Рос. Пов-

семестно. 2. Вечерніе гуляння молодёжи. *Сьогодні підем на вулицю.* Прв. Калач. *Дівчата пі- шли на вулицю.* Петр. *Тепер уже й не собиракція на вулицю.* Стгл. Бог.

ВУЛИЧКА, -н. Переулок. *Наче як ваша корова у вуличку пішла.* Плк. Бог. *Биристок де? Та отам у вулицці, за Потапа- ми.* Стгл. Бог.

ВУЛИШНИК, -а (устар.). Тот, хто любить ходити на вечер- ніе гуляння молодёжи [вули- цю]. Бчк. Петр.

ВУЛИШНИЦЯ, -і. Жсн. к вулишник. Бчк. Петр.

ВУСІЙ, мн. 1. Усы. *Побрий свої вусі.* Прв. Калач. 2. Верхня часть губи (без усов). *Витри вуси — в молоці.* Стгл. Бог.

ВУСТІЛКА, -и (устар.). Сте- лька из сена или соломы. *Вусті- лки треба нові услать.* Петр. *Ву- стілок на даліку ни кидай — во- ни ж мокрі.* Бчк. Петр., Ломы Калач, Стгл. Бог.

ВУТА́К, -а. Селезень. *Вутак величенький, а вуточки невелич- ка.* Стгл. Бог. *Вутак з вутками пішов на річку.* Бил. Кант., Ппв. Рос., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ВУТІНКА, -н (ласк.). Уточка. Ст. Крш. Петр.

ВУТКА, -и. Утка. *Вутки здо- рова яка.* Ст. Крш. Петр. *Вуткі*

кулаюця на пруду. Прв. Калач.
Повсеместно. См. також качка¹.

ВУТЮГ, -а. Утог. В пічурці
стала вутіюг. Реп.

ВУТІ-ВУТІ, ВУТЬ-ВУТЬ,
межд. Подзвонные для уток. Ст.
Криш. Петр., Змс. Петр., Бчк.
Петр., Плк. Бог., Стгл. Бог.

ВУТЯ, -яти. Утенок. Загони
вутьят в загороду Нав. Кант.
Вутьята у мене вже здорові. Пив.
Рос. Дивись, вутья з лиця випало,
положи його назад. Стгл. Бог.
Надюшо, принеси вутьят с кухні.
Нкрб. Рос. Он, дивись, вутья обби-
лось. Змс. Петр. Повсеместно.

ВУГЯ, -і, дет. Утка. Давай
вутью загонимо. Стгл. Бог. Он,
дивись, по двору ходять вутьі
Пив. Рос.

ВУГЯТКО, -а. Уменьшит.-
ласк. к вутя. Повсеместно.

ВУХНАЛЬ. ♦ Згоріть на
вухналь — сгореть дотла. Папка
каже, що згорів на вухналь. Стгл.
Бог.

ВУХО, -а. Ухо. Ховий вухі —
на дворі холодно. Ств. Подг.
Шось міні у вуха шипгає. Стгл.
Бог. Вуха одморозив. Змс. Петр.
Глухий на обидва вуха. Бчк. Петр.
Повсеместно.

ВУШАК, -а. Дверной косяк.
Цей год ми будем красить ву-
шаки і виконниці. Ст. Криш. Петр.

Я покрасив дама всі вушаки.
Стгл. Петр. Повсеместно.

ВУШКО, -а. Иголочное
ушко. Ни попаду в вушко хоть
ти шо. Стгл. Бог., Трн. Лиск.,
Бчк. Петр.

ВХВІЦИТЬ, сов. Изловчиться,
ухитриться. Він собирався
швидко, а я все-таки вхвіцила
сунуть йому сала на дорогу.
Лев. Павл.

ВХІДЧИНИ, -чин. Новоселье,
праздник по случаю новоселья.
Сьодні будемо справлять
вхідчини. Лев. Павл.

ВХІДИНИ, -дин. То же, что
вхідчини. Вхідини — чоловік у
нову хату входе жити, кличе на
вхідини. Стгл. Бог. Приходь до
нас на вхідини. Смл. Подг., Бчк.
Петр., Змс. Петр.

ВХОЖЕС, -ого. То же, что
вхідини. Пригласам на вхо-
жес. Кре. Калач.

ВЧАДІТЬ, сов. Угореть. Я оце
якось так вчаділа, шо й голови не
могла підняти. Стгл. Бог. Я сьод-
ні прямо вчаділа. Пск. Павл. Чуть
ни вчаділа ночцю — забула трубу
открити. Мрч. Ольх. Брат у ме-
не умер ни своєю смертю і бать-
ко — це ж вони вчаділи. Грм.
Кант.

ВЧАЩАТЬ, несов. Часто бы-
вать. Шось она до вас в почащять?
Стгл. Бог.

ВЧЕПІРИТЬСЯ, сов. Сильно вцепитися. *Що ти вчепірився в бабушку? Іди сюди — канкет дам.* Стгл. Бог.

ВЧИНЯТЬ, ВЧИНІТЬ. Ставити, поставити тесто. *Кохаль діжа накривалась віком. Діжа, що вчиняли.* Стгл. Бог. *Вчора вчинила кісто — таке гарне вишло.* Мрч. Ольх.

ВЧІТЕЛЬКА, -и. Учительница. *У Кальки нашого така гарна вчителька; він такий рідий: кожен день приходить з школи — одні п'яторки палуча.* Мрч. Ольх. *Ірка ж тепер в школі вчителькою робе.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВЧІТИРЬОХ, нар. Вчетвером. Стгл. Бог.

ВЧОРА, нар. Вчера. *Вчора ми були на концерті.* Прв. Калач. Повсеместно.

ВЧУВАТЬСЯ, ВЧУТЬСЯ. Слышаться, послышаться. *Міні вчуваєшся, як їде ..* Плк. Бог. *Наче як хтось стука... Таке міні вчуваєшся чи на самом ділі?* Стгл. Бог. Повсеместно.

ВШИВАТЬСЯ, ВШІТЬСЯ. Уходити, уйти; уезжать, уехать куда-н.; то же, что сматываться, смататься (разг.). *Нада вишвацьця, болатаси багато.* Стгл. Бог. *Куди це він уже вишився?* Змс. Петр., Шуч. Лиск.

ВШКВАРИТЬ, сов. То же, что влущить. *Доць як вшкварив...* Стгл. Бог.

ВШНИТИТЬСЯ, сов. 1. Приобрести привычку делать что-н. (нежелательное); то же, что повадиться (разг.). *Лисця вишнитилась каждую ніч навідувацца у курятник.* Лєв. Павл. *Сусід вишнитився до жінки чужої...* Лєв. Павл. Ср. *вмадиться.* 2. Настаивать, настойчиво требовать. *Вишнитився — одно додому і все.* Стгл. Бог.

ВШТРИКНУТЬ, сов. Уколоть, наколоть; воткнуть. *Палець голкою вштрикнув — болять.* Бжк. Петр. *Вштрикни голку у клубочок.* Стгл. Бог.

ВЩЕРТЬ, нар. До краєв; доверху, но не горкой. *Відро вщерть, коструля вщерть, стакан водки вщерть, тіко що не лисця — с посудіною вірані.* Стгл. Бог. *Ото й мати: принесе води, так прямо вщерть — чуть качнує — і розлив.* Стгл. Бог. *Будеш закручувать озірки — набирай сахарю в ложку вщерть.* Мрч. Ольх.

ВЩУХАТЬ, несог. Прекращаться, переставать. *Доць поре, не вирхас.* Стгл. Бог.

В'ЯЗИ, мн., -ів. Шля. Не перекидайся — в'язи звернеш! Стгл. Бог. *В тебе с газова на в'язіх?* Стгл. Бог.

В'ЯЗКА, -н. Вязанка. *В'язки сіна, солами, дрова... Гриши Харківів дрова насив на в'язці: накладе, прииморгне, на плечі — і памов.* Стл. Бог. *Увесь мішій пов'язаний на в'язкі.* Три. Лиск.

В'ЯЗÓК, -зкá. Деревцо вяз. *У вулиці в'язкі он.* Стл. Бог. *Коло хати ... в'язóк.* Три. Лиск.

В'ЯКАЛА, -н, м. и ж. (пренебр.). О вялом, нерешительном человеке. *Який він в'якала.* Бл. Пль. Остр., Бчк. Петр.

В'ЯТІР, -теря. Рыболовная снасть в виде сети с крыльями, натянутой на обручи. *Може, будеш рибалить. Розяив буде, а ви поставите з Андрійим в'ятір.* Стл. Бог. *Затієв пласти в'ятір, а воно товстé.* Стл. Бог.

Г

ГА, част. А? Что? Часто употребляется при переспрашивании. - *Ма!* -- *Га?* Бчк. Петр. *Га? Шо ти сказала?* Стл. Бог.

ГÁВА. ♦ Гав ловіть — ворон считать. *Ти ж там, у Вороніжці, гав, гляди, ни лети.* Мрч. Ольх., Бчк. Петр.

ГÁВКАТЬ, несов. 1. Лаять. *Собаки скрізь гáвкать.* Бчк.

Петр. *На мамку то не гáвка [собака], мамка йому канхвети носе.* Стл. Бог. *А тобі оце чути, шо собака гáвка?* Стл. Бог. **Павсеместно.** 2. Перен., груб., обычно с отрицанием: замолчи, не приставай. *Ни гáвкай!* Стл. Бог. *Ни гáвкай, як собака.* Ольх. *Гáвкють собаки та свині та ти між ними* (в ответ на такой окрик). Стл. Бог.

ГÁВРАТЬ, ПЕРЕГÁВРАТЬ. Мешать, смешать; приводить, привести в беспорядок. *Свині все перегáврили.* Стл. Бог. *Шо ти ото гáвраси!* **Перегáврав** все, як свиня. Стл. Бог.

ГАВРАШÓК, -шкá. Суслик. *Гаврашкі — аридителі пшелиці.* Бш. Квнт. *Школники вилівають гаврашків.* Петр., Пер. Квнт., Стл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Нвгл. Вороб.

ГÁДСТВО, немзм. Досада. *От гáдство — ніяк не затягну нитку в голку.* Ану, на, вдінь. Стл. Бог., Бчк. Петр.

ГАДЮРА, -н (бран., увеличит.). Гадина. Бчк. Петр.

ГАЙ, -ю. 1. Лес. *Шумить гай.* Пер. Квнт. 2. Перен. Большая площадь. *Сидок у їх — гай здоровий був.* Стл. Бог. *Та там то є сіна — гай, аби косив.* Ольх.

ГАЙСТРА, -и. То же, что астрик. *Посадила гайстри по капусті.* Петр.

ГАЛАСВІТА, нар. Куда глаза глядят, куда ни попада; как ни попада. ...*Ми тоді запрягли корову і поїхали галасвіта.* Сттл. Бог. *Они неплохо жили з Іваном, це оно ось у неї пішло галасвіта.* Сттл. Бог.

ГАЛАСУВАТЬ, несов. Шуметь, кричать. *Шось вони там коло двора весь вечір галасують...* Сттл. Бог.

ГАЛДА, -и (неодобр.). Приставала. *Шо ти галдиєся біс конця?* Галда. Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ГАЛДІЧИТЬ, несов. (неодобр.). Приставать с разговорами, просьбами. *Та отстань ти ради Бога — і галдиче, і галдиче...* Сттл. Бог.

ГАЛДІТЬ(-СЯ), несов. (неодобр.). Настойчиво приставать с чем-либо; надоедать, докучать ворчанием, просьбами, требованиями что-либо делать. *Шо ти галдиш біс конця? Ось управимось і будим їсти.* Сттл. Бог. *Галдієсь, галдієсь цілий год...* Сттл. Бог.

ГАЛУН, -у. Квасцы. *Як тошнить, так галун п'ють.* Сттл. Бог. *Вотьми, кажє, галуну і синього камню і в трубочку в горло задувай — все пройде.* Міні

тики галун і поміг. Лєв. Павл., Бчк. Петр., Сттл. Бог.

ГАЛУНЧИК, -а. Уменьшит. к галун. Трн. Лєк.

ГАЛУШКІЙ, -шók. Кушанье из кусочков теста, сваренных в воде; галушки. Домашняя лапша. *Галушкі гарно нахнуть.* Пдг. Рос. *Опуку варили ми галушкі.* Реп. *На вечерю зварю галушók.* Сттл. Бог. *Галушкі зварили добрі.* Бнд. Бог. *Латшу самі кришили, варили [на поминки]. Цю латшу називають галушкі.* Віццяля і пошло: ну, йому уже галушкі. Чрк. Павл. Повсеместно.

ГАЛЬМУВАТЬ, несов. Буксовать; тормозить. *Послі дощя така зрязь, прямо всі машини гальмують.* Дрк. Реп. *Паяка попали у колесо і гальмус ужо дорогу.* Лєв. Павл., Реп. Ср. гарувать.

ГАЛЯНИЩЕ, -а. Голенце. *У цих чобіт гаяляніща ще хороші, а самі нікудишні.* Сттл. Бог. См. также хлява.

ГАМАН, -а. 1. Кошелєх. *А грошии повин гаман привіз.* Лєв. Павл. *Неж не найду гаман.* Нжкм. Тал. *Гроши в гамані.* Прв. Калач. *Гаман я кидаю в карман.* Дрк. Реп. *Іди у магазин купи хліба, да ни забудь гаман.* Тхр. Кам. *Хтось загубив гаман.* Нвмь. Кяляч., Плв. Рос., Петр., Прб. Пдг.

2. Карман. У пательо єсть гаман. Трн. Лиск. 3. Портфель (?). З гаманом ходили тильки в школу. Кль. Лиск.

ГАМАНЕЦЬ, -нці. То же, что гаман 1. *Міні дочка новий гаманець купила.* Мрч. Ольз. *Гроші у гаманці.* Пль. Рос., Бчк. Петр.

ГАМАНОК, -нкá. То же, что гаман 1. *Уче якраз так получилось, шо були в гаманку п'ятницяць рублів.* Плс. Бог. *Льанко, не бачила, де я гаманок діла?* Трн. Лиск., Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ГАМУЗОМ, нар. Все вместе, без разбора. *Покидала все гамузом, потом разбираю.* Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ГАНКИ, мн. Крыльцо. *Ключ лежить під ганками.* Пдг. Рос.

ГАНУС, -у (устар.). Анис. *Калась же ми садки і ганус, і чорнушку, і сіре зілля. А тепер хліб ніхто свій ни пече і все перевилось.* Сттл. Бог.

ГАНЧІРКА, -н. Тряпка. *Видно скрізь та гарно. А то на вікна ганчірôх [здесь: перен., пренебр.] поначіпляють...* Сттл. Бог. *Ганчіркі не посохли. Ну там ще є чім витерти з стола, подивись на лавці.* Сттл. Бог. *Без ганчірки на кухні не обійтись!* Лєв. Павл. *Ганчіркою ви-*

три стія. Сгв. Подг. *Собери ганчіркі — ганчірешник їде.* Мтр. Кант. *Ганчірку треба стірать.* Мрч. Кам. *Повсеместно.*

ГАНЧІРОШНИК, ГАНЧІРÉШНИК, ГАНЧІРЯШНИК, -а (устар.). Старьёвщик. *Ваяька хіба ни учудила — до ганчірешника цілу кухвайку однісла.* Бчк. Петр. *Ганчірешник їздив по уляці. Тепер вони вже ни роботають.* Пєр. Кант. *Раньче, було, ганчірешники їздили, на тряпки все мияли.* Сттл. Бог.

ГАНЛИК, -а. Платяной крючок. *В магазин привезли ганлики.* Ньб. Кант. *Пришій ганлик до плаття.* Мтр. Кант.

ГАНЛІЧКА, -н. 1. То же, что ганлик. *Нашо ти стільки накупила ганлічок?* Тмр. Подг. *Додьоргалась, шо всі ганлічкі поодривали.* Дрк. Рєв. 2. Петля в виде дужки для застёгивания одежды металлическим крючком. *В мужиків коло брюк осталися, крючок і ганлічка.* Сттл. Бог. 3. Петля в застёжке. *Треба зробити в кахті ганлічку.* Крв. Подг.

ГАРА, из гараз, гаразд, неизм. Хорошо. *Гарá же, шо я вспіла кришеніки в сінні вкунуть.* Лєв. Павл. *Гарá, шо я до даму пішов.* Сгв. Подг. *Це же гарá, шо я сама побачила.* Сгв. Подг.

ГАРА́З, ГАРА́ЗД, нар. Хорошо, толком, впору, как раз. *Ти рубать не доваго [о пегухе]: раз махнув і готове діло. Ловить доваго. Гара́з, що він ни вийшов із курника.* Сттл. Бог. Гостили... Тут гара́зд, що не были. А то б іще й отпорозли. Сттл. Бог. Зерна гара́з на зиму стане. Лєв. Павл. Гара́з не поїму, що в пісьмі написано. Нвтл. Вороб. † Гара́зд буде — (неизм., неодообр.) примерное значение: не мог ничего лучше придумать? Сттл. Бог.

ГАРА́ШОК, ГАРЯ́ШОК, -шка. Гриб сморчок. *Вчора брат приніс багато гара́шків.* Мтр. Кант. Он подививсь, скіки по полю гара́шків. Кант., Шпр. Рос. Ср. гаряшки.

ГАРБА́, -й. Арба. *Накладе гарбу́ соятиників.* Нтр. Павл. *Їздили сусіди за сіном на гарбі.* Мрч. Ольх. *Гарба́ уже стара.* Мтр. Кант. *Привіз повну гарбу́ сіна.* Прф. Поаг. Повсеместно.

ГА́РБАТЬ, несов. Захватывать, сбивать (комкять) ногами. *Бабушка, ідіть сюда Шоб оцѣ [половик] не гәрбали ногами.* Сттл. Бог. Ср. загарбать, згарбать.

ГАРБУ́З, -я. Тыква. *Батоги почмедись на кавунах, на огирках, на гарбуза́х* Сттл. Бог. *У цих гарбузі́в ключки кріпки.* Сттл. Бог.

Такі великі гарбузі́ уродились, що ни знаю, як їх привізти. Дрк. Рєв. *Посадила я гарбузі́...* Укр. Рос. *Гарбузі́ їдять корови і свині.* Бчк. Петр. *Чім же нам гарбузі́ з города перевозить?* Ольх. Повсеместно.

ГАРБУ́ЗІ́ННЯ, -я. Тыквенная ботва. *Треба б на вгороді гарбузиння попалить.* Мрч. Ольх. *Згриби в кучу сухе гарбузиння.* Мтр. Кант. *Гарбузиння полелось на дорогу.* Петр. *Уже гарбузиння посахло.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ГАРБУ́ЗОВИЙ, -а, -е. Тыквенный. *Гарбузову кашу будиш?* Сттл. Бог.

ГАРБУ́ЗЯ́НИЙ, -а, -є. То же, что гарбузовий. *Дуже люблю гарбузяну кашу.* Мтр. Кант.

ГАРБУ́ЗЯ́ЧИЙ, -а, -є. То же, что гарбузовий. *Гарбузячого насіннячка возьмеш?* Сттл. Бог. *Варились гарбузяча каша.* Пер. Кант. *Там тоді у них і насіння таке, і насіння гарбузяче.* Лєв. Подл. Повсеместно.

ГАРДИ́БА́ЧИТЬСЯ, несов. Чваниться, хвастать; то же, что фордыбачить (прост.). *Хвасте тобі гардибачіця.* Нвтл. Вороб.

ГА́РЕЦЬ, -ря. Мєра сыпучих тел — устар. гарнец. Сосуд вместимостью в один гарнец. *Вони понаїдались — я ж їм*

Гарець проса висипав. Сттл. Бог. *Гарець — мірка. Гарець — літра на три, на чотирі.* Сттл. Бог.

ГАРІКАТЬ, ГАРІКНУТЬ. Ворчать, виражати неудовольство; то же, що гаркати, гаркнута (разг.). *На мене мати кой-коли й гаріка.* Сттл. Бог.

ГАРІКАЛО, -а. Ворчун. *Настогидів мін оцей гарікало.* Петр.

ГАРКОНУТЬ, сов. (перен., экспр.). Сильно двинуть. *Забреде та як гарконі тичкою.. Як підриже — так і с, так і с [риба].* Сттл. Бог.

ГАРМОЛЯ, -і. Гармонь, гармошка. *Гармоль гра.* Петр. *На вулиці десь гармоль гра.* Прв. Кавач.

ГАРМОНЯ, -і. То же, що гармоли. *Гармоня заграла, и всі пошили скакати.* Кав. Левк. *Саме дужче міні правниця гармоня.* Пив. Рос. *Ану, заграй нам на гармоні.* Ольк. Повсеместно.

ГАРНЕНЬКИЙ, -а, -е. Хорошенький. *Гарненький такий ящічок, маюній.* Сттл. Бог. *На їй платочок ... такий біленький та гарненький, хороший.* Сттл. Бог.

ГАРНЕНЬКО, нар. Хорошенько. *Ти ж дивись, держи гарненько, а то впустиш.* Сттл. Бог.

ГАРНИЙ, -а, -е. Хороший, красивий. *Обох [петухов] будете держати? Там золотиста шия у одного, ах і гарній...* Сттл. Бог. *Хароша рубашка, гарна рубашка. Тепер більшість во каже «хароша», а раньч цього не знали. Гарне й гарне. Це тепер, шо більшість стали ...руські приїжджяють, сами їдять сюди-туди, а раньч цього не знали.* Сттл. Бог. *Коли я була молода, я була така гарна дівчина.* Плт. Бог. *Гарні дівці гарно і в ганчірці.* Вид. Кавт. *Ми як строїли хату, брус Микола привозив гарний.* Арз. Бутур. Повсеместно.

ГАРНО, нар. Хорошо; красиво. *Там гарно на пічі, гармиченько.* Сттл. Бог. *Міша, сядь отам на ослинчик і сиди гарно.* Сттл. Бог. *Яке ж захмате дерево все. Вітру не було, так оно почіплялось [шней], так ужє ж гарно.* Сттл. Бог. *Живуть люди всі гарно.* Тмр. Полі. Повсеместно.

ГАРУВАТЬ, несов. Не врацяясь, продвигаться волоком по землі (о колесі). *Шось наче задне колесо зарує.* Сттл. Бог. Ср. гальмувати.

ГАРЦЮВАТЬ, несов. (перен.). 1. Шумно всмітяться. *Шо ви по хаті гарцюєте — пилюгу підняли..* Сттл. Бог. 2. Неосторожно

двигать что-либо *Дверкою* поки *гарцював*, поки *пооббивав*, як...
Сттл. Бог.

ГАРЧАТЬ, несов. Рычать, в том числе перен. *Не підходить до собаки — то вона тільки гарчить, а може й укусить*. Сттл. Бог. *Поїв свас й на наше гарчїш?* [Шутл.]. Сттл. Бог. *Отакїй убільшики і не гавка. Так я кожух вивернув — і до його. Він гарчить...* Сттл. Бог. *Трактор гарчить*. Сттл. Бог.

ГАРЯ, межд. Отгонное для овец. Сттл. Бог.

ГАРЯШКИ, мн. Заячий помет. *І на бугорі зайці бігали, а на нісках їх вобщє було багато — було, гаряшки скрізь валяюця*. Сттл. Бог. Ср. *гаряшок*.

ГАРЬКАВИЙ, -а, -є. Картавий. *Він ото трохи гарькавий*. Сттл. Бог.

ГАС, -у (устар.). Керосин. *Сходите тепер в лавку та купите нам гасу і олій*. Ст. Кри. Петр. *Було, купили гасу*. Лев. Павл. *Сичас гас маюо нужен — ни світим ним. Тільки для топки*. Тхр. Кам. Повсеместно.

ГАТІТЬ, несов. 1. Сов. **ЗАГАТІТЬ** Делать, сделать гать. *Міст гатїли* Петр. *Там у Підколаднівці тамбу прорвало, так тїки загатїли*. Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог.

2. Сов. **НАГАТІТЬ**. Запасать, закласти в большом количестве. *Ім скїки ни гатї — ни нагатїш, все мало*. Сттл. Бог.

ГАТКА, -и. 1. Настил из брёвен или хвороста, насыпь из земли для проезда, прохода через тошкое место. *Гать. Гатка... То міст, допустїм, через воду, а до моста насыпано — гатка*. Сттл. Бог. *Прийдиця на гатку обїжджєть в мелницю*. Бчк. Петр. 2. Плотина. *Гаткі порвало, і мелниця не мєлє. Перегачюють річку ці срок*. Сттл. Бог.

ГАЦАТЬ, несов. (неодобр.). Прыгать, бегать; перен. ташевать. *Хвате вам гацать по хатї — тїлюгу підняли*. Сттл. Бог. *Хворá? Та вона ж, наче, вчора на свальбі гацáла. Чї с того і хорá?* Сттл. Бог. *Гатá у клубї, як наче дома роботи нима*. Бчк. Петр.

ГАЧІ, мн. (устар., неодобр.). 1. Ноги. *Що ти гачї свої протяг поперек хати? Підбири*. Сттл. Бог. 2. Штанины. *І на гáчах на кавінках тожє латки*. Мьл. Павл.

ГАШНИК, -а. Пояс юбки. *Пришили к юткі гашник*. Кри. Подг.

ГАЯТЬ, несов. Терять зря (о времени). *Собирайся бистріш — нічого время гаять*. Сттл. Бог.

ГАЯТЬСЯ, ПРОГАЯТЬСЯ. Терять, потерять время даром; то же, что повертеться (разг.). *Та ти вже своє діло роби, ато сьогодні цілий день ... прогаялась.* Сттл. Бог.

ГВАЛТ, -у. Шум, крик. *Такий гвалт баби підняли...* Петр., Сттл. Бог.

ГВАЛТУВА́ТЬСЯ, ЗГВАЛТУВА́ТЬСЯ. 1. Ненестово лаять, заливатись, вляпаться (о собаках). *Собаки як гвалтувались.* Сттл. Бог. 2. Шуметь, кричать (обычно о группе людей). *Хто там у нас за двором гвалтуєця?* Сттл. Бог.

ГВІЗДО́К, -дка́, ГВОЗДО́К, -дка́. Гвоздь. *Брось гвіздок в лиця.* Мтр. Рос. *Посилку збили гвіздками.* Скв. Кант. *Гвіздки нужно купити.* Бнд. Кант. *Цілу зіму нама гвіздків у лавці.* Лев. Павл. *Прибий ось отутички гвіздок!* Трц. Лиск. *Утирок вісес на своску.* Трц. Лиск.

ГЕ́ЙША, -і (устар.). 1. Осеннее суконное полупальто, отороченное мехом. *У мене була гейша.* Нив. Кант. *Прикутай дитину гейшою.* Пдг. Рос. *Хамилло на себе так, гейша звали, отика коротенька, розлітайкою була.* Грм. Кант. 2. Фуфайка. *На ньом була старенька гейша.* Крп. Погг.

ГЕЛГОТА́ТЬ, несов. Готовить (о гусях). *Гуси коло двора гелготуть - сами прийшли.* Сттл. Бог.

ГЕ́ЛЬКАТЬ, несов. То же, что гелготать. *На березі гуси гелькають.* Петр.

ГЕ́ЛЯ, -і. Грязь. *Після доща геля на дворі.* Нвтл. Вороб. Ср. клял.

ГЕ́ПНУТЬ(-СЯ), сов. (звуко-подр.). 1. Упасть, удариться с силой, с глухим стуком; то же, что бухнуться (прост.). *Упав, аж гєпнув.* Сттл. Бог. *Так і гєпнув об землю.* Петр. *Ліз с печі, та як гєпнув.* Ирв. Калч. *Я малим ще з дерева гєпнувся.* Сгм. Подг. 2. С силой, глухо ударить. *Ох і гєпнув здорово, бузнув з усієї сили.* Сттл. Бог. Ср. бузнуть.

ГЕ́ТРИ, -ів, мн. (устар.). Высокис ботинки на шнурках. *У мене були гєтри.* Нив. Кант. *Раньше ми у гєтрах ходили.* *Гєтри були до калін.* Нвб. Кант., Блг. Подг.

ГЕТЬ, ГЕ́ТЬТЕ. 1. Межд. Прочь; уйди, уйдите. *Так страмно, Геть! Змс.* Петр. *Гетьти, дядьку, суньтись ближче (о ситуации, когда отказ звучит как согласие).* Сттл. Бог. *Геть, ато порвеш.* Сттл. Бог. *Повсємєстєю.* 2. Нар. Прочь. *Они геть виїхали.* Сгм. Подг. *Іди геть*

од їх. Ств. Подг. Геть вітцїля, міні ніколи с тобою базакать. Тхр. Кам. Ходім вітцїль геть. Стгл. Бог. Ну-ка бистро усі геть пішли! Ольх. Повсеместно.

ГЕМОН, -а. Дьявол. ...Так ідуть к гѣмону вечному. Як восплачюцца, а він [Бог] і скаже. поно. Я вас скіки призивав, а ви ни йшли до мене. Льв. Подг.

ГІБИТЬ, несов. Усидчиво, упорно займатися чем-то, изнурять себя работой. / Чого б ти там гібить? Стримів? Стгл. Бог.

ГІГА, -н. Хохотушка, легкомысленная. С такою гїгою і балакать ні про шо. Бчк. Петр. Ото це, гїга. Стгл. Бог. ♦ Гіги ловить — беспричинно смєяться. Дівчата, хаати гїги лопить, ідїть сюди. Бчк. Петр.

ГИДКИЙ, -а, -е. Некрасивый, безобразный, неприятный. Гидка у неї привычки — коварять у носі. Льв. Павл. Яке гидкє дитиня. Пср. Кант. Такий у неї мужик гидкий... Мрч. Ольх. Повсеместно.

ГІДКО, нар. Гадко, противно. Та воно там таке, шо гідко і диваця. Стгл. Бог. Міні гідко зробилось. Нвл. Кант. Диваця гідко на тебе. Пср. Кант. Повсеместно.

ГИДКОПАКОСНИЙ, -а, -е, экспр. к гидкий. Та таке гідке,

таке вже гидкопакосне... Стгл. Бог.

ГИДОТА, -н. Гадость, мерзость. Отака гідота! Ти шо, не чуєш, шо тобі кажуть? Геть вітцїля! Стгл. Бог.

ГІДУВАТЬ, несов. Брезговать. — В мене багацько тако-го, шо гідую. — Ну і чім Ви гідуете? — Ну, от, як риба протухне, гідусе кажеи. Єсть тике — нічим не гідусе, а с таке — гідусе. Стгл. Бог. См. таке же гребувать.

ГИДЮЧИЙ, -а, -е (экспр.). Отвратительный, мерзкий. Який гідючий чоловік. Нвл. Вороб. Ср. гідючий.

ГІЛИ, **ГІЛИ** мн. Болезненные, вспухшие, вздувшиеся места на коже; пузыри. Вирізали такі гїли — по всі шиї. Алф. Н.-Хоп. Молока нимає, і отакі гїли на сосках висять. Влс. Грїб. Береш оцим указатїльним пальцем тикаєш на гїли і кажєш, і читаєш. гїли, гїли, хай засохнуть ваші жилы. Влс. Грїб. Міні наслади піли ... шишкі. Алф. Н.-Хоп. См. таке же гїля, гїля.

ГІЛИТЬ, несов. (устар.). Гасить мяч деревянной палкой (бичем), которой играют в лапту. Гїлять... Ударить так, шо б мляч ни лїтїв, тут і утав. Стгл. Бог.

ГІЛЬЦЕ, -я. Украшсна вставка дерева, используемая в свадебном обряде. *В центрі тирю молодими гільце — вітка, укріплена бумажками.* Грм. Кант.

ГІЛЯ, межд. Отпихивание для гусей. Брл. Павл., Стгл. Бог., Змс. Петр., Плк. Бог., Бчк. Петр.

ГИРГІНА, -и. Георгина. *Ти у мене як гиргіна* Птр. Павл. См. также горгея.

ГІРКАТЬ, несов. Громко и отрывисто кричать; то же, что гаркать (разг.), рывкаться (прост.). *Біс конця на дитину гіркає. Та ти скажи по-хорошому.* Стгл. Бог.

ГІРКАТЬСЯ, несов. Ссориться; то же, что грызться (разг.). *Ото самé гіркаються. Спрашусця — шо ти подівили?* Стгл. Бог.

ГИРКІЙ, ГРКІЙ, -á, -é. Горький. *Ридіска шось така гиркá, шо її їсти ни можно.* Стгл. Бог. *Насадила гиркáло перцю.* Бнд. Кант. *Жара стоить, так агирки гиркі.* Бчк. Петр. *Таке гіркé молоко — мать, корова нульнь Га.* Мрч. Оль. *Масла пратала — уже гіркé.* Мтр. Кант.

ГИРЇН, -á, ГИРЮН, -á. Надбитый, низкий кувшин. *Бери молоко не в гвечіку, а в гирюні.* Стгл. Бог., Нвтл. Вороб. См. также гирявец, гирочка.

ГИРЮНЧИК, -а. Уменьшит. к гирюю. *То гвечік, а то гирюнчік — надбитий, низький.* Стгл. Бог. См. также гирюнчик.

ГІРЯВЕЦЬ, -вця. То же, что гирую. *Молоко стоить в гирявці.* Нвб. Кант.

ГІРЬОВИНЬ, -вня. То же, что гирую. *У гирьовинь смитану накладу.* Лсв. Павл.

ГИЧ, -а. Свекольная ботва. *Я зложу гичі на раднину та однесу телусці.* Лсв. Павл.

ГІВНО́, -а. 1. Кал человека, животных. Повсеместно. 2. Перси., презр. О недостойном человеке. *Ни чіпляй гівно́ — михай ни воня.* Стгл. Бог. 3. Отрицательная характеристика вообще. *Та то гівно́, а ни палъто. Хіба то палъто?* Стгл. Бог. *Такого гівно́ ним і даром ни треба.* Змс. Петр.

ГІВНЯ́К, -á. Помёт домашних животных. *Гівнякі викидáє у корови.* Змс. Петр. *У глину, як хату з окола мажуть, так гівняк добавляють.* Стгл. Бог.

ГІЙО́К, -йкá. Клошка. *Гійкóм булку ганяють хлопці з утра до ночі.* Квб. Лиск. Ср. кійок.

ГІЛКА, -и. Ветка. *Зламай оту гілку, а то вона над стежкою і мішас.* Стгл. Бог. *Яблук сей год багато — аж гілки гнуця.* Пер. Кант. *Спилай оту гілку, а то*

вола в вікно карябас. Змс. Петр. Гілок під колеса накидали, а воно всиравно буксує. Пдж. Бог. Вітер такий, що гілкі ламас. Прв. Калач. Повсеместно.

ГІЛІЯ, -я, собир. Ветки. Топить нічим, угіля в цьом году дороже, так ходю кажен вечер у куці за гілієм. Мрч. Ольх. Вітер був, так гілля, ти бачиш, скіки наламало. Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр.

ГІЛЛЯКА, -и. Увеличит. к гілка. Ти дивись, яку гілляку зламали ідолови діти. Стгл. Бог.

ГІЛЛЯСТИЙ, -а, -е. Ветвистый. Та ото яблуна дуже гілляста — може її трохи обрізати? Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр. См. также гільчастий.

ГІЛОЧКА, -и. Уменьшит. к гілка. Веточка. Раїчки — так отакі гілочкі і на землю лежать. Стгл. Бог. Нима ні гілочкі сухої. Стгл. Бог.

ГІЛЬЧАСТИЙ, -а, -с. То же, что гіллястий. Деревій у лісі росте. Такий ... одностеблій. Та й гільчастий... Стгл. Бог.

ГІРКА, -и. То же, что гирун. Масло стоїть у гірці. Дрк. Реп.

ГІРОЧКА, -и. То же, что гирун. Навий в гірочку малаха. Крв. Полг.

ГІРЧАТНЯ, -і. Сетка для ловли рыбы. Де ти дів гірчатню? Петр.

ГІРШЕ, нар., ср. ст. к пагано. Бува ще гірше. Петр.

ГІРЮНЧИК, -а. То же, что гириончик. Вон в тос гіриончик вийти малако. Три. Лыск.

ГЛАДЕНЬКИЙ, -а, -с. Гладенький. Якась така материя гладенька... Стгл. Бог.

ГЛАДКИЙ, -а, -е. Толстый, полный, откормленный. Сидить — гладкий, морда як мазниця. Стгл. Бог. Гладкий став. Петр. Повсеместно.

ГЛАДЬКО, -а (увеличит., неолобр.). О полном, тучном человеке. Та він там такий гладько — наїв рянку. Бчк. Петр.

ГЛАДЮЧИЙ, -а, -с. Увеличит. к гладкий. Ото, яка гладюча корола. Нвл. Вороб. Він страшний гладючий. Стгл. Бог.

ГЛАЗОВІТТИЙ, -а, -с. Вызывающий слез. Так шо ж ти думаси — дохнуть курчята: така глазовітита. Влс. Грив. У неї чорні глаза — она глазовітита. Алф. Н.-Хов.

ГЛЕВКИЙ, -а, -е. Непропеченный. Глевкий хліб — дуже рано витягло. Стгл. Бог. Хліб цей раз получівся глевкий. Мрч. Ольх. Гливкого хліба напикала. Змс. Петр. Ср. глизявий 2.

ГЛЕВТЯК, -а. Плюхо пропеченный хлеб. Бчк. Петр.

ГЛЕЙ, -ю. Сорт глины. Обычно отличается большей вязкостью. У нас копають за Доном глей, а туди по слободах розвозять. Бчк. Петр. Коло ярка с глей. Пер. Кант. Глей бируть, як строять піч. Нвмл. Калач. В розмиті кручі вмісті з глиною і піском находиця і глей. Бад. Кант., Сттл. Бог.

ГЛЁЧИК, -а. 1. Кувшин. Он озьми в глечік налив. Сттл. Бог. Нікажи не спрашує, що їсти. Ото верики полывас у глечіках, поїсть... Сттл. Бог. Сушений глечік всігда пахне сонцем і трошки — пареним молоком. Лєв. Павл. Молоко у глечіку на калідорі стоить. Охл. Ниди молоко в глечік процідить. Плт. Бог. З глечіка молоко добріше, чім з банки. Шрм. Рос. Повсеместно. См. также корчакка, кринка, кубушка 3, 4. 2. Горшок. Варить у глечіку кашу. Прб. Полг.

ГЛИБ, -і. Глубина, глубь. На жаркє врем'я риба у глиб иде. Бчк. Петр. Та там посеред озера така глиб, шо до дна ни доірнеш. Сттл. Бог.

ГЛИБИНА, -і. Глубина. Повсеместно.

ГЛИБОКИЙ, -а, -е. Глубокий. Повсеместно.

ГЛІБОКО, нар. Глубоко. Повсеместно.

ГЛІВА, -н. Сорт груши. Бергамот(?). Гліви такі як кулак. Нвтл. Вороб.

ГЛІЗЯВИЙ, -а, -е. 1. Ослизлый, клейкий, вязкий. Осирки в діжці стали глізяві, пори вакидаць. Сттл. Бог. Чогось оця каша така глізява... Нвтл. Вороб. 2. То же, что глевкий. Хліб шось получівся глізявий. Мрч. Охл.

ГЛІНА, -н. Глина. Повсеместно. ♦ Жовта гліна — охра. Колись стіни жовтою гліною мазали. До половини стіни жовтою гліною, а вище білили. Сттл. Бог., Ярк. Остр.

ГЛИНИЩА, -ятн, **ГЛІНИЩЕ**, -а. Глинище, место (яма), где берут (копают) глину для хозяйственных нужд. Поки навозили глини с того глинищати — оно аж на Гурівці. Сттл. Бог. Од нас глінище не далеко. Паг. Рос.

ГЛИСТЯК, -а (перен., неодобр.). О худом, желтолицем или бледнолицем человеке. А чого йому? Його глистік устроївся близько. Бчк. Петр.

ГЛИТАТЬ, месов. Быстро, жадно глотать. Собака глита на весь рот. Прв. Калач.

ГЛОД, -у. См. гльод.

ГЛОТКА, -н. Горло. Болить глотка. Трп. Лиск., Сттл. Бог. См. также горлянка.

ГЛОТЯКА, -и, увеличит., не-
одобр. к глотка. Бчк. Петр.

ГЛУЗД, ♦ З глузду з'їхав —
сойти с ума. *Та чи ти з глузду
з'їхав -- чи шо?* Грн. Каляч.

ГЛУХІЙ, -а, -є. Глухой. По-
всюместно. ♦ Глуха стіна (стек-
ка). *Глуха стіна — це де вікон
німа.* Сттл. Бог. *Памаж глуху
стіну.* Дрз. Ольх. *Натів бр-
сать камні. Камні, у глуху
стенку.* Грн. Каляч. Повсюместно.

ГЛУХМІНЬ. Глухомань. Бчк.
Петр.

ГЛУШКО, -а (неодобр.).
Глухой (человск). *Старий
глушко. Сидиш тут. Пішов дро-
вець би лучче нарубав.* Бчк. Петр.

ГЛЯ, неизм., вводи. Глянь,
посмотри. *Ти гля, воно ще й сти-
ринчасця...* Сттл. Бог.

ГЛЯГАНКА, -и, ГЛЯГАН-
КА, -и. 1. Простокваша. *Може
ти гляганки поїш? То я впису.*
Три. Лиск. *Гляганка піднялась
шапкою.* Лєв. Павл. *Малого те-
ля можно гляганкою напувать.*
Лєв. Павл. 2. Сметана (?); ря-
женка (?). *Пий гляганку.* Нвл.
Каляч.

ГЛЯДАНКА, -и. Кефир (про-
стокваша?). Нвл. Вороб.

ГЛЯДІТЬ, несое. 1. Нянчить,
присматривать. *Йому було, мить,
два годи. Я ходив туди глядіть.*
Сттл. Бог. *Нема труднішого дла*

на світі, чім глядіть за дитиною.
Лєв. Павл. 2. *Пробовать, трогать.*
— *Погляди, який лоб гирячий.* --
*Не хочу я глядіть — ти не боли-
ши, а тики притворяєся.* Мтр.
Кант.

ГЛЯДІ, ед. и ГЛЯДІТЬ, мн.,
неизм., вводи. Видите ли, видишь
ли. Обрати(те), внимание; смот-
ри(те); представь(те). *Та ото він,
глядіть, аж на тому краї буде.*
Сттл. Бог. *Гляді, ни просли вранці
та подої корову.* Ст. Крш. Петр. *А
пізніш пішли кучкою до того Ва-
силья, налякали гарно, і, гляді,
признався.* Прв. Каляч.

ГЛЬОД, -у. Боярышник. *У
лісі коло криниці росте гльод.*
Нпс. Рос. *У сосні, отуди на Під-
колодніаку, є посадки гльоду.*
Сттл. Бог. *Кажну осінь из гльо-
ду вареню варим.* Клв. Лиск. *А
раз як помайдались гльоду, дах
були пропали.* Лєв. Павл. Повсе-
местно.

ГНИЛІЯ, -а. Гниль, гнильє.
Клубітки — одне гниля... Пшк.
Бог. *Прийшов Ілля — наробив
гниля.* Сттл. Бог. Повсюместно.

ГНІВАТЬСЯ, несое. Сер-
диться, быть недовольным (ино-
гда — с ироничным оттенком).
Ни гнівайтесь, тьотко. Мрч.
Ольх. *Ни гнівайся, дядьку. Шо
заробив - то й вам.* Мрч. Ольх.
*Не бривіть — та ни
гнівайтесь.* Сттл. Бог.

ГНІЗДІТЬСЯ, *несов.* Гнездиться (о птицах). Повсеместно.

ГНІЗДИТЬСЯ, УГНІЗДИТЬСЯ (перен.). Поудобней устроиваться, устроиться, располагаться, расположиться. *Поки гніздилась, поки угніздилаць.* Сттл. Бог. *Та що ти ніяк ни угніздиця?* Дрк. Реп.

ГНІЗДІ́О, -á. Гнездо. Повсеместно.

ГНІЗДІ́ЧКО, -а. Умniejszyт. к гніздо. Гнездышко. *Он бачим — ластівка заїшла гніздяне гнізді́чко.* Реп.

ГНІ́Й, гнію́, **ГНІ́Й**. 1. Навоз. *Казали, там картохи чортячі — там же гнію́ до чорта.* Сттл. Бог. *Гні́й навезли в поле.* Тыр. Подг. См. также кізяк 2. 2. Топливо из высушенного навоза, сформованного в виде кирпичей. Кизяк. *Раньше талили тикі гні́см.* Крп. Подг. *Тоді гні́й лпалы із навоза.* Срк. Бутур. *Гнію́ два вози наробиля — на зіму хвате у грубу.* Бчк. Петр. См. также кізяк 1. ♦ Гні́й носить — формовать гні́й из смеси навоза с помощью деревянных форм с ручками, которые относили в сторону и вытряхивали гні́й, перевернув форму на землю. По мере подсыхания его складывали (ставили) и только потом

убирали на хранение. *Скоро будуть носити гні́й.* Ски. Кант. Повсеместно.

ГНІ́Т, -у. Пресс, тяжесть (обычно камсы), который кладут сверху квашенных в бочке (кадке) овощей. *На капуста гні́т кладуть здоровий.* Петр. *То така камінючка — на гні́т гарна.* Сттл. Бог. *Обмий камінюку на гні́т.* Нвб. Кант. *Гні́т дуже важкий.* Зме. Петр.

ГНІ́ТІ́ТЬ, *несов.* Класть пресс (гні́т), прижимать тяжестью. *А чім же ти в банці будеш гні́тити?* Сттл. Бог., Пятл. Вороб., Петр.

ГНІ́ТІ́ТЬСЯ, ЗАГНІ́ТІ́ТЬСЯ. Поджариваться, подрумяниваться. *Накрій сковороду, хай ладки гні́ті́ця.* Пер. Кант. *В цій нічі хліб харавио гні́ті́ця.* Сттл. Бог. *Хліб харавио загні́ті́вся.* Сттл. Бог. *Щось, мабуть, я піч нагано протопила — хліб ни жкні́ті́вся.* Сттл. Бог.

ГНІ́О́ТТЯ, -я (устар.). Лохмотья, ветошь, поношенная одежда. *Викинь оте гні́оття — поки ти його будиш пирикидати сюди — туди?* Сттл. Бог.

ГНУ́ЧКІ́Й, -á, -é. Гибкий (обычно о деревьях, кустарниках). *То на вудлища ни годи́ця — дуже гнучкэ.* Сттл. Бог. *Вибери там лозинку, щоб гнучкэ була.* Зме. Петр.

ГОВОРІТИ, *несов.* (устар.). Говорить. *В добрий час говоріти, а в лихий мовчати.* Нпс. Рос. Ср. **Балакати, казати.**

ГОДІНА, -и. 1. Погода. *Хароша година стоїть усе врем'я* Стгл. Бог. *Дознавати, чи они придуть. Отака година, так має они й не придуть.* Стгл. Бог. *Яка ще година, інтіресно, завтра буде.* Ольх. *Сей день гарна година.* Крп. Подг., Мрч. Ольх., Ппв. Рос. 2. Хорошая погода, вѣдро. *Сьогодні дощ, а завтра година.* Стгл. Бог. *Хотьби ж оце година постояла, поки огороди вправили.* Стгл. Бог. *Підемо по ягоди, пока година на дворі.* Втб. Подг. *Година — хороша погода.* Влд. Лиск. *На вулиці година — тіки б на сіно їти. Де ж она узлясь хвороба ця?* Бчк. Петр. ♦ *Хай йому лиха година!* ♦ *Хай бш (кого) побила лиха година* — восклицання, виражающее неудовольствие, недовольство каким-либо действіем. *Хай би тебе побила лиха година: пів відра води вилила та й тіки.* Стгл. Бог.

ГОДІТЬ, ВГОДІТЬ (устар.). Угоджать, угождать. *Йй, скільки ни годі, всаравно ни вгодіш.* Стгл. Бог.

ГОДІТЬСЯ, *несов.* 1. Годиться. **Повсеместно.** 2. Безл.

Нужно, должно, следует, полагается. *Упривисся, так бросисті куцік жита. Ілле на бороду. Це так годіцца.* Лиск. р-н., Стгл. Бог.

ГОДІ, *неизм.* Будет, хватит, довольно (при увещивании). *Годі! Не лізь, стинись!* Стгл. Бог.

ГОДОВАНИЙ, -а, -е. Кормленый (обычно о животных). *В мене ще скотина ни годівана.* Стгл. Бог.

ГОДОВІЙ, -а, -е. 1. Годовой. *Треба готувати годовий отчют.* Стгл. Бог. **Повсеместно.** 2. Религ. **Дванадцятий** годовою празник. *Сьогодні нізля робити, сьогодні прилик годовий.* Стгл. Бог.

ГОДОВІК, -а. Годованый (о домашних животных). *В їх ще й бик-годовік кроме теляти — корму треба багато.* Стгл. Бог.

ГОДУВАТЬ, *несов.* Кормить, выращивать, вскармливать. *Годувати нічим ніяк.* Буряк тпу Ім. Стгл. Бог. *Тепер отслужився, так прийшов — телят годус.* Стгл. Бог. *Василь кажин день корова до батька годувати ходе.* Ольх. *А кормовили [буряками] годують скотину.* Ппв. Рос. *Ми годуйм теля, кравів, порося і курей.* Кль. Лиск. **Повсеместно.**

ГОЖИЙ, -а, -е. Нужный, годный, пригодный, исправный.

Я оце, діду, дознати хочу — може, оно ни гожє, а я його диржу. Сттл. Бог. І в нас же будильник ни гожий. Сттл. Бог. Ану дай, я подивлюсь — може они [валенки] ще гожі, а ти викидаєть собрався. Змс. Петр., Бчк. Петр., Плк. Бог.

ГОЇТЬСЯ, несов. Заживать; то же, что подживать (разг.). Оце ж ни гоїця — болять і болять. Сттл. Бог. Рана уже начала гоїця. Крп. Подг.

ГОЛІНКА, -и. Шерстяной чулок из домашней пряжи. Ранше голінки носили чорні. Стл. Полг.

ГОЛІННИЙ, -а, -є. Расположенный, склонный к чему-либо; то же, что охочий (прост.). Який уже він голінний на оте «дивіця». Сттл. Бог. Та гулять-то ти голінний! Сттл. Бог. Він голінний до всього. Нвтл. Вароб.

ГОЛІЧЕРВА, нар. Навзничь, вверх лицом. Голічерви лягають. Мардою вгору. Сттл. Бог. Мужики лежать голічерва і хроплять. Нпс. Рос. Ни лежи голічерва. Мрч. Ольз.

ГОЛКА, -и. Иголка. Падай голку, я пусвицю пришию. Мтр. Кант. Повсеместно.

ГОЛКІ, -лók. Хвоя сосны. У грубі голками топлю. Палкі та жаржі вони. Бчк. Петр. Тепер

уже голками нікто ни топе Змс. Петр.

ГОЛОВА, -и. 1. Голова. Та шо в його — нима голови на плечах? Сттл. Бог. Повсеместно. 2. Председатель. У нас голова забрав. Алн. Рос.

ГОЛОВАНЬ, -я (неодобр.). Человек с крупной головой. Бчк. Петр.

ГОЛОВЕШКА¹, -и. Увеличит. к голова 1 (неодобр.). Ти диви яка в тебе головешка — шапка не наліза. Сттл. Бог. См. также довбешка.

ГОЛОВЕШКА², -и. Не до конца перегоревшее полено, дрова. Головешка, головня. Перегриби в грубі — може там де головешка. Сттл. Бог. Викинь головешку в відро — она вже не перегорить, а верх закривить пара Змс. Петр.

ГОЛОВИ, мн. Место на кровати, куда ложатся головой. В головіх низько. Підклади шо-небудь під подушку. Сттл. Бог. В голова на постель поклади мішечьок з мятою, щоб гарно спалося. Нпс. Рос.

ГОЛОВКА, -и. Кочан капусты. Дочка одну голівку принисла. Така тугенька голівка. Свіжа. Бчк. Петр. Капуста вже в голівки закручуєця. Сттл. Бог. Повсеместно.

ГОЛЮВОНЬКА, -и. Головушка. *Головонька гірка*. Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ГОЛЮВОЧКА, -и. То же, что головонька. *Головочка болять*. Сттл. Бог.

ГОЛОДУВАТЬ, несов. (малоупотр.). Голодать. *Голодували туди крепко-роскрепко*. Твр. Бог.

ГОЛОМОЗІЙ, -а, -с. Лысый, обритый. Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ГОЛОМОЗЬКО, -а. То же, что голомозий. *Оце ще — голамозько...* Сттл. Бог.

ГОЛОСИТЬ, несов. То же, что вычитувать 2. *Мати голосила*. Пль. Рвс. *Она, бедна, так голосила, так голосила...* Сттл. Бог. *А як баба Санька прийде — вроді ж галісе. одно око прикриє, а другим дивниця — чи хто дивниця на сі*. Льв. Полг.

ГОЛЯК, -а. 1. Голый (о человеке). Бчк. Петр. 2. Веник с голыми прутьями, голик. *Сняг с порога обмитать голяк возьми у углі за піччю*. Брл. Н-Хоп.

ГОЛЯКА́, ГОЛЯКО́М, нар. Голый, раздетый. *Шо ти голяка́м на вулицю вискикуєш? Віджмиш*. Сттл. Бог. *Малі діти голяка́ кунались*. Сттл. Бог.

ГОМІЛКА, -и (устар.). Голень. *Оце ж і болять гомілка...* *Казала - ни становись коліни-*

ми на землі, вона ж холодна. Сттл. Бог.

ГОМОНІТЬ, несов. Разговаривать, бессловать. *Чую, за двором хтось гомонить*. Сттл. Бог. *У клубі на кіні гомонить кізця*. Ольх.

ГО́НИ, -ів. Пространство, взятое в длину при прополке и др. сельскохозяйственных работах. *Повали буряки, так страшні доки гони*. Сттл. Бог. *Повсеместно. ♦ Не туди гонами* — (перен.) не так, не верно, неправильно. *Стоп, то не туди гонами*. Сттл. Бог.

ГОНДОБИТЬ, ЗГОНДОБИТЬ. Старательно над чем-либо трудиться, что-либо делать, сделать. *Шо ти там гондобим?* Сттл. Бог. *Кой-як згондобила*. *Наче ж похаже на плаття*. Сттл. Бог.

ГОНОБИТЬ, несов. То же, что гондобить. *Шо вона там гонобить?* Мрч. Ольх.

ГО́ПКИ (стать), нар. На дыбы (встать). *Він як розогнав коней прямо на цепку — коні назид, гопки постановилися...* Льв. Подг. *Кобила як стала гопки!* Льв. Павл., Сттл. Бог.

ГО́ПТЯ, -і (неодобр.). Характеристика неуклюжей, неповоротливой женщины. *Ідалова гоптя — роздавши агирок*. Сттл. Бог.

ГОРЬ, -á. 1. Горб. Повсеместно. 2. Спина. *Болить горб*. Три. Лиск. *На своєму горбу́ все сино притягала*. Сттл. Бог.

ГОРБА́КА, -и (презр.). Большой горб. Бчк. Петр.

ГОРБУ́ША, -і. Серп. *Горбушой жали*. Твр. Под.

ГОРГЕ́НЯ, -і (устар.). То же, что гиргина. *Дівчина це нама горгєні розвила в огородці*. Бчк. Петр. *Повин огородиць горгєні*. Сттл. Бог.

ГОРЄ́ЛІ, мн. То же, что арелі. *На горєлях покачасмя*. Сттл. Подг. См. также видалка, колишакка.

ГОРЄ́НИЙ, -а, -е. Характеристика привкуса, запаха пригоревшего жидкого продукта. *Горєне, як пригоріло*. *Горєним душиють*. *Молоко горєне*. Сттл. Бог.

ГОРІ́ЩЕ, -а, **ГОРІ́ЩЕ**, -а. Чердак. *Пацана посилають: лізь на горіще*. Сттл. Бог. *Буравок на горіщі кладеця*. Сттл. Бог. *Літом ми ночували на горіщі*. Нвмл. Калач. *Злазь на горіще*. Дрз. Ольх. *Лазка на горіще за суметниками*. Твр. Бог. Повсеместно.

ГОРІ́ЛКА, -и. Водка, спиртное вообще. *Підносять горілки*. Пив. Рос. *У мене мужик, як нап'єниця горілки, так як благий робиця*. Клб. Лиск.

ГОРЛА́ТЬ, несов. Громко говорить, кричать, то же, что горланить (прост.). *Не горла́й, дідуся слить*. Втб. Подг. *Чого ти горла́си?* Прв. Калач., Сттл. Бог.

ГОРЛА́Ч, -á. Глиняный кубшин с узким горлышком. *Горла́ч повин молока*. Рос. Ср. кубан.

ГОРЛОДА́В, -а. Дифтерия. *Дитей напая горлода́в*. Натл. Вороб.

ГОРЛОПА́НКА, -н (неодобр.). Выражающая своё недовольство криком, без толку кричащая. Бчк. Петр.

ГОРЛЯ́НКА, -н (устар.). 1. То же, что глотка. *Шось в горля́нці дере*. Сттл. Бог. *А шо толку, шо ви кричете? Аби горля́нку подрать...* Сттл. Бог. *Роздявив свою горля́нку*. Петр. 2. Перен. Горлышко бутылки. *Горля́нка у бутлякі мала*. Вид. Кант.

ГОРНУ́ТЬ, несов. Грести, толкать ногамк. *Шо ти його горнеш ногами? Возьми в руки і неси*. Сттл. Бог.

ГОРНУ́ШКА, -н. Маленькая летняя печка, расположенная на приусадебном участке. *Я варю свиням на горну́шці картоху*. Пив. Рос. *Из горну́шки вале дим*. Пдг. Рос.

ГОРОБЕЦЬ, -бця. Воробей. *Іч, яка ласа до м'яса. Піди собі улови м'яса. Он п'ягають горобці. У неї кошенья одно було — так сяки она горобців переловила...* Стгл. Бог. Горобці виклювали всі соляшники цей год. Нпс. Рос. Стіки он горобців — зерно у курчат кляють. Ольх. Гарабців бить нада. Тыр. Подг. Соляшники ми тепер ни садим — горобці ни дають, випивають. Ст. Криш. Петр. Повсемство. См. также жид.

ГОРОБ'ЯЧНИЙ, -а, -е. Вороб'ячий. *А хто тобі видирив гороб'ячі ячка?* Стгл. Бог.

ГОРІД, -а. Огород. *Митро, та чи ти вже горід посадив?* Пр. Бг. Кант. *Горід у нас маленький, дуже трудно його оброблять.* Дрк. Реп. *Сходить в горід.* Прб. Подг. *У нас на горіді багато соляшників.* Нпс. Рос. Повсемство.

ГОРІДЕЦЬ, -ця. Палисадник. *У горідуці цвіти посадила, а отам за вулом — висадки.* Стгл. Бог. См. также огородец.

ГОРІДІЙ, несов. Делать, плести плетень. *Каляк наб'ють, а тоди лозю горідят.* Бж. Подг. *Плетинь довгий, горідят на місті [где нужно ставить].* Стгл. Бог.

ГОРІЖА, -і. Изгородь, обычно из жердей, прутьев. *Од вулиці*

горіжу мінять треба. Треба ставить зибор. Стгл. Бог. См. также огорожа.

ГОРСТКА, -и (устар.). Пучок, мера конопля. *Прядиво мочили — в горстки в'язали.* Стгл. Бог.

ГОРЩОК, -щкі. Горшок. *Боже спаси горщок розбить.* Стгл. Бог.

ГОСТІТЬ, ПРИГОСТІТЬ (устар.). Угощать, угостить. *Приїхали гості, а в мене й пригостити нічим.* Змс. Петр. *Ну, чим вас там гостили?* Стгл. Бог. См. также пригощать.

ГОСТРИЙ, -а, -е. Острый. *Ножик такий гострий, що можно ним пальці обрізати.* Пр. Бг. Кант. Повсемство. † *Гостра водка. Гостра водка — раньче нею мозалі випікали — і корінь випаде з мозолі.* Лев. Павл.

ГОСТРИТЬ, несов. Точить, делать острым. *Наче ж я його гострив надавно? Чи вже тупий?* Змс. Петр. *Діду, ти сокиру гострив? А де ти її дів?* Стгл. Бог.

ГОСТЮВАТЬ, несов. Гостить, быть в гостях. *Гостювали — не гостювали, а вже пора й додому.* Стгл. Бог. *Ну як гостювали?* Бжк. Петр.

ГРАБАРКА, -и. Широкая лопата с загнутыми по бокам

краями. *Вискочів, схватив грабарку допату — і по вікнах. Дві шибки вибив, а оно зимою.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ГРАБЛИЩА, -ати. Ручка граблей. *Граблиця обстругать.* Сттл. Бог.

ГРАБКИ, -бок, мн. (устар.). Специальное приспособление с длинными зубьями у косы для поддержки стеблей зерновых при их скашивании. Крюк. *Тепер же вони, грабки, ни нужні — ніхто ж косяю ни кося.* Сттл. Бог.

ГРАБЛІ, -ів. Грабли. *Ви граблі мої ни бачили? Пр. Бг. Кант. Так граблі були гарні, легенькі. А це поламались.* Сттл. Бог. Повсеместо.

ГРАК, -а. 1. Грач. *Гракі прилетили — по ріці ходять.* Сттл. Бог., Бчк. Петр., Зме. Петр., Пдж. Бог. 2. Ворон, ворона. *Прилетів грак та й украв курча.* Нис. Рос. *Гракі усю кукурузу видовбали.* Ольг.

ГРАМКА, -н. Немного, чуть-чуть, самая малость. *Сахарю у мішкі вже грамка осталася.* Ольг.

ГРАТИ, грат, мн. Решетка (обычно фигурная). *Як у церкви гра́ти. Она не знала даже, що це називається гра́ти. Вот это вот*

фігурное переплетеніє окон. По-научному тобі сказала. Лев. Павл.

ГРЕБЕ́НЬ, ГРЕБИ́НЬ, -я. 1. Деревянный большой гребень на высокой ножке, на который наматывается конопля при прядении. *В сі ловка рука: гребень рівно держе.* Лев. Павл. *Гребінь в днище вставлявся, колись, як прядли.* Сттл. Бог. *На гребінь надівали куделью.* Кри. Остр. Ср. *кужиль.* 2. Петушинный гребень. Повсеместно.

ГРЕБИ́НЕЦЬ, -нця. Двусторонний небольшой гребень, обычно сделанный из рога. *Грибі́нцем вашей вичесували, особінно як змисли голову.* Сттл. Бог.

ГРЕБИ́НКА, -н. Деревянная гребёнка с ручкой для чесания конопли, шерсти при прядении. *Це бабське діло з гребінками управляцца.* Лев. Павл., Сттл. Бог.

ГРЕБЛЯ, -і. Плотина. *Я йшла по-над ставком по грёблям.* Нис. Рос. *Ходили грёблям длать, а то коровам пить нічого.* Дрк. Реп.

ГРЕБТІ́, несов. 1. Грести. *Він греті́ти ни вмис — і ото до берега ніяк ни вигребе.* Сттл. Бог. *Греті́ти на той бік.* Зме. Петр. 2. Сгребать. *Ходили на*

луки — *гребті сіно*. Змс. Петр. Повсеместно.

ГРЕБУВАТЬ, *несов.* Брезгать. *Він гребус з однієї миски з нами їсти*. Сттл. Бог. *Ти ни гребуй, а сидай їж*. Дрк. Реп. *Ни гребуйти нашим убоженям*. Сттл. Бог. Ср. гдувать.

ГРЕЦЬ. • Хай (кому) грець. *Межд.* При выражении досады. *Ой, хай тобі грець!* Чрк. Павл. Сттл. Бог.

ГРЕЧАНИЙ, -а, -е. Гречневый. *Так печинь бавіла — могла їсти тіки грічану кашу*. Сттл. Бог. *Намолот три мішки грічаної вовни* [пог., о несурзной речи]. Сттл. Бог.

ГРІЗТИСЬ, *несов.* 1. Грызться (о животных). *Собаки грізуця*. Сттл. Бог. Повсеместно. 2. Перен. Браниться, ссориться. *Ой, та вони каждый день грізуця, як собаки*. Сттл. Бог. Повсеместно.

ГРІМАТЬ, **ГРІМНУТЬ**. Грохать, грохнуть (сильно стучать, стукнуть). *Не грімай дверьми! Бач, ти так не можеш, щоб ними не грімнуть*. Сттл. Бог. См. также грохать.

ГРИМОСТІТЬ, **ЗАГРИМОСТІТЬ**. Греть, загреть; грехотать, загрехотать. *Наче гримостіть?* Сттл. Бог. — *Так ото він [кіт у чулані] загримо-*

стів? І ти побачила його? — Побачила. І я ж і причиняла. Сттл. Бог. Ср. гуркотіть, ляскать 3.

ГРІЦЬКИ, -ів. Растение со съедобными стеблями. *За ягодами ни так ходили, як гріцьки та морківник*. Бах, *сідасем усі, і всі гріцьки їмо*. Срк. Бутур.

ГРОБІ, **ГРОБКІ**, -ів, мн. Кладбище. *Він такий старий, що місто йому вже на гробках*. Лев. Пикл. *Ходили на гробі — маляки вбрать к Паскі*. Сттл. Бог. *Всіх родствіників собрали, поїхали на гробкі*. Чрк. Павл. См. также кладовище.

ГРОМАДІТЬ, *несов.* Стрелять сено. *Сіно підсохло, треба його громадить, а то дощ щоб ни лішов*. Сттл. Бог. *Їх нема дома, вони пішли на луки сіно громадить*. Змс. Петр., Бчк. Петр., Пдк. Бог.

ГРОШІ, -ей, мн. Деньги. *Та ростри-и-и-нкали, нема нічого грошей*. Сттл. Бог. *То чужі гроші, то не її*. Сттл. Бог. *Гроші у кошелькі вольми*. Ольх. *З грімими то можно жить*. Бчк. Петр. *Она заробляла багато грошій*. Мтр. Кант. Повсеместно.

ГРОШЬКИ, -ів. Уменьшит.-ласк. к гроші. Денежки. *Хату продали, а грішки протринькали*. Сттл. Бог.

ГРУБА, -и. Небольшая пещка с плитой, которую топят обычно вечером для поддержания тепла в доме. *Нізя коло груби стоять. Як приторкнуся до плити, так становиця таке... грубе, розляжюсяця [о платъ].* Сттл. Бог. *Як в грубі перегорить, можно лізти закривать верх.* Лєв. Павл. *Діду, ростопляй грубу.* Ольх. Повсеместно. См. также лежанка 2.

ГРУБКА, -и. Уменьшит. к груба. *Дам був маленький — одна хата: пічь, грубка. Топили саломою, а іще ззідами.* Срк. Бу-тур. Повсеместно.

ГРУДКА, -и. Кусок, ком чего-либо твёрдого или затвердевшего. *Як ховають, дак усі люди по груці кидають лимельки.* Лєв. Пеаг. — *У вас смола є? Де є? — А отим у сараї. Здорова грудка.* Сттл. Бог.

ГРУДОМІХА, -и. Увеличит. к грудка. *Вивернув грудоміху землі є кубахи, а картох чортма.* Сттл. Бог.

ГРУДОЧКА, -и. 1. Уменьшит. к грудка. *Каша грудочка ми.* Сттл. Бог. *Дай міні грудочку сахарю.* Змс. Петр. 2. Мало (по отношению к сыпучим веществам). *Солі вже нимис, грудочка осталася.* Ольх.

ГРУЗИНА, -и. Топкое место. Три. Лєк.

ГРУЗНУТЬ, несов. Вязнуть, увязать в топком месте. *Коров перегнали, а воно там ще не висахло, і воки, бедні, грузнуть — сі попереходили.* Сттл. Бог.

ГРУЗЬКИЙ, -а, -є. Топкий. *Там пагано кутаця, в воду пагано заходить — дно грузькє.* Сттл. Бог.

ГРУЗЬКО, **ГРУЗКО**, нар. Топко. *Тут посередин як перебродить, та: грузько, отуди лівим бири.* Сттл. Бог. *Болото — місто ... грузько.* Три. Лєк., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пак. Бог.

ГРЮКАТЬ, **ГРЮКНУТЬ** (несообр.) Стучать, стукнуть. *Ни грюкай дверями.* Сттл. Бог. *Вин дверьми як грюкнув, так аж шпаруни посипались.* Змс. Петр. Ср. гринать.

ГРЮКОТІТЬ, несов. Стучать, греметь. *Стукотить, грюкотить кобиляча голова [из сказки].* Сттл. Бог. *Щось наче як грим грюкотить?* Змс. Петр. Ср. гуркотить.

ГРЯДИНА, -и. Возвышенное место. *Така ложбина. То грядина — туди й сюди, а тут асока, лепеха.* Сттл. Бог. *А вона така грядина височенька, і там їх [ягод, ежевики] багато.* Сттл. Бог.

ГРЯДУШКА, -и. Спинка кровати. *Що в тебе ото барахло на грядущуку навислено? Розбери, а то все памнеця.* Стл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ГУБИТЬ, ЗАГУБИТЬ. Терять, потерять. *А де ж я загубила іщс один носок? Наверно, я загубила на дворі. Треба йти шукать.* Рев. — *Загубили чи хтось притайя? — Притайя.* Стл. Бог. *Я шпилькі з голови біс конця гублю.* Жрв. Бог. *Ці носові платочки — они в мене ни держаця, я їх гублю постоянно.* Змс. Петр. Повсеместно.

ГУДИТЬ, несов. Осуждать, порочить; то же, что охаивать (разг.). *Хто б же тебе гудив, як би ти робили як треба...* Стл. Бог.

ГУЖОМ, нар. 1. Все вместе, всей компанней. *Пішли всі гужом, разом.* Стл. Бог. 2. Обильно. *Соплі біжать гужом.* Стл. Бог.

ГУЖУВАТЬСЯ, несов. (неодобр.). Собираться компанней для бесцельного времяпровождения. *Що ви в хаті весь день гужуєтесь? Ішли б на вулицю.* Стл. Бог.

ГУЗА, -и. Корма, задняя часть лодки. *На лотку збоку не влізеш. Тіки на носу або у гузу.* Скажіть йому, хай лізе з гузи або з носу Стл. Бог.

ГУЗАТЬСЯ, несов. Долго возиться, мешкать. *Оце, гузасця і досі. Поки ти там будеш гузасця?* Стл. Бог.

ГУЗІРЬ, -і. Угол мешка, обычно перевязанный таким образом, чтобы удобно было братья при подъеме мешка снизу. *Гузирь, шоб лучче було браця. Так же його не вхатиш, як повний -- або з зерном, або с чім ще.* Стл. Бог.

ГУЗКА, -и. 1. Задняя часть огурца; задняя часть птицы (гузка). *З огирка гузка зрізаєця* Стл. Бог. *Ти гузку їстимеш? Чи вона для тебе дуже жирна?* Стл. Бог. 2. Бородавка. *Гузкі по руках пішли. А що з ними робить...* Стл. Бог.

ГУЗНО, -а (устар.). Задняя часть тела человека ниже спины; то же, что задница (прост.). *Що ти крутишся? У тебе що — шило в гузі?* Стл. Бог.

ГУЗНЯНКА, -и. То же, что гузно. *Ану, підними свою гузнянку!* Стл. Бог.

ГУКАТЬ, ГУКНУТЬ. Звать, позвать, окликать, окликнуть. *Ой, синок, біжи батька гукай.* Омыт Погг. *Ану, підні матір — она в огороді.* Стл. Бог. *Обід готовий, гукай усіх ...* Втб. Погг. *Гукні міні брата.* Намл. Калач.

Це совсім малодих так гукують.
 Чрк. Павл.

ГУЛЯТЬ¹, несов. Играть. *Мій онук любе зо мною гулять у карти.* Вгб. Полг. *Дівчята гуляли у креймахи.* Реп. *Зійдучця, сидуть і гуляють у карти.* Срк. Бутур. *Усякі ігри гуляли — наприклад, горськи.* Лєв. Павл.

ГУЛЯТЬ², несов. О коровах: стремитися к спариванню. *Пиридайти Платонівні, що її корова гуляє.* Стгл. Бог.

ГУЛЬКИ, -шок, мн. Гуляньє, развлеченнє. *Та в тебе тильки гульки на умі.* Стгл. Бог. *Гульки були один день — співали, плясали, грали на билабайках, гармошках.* Грм. Кант.

ГУЛЬНЯ, -і, Игра. *На саме любима гульня — це прятки.* Лєв. Павл.

ГУПАТЬ, ГУПНУТЬ. Сильно глухо топать, хлопать, ударять. Обычно обозначает однократное действие. *Чім ти гупаєш? Стільцем? Стгл. Бог. Шось у снях наче гупнуло? Мо', що впадо? Чи то кішка? Стгл. Бог. Ср. гупотіть.*

ГУПОТІТЬ, несов. Глухо топать (обычно при беге). *Чую, шось гупотить по-під вікнами.* Стгл. Бог. *И там і кричали, и гупотіли, и всякого...* Мрк. Кам.

ГУРКОТІТЬ, несов. Глухо, раскатисто греметь. *Десь далеко грім гуркоче.* Стгл. Бог. Ср. гримостіть, ляскати 3.

ГУРТОМ, нар. Вместе. *Гуртом же його швидко зробити...* Стгл. Бог. + **Гуртом гарно й батька бить** — вместе работа спорится, можно справиться с чем угодно. Вгб. Подг., Стгл. Бог., Змс. Петр. + **Гуртом — та вдвох** — употреблється в случае неоправдавшейся надежды на какое-то количество помощников. Стгл. Бог.

ГУРЧАТЬ, несов. Урчать, гудеть (о тракторе, машинке). *Чути — десь трактор гурчить.* Стгл. Бог. *Коло їх учора весь день трактор гурчав.* Змс. Петр. Повсеместно.

ГУСАК, -а. Гусь. *Ни совайєс до того гусака — виціпне.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ГУСКА, -и. Гусыня. *Я сьогодні гуску посадила на яйця. Це скіки їй сидить?* Стгл. Бог. Повсеместно.

ГУСТЕЊЬКИЙ, -а, -є. Довольно густой. *Густењький кіслюк получівєся.* Ольх. *Та я-то густењький борщ люблю.* Стгл. Бог.

ГУСТІЙ, несов. Гудеть (о разных механизмах, машинах, моторах). *Десь машина гудє*

Самальот зудé. Стгл. Бог. 2. Перен. Подавать низкие, негромкие звуки (обычно о домашних свиньях). *Шось свини зудуть. Ти їм давно давав?* Стгл. Бог. См. также кугикать, курготіть.

ГУСТІЙ, -á, -é. Густой. Повсеместно.

ГУСТО, нар. Густо. Повсеместно. ♦ Часто й густо (усилит.). Очень часто. *Та це оно буває часто й густо.* Стгл. Бог.

ГУТІРКА, -и. 1. Манера говорить. — *Бабушка, не кричи так громко! — Да я ж не кричу, це в мене така гутірки.* Лсв. Павл. 2. Местное наречие, говор. Лсв. Павл.

Г'Я, межд. Отгонное (и подгонное) для коров. *Г'я, г'я! Ану, пішли!* Стгл. Бог.

Г

ГАНТИК, -а. Вшитая по шву узкая полоска ткани, кантик. *Я рукавиці шив, так з гантиком. Дві половинки сшивасця, а все-редені вкладасця гантик, з того ж і матеріалу.* Стгл. Бог.

ГÉДЗИК, -а. 1. Овод. *Гедзики почались, тетер коровам нўжи.* Бчк. Петр. *Гедзики коров покуса-ли.* Петр. 2. Слепень. — *Ох і кусючі гедзики. — А шо це — овод? — Та не. Овод же вилки-кий, а це нивиличке, як муха, а кусюче страшно.* Стгл. Бог.

ГІГЛЯ, -і. Опухоль, шишка. *Втору нидію гілля с-під горла [у овцы] ни сходе.* Бчк. Петр. См. также гугля. Ср. гили.

ГИДЗА́, -й (устар.). 1. Самодельная юла. *Єсть гидза́ — таке, шо пускають. На матузочок накрутять та й пускають, а вона крутиця, аж джешчить.* Стгл. Бог. 2. Перен. Непоседливый человек, юла. *Єсть гидза́ таке, шо пускають - на матузочок накрутять та й пускають... А єсть гидза́ — це значить бойкий.* Стгл. Бог.

ГИРЛІГА, -и (устар.). Пастушья палка чабана. *Гирліга? Овечь пастух пасе, а у його ... на довгій палиці, с крючком на конці. Ним вівчарь овечь лове.* Стгл. Бог. См. также кырлига.

ГИЖА́Л, -а. Книжал. *Міні у гирманьську оцей гижал достався.* Бчк. Петр.

ГЛІГАТЬ, несов. Глотать с усилием (например, подавившись) или звучно. *Ану, подивись, шось ота куриця ходе*

гліта — чи она не подивилась чім? Стгл. Бог. Як воду п'є, так глітає. Стгл. Бог.

ГЛУДЗУВАТЬ, *несов.* (устар.). Подсміюватися, насмешничать. *Она з мене глудзусь, підсмікає.* Стгл. Бог.

ГОГОСОМ, *нар.* Гордо, франтовато, глядя свысока, покровительственно; церен. петухом. — *Ти петушка того не бачив, що ми перекидали?* — *Випускає, так коло курок так і ходє гогосом.* Стгл. Бог.

ГУГЛЯ, -і. Опухоль от ушиба; шишка. — *Ну що ж, вилічила?* — *Та вилічила вроді. Розбинтовувала, так оті гуглі поросходились.* Стгл. Бог. Ср. тигля. См. также кузь.

ГУДЗИК, -а (устар.). Самоделная пуговица. *Колись робили гудзики до кожуха. Робили із кожумани. До кожуха тіко чіпляли. Там він якось шилом і пришивавця. Отаке, як вшивня.* Стгл. Бог. Гудзик. *Круглий. Приблизно як тернина, од його хвостик. Тим хвостиком він і пришивавця.* Стгл. Бог. См. также кузик.

ГУЛИЙ, -а, -є. Скот со сбитыми рогами (рогом). *Один або обоє роги позбивані у корови — ото гула. А совсім нема — шута.* Стгл. Бог. Ср. комолий.

Д

ДАВІТЬ, *несов* 1. Давить. *Повсеместно.* 2. Жать (об обуви). *Міні ці тухлі в носку давять.* Стгл. Бог. *Міряй, чи ніде ни даве.* Зме. Петр. *Іс, они [ботинки] вже розносились, вже ніде ни давять, ни жмуть.* Бчх. Петр.

ДАВНЬОШНІЙ, -я, -є. Давний. *Хліб уже давньошний, зачхрствіє.* Зме. Петр. *Як мука давньошня, з неї хліба ни спичеш.* Стгл. Бог. *Та то газта давньошня.* Пдк. Бог. *Повсеместно.*

ДАЛЁКО, *нар.* Далєко. *Повсеместно.*

ДАЛЕЧЁЗНО, *нар.* Увеличит. к далеко; очень далеко. — *Ходити по ягоди. — Далєко?* — *Дажє ни далєко, а далечєзно.* Стгл. Бог.

ДАЉІ, *нар.* Дальше, далее. *Ну, і шо далі?* Стгл. Бог. *Вони живуть отим трохи далі.* Кре. Петр. *Повсеместно.*

ДВЕРІ, -єй. Дверь (об одной). *Зачиний скорій двері, а то мухи злітаця з усього Сисеру.* Стгл. Бог. *Ти вулишні двері заснула?* Стгл. Бог. *Повсеместно.*

ДВИГІТЬ, *несов.* Дрожать, сотрясаться. *Та хіба ж, як отака сила... Як заведеш, так під ним аж земля двигіть.* Стгл. Бог.

ДВІЧІ, нар. Дважды, два раза. *Двічі ходила і двічі ни застала.* Стгл. Бог. *Я сьогодні в магазин аж двічі ходила.* Змс. Петр. *Двічі приходили пригласили.* Пдк. Бог. Повсеместно.

ДВОЙЧАТА, -чат, мн. Вылы с двумя зубьями. *Ну, то с вила — двойчата, а то — тройчата, а с чотираки.* Стгл. Бог.

ДВОРИЩА́, -ати. Место прежней усадьбы, двора. *Там, на тому дворищати ще нечище видно, хоч і бур'янім все позаростало.* Стгл. Бог.

ДЕ, нар. 1. Где. *Де це ти був?* Змс. Петр. *Де тебе до цих пір носе?* Стгл. Бог. *Де відро?* Бчк. Петр. Повсеместно. 2. Куда. *Де це ти собралась?* Стгл. Бог. *Де ж це я його діла?* Пдк. Бог. Повсеместно.

ДЕДА́ЛІ, нар. Чем дальше (тм)... *Дедали ни лучше, а хуже.* Стгл. Бог.

ДЕБЕ́ЛІЙ, -а, -е. Крепкий. *Дід це дебелий, даром шо старий.* Стгл. Бог.

ДЕ-НЕ́БУДЬ, нар. 1. Где-нибудь. *Де-небудь же вони (гроші) найдуться.* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Куда-нибудь. *Ото вже де-небудь майнув.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДЕ́-НЕ-ДЕ́, нар. Кос-где, местами. *Пагано ридіска сходе, так ото — де-ни-де.* Стгл. Бог.

ДЕРБО́ЛІЗНУТЬ, сов. (эспр.). Сильно ударить. *Отчипись, ото так дирболізму...* Стгл. Бог. Ср. *бузнуть.* Ср. также замочить, джигонуть, дзизнуть, зацідять, морсонуть.

ДЕРБО́ЛІЗНУТЬСЯ, сов., эспр. Сильно удариться. *Підкознувся, ти так дирболізувся...* Стгл. Бог.

ДЕРЕВІ́НА, -и. Бревно. *Оце тут на диривіні й посидіть можна.* Стгл. Бог. *Трактором диривіну притяг з лісу.* Змс. Петр. Повсеместно.

ДЕРЕВІ́Й, -ю. Кустарнико-вое растение с мелкими резными листьями, полынным запахом и горечью. Полынь божье дерево. *Деревій у лісі росте. Та й отам за огородами. Такий одностеблій... Та й гіллячастий с. На дрова приміняцця він.* Стгл. Бог.

ДЕРЕ́ВО, -а. 1. Дерево. Повсеместно. 2. Заноза. *Дерево загнала в ногу, ото між пальців, ти ни витягла, так ото там нарвало.* Стгл. Бог. *Ой, яке ж я дерево в палиць зачала!* Дрк. Рев.

ДЕРЕЗА́, -я. Колючий кустарник, вид желтой акации (чилига). *Дереза по пісках росте, з неї мітла хороша.* Стгл. Бог.

ДЕРЕНЧА́ТЬ, несов. Издавать громкие прерывистые зву-

ки (о механизмах). *Чути десь матанця диринчіть.* Стгл. Бог.

ДЕРЖАК, -а. Ручка попаты, вил. *Держак обстругать на лопату.* Стгл. Бог. У лопати помався держак. Пдб. Рос. Повсеместно.

ДЕРКАЧ, -а. Коростель. Я сьогодні чуть ни підкосив диркачя — прямо с-під коси вискочив. Стгл. Бог.

ДЕСЬ, нар. 1. Где-то. *Він десь у Домбасі живе.* Бжк. Петр. *Наче отут десь мій платочок ляжав. Ти ни бачила?* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Куда-то. *Він десь виїхав, і ніхто ни знає, де він тилер.* Стгл. Бог. *Десь з ранку подався. Чи ни на рибалку...* Змс. Петр. Повсеместно. 3. Куда-нибудь. *Платок десь закинуть, а як рушник — хтось утиратилицця, все ж царство небесне скаже.* Льв. Подг. *Та вже ж десь приткну.* Змс. Петр.

ДЕЯКИЙ, -а, -е. Некоторый. *Та оце ж ти книжку [Кобзарь] читала, так деяких слов я ни пойму.* Стгл. Бог. См. также койякий.

ДЖВАКАТЬ, **ЖВАКАТЬ**, **ЧВАКАТЬ**, несов. Чавкати. Стгл. Бог.

ДЖЕРГОТАТЬ, несов. О быстрой, невинной, нечислораздельной (преимущественно на

иностранном языке) речи. *Шо він тим ото там джергоче — нічого не поймеш. Чи то він ни руський?* Стгл. Бог.

ДЖЕРКОТІТЬ, несов. Говорить непонятно, на другом языке. *Не пойму, шо він там джеркоче.* Стгл. Бог.

ДЖИЖКУН, -а. Хвастун, болтун. *Оце ще чортів джіжкун, хвастовитий.* Стгл. Бог.

ДЖИЖЧАТЬ, несов. Жужжать. *Муха в павутину запуталась, джіжчить.* Жрв. Кмгт. *Крутиця, аж джіжчить [о колесе].* Стгл. Бог.

ДЖИГАНУТЬ, сов. (экспр.). Ужалить. *Мене бджьала джиганула — як же болять.* Втб. Цдг.

ДЖИГОНУТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить. *Ось лозиною як джігону — тоді почувствуєш.* Стгл. Бог. См. также дзизнуть, звизнуть.

ДЖУРА, -я. Осадок в хлебном квасе. *Квас утєсь, сама джуря.* Стгл. Бог.

ДЖЮКЛІТЬ, несов. С жадностью и много пить. *Джікліть воду біс конця.* Стгл. Бог. См. также жлуктвять.

ДЖЯМУРНИЙ, -а, -е. Хороший, качественный. Только с отрицанием. *Вечера не джямурна.* Стгл. Бог. *Шось у мене*

сьогодні хліб не дуже джюімурний. Сттл. Бог.

ДЗІЗНУТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить; то же, что врезать (прост.). Так дзізну в зуби, мо й юшкою вмиєся. Сттл. Бог. Ср. джигонуть. См. также замочить, зацідити, звизнуть, морсонуть.

ДЗВІН, дзвона. Колокол, прежде всего церковный. Дзвони ж з церкви колись поскидали, так тепер нема. Сттл. Бог. Обмазали харашо [сарай], він і сейчас стоїть як дзвін. Сттл. Бог. См. также звін.

ДЗВІНІЦЯ, -і. Колокольня. І церкву, і дзвіницю — все розрушили. Сттл. Бог. У нас у селі була дзвіниця. Дрк. Рен.

ДЗЕЛЕНЧАТЬ, несов. Звенеть (о будильнике, звонке). Ти ж дзеленчі, як хтось іде, а то так і зоб'єси. Сттл. Бог. См. также зеленчать.

ДЗІНДЗІВІРЬ, -ю (устар., редк.). Название декоративного растения. Бриония (?). У нас в огороді дзіндзівір' був посажений. Сттл. Бог.

ДЗУЇСЬКИ, ДЗУСЬКИ, межд. Дудки. А дзуїськи тобі! Сттл. Бог.

ДЗЯВКАТЬ, ДЗЯВКНУТЬ. І. Лаять, залаять; то же, что брехать, забрехать (прост.). —

Шось Пірат наче дзявкнув? — Та то, мабуть, він на кішку. Сттл. Бог. 2. Перен. Говорить вздор (груб.). Лучче б она ни дзякала. Оно було б лучче. Сттл. Бог.

ДІБАТЬ, несов. Медленно, с трудом ходить, передвигаться. Ноги нікуди ни гожі — слі оце дібаю. Сттл. Бог.

ДИВІ (ТИ ДИВІ), вводн. Смотри (ты посмотри). Диві, а де ж це я в сажу вимазалась? Сттл. Бог. Ти диві, який рясний садок. Бчк. Петр.

ДИВІТЬСЯ, несов. Смотреть. Не дивілась і на часи, скіки, а розвиднілась і встала. Змс. Петр. Шо не кажуть, а він рот роззявє і дівниця. Сттл. Бог. Все їх лякали: он, глянь, русалка з води дівниця. Прв. Калач. А она і каже: да воля, таточку, подохнуть, а сад посахне, а міні на його, проклятого, устю жезнь дивіця. Лка. Полг. Повсеместно.

ДІВО, неизм. Удивительно. Прямо діво. Сттл. Бог.

ДИМОНІВ, -ова, -ове (бран.). Возможно, тибуйрованное «чёртов» (о балованных, вредных, хулиганистых детях). Дімониви діти... Чи вам бабушку не жаяко? Лса. Павл. См. также іванів.

ДИТІНА, -и. Ребёнок. Ти з дитиною побалакай по-харо-

шаму. *Способна тіки ричать...*
 Стгл. Бог. Вони кручіні, і дитіна виросла кручіна, ніякого зладу нима. Бчк. Петр. Свати раді, шо яка ж нам дитіна досталася чесна. Лкв. Подг. Як у кого дитіна умерла, то яблука до Спасу їсти ніззя, а то на тому світі ни дадуть яблука дитіні. Прв. Калач. Повсеместно.

ДИТИНЯ, ДИТИНЧА.
 Уменьшит. к дитиня. *Яке гідже дитиня.* Пер. Камт. *Недавно у їх дитинчя найшлося.* Стгл. Бог.

ДИХАТЬ, несов. Дышать. *Він уже на ладан діше.* Бчк. Петр. *Ну да! Ти куриш -- значить, і ми должні оцим димом дихать? Іди он на вулицю та й кури!* Змс. Петр. *Вона спить, так і ни чути, як діше.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДИХНУТЬ, сов. Дохнуть. *Тишина на вулиці... І вітирочьок ни дьхне.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДІВКА, -и (устар.). *Взрослая дєвушка. Як дівкі були -- хто в козу нарядиця, а хто ще і в Бабу Ягу.* Плк. Бвт. *Діака хароша.* Кам.

ДІВОЧКА, -и (уменьшит.-ласк.). По отношению к дєвочке-подростку. *Она уже в нас ба яка дівочка. Виличенька.* Стгл. Бог.

ДІВЧАТІШКИ, -шок, мн. Уменьшит.-ласк. к мн. от дівчина. *Сідайти дівчатішки, я вас покормлю, малочком попою.* Сідайти. Влс. Гряб. *Приходили Володьчіни дівчатішки, спримували, чи баба ни в нас* Стгл. Бог.

ДІВЧАЧИЙ, -а, -с. Девичий, девический, девопочий. *Ни буду я ці тухлі носити -- они дівчячі.* Плк. Бог. *Це ки дівчяче діло.* Змс. Петр. **ДІВЧАЧИЙ ОПОЛБІНИК** - предпочитающий девичье общество. *Ану, геть віціль -- дівчячий ополоник.* Стгл. Бог.

ДІВЧИНА, -и. Дєвочка, дєвушка. *А то чє дівчина з тобою балакала?* Стгл. Бог. *Кались же, ще ми дівчатами були, казали. «Приїхала з чоловіком». А тепер же так ни кажеш.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДІД, -а. Дед. Повсеместно.

ДІДУСЬ, -я. Уменьшит. к дід. Дєдушка. *Дідусь і бабуся лютують, шо ми у казах пішли.* Срк. Бутур. *Ви мого дідуса ні бачили?* Бчк. Петр. Повсеместно.

ДІЄЧКА, -и. Уменьшит. к дїйка. *Дієчки маненькі -- доїть пагана.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ДІЖА, -ї (устар.). Квашня. *Кались діжєй накривалась віком. Діжєй, шо вчїняси.* Стгл. Бог.

ДІЖКА, -и. Кадушка. *В нас сейгод діжка потекла, так капусту прийшлося викидати.* Сттл. Бог. *У нас крупа у діжкі.* Пльб. Рос.

ДІЙКА, -и. Сосок коров'яго вымени. *Дійкі у корови порепались, так вазіліном мажу.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ДІЙНИЦЯ, -і. Подойняк. *В дійницю тильки корову доють, більш її ні на що ніззя іспользувать.* Сттл. Бог. *Помий дійницю.* Ски. Кант. См. также дольник.

ДІРКА, -и. Дыра, дырка. *Дивись, миши в мишку яку дірку прогризли.* Сттл. Бог. *А ти ни будь в каждую дірку затичкою.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ДІРОМАХА, -и. Увеличит, к дірка. *Ти дивись, яка тут діромаха, а я й байдуже.* Сттл. Бог.

ДНІЩЕ, -а. Деревянное приспособление в виде доски с отверстием, в которое вставляют гребінь или кужаль. *Подай міні дніще, я буду прясти.* Дрк. Реп. *Та й у мене десь на горіці валяюця і дніще, і гребінь, аби хто прях.* Сттл. Бог.

ДНІТ, -оті. Фитиль. *Треба новий дніт у лампу: она як-комн лодиця.* Сттл. Бог.

ДОБИВАТЬСЯ, лесоя. 1. Стремиться к чему-либо, добиваться

своего. *Я добрішого добиваюсь. Що в тебе є добріше?* Сттл. Бог. *Хтось у двері добиваюця.* Сттл. Бог. 2. С трудом достягать, доходить; добираться. *Треба якось додаму добиваюця.* Змс. Петр. *Треба добиватись дамівки.* Сттл. Бог.

ДОБИШНІЙ, -а, -е. Умеющий добитися своего, требовательный. *В район піде і доб'єця.* Така добишна була. Змс. Петр. *Який ти й добишний. Чого ти добиваєся? Оно тубі нужне...* Сттл. Бог.

ДОБРЕ, нар. Хорошо. *От батько мій сливав добре, а я і ни пробую.* Нкрб. Рос. *Так він йому добре врсав?* Сттл. Бог.

ДОБРЕНЬКИЙ, -а, -е. Уменьшит, к добрий 1. *Маячки посипали, і за це їм давали шонебудь таке... добреньеке.* Грн. Калач. *Хочсця чього-небудь добреньекого.* Сттл. Бог.

ДОБРИЙ, -а, -е. 1. Вкусный. *Добра з маком пияниця.* Прг. Калач. *Я добрішого добиваюсь. Що в тебе є добріше?* Сттл. Бог. *Моя мати такий добрий борц зварила!* Дрк. Реп. — *Який же тіки добрий борц...* -- *Він добрий, тіки його в рот не вхватали, такий гарячий.* Сттл. Бог. 2. Хороший, добротный, крупный. *Яка добра куделя.*

Бл. Пль. Остр. ♦ **Добря сметана** — сметана. *А потом накладають добру сметану і кладуть на бало́че місце.* Льв. Павл. Ср. сметана.

ДОБРЯ́ЧИЙ, -а, -с (экспр.). Большой, немалый. *Добря́чий кусок сала оддан... Стгл. Петр. Якби взяв добря́чу лозину... Стгл. Бог.*

ДОВБА́ТЬ, ДОВБІ́ТИ, несов. 1. Долбить (во всех значениях). *Скіки можна довбі́ти одне і те ж... Стгл. Бог.* 2. Ковырять. *Шо ти там довбі́ш? Там дірочка? Ни трагай.* Стгл. Бог.

ДОВБА́ТЬСЯ, ДОВБІ́ТЬСЯ, несов. Ковыряться. *Так поки довба́вся один, розряжав [снаряд]... Стгл. Бог. Як копають, так і він довбе́ця, а білим ні за що не береця.* Стгл. Бог.

ДОВБЕ́ШКА, -и (несодобр.). Голова; то же, что башка (прост.). *Шо ти своєю дурною довбе́шкою ото думаєш?* Стгл. Бог. Ср. головешка¹.

ДОВБЕНЯ, -і (устар.). Деревянный молот, молоток. *...Довбня така, кіля забивать. Така дривитня, провірчина туди, і в йому ручка, кіля забивать у землю. Особинно на огородах.* Стгл. Бог.

ДОВГА́СТИЙ, -а, -с. Пролговатый, удлинённый. У йо-

го зерничко таке якесь — довга́сте. Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОВГЕ́НЬКИЙ, -а, -с. Длинненький. *Ну, оце ж платтячко на тобі хороше, довгеньке, а то надінуть таке, шо хто зна на шо й похоже... Змс. Петр. Лотище — нивиліке озеро ... довгеньке, так як лотка.* Стгл. Бог. *Свитка, оно шилося ни коротке, а як хаят, довгеньке.* Шрм. Гвс. Повсеместно.

ДОВГІЙ, -а, -с. Длинный, долгий. *Це ти дуже довгу нитку затягла — путаця з нею.* Стгл. Бог. *О-о-о, це тут довга пісня — ни дождеся.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОВГОБРА́ЗИЙ, -а, -с. Длиннолицый. *Не, він ни в їхню породу. Вони всі довгобрази, а в його морда круга.* Стгл. Бог.

ДОВГУВА́ТИЙ, -а, -с. Длинноватый. *Наче як рукава довгува́ті.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОВЖЕЛЕ́ЗНИЙ, -а, -с. Увеличит. к довгий. *Яка у Вас лозина довжеле́зна. Нашо вона Вам?* Стгл. Бог.

ДОВІДА́ТЬСЯ, сов. Наведаться. *Іди в ліс, до скотини довідайся. Довідайся, навідайся — це одне й те ж.* Стгл. Бог.

ДОВІ́КУ, нар. Никогда, вовеки. *Од матері й довіку не одешкниш. Оце я й стара, і вмер-*

ла мати, а що ж я — чи одвікла од неї, чи що... Стгл. Бог.

ДОВОДИТЬСЯ, ДОВЕС-ТІСЬ, безл. 1. Приходиться, прийтись. *Довідецця ще раз в магазин іти.* Стгл. Бог. *Так тобі й ни довлясь й тоді побачить?* Змс. Петр. 2. Тільки несов. Приходиться (о родств). *Це ким же вона тубі доводиця? Тьоткою?* Стгл. Бог.

ДОВШАТЬ, несов. Становиться длянней. *День же вже, мабуть, став довшати?* Стгл. Бог.

ДОГЛЯД, -у. Присмотр. *Догляду ніякого за тими дітьми нема.* Стгл. Бог.

ДОГЛЯДАТЬ, несов. Присматривать, приглядывать, осуществлять уход. *Каже: чи Ви ни согласитесь за мою матирию доглядать?* Стгл. Бог.

ДОГЛЯДАТЬСЯ, несов. Присматриваться, іди вже. *Хто там буде до тебе доглядця.* Стгл. Бог.

ДОГОДУВАТЬ, сов. Прокормить до смерти; то же, что докормить (разг.). *Якби перейшли, то все їхнє було б.* Якби догдували батька. Стгл. Бог.

ДОГОМІЙ, -я. Домовой. *Курчіха недавно міні розказува-ла: «Ой, Ганно, ... скоро умру —*

догамій став чясто ходити». Алф. Н.-Хоп.

ДОГОРІЙ (ногами), нар. Вверх, кверху (ногами). *Діду, що ж ти там бачиш? Ти ж [газету] й й держиш догорій ногами.* Стгл. Бог. ♦ *Догорій дріком — кверху ногами; то же, что вверх тормашками (разг.).* *Паяитів догорі дріком.* Стгл. Бог. *Що ти його поставив догорі дріком?* Стгл. Бог.

ДОДИК, -а. Удод. Стгл. Бог.

ДОДИКОМ, нар. О способе повязывать платок: с небольшим шалашником надо лбом. *Платок пов'язали додиком.* Стгл. Бог.

ДОДОЛУ, нар. Наземь; вниз. *Зніми оце відро додолу.* Стгл. Бог. *Скинь його [кота] додолу — ще на кровати його ни хватало.* Бчс. Петр. *Як умре, дак додолу ссувають і обмивають.* Лкв. Подг. Повсеместно.

ДОДОМУ, нар. Домой. *Йди додому, тебе мати шукає.* Стгл. Бог. *Ви з даму чи додому?* Ст. Крш. Петр. *Міні сьогодні додому раньчє треба.* Змс. Петр. *Бабушко, ідіть скорій додому, там гості приїхали.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОЗНАВАТЬ, ДОЗНАТЬ. Узнавать, узнать (проверить). *Ти*

не дознавав — хліба в магазин не привезли? Стгл. Бог. Я оце, діду, дозна́ть хочу — може оно ни гоже, а я його держу? Стгл. Бог. Зімою, на святких, устолмили та й ринили на дзиркалах дозна́ть, хто це був. Прв. Калач.

ДОЇЛЬНИК, -а. То же, что дійниці. Вальми доїльник та подої корову. Паб. Рое.

ДОЙМА́ТЬ, несов. Донимать. Ни доймай, поки я добрий, а ти цілий. Стп. Полг., Стгл. Бог.

ДО́КИ. ♦ Хто зна (зна) й пок-ки й до́кж — очень долго. Стгл. Бог.

ДОКЛІКА́ТЬСЯ, сов. Неоднократно окликає, заставить отозваться; то же, что дозваться. Тебе ни доклічхся. Стгл. Бог.

ДОКУМЕ́КАТЬ, сов. Додуматься, сообразить. Ніяк ни докуме́каю, як його лучче зробити. Стгл. Бог. См. также скумека́ть.

ДОКУШНИ́Й, -а. -є. Надослиивий, неотвязний, докучливий. Миколаші́ усе бунтуєцца, шо во ни там мішають, на повітку за-зять — они ж таки докучні [индюки]. Стгл. Бог. Бабу́ та бабу́... Шо ти пристав, як докучна́ баба... Стгл. Бог.

ДО́ЛІ, нар. На полу, на землі. Обливають обично до́лі, на полу, знімають [покойника] с кой-

ки. Чрк. Павл. — Він [борці] у мене на прилічку і стоїть? - - А де ж він доляжен быть? — Та десь же до́лі. Стгл. Бог. Ізечік до́лі стоїть. Дрк. Рев.

ДОЛІ́ВКА, -и. 1. Земляной пол. Доля́ву, бувало, чясто змазували. Дрк. Рев. Як субота, так шоб доля́ву змазати і нічь — це строго каждую суботу. Срк. Бутур. — У нас доля́ва була набита - Она й у нас набита, ну страмно. Стгл. Бог. Тепер же доля́вок уже ні в кого ни осталося — скрізь поли Зме. Петр. Повсеместно. 2. Деревянный пол. Нада помить доля́ву. Прв. Калач.

ДОЛОМІ́НА, -и (устар.). Гроб. Гроб раньши називали до-лами́на, а титер уже по-руськи називають оце ж гроб. А раньше казали долами́на. Підходять копачі, забивають його, доломі́ну, і бируть на полотєнца, а раньше візками спускали ілі вирьовками. Ттр. Кант.

ДОЛЮ́НЯ, -і. Ладонь. Шось долю́ня свербить. Може, пенсію приписуть? Стгл. Бог. Повсеместно.

ДОЛУ́СКУВА́ТЬ, ДОЛУ́ЩИ́ТЬ. Догрызати, догрызти (о семечках). Насіння ни бросю, поки ни долу́щу. Стгл. Бог.

ДОМІВКА, -и. Дом (свой дом, домашній очаг). *Треба добиватись домівки.* Сттл. Бог. *А индики не знають домівки.* Сттл. Бог. *Домівки ни держиця – як пішла, й пішла, й пішла.* Бчк. Петр.

ДОМОСІДУВАТЬ, несов. Следить за домашнім хозяйством, управляється по дому, двору. *Свині куркотять, тиль голодне, і нікому домосідувать.* Бчк. Петр., Сттл. Бог.

ДОМОСІДУХА, -и. Ответственная за домашнє хозяйство; домоседка. *Всі поїхали в город, а мене ни взяли – оставили за домосідуху.* Сттл. Бог.

ДОНЯ, -і (ласк.). Дочка. *Це ти же доевна знать, доню.* Пис. Бог. См. также дєця.

ДОПАДАТЬСЯ, **ДОПА-СТИСЬ**. Накидываться, накинуться с жадностью; то же, что дорываться, дорваться (прост.). *Корова як допалась до води, так трос відир випила. Чи їх пастухи ни напували?* Сттл. Бог. *О, вона до насіння як допадеця, так ни бросе, поки ни дагуце.* Зме. Петр.

ДОПАЛЮВАТЬ, **ДОПАЛЮТЬ**. Дожигать, дожечь (о дровах, углє). *Хароші дрова допалили, титер лозою будим топить.* Сттл. Бог. *Угаль допалюєм, і шо далі – ни знаю.* Зме. Петр.

ДОПІТУВАТЬСЯ, **ДОПІ-ТАТЬСЯ**. Разумывать, разузнать; то же, что допытываться, допытаться (разг.). *Ти же там допитуєся – має, хто в город поїде.* Сттл. Бог. *Шо ти допитуєся – воно тобі нужне?* Зме. Петр. *Ну шо же ти в його – допитавєся?* Сттл. Бог.

ДОПІКАТЬ, **ДОПЕКТИ**. 1. Допекать, допечь. *Пиріжки ніжк ни допичу...* Сттл. Бог. *Повсеместно.* 2. Изводить, извести; то же, что донимать, донять (разг.). *Як они мене допекли, оці діти...* Сттл. Бог.

ДОПЛЕНТАТЬСЯ, сов. (жєспр.). С трудом дойти, добратсь до какого-н. места; то же, что доклястьсь (разг.). *Насилу доплєнталась – аморилась страшно.* Сттл. Бог. Ср. дошкочиртатсь.

ДОРАЗУ, нар. Срзу; вместе. *Люба коли як зажуриця: всі погиблим доразу.* Сттл. Бог.

ДОСЛУХАТЬСЯ, несов. Прислушиваться. *Дослухайєся, чи не привезли там у лавку хлїб.* Сттл. Бог.

ДОСХОЧУ, нар. Вволю, вдоволь. *Спить досхочу.* Сттл. Бог.

ДОТОРКНУТЬСЯ, сов. Прикоснуться. *Лежанка розогрїлась, шо нізля доторкнуєця.* Сттл. Бог. *Та він тіки доторкнуєся до її руки.* Лєв. Павл. *Яка й*

нежна – нізя доторкнуця. Змс.

Петр. Повсемство.

ДОТОЧИТЬ, сов. Удлинить, подшив снизу дополнительное полотно, полоску ткани. *Плаття чім би съ доточить, а то ще хороше, а коротке.* Стгл. Бог.

ДОЦЯ, -і (ласк.). То же, что доня. *Кажу: та ти ни журишь так, доцю.* Стгл. Бог.

ДОЧКА, -і. Дочь. *Її дочки пособляють.* Стгл. Бог. *Дочка з города в гості приїхала.* Пак. Бог. *Дочка у їх замужем у Пятролавіці.* Крс. Петр. Повсемства.

ДОЧУВАТЬ, несов. (обычно с отриц.). Различать звуки, слышать речь. *Ти кажши дужче, я ж ни дочуваю.* Стгл. Бог.

ДОЧУТЬ, сов. Расслышать. *Шось я чі ни розобразала, чі ни дочула...* Стгл. Бог.

ДОШКА, -н (устар.). Доска. *То такі дошки – підуть десь у діло.* Стгл. Бог. *Треба дошок напиллять на пол.* Змс. Петр.

ДОШКОПИРТАТЬ, сов. (рик.). С трудом дойти, добратся; то же, что дотазиться (рик.). *Насилу дошкотиртає додому.* Стгл. Бог. Ср. доплентаться.

ДОШКУЛИТЬ, сов. Пронять; обидеть, задеть за живое. *Якби ударили... так, щоб дошкулить.* Стгл. Бог. Слово скажеш

вредне таке, щоб дошкулить. Стгл. Бог. *Линивого бика, було, битоюм як стьобнеш, щоб дошкулить.* Стгл. Бог.

ДОЩ, -у. Дождь. *Весь тиждень дощ, і дощ, і дощ.* Змс. Петр. *Це вже ни дощ, а з дому обатляки – дощ пишов на Красногорівку.* Стгл. Бог. Повсемство.

ДОЩОВИТИЙ, -а, -е. Дождливый. *Як на другий день послі Паски ясна погода, кажуть – на дощовите зито.* Прв. Кляч.

ДРАБІНА, -н. Приставная лестница. *Кілок у драбіну забий.* Стгл. Бог. *Ниси драбіну – я полізу на кришу.* Пдб. Рос. Повсемство.

ДРАЖНИТЬ(-СЯ), несов. Дразнить, называть обидным прозвищем; то же, что обзывать (разг.). *Ни дражні, дсточка, собаку, вона і так зла.* Дрк. Рев. *Його Куцьом дражніли, а чого – ни знаю.* Стгл. Бог. *Шо – получів? А ни дражнісь – воно ж вредно, він і кидасця биця.* Бчк. Петр.

ДРАНКІЙ, -нбк. Изделия из ветоши, разорванной на узкие полоски. *Дранкі самі на верстать тхали.* Пдг. Рос.

ДРАЛІА, неизм. Умчаться; то же, что дать стрелача (прост.). *...І драліа додому.* Стгл. Бог.

ДРАННЯ, -я. Узкие полоски материи, надранные из старых

вещей. Рядюжки ткали із драгнїя – драли таке, вже нігоже носити. Прв. Калач.

ДРАТУВА́ТЬ, несов. Дразнить. *Ни драту́й дитину!* Змс. Петр. – *Чого то Пірат гарчить? – Та то Михайло його дратує.* Стгл. Бог. Повсемество.

ДРАТЬ (яйця), несов. Выбирать из гнезда. *Ти сьогодні яйця дра́ла?* Скїки ж они знісли? Стгл. Бог. Повсемество.

ДРАТЬСЯ, несов. Назойливо пристають. *Чого ти до його дирєся?* Стгл. Бог.

ДРІВІТНЯ, ДРІВОТНЯ, -і. Колода (обычно приспособленная для рубки дров). *Прибири сокиру – он, дивись, валєця коло дрівитні – а то загубиця.* Стгл. Бог. *Така дрівитня, провірчіна туди, і в йому ручка, кілля забивать у землю.* Стгл. Бог. *У нашому дворі стоїть дрівитим необхватна, дрова рубать на їй удобно.* Лев. Павл. *У нас дрова рублять на дрівотні* Втб. Подг., Паб. Рос.

ДРИГТІТЬ, несов. Дрожать, тряситься. *Іде на повозці, дригтіть.* Рідко, но кажуть: *дрожить – дригтіть.* Стгл. Бог. Ср. дригтіть.

ДРИК. ♦ Догорá дрїком. См. догорі.

ДРИСТА́ТЬ, несов. Поно́снть. *Корова дрїще – свекли об'їась.* *Уся обдристана, і теля обдристалось, і весь двір передристаний.* Ольв. Повсемество.

ДРИСТУ́Н, -а. 1. Человек, страдающий расстройством желудка. *Ти шо, дрїстун, біс конця бігаси – чи чого об'їєся?* Стгл. Бог. Повсемество. 2. Трус. *Та він такий дрїстун – в темні сіни боїця вийти.* Стгл. Бог. Повсемество.

ДРІШЛЯ, -і (устар.). Понос. – *У тебе шо – понос? – Та ни понос, а ціла дрїшля* (нрон.). Змс. Петр.

ДРІБНЕНЬКИЙ, -а, -є, Уменьшит. к дрібний. *Таке дрібнєньке зернечко цей год уродилось.* Нис. Рос. *Та таке якесь ... дрібнєньке листячко.* Стгл. Бог.

ДРІБНИЙ, -а, -є. Мелкий. *Та таке ж насіння манюсінке, дрібнє.* Стгл. Бог. *Ось цибулина яка осталася між дрібнї.* Стгл. Бог.

ДРІБНІТЬ, несов. Измельчать, мельчить. *Та ріж крупніш.* *Шо ти його дрібніш?* Стгл. Бог.

ДРІБЧАСТНИЙ, -а, -є. Обычно о растениях: с мелкими резными листьями, с мелкими частыми ветками. *А тоді зернину посадила, так оно шось – дрібчасте листячко – росте.* Стгл. Бог.

ДРІБ'ЯЗОК, -зку. Мелочь, мелкие остатки. *До груби внесли не дров, а самого дріб'язку, так воно швидко прогоріло.* Стгл. Бог.

ДРІТ, дроту, собир. Проволока. *Мати каже проволока, а я кажу дріт. – А де ж у вас дріт? – Ота вся сторона дротом зарожжена, а тоді лажою устач.* І од Олексіївни проволокою. Стгл. Бог. Ср. дротина.

ДРОВІНА, -и. Полсно или одна палка каких-либо иных дров. *Та я піду в двір – дровину перерубаю або відро вугля однесу.* Стгл. Бог.

ДРОВІНЯКА, -и. Увеличит. к дровина. То же, что дровина. *Підкинь дровиняку в піч.* Дрз. Ольга. Повсеместно.

ДРОВІНЯЧКА, -и. То же, что дровина. Пренебреж. к дровина. Стгл. Бог.

ДРОВ'ЯНИК, -а. Дровяной сарай. *Сходи в дров'яник за дровами.* Пль. Рос.

ДРОЗДИК, -а (перен.). Ползущий ребёнок. *Куди ж мій дроздик опять ускакав?* Втб. Полг.

ДРОТІНА, -и. Проволока, кусок проволоки. *Отут папиринь треба дротіною прикрутити.* Стгл. Бог. *Що то за дротіна валяється? Дай її сюди – вона міні пригодиця.* Змс. Петр., Пль. Рос., Пак. Бог., Бчк. Петр. Ср. дріт.

ДРОЧИТЬСЯ, несов. I. О скоте: бегать, метаться от укусов оводов. *Корови дрочилися: десять часів, а они вже додому поприбігали.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Злитися, раздражатися. Стгл. Бог.

ДРУГІЙ, -а, -с. Второй. *В одному чавуні варю гарбузи та гречку, а в другому – картошку та камбіжором.* Стгл. Бог. – *А кому оця лежанка буде, як ви помретё? – Та вам. На другий день приходе: Ви ще не пам'яли?* Стгл. Бог.

ДРУЖКА, -и. Ближайшая помощница, свидетельница невесты на свадьбе, при венчаньи, регистрации брака. *Нас дві парі вінчали заразом. По дві дружні було, по два буярини...* Стгл. Бог. *А дружкою візьму свою луччку подругу.* Льв. Павл.

ДРЮЧОК, -чка. Толстая палка; бревно. *Сідай на дрючок, та давай с тобою побалакаем.* Дрк. Реп. – *Чого ти з дрючком? – Дамового ходили бити – чийсь рябий кіт у чужані був.* Стгл. Бог. – *На чому они сидять? – Та чи на якихсь дрючках...* Стгл. Бог.

ДРЯГІТЬ, несов. Трястись, дрожать. *Холодець дрягить.* Стгл. Бог. Ср. дрягтять.

ДРЯПАТЬ, ПОДРЯПАТЬ. Царапать, поцарапать. – *Так Михайла чухніли тіки? – Лоб тро*

шки подривали. Сттл. Бог. Кішка міжсту [стола] дрякєс – на мороз? Змс. Петр.

ДУБАСИТЬСЯ, несов. Хмуриться. Небо дубасицца, скоро моква буде. Ппв. Рос.

ДУБЕЦЬ, -ця. Хворостина, палка. Ось як возьму дубця, так моді дознася, шо буде. Сттл. Бог., Змс. Петр.

ДУДКА, -и. Семённая стрелка у лука. Цибуля в дудкі пішла. Сттл. Бог.

ДУЖЕ, нар. Очень, слишком. Глевкий хліб. Дуже рано виплягла. Сттл. Бог. Ти дуже багато міні наситила, я стіко ни здім. Втб. Подг. Повсемество.

ДУЖЧАТЬ, несов. Становиться сильней. Надіялись – доць пиристане, а він тіки дужча. Сттл. Бог.

ДУЖЧЕ, нар. Сильней. Ти ні, тайі [платок] дужче стіпаний. Сттл. Бог. Я хотів сказать... Ти дужче розговорюй, я ж не чую. Сттл. Бог.

ДУКНАСТИЙ, -а, -е. О перезревшей редиске. Редиска вся уже дукнаста. Сттл. Бог.

ДУЛЯ, -і. 1. Шиш. Сам канхветик здів, а бабі дуюлю? Сттл. Бог. Це ж так нізя – старшим дуюлю показувить. Змс. Петр. Дуюлю дають, щоб ячмень пройшов

Дулі тобі! Сттл. Бог. 2. Вид причёски: волосы, собранные сзади в узел. Тилер тобі косу ни заплитати, тепер тобі дуюлю крутити, тилер тобі на вулицю ни ходити. Льв. Подг., Сттл. Бог. ♦ Дуюлі з маком! Шкш тебе! Иш, чого захотів! Дулі тобі з маком! Сттл. Бог.

ДУЛЬКИ, межд. Уменьшит. к дулі. Сттл. Бог.

ДУМКА¹, -и. Мысль, задумка. Була думка в город поїхать, та не получилось. Крс. Петр. Дурак думкою багатів [пог.]. Сттл. Бог.

ДУМКА², -и. Маленькая головная (диванная) подушка. Подай міні думку під голову. Втб. Подг., Сттл. Бог., Змс. Петр.

ДУМОЧКА, -и. Уменьшит. к думка¹. Я тіки на думочках можу спать. Втб. Подг., Сттл. Бог., Змс. Петр.

ДУНДУК, -а. Глухой, туго соображающий. Він же, дундук, нічого не помімає. Сттл. Бог.

ДУРИЛО, -а (бран.). Глухой, дурак. Ото ще, дурило, з малим здизався... Сттл. Бог.

ДУРИСВИТ, -а. Неуравновешенный, вздорный (о человеке). Нічого було с таким дурисвитом здизуватця. А шо ж тилер... Сттл. Бог.

ДУРИТЬ, *несов.* Обманывать, дурачить. *Ни можши – так і скажи, нічого людей дурить.* Стгл. Бог.

ДУРИХВИСТКА, -и (неодобр.). Нечестная женщина, обманщица. *То така дуріхвістка, хать кого проведе.* Стгл. Бог.

ДУРИТЬ, *несов.* 1. *сов.* дуріть. Сходит (сойти) с ума. *Та чи ти дурів, чи шо?* Змс. Петр. Повесестиво. 2. Дурачиться. *Хватте вам дурить – уже голови болять. Ідїть он із хати та й...* Стгл. Бог.

ДУРНИЙ, -а, -є. Глупый. *Хоч дурний, так хитрий [пог.].* Стгл. Бог. Повесестиво.

ДУРНО, *нар.* Зря, безрезультатно. *Шо ж она – хать не дурно з'їдила?* Стгл. Бог. *Вона ж то їй та хата ни дурно досталась – вона ж за тією жінкою ухажувала.* Змс. Петр.

ДУРНОГЛЯД, -а. Попусту оглядающийся, обращающий взгляд (обычно в качестве драматизации). Стгл. Бог.

ДУРНОСМІХ, -а. Тот, кто часто, иной раз не по делу, смеется. Стгл. Бог.

ДУРНУВАТИЙ, -а, -є. Глуповатый. *Він ни дурнуватий, а цілком дурний.* Стгл. Бог.

ДУЧКА, -и. Ямка, выбоина в глиняном полу; нора. *По степену*

я, а в яру лисиця викотус дучку. Стгл. Бог. *По доливіці, було, дучки появилююця ... примазували каждую нидію.* Змс. Петр.

ДУЧИЧКА, -и. Уменьшит. к дучка. *Раїко, давай замісем глину і повірївнем долиаку, шоб дучічок не було.* Стгл. Бог.

ДУША, -і. 1. Душа. Повесестиво. 2. Передняя часть шеи; впадинка на передней части шеи. *Ото тобі – ходила учора на дворі з голою душою, тепер бухікаси.* Мрч. Ольх. *Поправ шарх – душá зверху.* Стгл. Бог.

ДУШІТЬ, *несов.* Иметь дополнительный запах; то же, что отдавать (разг.). *Молоко гореним душіть.* Стгл. Бог.

ДЮДЯ (*дет.*). Холодно. *Нїзя на двір - дюдя.* Бчк. Петр. *На дворі дюдя – ось патрагай, які руки холодні.* Стгл. Бог.

ДЯДЬКО, -а. 1. Дядя, дяденька. *Це ж він Іванові дядьком приходїця.* Стгл. Бог. *Гетьте, дядьку, суньтєсь ближче [шутл.].* Стгл. Бог. 2. Мужчина. *Не, я цього дядька не знаю, він, мабуть, сторонній.* Стгл. Бог.

ДЬОР. ♦ Дьору дять. Задать стрекача. *Дав дьору – тіки кура схвачуця.* Стгл. Бог.

Е

ЕГЕ, част. Да; то же, что ага (прост.). - *Я щось скажу, а она: «Аджіба». Та тепер же кажемо кеге, ото ж оно це саме.* Стгл. Бог. *Тепер же ми ни кажемо кеге, а «да».* Стгл. Бог.

ЕГЕЖ, част. Да. Употребляется как вопрос при желаннии получить подтверждение чему-нибудь в знач. не так ли? не правда ли? *Егеж я слух'яний, бабушко?* Стгл. Бог.

ЕЛЕЛЁ, межд. Ай-я-яй! Употр. по отношению к маленьким детям, когда их хотят пристыдить. *Елелё! Як тобі ни стыдно...* Стгл. Бог.

Є

ЄРОК, грка. Овраг. *Вирізадо єрок, і нима дороги. Ни бу-гор виїжджляють.* Стгл. Бог. *Лотище – це просто єрок, по йому вода біжить у Дін.* Стгл. Бог. *Перегачують річку, чи єрок.* Стгл. Бог.

Ж

ЖАБА, -н. 1. Жаба. *Он між картохами, дивись, яку жабу викинула, гляди – ни свости.* Стгл. Бог. 2. Лягушка. *Жаби в озері квакають – на дощ.* Стгл. Бог.

ЖАБЕНЯ, -яти. 1. Детёныш жабы. Стгл. Бог. 2. Лягушонок. *Жибинята так мульпочуця.* Стгл. Бог. *Там жабенят нема, там самі пугаловки.* Змс. Петр.

ЖАБРІЙ, -ю. Колочее пере-кати-поле. *Викинь жабрій із сіна – корова ж його ни їстеме. Як він туди попов?* Стгл. Бог. *Ди у голод і жабрій сушили, товкли і їли.* Лев. Павл. См. также куранца.

ЖАБУРІННЯ, -я. 1. Водоросли. *Зитутався в жабурінні.* Стгл. Бог. *Там самé жабуріння – ни погрибся.* Змс. Петр. *Ноги заплутались в жабурінні – слі випив.* Лев. Павл. 2. Внутренности тыквы. *Вибрати насіння з оцього жабуріння – чого воно жде?* Стгл. Бог.

ЖАДОБА, -н. Жадина. *Отака ти жадоба – як я в тебе просила канхветика, так і ни дав.* Стгл. Бог.

ЖАКАВЕР, -вра. Самец лягушки; большая лягушка безот-носительно к полу. *Дивись, який*

жакавер сидить під кущем.

Сттл. Бог. См. таюже лавер.

ЖАКАВРЯКА, -и. Увеличит. к жакавер. Жакавряка прямо с-під ніз як плигне... Сттл. Бог.

ЖАЛІА, -й. Крапива. З жаліи по висні гарний борц получасця. Лев. Павл. См. также кастрика, кронова.

ЖАЛГТЬСЯ, ПОЖАЛГТЬСЯ. Жалюваться, пожаловаться. Так она тобі жалілась? Сттл. Бог. Нікому й пожаліця... Бчк. Петр.

ЖАЛКІЙ, -а, -ё. Тот, кого жалко, по ком сокрушаются. Если чоловік жалкій, то хто-небудь вичітук. Если умре молодє, то оно ще більше жалякє. Мрк. Квм. ...А ще як жалякє умре, дак тім болє. Мрк. Квм.

ЖАЛКУВАТЬ, несов. Жалеть, сожалеть о чём-либо. Розбила вчора гвечік, так так жалякую – його ж тепер ни кутти нїде. Сттл. Бог.

ЖАР, -у. Раскалённый угли без пламени. У грубі вже перегоріло, вже й жар зитух. Сттл. Бог. Повсеместно.

ЖАРІНА, -и. Раскалённый отдельный уголь, уголёк. Дивись, он із груби жаріна випаа - акинь. Змс. Петр. Повсеместно.

ЖАРЬОНКА, -и. Блюдо, приготовленное жарением. Дивись,

скіки опенків принисла – хвاته на жарьонку. Сттл. Бог.

ЖАХАТЬ, несов. Пугать, выпугивать, прогонять. Тоді учітили нас жахали с танц-площадки, так ми чіриз забори плігали. Цлк. Бог.

ЖАХАТЬСЯ, несов. Пугаться, вздрагивать от испуга. Плахи дла. Я й давно жахаюся. Як машина загуде – це шось таке... Сттл. Бог. Він наляканий, так у сні жахасця. Сттл. Бог. Ср. во-зжяхнуться.

ЖВАКАТЬ. См. джвакать.

ЖЕВЖИК, -а. Очень подвижный (чаще о детях). Ты чого тут, жевжик, крутис під ногами? Сттл. Бог.

ЖЕВРІТЬ, несов. Тлеть. В пічі сїі жєвріє. Ще раз перегриби, та можно й закривать [верх]. Сттл. Бог.

ЖИВІЦЯ, -і. Клейкое, смолистое вещество, выделяющееся на стволах вишен. Ми, бувало, живіцію з вишень їли. Та й зараз діти їдять. Змс. Петр.

ЖЕВРІТЬСЯ, несов. То же, что жєвріть. В пічі тіки-тіки жєврієця. Сттл. Бог. Подивись – як у грубі ще жєврієця, так можно роздуть та підкинуть ще дров, а то шось холоднува-то Сттл. Бог.

ЖЕЖ, част. Же. Він жежж
ни хоче робить нічо-о-о-го. Та
так ни хоче, шо ніяк. Стгл. Бог.

ЖЕРДІНА, -и. Жердь. Десь
отам у хліві була підходящя
жердіна, отут зверку сіно при-
давить. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЖЕРДКА, -и (устар.) Ка-
ким-либо способом укрешённая
поперёк жердь в доме, на кото-
рую вешали (перекидывали че-
рез неё) одержу. Отут у кутку
жердка була – тепер, мать,
уже ні в кого нема. Стгл. Бог.

ЖЕРЕБ, -а. Небольшая па-
лочка, выступающая в качестве
жребия. Траву ділили – жереб
тягли. Стгл. Бог.

ЖЕРІТКА, -и. Тонкая всрѣ-
ка для белья. Рушник повісь на
жерітку, хай сохне. Дрк. Рен.

ЖИВІТ, -отá. 1. Живот. Пов-
семестно. 2. (устар.). Жизнь. Дід
Власів іще за животá поробив
собі і бабі гроби. Лкв. Подг. См.
также життя.

ЖИВОСИЛОМ, нар. Наси-
льно; то же, что силком (разг.).
Та ми його чуть ни живосилом
сюди затягли. Стгл. Бог.

ЖИД -á (жидр.). Воробей.
Прокляті жиди... Всі спаливси
пожновати. Стгл. Бог. Ср. горобець.

ЖИЖКИ, -ок, -мн. (устар.).
Коленные сухожилия; то же, что
поджилки (разг.). Я йому ото як

дав під жижки, так він і сів.
Стгл. Бог.

ЖІЛЯВИЙ, -а, -е. Жилистый
(обычно о растениях). Ридіска
сей год якась жілява – чи біз
дощів, чи сорт такий. Стгл. Бог.

ЖИРУВАТЬ, несов. (устар.).
Шалить, развлекаться шутками;
то же, что дурачиться (разг.).
Зайшла в хату, а вони там уд-
вох жирують. Стгл. Бог.

ЖІТО, -а. Рожь. Ми все поле
жітом засівали. Дрк. Рен. Та
тепер же, ти бачиш, жіта ни
сіють. Стгл. Бог. овсеместно.

ЖІТНИЙ, -а, -е. Ржаной.
Ми з жітної муки нічого ни пе-
чем, її в нас і немає. Стгл. Бог. В
піст була така юда: кісінь,
отвар. Хліб пикли жітний. Натл.
Вороб. Повсеместно.

ЖИТТЯ, -я. Жизнь. То вже,
як завелось отаке, то вже
життій ни буде. Стгл. Бог. Пов-
семестно. Ср. живіт².

ЖІНКА, -и. 1. Женщина. Там
тебе якась жінка страшує. Стгл.
Бог. То стороння жінка, ни наша.
Змс. Петр. Повсеместно. 2. Жена. У
Бичку живе. Уже у сьомої жінки
живе. Стгл. Бог. Повсеместно.

ЖЛУКТИТЬ, несов. (устар.).
1. Заливать бельё горячей ще-
лочной водой домашнего приго-
товления (из золы), наполняя её
жлукто. Ср. золить. 2. (перен.).

То же, что джуклуть. Чого ти найвсь, що воду жуклуть цілий день? Стгл. Бог.

ЖЛУКТО, -а (устар.). Приспособление в виде бездонной дощелки для проваривания белья. Устанавливалось в корыте. Жукто ... це ж колись – та це вже й при найшій пам'яті – як толиця, так у його ж складали вже постиране ти й зашивали цілоком [лугам]. Стгл. Бог. Ни всяка хавийка вмис з жуктом обриваця. Лєв. Павл. ... лиристіраки в тому лузі, а тоді складають в те жукто, и жукто було – дни ни було. Наскладають, а потом чи кит'ятком туди зашивали іще, заллють, оно протаривця, а тоді починають, як літнього время, такі праники були..., кладуть бархану і б'ють, павляють в воді. Шпр. Рос.

ЖМАКАТЬ, несов. (устар.) Мягь. Одойди віттиця, ни жмакай – бачиш, розложено... Стгл. Бог. Зубів нема, так ти жуши, а так ... жмакаєш. Стгл. Бог.

ЖМЄНЯ, -і. Горсть. Що то в тебе в жмєні? Насіння? Дай міні. Стгл. Бог. Кинула в борщ сали цілу жмєню. Мрч. Ольх. Тоді усі родичі та хто прийшов кидаютть землю тими, жмєнями, ну а тоді обід роблять. Чрк. Павл. Повсеместно.

ЖМЄНЬКА, -и. Уменьшит. к жмєня. Дай жмєньку насіння. Стгл. Бог.

ЖМУРИТЬСЯ, несов. Закрывать глаза, играя в жмурки. Водить. Мишко, тобі жмуриця. Стгл. Бог. Кого найдуть первого, тому жмуриця. Змс. Петр.

ЖМУТ, -а. Пух, пучок, комок. Он, дивись, цілий жмут на трилкі. Кре. Петр. Підбири он, цілий жмут сіна валкиця. Стгл. Бог.

ЖНИВА, жнив, мн. Жатва. Було, в жнива на полі й ночували. Стгл. Бог. В жнива саме жара. Змс. Петр.

ЖОВТЄНЬКИЙ, -а, -е. Жёлтый. Повсеместно.

ЖОВТИЙ, -а, -е. Жёлтый. Повсеместно.

ЖОВТІЛО, -а. Растение типа мхов с беловатыми листьями. Использовалось для окрашивания пасхальных яиц. Колись по пісках собирали жовтіло – яйця красить. Стгл. Бог.

ЖОВТІШАТЬ, несов. Становиться более жёлтым. Наче в тебе волосся було жовтіше, а тепер стало якесь руде. Стгл. Бог.

ЖОВТІШИЙ, -а, -е. Более жёлтый. Оці яйця бири, жовтіші! Стгл. Бог.

ЖОВТОГАРЯЧИЙ, -а, -е (устар.). Оранжевый. Стгл. Бог.

ЖОВТУВАТИЙ, -а, -с. Желтоватый. Повсеместно.

ЖОВТЯК, -а. Перезрелый жёлтый огурец. Один год на каліхизних огородах жовтяків було...

Сттл. Бог. *Неділю ми ходили на той огород, так там жовтяків повно.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЖОВТЯНИЦІ, -ниць, мн. (устар.). Желтуха. *Кались як жовтяниціми хворати, так із припічка змивали – лічили так.* Сттл. Бог.

ЖОНАЧ, -а. Женатый. *Посили вже кутю в святвечір. Дітей було багато. І жоначі посили.* Прв. Калач.

ЖОСТІР, -у. Крушина. *З жостіру кались (ну, після війни) чірило робили.* Сттл. Бог.

ЖУЖІЛКА, -и. Шлак. *Винеси жужілку в срок. Або не, треба її ссипать в одно місто – як слизько буде, так будем посипать.* Сттл. Бог.

ЖУЖМОМ, нар. Комом; без всякого порядку. *Що ти ото покидав все жужемом? Розбери.* Сттл. Бог. *В конці года соберецьця все жужемом.* Зм. Бог.

ЖУКОВИЙ. ♦ Чёрный – жуковий. *Очень чёрный.* Сттл. Бог.

ЖУРАВЕЛЬ, -вля. Длинный шест у колюдца, служаший рычагом при подьёме воды. *У мене журавель на колодізі обламився, дак я ни знаю, шо робить.* Віб. Педаг. См. также звід.

ЖУРАВОК, -вкі. То же, что журавель. *А колодізь такий – з журавком.* Алф. Н.-Хоп.

ЖУРИТЬСЯ, ЗАЖУРИТЬСЯ. Печалиться, опечалиться, загрустить, загоревать. *Зажурився як чі мати амерла, чі там брат.* Сттл. Бог. – *Іж, чого ти пишася? – Она чогось зажурилася.* Сттл. Бог. *Люби коли як зажуриця: всі погібним доразу.*

Сттл. Бог. *Страшно зажурився і вмер.* Сттл. Бог. *Ни журись, дбчко, шось придумасм.* Сттл. Бог.

ЖУРКА, -и. Овчинное или ватное полупальто. *Мужик зимою утонув. Був у журці і в чоботах, не зумів на льод виповзти.* Лєв. Павл.

3

З, предл. І. С (с р. н.; с тв. н.). *Прийшов з роботи.* Змс. Петр. *З горя забалів.* Сттл. Бог. *З дідам ни договорися.* Бчк. Петр. *З ниділі треба начинать садить огород.* Сттл. Бог. Повсеместно. *2. Из. Приїхав з города.* Жрв. Бог. *Вона родом з Питропалівки.* Кре. Петр. *З козаків, кажуть.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ЗАБАРІТЬСЯ, сов. Задержаться. *Чого ти так ... забарівся? Сттл. Бог. Де ж ти була, забарілася? На дрявому мосту провалилася.* Сттл. Бог.

ЗАБАРНО, неизм. Хлопотно, медленно. *Дуже забарно: і полоть, і яйця [копорадських жуков] давить, і бур'ян рвать.* Стгл. Бог.

ЗАБАЖАТЬСЯ, сов. Захотеться. *Там чи чого ни забажі сця.* Стгл. Бог. *Поїде в гóрод за салом – купити. Забажілось же капчоничо сила.* Стгл. Бог. См. также замануться.

ЗАБАЛАКАТЬ, сов. Заговорить, начать говорить. *Уже й радиво забалакало, а я все лижу.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАБАЛАКАТЬСЯ, сов. Заговориться, увлечься разговором. *Забалакалась и забула, що в мене скотина ни поїна.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАБВІЙШКА, -и. Маленький (о человеке). *Ну і забвйшка ти! Кам.*

ЗАБЕЙКАТЬСЯ, сов. Вымокнуть, замочить нижней частью одежды. *Де ж це можно отак забейкаця?* Стгл. Бог. См. также забовгаться, забрехаться.

ЗАБИТЬ¹, сов. Забить. *Піду заб'ю каляку.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАБИТЬ², сов. Ушибить. *Забив ногу здорово. То хіба ни здорово...* Стгл. Бог.

ЗАБИТЬСЯ¹, сов. Ушибиться. *Моя меньша сестричка впаа с стула і здорово забилась. Лев. Павл. Стукнулась головою – добре забилась.* Стгл. Бог. *Об пушак ударився та здорово забився.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЗАБИТЬСЯ², сов. Забрести; то же, что прибиться (разг.). *Він сюда відкільсь здалека забився.* Стгл. Бог.

ЗАБЛУКАТЬ, сов. Заблудиться; то же, что заплутать (прост.). *Деся одно курча заблукато, ни найдю.* Стгл. Бог.

ЗАБОВГАТЬСЯ, сов. То же, что забейкаться. – *Де це ти так забовгталась? – Та ходила в огород, а воно роса, оце й забовгталась.* Стгл. Бог. Ср. забейкаться, забрехаться.

ЗАБОРСАТЬ, сов. Запутать. *Плів та заборсав ниткі.* Стгл. Бог.

ЗАБОРСАТЬСЯ, сов. Запутаться. *З нитками заборсався, заплутався.* Стгл. Бог. См. также заплутаться.

ЗАБРЕЗКАТЬ, ЗАБРЕЗКНУТЬ Покрываться плесенью, ослизнуть. *Діжка забрезка з капустою.* Стгл. Бог. Ср. заснядїть.

ЗАБРЕХАТЬСЯ, сов. Запутаться во лжи; то же, что завратиться (разг.). *Та вона вже так*

забрихалась, що ни зна, що й сказати. Стгл. Бог.

ЗАБРЯЗЧАТЬ, сов. Загрязь, начать брызгать. Тики лажичками забрязчать, а я хамилло хамилло та до столу. Стгл. Бог.

ЗАБРЬОХАНИЙ, -а, -е. Измазанный, вымокший снизу. Де це сьогодні корови ходили, що такі забрьохані? Стгл. Бог. Де це тебе носило? Ти дивись, який ти забрьоханий. Стгл. Бог.

ЗАБРЬОХАТЬСЯ, сов. (экспр.). 1. По неосторожности забрести, забратся куда-либо в лужу, в неглубокий водоём. Не видно нічого, забрьохався в калюжу. Стгл. Бог. 2. То же, что завовтяться. Де це тебе носило, що ти так забрьохався? Бжк. Петр.

ЗАБУРІТЬСЯ, сов. О помидорах: приобрести желто-розоватый цвет, начать поспевать. Помідори вже забурілися, це ниділька – й начнуть спіть. Стгл. Бог. Ср. буріть.

ЗАВБІЛЬШКИ, нар. Великою. Там собака така завбільшки. С тиля Стгл. Бог.

ЗАВВІШКИ, нар. Вышней, в высоту, в вышину (обычно о человеке, животном). Рос-ти, рос-ти, рос-ти – отакій заввішки. Стгл. Бог.

ЗАВГЛІБШКИ, нар. Глубиной, в глубину. Вкопав яму,

таку завглибшки як у каїно. Стгл. Бог.

ЗАВГОРИТЬ, сов. Опечалить, заставить горевать. Ох і завгоре ти йому, як у їх осього повно. Хоч і скотиняка пропа-ла... Стгл. Бог.

ЗАВДОВЖКИ, нар. Длинной, в длину. Тягнись, тягнись-и-ись. Вирос-тиш отакій завдовжки, отакій завтовжки. Стгл. Бог.

ЗАВЕРТКА, -и. То же, что вертушка. Діду, ти б завіртку на хвіртці поправив, а то шось вона ни держе. Стгл. Бог. Пішов сватати ни туди, де завіртка, а туди, де щіколда. Црв. Калач. Завирни завірткой двері. Дрк. Реп.

ЗАВИДКИ. ♦ Завидки беруть. Зависть мучает. А тебе шо – завидки беруть? Стгл. Бог.

ЗАВИДНА, нар. Засветло. Хотілось же зробити завідна, а воно шось ни получається. Стгл. Бог. Сходи до баби завідна, а то вона закрисця і до неї ни достукився. Змс. Петр.

ЗАВИДЮЩИЙ, -а, -е. Завистливый. Очі завидющі, руки загрибуці. Стгл. Бог.

ЗАВИРЮХА, -и. Метель, вьюга. – Така завирюха. Це, видно, вже послядне змита. – Ще в фіврати буде мисти. – Узу ... Ше і в марту. Стгл. Бог. На вулиці

така завирюха, білого світа ни видно. Дрк. Реп. Ср. вікола.

ЗАВИСНИЙ, -а, -е. Завистливий. *Вона зависна страшно, ото лучче нічого ни казати.* Стгл. Бог.

ЗАВІЗ, -бу (устар.). Ситуация на мельнице, когда скапливается много подвод с зерном, образуется большая очередь. *Прійшов туди, а там завіз страшиный. Збунтувалися...* Стгл. Бог.

ЗАВІЗНО, нар. То же, что Завіз. Стгл. Бог.

ЗАВІС, -а. Дверная петля. *Двері на завісах* Стгл. Бог.

ЗАВІСКА, -и. Фартук. *Шили міні завіску.* Сказ. Квнт. См. также заповка.

ЗАВІЯТЬСЯ, сов., эспр. Уйти куда-либо надолго, далеко; то же, что умотать (прост.). *Ото завісця десь на весь день – де він є...* Стгл. Бог. *Як з утра завісця – і на весь день.* Змс. Петр.

ЗАВОД, -у. Запас, экземпляр для возобновления, разведения чего-либо. *Разжмись картах якихсь хороших на завод.* Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог.

ЗАВОДИТЬ, несов. Запевать. *Ну, дівчата, заводьти якої-небудь...* Стгл. Бог.

ЗАВОЛІЧКА, -и. Деталь ярма. – *Так що за заволічка?* – Ну, як ото ярмо та заволічка З од-

ного боку заніз, а з другого снізка, а снізка притягастця – заволічка. Стгл. Бог.

ЗАВТОВШКИ, нар. Толпиной. *Страшна товста, як бочка завтовшки.* Стгл. Бог.

ЗАВТРИК, -у. Завтрак. *Там же завтрик варять рано. Они в восьм часов, ці в дев'ять, они завтрикають.* Стгл. Бог. *Ми сьогодні остались біз завтрику.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЗАВТРИКАТЬ, несов. Завтракать. *Уже обідати пора, а ми тільки завтрикаємо.* Стгл. Бог. *Іди вже завтрикати, а то все вистине.* Змс. Петр. См. также свідать.

ЗАВШІРШКИ, нар. Широкой, в ширину. *Та міні нишироку смужичку, як долоня завшіршки* Стгл. Бог.

ЗАВ'ЯЗАТЬСЯ, сов. Покрыть голову платком, косынкой. – *Удягтись?* – *Можно і зав'язця.* – *Так і здасям: удягнимось і зав'язимось.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАГА, -и. Изжога. *Зага... Пече отут у горлі, так крейду їдять од зага.* Стгл. Бог. *Зага пече – піду соди вип'ю.* Змс. Петр.

ЗАГÁДУВАТЬ, несов. 1. Задумывать, предполагать что-либо сделать. *Ни загадуї на завтра. Хто доживе.* Стгл. Бог.

Повсеместно. 2. (устар.). Определять вид работы на день. В колхозі бригадір утрім ходив по дворах, загадував на роботу – кому куди. Змс. Петр. – Бригадір на роботу загадує шчас? – Рідко коли, а ти самі ходять. Сттл. Бог.

ЗАГАРБАТЬ, сов. (неолобр.). Захватить. Ох і жадні. Готові все загарбать. Сттл. Бог. Ср. гарбать.

ЗАГАТА, -и. Ограждение, забор. «Та загату наклали» – це соломю палоска наложена. В мосму так представлєнні – ни худобі, а як я понимаю, од сусіда одгородились, вмісто нашого забора. Оце наш забор, а тоді загатою звали. Шрм. Рос.

ЗАГАТІТЬ, сов. Запрудить. Вище єрок загатіли, тепер вся вода сюди біжить. Сттл. Бог.

ЗАГАШНИК, -а. Труднодоступное, тайное место для большей сохранности чего-либо. Ану, доставайти – у нас же де-небудь в загашнику всігда найдичця... Сттл. Бог.

ЗАГВІНИ, -він (религ.). Заговенье. Та отут же скоро уже, мабуть, загвіни. Коли він піст, починаєця? Сттл. Бог. Ми, палю, загвіни робили усією

сім'єю. Приходили усі рідні, гарно повбирани. Прв. Калач.

ЗАГИНАТЬ, ЗАГНУТЬ. Загибать, загнуть. Загинай пальці... Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗАГОЇТЬСЯ, сов. Зажить. – Ну шо – в тебе нога загоїлась? – Зажило як на собаці. Бчм. Петр. Повсеместно.

ЗАГОРОДА, -и. 1. Открытое огороженное место перед сараем для содержания скота. Загоми корову в загороду. Сттл. Бог. Поставила курям водички й їсти і загороду закрила. Сттл. Бог. 2. (устар.). Ограждение. А шче ... так шо она за загорода, так клали ніто соломю, загатою звали... «Та загату наклали» – це соломю палоска наложена... од сусіда одгородились. Шрм. Рос.

ЗАГОРТАТЬ, ЗАГОРНУТЬ. 1. Заворачивать (во что). Хліб загорні в рушничок, щоб ни черствів. Сттл. Бог. 2. Засыпать, покрывать семена землєй. Загортай лучче, а то птиця повикльовує. Сттл. Бог. Загортай кубахи лучче, а то он і картохи зверху. Змс. Петр.

ЗАГОРЬОВАНИЙ, -а, -е. Печальный, охваченный грустью, тяжелыми раздумьями. Чього ти така загорьована – чи шо случілось? Сттл. Бог.

ЗАГРЕБУЩИЙ, -я, -с. Стремлящийся много захватить, очень жадный. *Очі завидючі, руки загрибуці.* Сттл. Бог.

ЗАГРУЗНУТЬ, сов. Погрузиться во что-либо тощкос, увязнуть в грязи. *Я ж ходила до вас, так я носилу дійшла. Якби ни тьотя Маша, я б і ни дійшла – загрузла.* Сттл. Бог. Ср. *вгрузаться.*

ЗАГУБИТЬСЯ, сов. Потеряться. *Міні отьорточку палажіть отуди в машинку, а то шоб ни загубилася.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗАГУДИТЬ, сов. Осудить, опорочить; то же, что охаять (прост.). – *Дуже салоний хліб. Правда? – Ага. Солоненький. – Загудили нивістку совсім. – Загудили, загудили.* Сттл. Бог.

ЗАГУРКОТИТЬ, сов. Глухо, отрывисто загреметь, загрохотать. *Я сиділа ночю на ослинци, воду тила, а оно шось як загуркотить...* Сттл. Бог. См. также *Застугонить.*

ЗАДЕРІКУВАТИЙ, -а, -с. Задиристый. *У їх дівчина така задирикувата: хоч як, так зачсне.* Сттл. Бог.

ЗАДЗІЗІТЬ, сов. Застыть. *Кісто ни підійшло, того шо оно задзізіло од холоду.* Лев. Павл.

ЗАДИВІТЬСЯ, сов. Засмотреться. *Задивилась на Михайла ти чуть ни впала.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗАДІШКА, -и. Одышка. *Вона там така товстимлена і іти ни може: як чуть, так уже у неї задішка.* Сттл. Бог.

ЗАДКУВАТЬ, несов. Пятнаться. *Задкував, задкував та чуть в яму ни вбрався.* Сттл. Бог.

ЗАДРІПАНИЙ, -а, -е (неодобр.). Изношенный, затасканный, потёртый. *Надіну оцей пілжачок. Він, правда, вже задріпаний, ну нічого.* Сттл. Бог.

ЗАДРІПАНКА, -и (бран.). Грязнуля, истриха. *В його жінка – задріпанка.* Сттл. Бог.

ЗАДУБІТЬ, сов. Застыть, стать твёрдым. *Біially на морозі задубіло – ни гнецця.* Сттл. Бог. Ср. *затужавить, записарубнуть.*

ЗАЖАРКА, -и. Поджаренные на каком-либо жире овощи для заправки первого блюда. *Піди вирни цибулинку для зажарки.* Сттл. Бог.

ЗАЖАРІОВАТЬ, ЗАЖАРІТЬ. Заправлять, заправить с помощью зажарки. *Ти на чому борщ зажарюєш? На салі? А я на олії, сала вже нема – поїчи.* Змс. Петр. *Всьо, борщ цітай готовий – осталоє зажарить.* Сттл. Бог.

ЗАДАЛЕГІДЬ, нар. Заранес. *То ж його треба було загодить задалегідь. А шо ж тепер хватуця, як його треба.* Стгл. Бог.

ЗАЗІХАТЬ, несов. Смотреть с завистью, с желанием завладеть; то же, что зариться (прост.). *Нічого на чуже зазіхать.* Стгл. Бог. *Свої грошики ростринькав, так тепер і на наші зазіхаш?* Стгл. Бог.

ЗАКАЇКА, -и. Привычка У неї заївки вобще така, дурна. Стгл. Бог. См. также заправи.

ЗАКАЇЦЬ, -льця. Непропечённый плотный слой в хлебе. *З закаїцем хліб.* Стгл. Бог.

ЗАКАНУДИТЬ, сов., безл. Звтошнить. — *Уже я наїлась цибули — заканудило. Борщ гарячий, а цибуля солоня. — Ну і шо як солоня? — Та шо. Тошнить, ба шо.* Стгл. Бог. См. также канудить.

ЗАКАПЕЛОК, -лях. Дальний, малодоступный угол. *Ни найду. А десь же валяця у якомуь закапелку.* Стгл. Бог.

ЗАКАЦУБНУТЬ, сов. (жидр.) Замёрзнуть. *Холодно. Поки там коло магазина постояла — закацубла.* Стгл. Бог.

ЗАКВОХТУВАТЬ, несов. Начинать вквхтать, быть готовой высиживать цыплят. *Она прошлый год наче як заквхтувала, а они курки б'ють її, так*

она закиркала, закиркала та й... Стгл. Бог.

ЗАКИДАТЬ, несов. 1. сов. ЗАКІДАТЬ. Закидывать, закидать, забросать. *Ніяк очю яму ніхто ни закидає. Ждуть, поки хтось у неї вбереця...* Стгл. Бог. 2. сов. ЗАКІНУТЬ. Забрасывать, забросить. *Закінь оці чьоботи на горіщє. Чього вони тут валяюця?* Стгл. Бог.

ЗАКЛЯКНУТЬ, сов. Застыть, замёрзнуть, заоченеть до нечувствительности (обычно о руках, ногах). *Поки автобуса дождалися, ноги закликли.* Стгл. Бог. *Руки закликли — як граблі, нічого ни возьмиш.* Стгл. Бог. Ср. вклякцуть, затерпнуть.

ЗАКОЇХУВАТЬ, ЗАКОЇХАТЬ. Укачивать, укачать. *Довго дитину закоїхувать — ни спить і все.* Стгл. Бог. *Ну шо — закоїхала?* Змс. Петр.

ЗАКОЦІЛИТЬ (губи), сов. Налусть (губи), важничая, осрдясь, обижаясь. *Ну, чого губи закоцілив?* *Ни по-твойому?* Стгл. Бог.

ЗАКУЙОВДИТЬ(-СЯ), сов. 1. Запутать(-ся). *Як [нитки] закуйовдила.* Стгл. Бог. *Ти диви, як волостя закуйовдилось — ни рошчїму.* Стгл. Бог. 2. (перен.). Начать мести (о вью-

ге). Дивися, вихола закуйовдили.
Сттл. Бог.

ЗАКУТОК, -тка Угол, уголок. Пошукай отам на ліці у закутку. Сттл. Бог.

ЗАЛАТАНИЙ, -а, -с. С заплатой, заплатами. Валянки хоч замітати, а теплі, я в їх по хаті ходю. Сттл. Бог.

ЗАЛАТАТЬ, сов. Поставить заплатку. Залатай міні оці штани, їх ще можна носити. Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗАЛИГАТЬ, сов. Особым образом надеть верёвку (шльи-гич) на рога волу или корове. Здесь перен.: запрячь в работу. Як залигали з мачечку в роботу, так і на всю життя. Сттл. Бог.

ЗАЛОЗИ, мн. (устар.). Опущая железа на шею за ушами. У дітей залозы, було... Сттл. Бог.

ЗАЛОПОТІТЬ, сов. Зашуршать, зашелестеть; затопать. Шось по-під вікнами залопотіло. Бчк. Петр. Шось наче як дощ заляпотів? Чи то міні здається? Сттл. Бог. См. также допотіть.

ЗАЛОСКОТАТЬ, сов. Защекотать. Ну хвайте, а то ти його залоскотіши. Сттл. Бог.

ЗАЛУЧИТЬ, сов. Забрать из стада, заставить идти в нужном направлении (о скоте). Залучі там же й мою корову! Сттл. Бог. Ср. включить.

ЗАЛЯПАТЬ¹, сов. Забрызгать, залить чем-то пачкающим. Чім то ти плаття заляпала? Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗАЛЯПАТЬ², сов. Залопать (руками, крыльями). Сонце влястилось .. они крылами заляпали і полетіли. Сттл. Бог.

ЗАМАЗУРА, -н. Грязнуля, замаращка. О-о-о... Що це за замазюра? Ану, піди вмийся. Сттл. Бог. Такого замазюру ми й за стіл ни пустим. Ряд. Кант.

ЗАМАНУТЬСЯ, сов. Сильно захотеться. Заманулось же качьонного сала, так у город оддавали каптити. Жрн. Бог. Замануція ... Це так захочуція, як тирид смертю. Сттл. Бог. Ср. забажаться.

ЗАМАШКА, -и. Манера поведения; то же, что ухватка (разг.). Ото така в неї замашка: чуть шо – в сязозы. Сттл. Бог.

ЗАМАШНИЙ, -а, -е (устар.). Удобный. Сттл. Бог.

ЗАМАШНЕНЬКИЙ, -а, -с. Уменьшит. к замашний. Це така сорочка замашненька. Сттл. Бог.

ЗАМІЖНЯ, -і (устар.). Замужняя. Старша дочка заміжня. Сттл. Бог.

ЗАМІРЯТЬСЯ, сов. Замахиваться. Ни заміряться – ни одариш. Сттл. Бог.

ЗАМОВЛЯТЬ, несов. Оказывать действие на кого-, что-либо заговором; заговаривать. *Як кров замовлять. Мати Божжа по горі ходила, примовляла...* Пяв. Лиск.

ЗАМОЛАЗЖУВАТЬ, несов. О небе: заволакиваться тучками, клониться к ненастью. *Сьодня у утра замолажус.* Дрк. Рев.

ЗАМОРІТЬСЯ, сов. Очень устать, измучиться; то же, что умориться (разг.). *На-а-а-силу – насилу дойшла. Заморілась страшно.* Стгл. Бог.

ЗАМОЧИТЬ¹, сов. 1. Сделать мокрым, влажным. Повсеместно. 2. Подвергнуть моче-нию. Повсеместно.

ЗАМОЧИТЬ², сов. (экспр.). Сильно ударить; то же, что захватить (прост.). *Замочив у морду, що він і юшкою амився.* Стгл. Бог. Ср. джигонуть, длизнуть. См. также зацідять, мерсонуть.

ЗАМУЛІТЬ, сов. Заилить. *Після розливу там увесь берег замуліло.* Стгл. Бог.

ЗАМУРЗАНИЙ, -а, -е. Сильно испачканный; то же, что чумазый (разг.). *Весь день десь бігють, придуть такі замурані, що ни видно й ни чього.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр. См. также зачучканий.

ЗАМУРЗАТЬСЯ, сов. Замазаться, церепачкаться. *Ану піди амийся, ти дивись, як ти замурзався.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

ЗАНЕХАЯТЬ, сов. Довести что-либо до плохого состояния, зашустить. *Яблука отакі були, страшно здорові. А тепер отакісінькі. Занихājно. Уходу нима ніякого.* Стгл. Бог.

ЗАНІЗ, -ноза (устар.). Боковой вертикальный металлический прут у ярма, скрепляющий ярмо и придерживающий в нём шею быка. *...Як у вас звецця, як ото ярмо та заволічка. З одного боку заніз, а з другого снізка, а снізка притягаєця – заволічка.* Стгл. Бог.

ЗАНУДА, межд. 1. Употр. для выражения досады. *От зануда! Ни затягну нитки хоч ти шо.* Стгл. Бог. 2. Бранное с той же эмоц. окраской. *От зануда ни тиля...* Стгл. Бог.

ЗАНУДІТЬСЯ, сов. Изныть от скуки, звтосковать. *Це московка й змудієця, поки Нінка приїде.* Стгл. Бог. См. также зацідять.

ЗАНУЗДАТЬ, сов. Взуздать. *Ніколи, треба їхати – коні стоять зануздані, я їх рано зануздав.* Стгл. Бог.

ЗАОСІНЯТЬ, сов. Приобрести явные признаки осени, по

холодять. *Заосініло на дворі, ні встєсти оглянуця, як зіма...*

Сттл. Бог.

ЗАПАЛІТЬ, сов. Зажечь, поджечь. *Затілюють свічку й ставлять тирид іконою.* Мрк. Кам. *Так він їй сарай і запалив.* Сттл. Бог. См. также відпалити.

ЗАПАЛІТЬСЯ, сов. 1. Запыхаться. *Пацан так швидко біг — аж запалився.* Лев. Павл. *Бігла, аж запалилася — боялася — ні встєлю.* Сттл. Бог. 2. Испытывать сильную жажду (обычно в жару). *Води ни взяли с собою — запалились, поки дойшли.* Сттл. Бог. *Корова запалилася — двос відер води випила.* Сттл. Бог.

ЗАПАМОРЧИТЬ, сов., безл. Отбить память, лишити памяти. *Як запаморочило. Це я їх могла положити?* Сттл. Бог.

ЗАПАТЛАНІЙ, -я, -с. Непричесанный, с растрёпанными волосами. *Причіпавсь — ні ходи отаким запатланим.* Сттл. Бог.

ЗАПАТЛАТЬСЯ, сов. Влохматиться, растрепаться, растрепать волосы, причёску. *Волосяця під платком запатлялося — треба причісація.* Сттл. Бог. *Дивись, як запатлялася — наче й ні чісався.* Крс. Петр. Повсеместно.

ЗАПІНАТЬ, ЗАПНУТЬ. Занавешивать, занавесить. *Запні вікна.* Сттл. Бог. *Запніай вікни —*

будим мух ганяють. Змс. Петр. *Запні вікни — пора свет вклучать.* Бчк. Петр. *Образи ж туді запінають.* Грм. Калач.

ЗАПИШАТЬСЯ, сов. Погрузиться в себя; принять задумчивый, церемонный вид. *Діточки, шо ти запишалась? Іди сюда, я тебе розважу.* Лев. Павл. *Їж, чого запишалась?* Сттл. Бог.

ЗАПІЗНИТЬСЯ, сов. Запоздать. *Шось с коровами сьогодні запізнилися.* Сттл. Бог. См. также припізнитися.

ЗАПЛАВ, -у. Мусор, камыш, хворост и т.п., которые прибивает к берегам. *Я підіждожаю ... в'ятір на одній тиці тілінаєця ... заплаву набыло.* Сттл. Бог.

ЗАПЛІШКА, -и. Небольшой деревянный или металлический клин, который вбивается для закрепления топорища, домашних сельскохозяйственных орудий. *Заклинок. — На сокиру запляшку роспискою. — А шо це — заплішка? — Тяжку заплішують, щоб ни спадава, грабаї, сокиру.* Сттл. Бог.

ЗАПЛІШУВАТИ, ЗАПЛІШТИТИ. Закреплять, закрепить, вбив клин (заплішку). *Тяжку заплішують, щоб ни спадава, грабаї, сокиру.* Сттл. Бог. *Заплішють сокиру, а то*

тут була заплітка, та розшита-малась. Стгл. Бог.

ЗАПЛУТАТЬСЯ, сов. То же, что забороться. З нитками заборсався, заплутався. Стгл. Бог.

ЗАПЛЮЩАТЬ, ЗАПЛЮЩИТЬ. Зажмурять, зажмурить. *Заплющай очі – спати пора.* Стгл. Бог. *Тіки очі заплющила – а вже вставати треба.* Змс. Петр.

ЗАПОЙ, -ю. Помилка. У по-други був запой. Лев. Павл. *Та це ж вже діло йде до запою.* Стгл. Бог.

ЗАПОНКА, -и. То же, что зависка. *Нади запонку постирати.* Дрк. Реп. *А йще, як нівєсти, матирі розказують.* *Щєс жи нівєста – плати, так же біле чи яке.* *А тоді – кохта, шарихан.* *Оце ни придумая... мать, запонку йще ни підшризували, як нівєста.* Шрм. Рос.

ЗАПРАВА, -и. Привычка, обычай. *Взяв таку заправу... Та то пагана заправи – по глєчїках заглядать.* Стгл. Бог. Ср. закалка.

ЗАПРАВТОРИТЬ, сов. Задевать; отправить куда-либо далеко, против воли; то же, что упечь (прост.). *Сама кудись відро заправторила і ніяк ни найду.* Стгл. Бог. *Я тут зроду в кутках ни був, а титер мене в кутки заправторили.* Стгл. Бог.

ЗАПУДИТЬ, сов. Обмочить, не удержав мочу. *Ну ти дивись – вл'сть постіль запудив.* *Ти ж*

уже вилихий – треба просиця. Стгл. Бог.

ЗАПУСКА, -и. Закваска для заквашивания домашней ряженки (сметана). *В тебе німає сметани на запуску? А то я свою пиривила.* Стгл. Бог.

ЗАПУСКАТЬ, несов. Заквашивать (о домашней ряженке). – *Кали її запускати? – Та як молоко стане таке, шо палиць удержиси, так і запускай.* Стгл. Бог.

ЗАРАЗ, нар. 1. Сейчас; скоро, недавно. *Обожди ни ходи – вмісті зараз підимо.* Стгл. Бог. *Зараз убираюсь і піду.* Змс. Петр. *Ми зараз спати полягасмо.* Бчк. Петр. *Ішов з бутилкую зараз із магазїна.* Стгл. Бог. 2. Очень близко; то же, что сразу (разг.). *Отут зараз за вуглом.* Стгл. Бог.

ЗАРАЗОМ, нар. Сразу, вместе, одновременно. *Нас дві пари вінчали заразом.* Стгл. Бог. *Підожди, щас підим всі заразом.* Стгл. Бог.

ЗАРЕГОТАТЬ, сов. Захотать громко, без удержу; то же, что заготовать (прост.). *Зареготів на все горля.* Стгл. Бог.

ЗАРОБЛЯТЬ, ЗАРОБІТЬ. Зарабатывать, заработать. *Та вони там харашо заробляють.* Пдж. Бог. *Кажє: шо ж я у вас жила-жила і оце отаке отна-*

шення заробіла? Крс. Петр. *Та що ж ми в тому колхозі заробляли? Нічого ми заробляли, самі палочки [трудодни].* Стгл. Бог. *Господь каже їй (душі), куди їй і що она заробіла на цім світі* Грм. Кант. Повсеместно.

ЗАРУЧАТЬСЯ, несов. Обручаться. *Заручаюця – тіпа свідетілія.* Грм. Кант.

ЗАРУЧИНИ, -чин. Стговор, помолвка. *Заручини... – це вже як сватаюця.* Грм. Кант. См. также ладини.

ЗАСВЕРБІТЬ, несов. Зачесаться. *Шось у мене в вусі засвербіло – мабуть, дощ буде* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАСВІЧУВАТЬ, несов. Зажигать. *Батюшка читас отакі молитви спірачяні для погрібснїя, і свічки засвічюють.* Грм. Кант.

ЗАСІРІТЬ, сов. Начать свистать. *Кашоваркі їдуть, тіки засіріє, коров ще ни виганяють* Бжм. Петр.

ЗАСКЎБЕНІЙ, -а, -є. Сбившийся в комки в результате запущенности (о волосах, шерсти). *Неділю ни чісана, так ни така заскўбина...* Стгл. Бог.

ЗАСКУБТІСЬ, сов. Сбиться (чаще о волосах), будучи неухоженным, неспричесанным. *Волосця заскублось, ніяк ни рощішу.* Стгл. Бог.

ЗАСЛІНКА, -н. Заслонка у печи. *Пора піч заслонять. А де це я заслінку діла?* Стгл. Бог.

ЗАСЛЮНЯТЬ, ЗАСЛЮНІТЬ
1. Заслонять, закрывать, сделать невидимым. Повсеместно.
2. Закрывать, закрыть заслонкой трубу, печь. *Пора вже, мабуть, піч заслонять, вже в їй пиригоріло.* Стгл. Бог. *Піду спросю, чи вони трубу заслюнили.* Дрк. Рев.

ЗАСМАЛЬЦЬОВАНИЙ, -а, -є. Очень грязный, засаленный. *Штани такі засмальяцьовані, шо тепер їх ніякий порошок ни возьме.* Стгл. Бог.

ЗАСМАЛЬЦЮВАТЬ, сов. Сильно загрязнить, засалить. *Цю кухайку коло трактора так засмальяцьовів, шо її вже більш нікуди ни надінеш.* Стгл. Бог.

ЗАСМИКАТЬ, несов. Зашесмылять, не давать свободно двигаться; то же, что звездать (разг.). *Шось засмикá і засмикá пляка, так піду, хай дід отут почерка.* Стгл. Бог. *Шось нитку в машинці засмикá.* Змс. Петр.

ЗАСМОКТАНИЙ, -а, -є. О волосах: с влажными прядями, сосульками, как будто их сосали. *Шо в тебе волосця як засмоктане?* Стгл. Бог.

ЗАСНЯДИТЬ, *сов.* Покритись влажною плесенню (о твёрдых материалах). *Кружки на капусті аж засняділи. А наче ж недавно мила.* Стгл. Бог. Ср. *зв-брезкнути*.

ЗАСТІБАТЬ(-СЯ), ЗАСТЕБНУТЬ(-СЯ). Застёгивать(-ся), застегнуты(-ся). *Що ти ходиш ро-схристаний? Іди, я застібну!* Стгл. Бог. *Ни застібайти міні ту пуглицю, а то міні даве.* Стгл. Бог. *Миття в штанах за-стібалась пуглицями.* Мхл. Павл.

ЗАСТІБКА, -и. Застёжка. *У тебе що – тут застібки нема?* Стгл. Бог.

ЗАСТУВАТЬ, *только несов.* Заслонять, загораживать свет; то же, что заститъ (прост.). *Одойди од вікна – ни застуй.* Стгл. Бог. – *Здрастуйте! – Ідіть собі, ни застуйти [шутл.].* Стгл. Бог.

ЗАСТУГОНІТЬ, *сов.* Глухо застучать, загрометь. *Щось за-стугоніло: чи кіт ул'сть?* Стгл. Бог. Ср. *загуркотить*.

ЗАСТУПІТЬ, *сов.* Придавить, наступив ногой. *Дивись же, коні заступили віжки. По-дай назад.* Стгл. Бог.

ЗАСУВ, -а. Дверной засов. *Ти двері закрив і на засув чи тільки на крючок?* Стгл. Бог.

ЗАСУВАТЬ, ЗАСУНУТЬ. 1. Засовывать, засунуть. *Повесе-мство.* 2. Закрывать на засов. *Ти двері засунув?* Стгл. Бог. *Раньче двері ни засували, а титер зам-ків понав'шували – нізя оста-вить.* Стгл. Бог.

ЗАСУНУТИЙ, -в, -е. Закрытый на засов. *Засунута хвіртка, і собака чьортяча. Два полізуть – один с паякою, собаку одганя. І ото отсунуть, тоді і йдуть.* Стгл. Бог.

ЗАСУХА, -и. Пожбина, где после половодья остаётся вода, которая может постепенно высыхать или оставаться на всё лето. *Засуха – це, як вода розал-ляця, а тоді спаде, у лісі оста-сця засуха. Як вода спаде, так такі остаюця лимани, а туди постієнно висихають. А с такі здорові колдобані, шо совсім ни висиха, і на зиму остаєця.* Стгл. Бог. *Лотице –нивилике озеро, як засуха, ну оно ни висихає ніко-ли.* Стгл. Бог. Ср. *лиман*¹.

ЗАСЬ, *межд.* Восклицание, выражающее отрицание, несогла-сие, отказ от чего-л.; то же что дудки (прост.). *Хотіла медком ражжєлиця? А зась!* Стгл. Бог.

ЗАТІРІНУТЬ, *сов.* За-неметь. *Нога затірїла.* Стгл. Бог. Ср. *вклякнути, заклакнути*.

ЗАТИНЯТЬСЯ, сов. Закачаться, потерять равновесие. *Учора прибродила та зати-млась, так чуть в воду ни впа-ла.* Стгл. Бог.

ЗАТИШОК, -а. Тихое, за-щищённое от ветра место. *Ідїть отуди в затишок, чого ви тут на сквозняку сидете?* Стгл. Бог. Ср. захноток.

ЗАПІРКА, -и. Сун с кусочками особым образом затёртого теста. *Шось ти, бабо, запірки давно ни варила. Чи вона тепер ни модна?* Стгл. Бог. *Запірку варили - терли і муки.* Нгтл. Вороб.

ЗАТОВАРИШУВАТЬ, сов. (устар.). Подружиться. *Ви з ним, значить, затоваришували?* Стгл. Бог.

ЗАТОВКУВАТЬ, несов. 1. сов. **ЗАТОВКАТЬ**. Заталкивать, за-толкать (во всех значениях). *За-товкає чоботи десь аж під лав-ку.* Стгл. Бог. *В автобусі зтов-кали.* Рел. Повсеместно. 2. сов. **ЗАТОВКТИ**. Заправить борщ истолчённым с чесноком салом. *Нима сала. Нічим і борщ за-товкти.* Стгл. Бог.

ЗАТУЖАВІТЬ, сов. Затвер-деть, уплотниться. *Глина за-тужавіла - день полєжача.* Стгл. Бог. Ср. задубіть, зашка-рубнуть.

ЗАТУЛКА, -и. То же, что вікояниця. *Ти закрий затулки?* Пдб. Рос.

ЗАТУЛЯТЬ, ЗАТУЛІТЬ. За-крывать, закрыть; заслонять, за-слонить. *Затуляй грубу, там уже все пригоріло.* Стгл. Бог. *Як він і пику затуляв, і між хло-пців заховався.* Стгл. Бог.

ЗАТУРКАНИЙ, -а, -е. Заби-тый, измученный. *Она прийшла з роботи така затуркана бід-га.* Влб. Подг. *Они, ті діти, яксь затуркани, забиті.* Стгл. Бог.

ЗАТУРКАТЬ, сов. Измучить непрерывными придирками, требованиями; то же, что задёр-гать (разг.). *Шо ви кричите з усіх сторон - затуркати совсім.* Стгл. Бог.

ЗАТЯГТИ, сов. 1. Затянуть. Во всех значениях. Повсеместно. 2. Вдеть (нитку в иголку). *За-тягни міні нитку, а то я ніяк ти зтягну.* Стгл. Бог.

ЗАТЯМИТЬ, сов. Запомнить. *Це я добре зати́мив.* Стгл. Бог.

ЗАХАРАСТРИТЬ, сов. За-громоздить. *Усю хату заха-растрила своїми глиняниками.* Стгл. Бог.

ЗАХВОРАТЬ, сов. Заболеть. *Захворав - тилиюся, оце й усе.* Змс. Петр. *Один год, мабуть, як він захворав.* Бчк. Петр. - *Дсдуш-ка, ах я сьодні захворав. - Це*

*оте, що ти вчора сніг повигри-
бав; я й казав, що ти захворієси.*
Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗАХЕКАТЬСЯ, сов. Залы-
хаться. *Поки на ту гору зійшла –
захекалась.* Стгл. Бог. Біг дога-
нля – аж захекався. Стгл. Бог.

ЗАХИСТОК, -тка. То же,
что заткшок. *Їх треба сажать
десь у захистку, а то они про-
падуть.* Стгл. Бог. См. также
кутилевника.

ЗАХЛИНАТЬСЯ, несов. За-
хлѣбываться. *Ни так плаче, ни
так плаче – аж захлинієця.*
Стгл. Бог.

ЗАХЛІПАТЬ, сов. Начать
вслыпывать, завслыпывать.
*Сидить плаче. Ото захліпає,
захліпає...* Стгл. Бог.

ЗАХЛІЯНУТЬ, сов. Обесси-
леть, похудеть; то же, что ото-
шавь (разг.). *На таких харчах
бистро захліяниш.* Стгл. Бог.

ЗАХОВАТЬ(-СИ), сов. Спря-
тать(-ся). *Я канхвети зховала,
ни шукай.* Стгл. Бог. – *Бабу, як
ходять ті, що щедрують. Я під
койку зховуюсь. – Та чого ж од
їх ховаєця? Що вони тобі?* Стгл.
Бог. *Кіт чує, що провинився, так
зховався.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЗАХОДИТЬСЯ, несов. Пла-
кать неудержимо, заходитсья в

плаче. *Дитина плаче – заходи-
ця.* Стгл. Бог.

ЗАХОДИТЬСЯ, сов. Начать
хлопотать, приступая к какой-
либо работе. *З ранку заходилась
коло піріжків.* Стгл. Бог. *Заходи-
лась хату мазать.* Змс. Петр.
См. также ростіятьсся.

ЗАХОЛОНУТЬ, сов. Стать
холодным, застыть (о пище).
*Борщ ни тіки остив, а й захо-
лонує.* Стгл. Бог. *Лій уже гарно
захолонує.* Ломы Вороб.

ЗАХРЯНУТИЙ, -я, -с. Заби-
тый до отказа, переполненный.
*Базн всі захрянуті були: свині,
свині, поросята. Там базн стіки –
збиті були поросятами.* Пис. Бог.

ЗАХРЯСЛО (устар.), в знач.
сказ. Очень много. *Той год жо-
лудів було... Отам за гатками –
так захрясло.* Стгл. Бог.

ЗАЦДІЙТЬ, сов., экспр. Си-
льно ударить, то же, что заехать
(прост). *Ото якби в морду за-
цідів, щоб юшкою вмився...*
Стгл. Бог. Ср. джигонуть, длиз-
нуть, замочить¹.

ЗАЦІПИТЬ, безл. (экспр.).
Потерять дар речи. *Що ти мов-
чиш? Тобі шо – заціпило?* Стгл.
Бог. Ср. сціпять.

ЗАЧИНЯТЬ, ЗАЧИНІТЬ.
Закрывать, закрыть (ворота,
двери). *Зачиній мирцій двері, а
то холоду напустиш.* Стгл. Бог.

Ни треба зачікати, я ще на двір піду. Змс. Петр. *Зачіни за мною двері.* Бчк. Петр. Повсеместно. Ср. причиняти, прочиняти.

ЗАЧПЛЯТЬ, ЗАЧЕПІТЬ
Зацеплять, зацепить. *Зачіпила мичажно відро, чуть ни перекинула.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗАЧУЧКАНИЙ, -а, -с. Очень измазанный, неряшливый. *Шо ти ото ходиш тижкий зачучканий? Приодієшся або шо* Сттл. Бог. Ср. замуззаний.

ЗАШЕЛІПКАТЬСЯ, сов. Зайти мимоходом, нечаянно; то же, что забрести (разг.). *І чога ти [курчи] сюди зашеліпкалось?* Сттл. Бог. *Шо це оно зашеліпкалось? Таріаний козырь?* Сттл. Бог.

ЗАШЕРХНУТЬ, сов. Пократься тонкой коркой льда. — *Піди внеси воду в хату. — Ага, вони зашєрхєла.* Сттл. Бог. Ср. пошерхнуть.

ЗАШКАРУБЛИЙ, -а, -с. Жесткий, зарубсвший. *В зимлі біс конця ковпирєся — руки такі зашкарубли, шо нічого з ними ни зробиш, ніякий крем ни бере.* Сттл. Бог.

ЗАШКАРУБНУТЬ, сов. Засохнуть, сделаться грубым. *Чоботи зашкарубли — ни надієш. Треба їх чім-небудь намазати.* Змс. Петр. Повсеместно. Ср. задубіть, затужавіть.

ЗАШКРЬОБАТЬ, сов. Заносить (об обуви, потерявшей вид из-за небрежной носки). *Шкрьобис на босу ногу Чоботи, дивись, зашкрьобєв.* Сттл. Бог. Ср. шкрьобать.

ЗАШМОРГОМ, нар. На тяжкую петлю (завязать). *Пришморєне — ото й зашморєом. Потяєнеш за один конєць — оно й одшморєєнєця.* Сттл. Бог.

ЗАШМОРГУВАТЬСЯ, нес-сов. Стягиваться на вдетую верёвочку, которая завязывалась зашморгом. *Торбина називалась у нас — полотинна ішєшита і зашморгувалась.* Сттл. Бог.

ЗАШПОРИ, -ів, мн. Боль, покалывание от холода. *Рукавиці ни надєли — в руки зашпори позаходєли.* Сттл. Бог. *Холодно в рукавицях — і зашпори позаходєли.* Бчк. Петр.

ЗАШПУРНУТЬ, сов. Забросить, закинуть *Запурні оці чоботи подєлїи на горіще.* Сттл. Бог.

ЗАШПНУТЬ, сов. Запереть. *А він дїд і каже: «То ви ни по цїй дорозї пішли, заблудились. Ви по своїй дорозї долєжні іти». І калїтку закєрив і зацїтїєв.* Грим. Книг.

ЗБАВИТЬСЯ (ЗБАВІТЬСЯ), сов. (устар.). Лишиться здоровья, надорваться. *Дурц, підїмас. Кому ти нужна, як збавись? Ізбавиєця, тудї й...* Сттл. Бог.

ЗБАЛАКАТЬСЯ, *сов.* Заговорить, завести разговор. *Оце якось збалакалися про Маньку...* Сттл. Бог.

ЗБИРАТЬ, ЗОБРАТЬ. 1. Собирать, собрать. Повсеместно. 2. Снимать, снять (о сливках). *Зобрать виришок з молока.* Прб. Подг. *Полізити в погріб, зобрать виришок.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗБИТЬ, *сов.* Произвести действие, названню существительным; поднять. *Ану йдіть с хати – пильогу яку збили!* Сттл. Бог. *Щось вони там коло двора таку буму збили – а ни поїму, що таке.* Сттл. Бог.

ЗБРЕХАТЬ, *сов.* Сказать неправду; то же, что соврать (разг.). *То така ... збреше – не дорого возьме.* Сттл. Бог. *Як ни збреше, то ни вона й буде.* Змс. Петр. *Та то ж, мати, ти збрисав?* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗБРЯНЧИТЬ, *сов.* (экспр.). Взять, унести тайком; то же, что утащить (разг.). *Прибири калбасу с стола, а то щоб кішка ни збрянчила.* Сттл. Бог. *Деся збрянчив уже.* Сттл. Бог.

ЗБУДИТЬ, *сов.* Разбудить. *Піди збудій Мишку, а то вже сонце сіда, а він спить – нізя стати, а то газова балітиме.* Сттл. Бог. *Тебе завтра збудить чи ти будильник поставиш?* Змс. Петр.

ЗБУНТУВАТЬСЯ, *сов.* Поднять шум. *Приїхав тудя, а там завіз страшний.* *Збунтувалися.* *Ну, в мене справка інвалідська...* Сттл. Бог.

ЗБУТЬ, *сов.* Сбыть. Повсеместно.

ЗБУТЬСЯ, *сов.* 1. Сбыться. Повсеместно. 2. (устар.). Избавиться. *Вона ж ни стала родить дитину, збулася.* Сттл. Бог.

ЗВЕЛІТЬ, *сов.* (устар.). Велеть; разрешить. *Можже, він і ти звелів.* Сттл. Бог.

ЗВЕРНУТЬ, *сов.* 1. Свернуть (с дороги). *Зверні з дороги – машина їде.* Сттл. Бог. 2. Переложить вину. *Винувтий то він, а звернув на сусідського хлопця.* Сттл. Бог.

ЗВЕРЗАТЬ, *сов.* (неодобр.). Сделать плохо, грубо, неаккуратно. *Зверзали таке, хто зна й шо.* *Ни таке зробили.* Сттл. Бог.

ЗВЕСТИСЯ, *сов.* Подняться, приподняться. *Я ни зведуся на ноги.* Сттл. Бог. Ср. підвестися.

ЗВІЗНУТЬ, *сов.* (экспр.). То же, что длизнуть. *Ти ни дуже, а то ось камінокою як звизну.* Грн. Калач. Ср. джигонуть, замочить, зацідить, мерсонуть.

ЗВИХНУТЬ, *сов.* Вывихнуть. *Кривов'язий.* *То ж він ще колить дитиною в'язи звихнув.* Сттл. Бог.

Підсковзнулась і звинула ногу, тепер оце й шкандибаво. Змс. Петр.

ЗВІД, взвід, звѡда. Колодезний журавль. Приспособление в виде такого журавля для подъема грузов на высоту. *Цей взвід ще мій батько робив.* Ст. Крив. Петр. *Воду тягають звѡдам. Солону подають на хату звѡдам.* Сттл. Бог. *Звід у нас кріпкий.* Дрк. Рев. Ср. журавель.

ЗВІН, звѡна. То же, что звѡн. ...*Ідимо с школи, і грамили (церкву). Звін отаж здоровий. Як бехнуло, так і вгруз ото. А ми ж стоемо, дивимося.* Срк. Бутур. *В звѡни в празник як ударять, так чотти хто зна й де.* Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЗВОРОТ, -у. Обратный ход, возврат. *Жили. Ни так, як щяс: хвіст задрава і побігла. А тоді нс, зворѡту нимає.* Лск. Палг.

ЗВОРОТИЦІ, -тиць, мн. Место соединения двух частей деревянного обода в колесе. *Колесо, до кучі конці сходляця – це зворѡтиці.* Сттл. Бог. *Зворѡтиці порослилоу, щоб ни було плотно.* Сттл. Бог.

ЗГ'АДУВАТЬ, ЗГ'АДАТЬ. Вспоминать, вспомнить. *Я тебе час-то зг'адоу.* Пак. Бог. *Згадав і те, чого ни було ніколи.* Жрв. Кант. Повсеместно.

ЗГ'АРБАТЬ, сов. (экспр.). Быстро и грубо схватить; то же, что сханать (прост.). *Так він його зг'арбав в оберемок і викинув с хати.* Сттл. Бог. Ср. гарбать.

ЗГОРТАТЬ, ЗГОРНУТЬ. 1. Переставя, сложить в несколько раз. *Згорни платочок, хай ни вальєця.* Сттл. Бог. 2. Собирать в кучу. *Згортай насіння до кучі.* Сттл. Бог. 3. Стрихивать, убирать с какой-либо поверхности. *Згортай с стола кристкі.* Сттл. Бог.

ЗДАВАТЬСЯ, ЗДАТЬСЯ. 1. Казаться, показаться. *Щось міні здаєця, що они ни прийдуць.* Бчк. Петр. *Наче як за двором хтось гомонить. Чи то міні зда-лось?* Сттл. Бог. 2. Только сов. По-надобиться, стать нужным. *Брось [палку], нашо вона тобі здавась.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗДВІЖЕННЯ, -я (религ.). Воздвиженіє, осенний церковный праздник. *Це коли ж они у нас були? На Здвиження, ма-будь?* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗДІДИ, ЗІДИ, здід, мн. Несъеденные грубые остатки сена в кормушке животного. *В яслах у корови сѡна нима – сами здіди.* Сттл. Бог. *Кинь здіди корові на підстїяку.* Сттл. Бог. *Топили саламоу, а щє зідами.* Срк. Бутур.

ЗДІСТИ, сов. Съесть. *Куди б міні сісти, чого б міні здісти.* Стгл. Бог. *Здійже ось яблучка.* Крс. Петр.

ЗДЯЯЗУВАТЬСЯ, ЗДЯЯЗАТЬСЯ. Связывагься, связатьсь. *Мамко, та ти уже ни здійзуїсь.* Стгл. Бог. *Здяязався з дитиною – змативсь.* Стгл. Бог.

ЗДОРОВИЙ, -а, -е. Большой. *Він же, латрига, здоровий.* Стгл. Бог. – *Дсдушка, а чоо Ви ни брїстесь?* – *Та я же уже дсдушка – нашо міні брїцїя? Хай росте борода здорюва, здорюва, як у Дїда Мирїга.* Стгл. Бог. *А шо це у вас таки ложка здорюва? То дїд Макар робив?* Стгл. Бог. *Листок здоровий, а двї строчки написали...* Пис. Бог. *Ни здорюве хазїїстїки, корова, тїля диржїли, овець до п'ятїнадцїти штук...* Шрм. Рос. Повсеместно.

ЗДОРОВІЛЮ, -а (экспр.). Большого роста, взрослый. *Отакїй здоровїлю – хто же з ним справїцїя?* Стгл. Бог.

ЗДОРОВКАТЬСЯ, ПОЗДОРОВКАТЬСЯ. Здорюваться, поздорюваться. *Хто то с тобою поздорювакїяся?* Змс. Петр. *Ги чо-го це з нами ни здорювакїяся?* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗДОРОВО, нар. Сильно. – *Забив здорюво (ногу)?* – *То хїба*

ни здорюво. Стгл. Бог. *Ох і гєпїув здорюво, бунїув з усїїї силїи.* Стгл. Бог. *Она памїкїи здорюво – пїрїкїола огороди всї.* Змс. Петр. *Они тїк здорюво ни хотїли в ко-ляох.* Срк. Бутур. Повсеместно.

ЗДОХИ. ♦ Пїц здохї (бить, ударить). В солячнїе смїстєнїе, под ложечку. Стгл. Бог.

ЗДУРІТЬ, сов. Сойти с ума. *Та чї ти здурїв?* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЗЕЛЕНКУВАТИЙ, -а, -е. 1. Зеленоватый (о цвете). *Тако-ло, якогїхь зеленкуватїого цвє-та.* Стгл. Бог. 2. Нетрелїий. *Яб-лука ще зїлїнкуватїі.* *Як постїють тоді воїи добрі.* Змс. Петр., Бжк. Петр., Стгл. Бог.

ЗЕЛЕНЧАТЬ, несов. То же, что зеленчать. – *[Бабушка, почему ты дверь не открыла? Мы же звонили].* – *А я чува, шо шась зеленчїяло, та ни понїяла, шо.* Втб. Подг.

ЗЕРНІНА, -и. Зерно (одно). *А тоді зїрнїїну посадила...* Стгл. Бог.

ЗЕРНІНКА, -и. Уменьшкї. к зернїїна. *Он, дївїсь, зїрнїїнка упала – підїїїи.* Стгл. Бог.

ЗИ, предл. С (со). *Бєрї зї стоду, там оно (сїно) нїчє яуч-чє.* Стгл. Бог.

ЗІРИТЬ, несов. (жєспр.). Смотреть. *Чьо стоїти вірили – робити нічого?* Сттл. Бог.

ЗІНЬСЬКИЙ. ♦ Зінське шєній (неодобр.). О назойливом человеке, чаще – ребєнке. *Пчига, як зінське щєня. Ти його б'єш у лоб, а оно візе* Сттл. Бог.

ЗІРКА, -и. Звезда. *Щє на цей день [старый Новый год] дивились по приметам. Зіркі ночю – к ягодам, небо ясне – горах вродиця.* Прк. Калач. *На дворі так роз'яснилось, хоть зіркі щитай.* Дрк. Рєв. Повсемєстєво.

ЗІРНИЧКА, -и. Первая вечерняя звезда. *Завтра ни їдять, поки соничко заїде. Зірничка поки зойде.* Сттл. Бог.

ЗІРОЧКА, -и. Звєздочка. *На небі немає ні зірочок, ні місяч.* Мрч. Онья. *Темно-о-о, і нігодної зірочки нема.* Змс. Петр. *О! Зірочки покотились.* Сттл. Бог., Дрк. Рєв. Повсемєстєво.

ЗЛЯК, -у. Испуг. *Тисю свячєспорю видю дїтей од зляку бризкали.* Прв. Калач. См. также перелик.

ЗЛЯКАНИЙ, -а, -є. Испуганый. *Він із мазу зляканий, так у хаті сам боїцря.* Сттл. Бог. Повсемєстєво.

ЗЛЯКАТЬ, сов. Испугать. *Ти мене злякає – я ти чує, коли ти підійшла* Сттл. Бог. Повсемєстєво.

ЗЛЯКАТЬСЯ, сов. Испугаться. *Злякалась зімлітряєстїя і намагає: тіки у Росїю.* Сттл. Бог. *Щось як загуркотить. Я злякаюсь та мирцїї засовом.* Сттл. Бог. *Маски надївають та шуби навиворот – як малий, так злякась.* Плє. Бог. Повсемєстєво.

ЗМАЇЛИТЬСЯ, сов. Сравняться себя с ребєнком, внасть в ребєчєстєво. *Ни дрхтуй дитину – змаївся.* Сттл. Бог.

ЗМИКІТИТЬ, сов. (жєспр.). Съесть много, с аппетитом; то же, что умять (разг.). *Кухок хліба змикітив, тепер мажно й обїда жєдать.* Сттл. Бог.

ЗМІЛОК, -лка. Обмылок. *Отам у плитині коло крана змілок – принеси його суди.* Сттл. Бог. *Я змілки збираю.* Змс. Петр., Бчк. Петр.

ЗНАТТЯ. ♦ Якви (ж) знаття... *Если б знаття... Як би ж знаття, коли він прийде, а то й сиди жєди.* Сттл. Бог.

ЗНЄЗНІНКА, **ЗНЄЗНІМКА**, нар. Внезапно, неожиданно, неподїянка. *Як тилєхнув знєзнінка...* Сттл. Бог. *Знєзнінка ударив чоловіка, стїха.* Сттл. Бог. *Знєзнімка б'ють шоб ударив, ти й ни знав, хто тебе вдарив.* Сттл. Бог. *Знєзнінка ... чї з-за вузла, шоб ни бичів.* Сттл. Бог.

ЗНЕНАЦЬКА, нар. (устар.). Несчастно. Стгл. Бог.

ЗНІХТУВАТЬ, ЗНІШТУВАТЬ, сов. Испортити. *Зніхнула те платтячко, застірала, в обцім - зніхтувала.* Стгл. Бог. *Взялась за шитво і зразу плаття зніштувала.* Лев. Павл.

ЗНІДІТЬ, сем. Известити, за-скупчати. *То ти дома зніділа, так прийшла з лядьми полявця.* Стгл. Бог. *Вата з утра як піде, і до трьох часов, так вона, бсоне [кошена] зніділа.* Бчк. Петр. Ср. занудитися.

ЗНУЩАТЬСЯ, несов. Изде-ваться. *Хвати вам уже зну-щання!* Стгл. Бог.

ЗОЗУЛЯ, -і. Кукушка. *Вис-ною, в мю місяці як наше зузу-ля кувать і кує до Пётра.* Стгл. Бог. *Вечіром на річці зузуляю слу-хав.* Дрк. Рев.

ЗОЗУЛЯСТИЙ, -а, -е. Пест-рий, чёрный с серым (о пгидцх). *Зузуляста куриця, зузуляста ку-кушка. - А кукушку зузуляю ти називають? - Ну, она же зузу-ляста.* Стгл. Бог. *Ота зузуляста куриця, видно, десь у бур'яні не-сеця. Піти пошукать.* Змс. Петр.

ЗОПАЛА, ЗОПАЛУ, нар. Сто-рйча, шорйчах. *Зопала жінка огріла мужика свого чаптіюкой.*

Лев. Павл. *Зопалу-то він схва-тився, а їти ти може.* Стгл. Бог.

ЗОПНУТЬСЯ, сов. Потя-нутися, подлякнитися на щипоч-ки. *Зопнісь на піч - подай мії ллечіх.* Стгл. Бог.

ЗОРЕЮ, нар. На заре. *Зоря займеця, зорюю і она виходе.* Стгл. Бог. *Шоб на базарь по-пасти, треба було виходити з дому зорюю.* Стгл. Бог.

ЗОРЮВАТЬ, ЗАЗОРЮВАТЬ. Спати, досипати на заре после выполненной утренней работы. *Як спати вранці хочця, так кажуть. «Зазорюват би тро-хи».* Стгл. Бог. *Як рано встав, вправився, а тоді зорює. Як мо-лотити, так вранці полідають зорюват.* Стгл. Бог.

ЗОР'ЯНО, безл. Светло от звёзд. *На дворі зор'яно та гар-но - і в хату їти ни хочця.* Стгл. Бог.

ЗРАДІТЬ, сов. Допустити ошибку в игре (в результате право на её продолжение пере-даётся очередному игроку). *В креймах як грехи, упустила креймах - тачить, ірідива.* Стгл. Бог. *Він грав у креймах, поки ірідив, а тинер ни хочс.* Гри. Калач.

ЗРАДІТЬ, сов. Обрадоваться. *Зрадів - татка приїхав?* Стгл. Бог.

ЗРИТЬ, сов. Изрыть. *Кроти завиваєть — весь огород зрили.* Сттл. Бог. *Дикі свині кукурезу пирлятой ... і огород зрили.* Сттл. Бог.

ЗРОБИТЬ, сов. Сделать; изготовить, построить. *Зроблять палатно, його так виб'ють праником, дик оно біле-біле було.* Лєв. Полг. *Тіко одоїшли, так їм ото хитку зробіли, та сараїчки поробили, та так ото, що нужне.* Грм. Калг. *Він всарано зробиє по-своіауму.* Сттл. Бог. Повсеместно.

ЗРОБИТЬСЯ, сов. Сделаться; произойти. *Шось йому зробілося, та ото й усе.* Зим. Бог. *Шось з ним зробілося, і він ото нічого ни памне.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ЗРІДУ, нар. Всегда, испокон вску. *Ото він і зріду такий.* Сттл. Бог.

ЗУСТРІТЬ(-СЯ), сов. Встретить(-ся). *Це же они ни бачілись скіки годів і оце тіки тут зустрілись.* Сттл. Бог. *Підв зустрінь корову.* Пдб. Рєс.

ЗЧАЛЮВАТЬ, ІЗЧАЛЮВАТЬ, несоя. Соединять две части чего-либо. *Оті два плитині треба зчалюить, ото вони хлялятьця в раті сторони.* Сттл. Бог. *Плитині як ізчалюють, ка-блущку крутять.* Сттл. Бог.

ЗЮЗЯ. ♦ Мокрий як зюзя. Очень мокрый, промокший насквозь. Сттл. Бог.

І

ІДОЛІВ, -ова, -ове (бран). Смячённый эквивалент бран. **чортів.** *Ідолови діти — двері побросают ... Мух повна хата.* Сттл. Бог. См. также **імонів.**

ІДОСІ, ЙДОСІ, нар. До сих пор, к этому времени. *Та ви йдосі ни спите?* Бчк. Петр. *Він уже йдосі дома.* Сттл. Бог.

ІЗВЕРГАТЬ, сов. (неодобр.). Сказать грубо. *У нас балакають, так на всю чолату: як ізвергас...* Сттл. Бог. Ср. **вергати.**

ІЗГАДУВАТЬ, ІЗГАДАТЬ. То же, что **згадувати, згадати.** *Якийсь ізгадує.* Сттл. Бог. *Хикаєця, це хтось ізгадує.* Змс. Петр.

ІЗУРОЧИТЬ, сов. Навести порчу. *Шоб двір нікто ни изурочів, нужно ... осинові коля вбивать в чтирьох углах.* Влє. Грїб. *Изурочили тебе, Максим, изурочили, чьо там балакать.* Влє. Грїб. *У нас одни жінка*

була – *У ізурочіли на свідьбі
прямо Та ни так ізурочіли, шо
она радила трьох діттишок і
осліпя. Влс. Гриб.*

ІКЛА, *прещ. мн. (устар.).*
Клыки. *У кабана ікла страині.*
Стгл. Бог.

ІЛЛЯ (реліг.). День пам'яті
пророка Ильи. Ильин день.
Прийшов Ілля – наробиє гниля.
Змс. Петр.

ІМЖИТЬ, ИМЖИТЬ, *сов.,*
только 3 л. ед. ч. Моросить.
– Шо там на дворі – дощ?
– Та так, шось імжить. Стгл.
Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр., Плк.
Бог.

ІМЖИЧКА, *-и.* Морось. *На
дворі туман і така якась імжи
чка.* Стгл. Бог, См, также м'яч-
ка, мжичка.

ІМОНІВ, *-ова, -ове.* Смя-
чєнний жвиввалєнт бран. ідолів
*Імоньви діти – пообносили всі
вишні, шо ото за двором.* Стгл.
Бог. Ср. димонів.

**ІНТЕРЕСУВАТЬСЯ, ІНТІ-
РІСУВАТЬСЯ**, *несов.* 1. Инте-
рессоваться. *Повсеместно.* 2. За-
знаваться; то же, что важничать
(разг.), задаваться (прост.). *Іде –
голову задряє вгору интиресує-
ця. Це ж я ни я ... Чим ти инти-
ресуєєся? Подумася ... бачили
таких.* Стгл. Бог.

ІНШИЙ, *-а, -є.* Иной, другой.
*Його ми більш ни бачили, іншого
пришли.* Стгл. Бог. *Та інший раз
бужас і страсино.* Дрк. Реп.

ІРЖА, *-і.* Ржавчина. *Она бу-
ла, правда, так іржі давно пої-
ла.* Стгл. Бог.

ІРЖАТЬ, ИРЖАТЬ, *несов.*
Ржвать. *Колі іржють – на дощ.*
Стгл. Бог.

І

ІДОМІЙ, *-а, -є (устар.).* Съе-
добный. *Дома і сьмама їдома.*
Стгл. Бог.

ІЖАК, *-а.* Їж. *Іван хоть ска-
ндає, так положий на чолові-
ка, а вати – Іжак задирикува-
тий* Стгл. Бог.

ІСТВО, *-а.* Еда. *Їство пирі-
миле.* Бчк. Петр. *Якби нам ко-
лись таке...* Стгл. Бог.

ЇСТИ, *несов.* Есть. *Бабу,
їсти. Свигруха нивістку поїдом
їсть.* Стгл. Бог. *Повсеместно.*

ЇСТОЧКИ, *неизм.* Умень-
шнт. к Їсти. *Їсточки хочєця...*
Стгл. Бог. *Сідий їсточки.* Прбн.
Кант.

К

КА, КАЕ, КУ, несов. Сокращенное от *квзятъ* ...*Ка, война як буде, так ти щє в обоз підєи. Ні, я ку, война буде, так у мене три сини будуть воювати.* Стгл. Бог. *А я й кажу: «Знаєте, дїйти міні пару в'ятерин». А він кде: «Та бири». Ви ка: «Бири, скіки тобі треба».* Стгл. Бог.

КАБАНЯЧИЙ, -а, -с. Кабанний, свиной. *Кабан* – гора така, як рило кабанячє. Твр. Бог. *Викни оце все в кабанячє відро.* Жрв. Кант.

КАБЛІЙ, -ів, ми. (перен.). Большая, не по размеру, обувь. *Купили вишкі чоботи. Оце, каже, каблїй кутили.* Стгл. Бог.

КАБЛУЧКА, -и. Шпестённое из хвороста (лозы) большое кольцо, которым скрепляют части шпестей, с помощью которого запертают калитку, ворота. *З лози крутять каблужку – накидають хвїртку. Плитині як ізчалоють, каблужку крутять. Де забори – каблужки нема.* Стгл. Бог.

КАВЁЛОК, -лка. Кусок, часть чего-либо, чаше – нанога. *Кавёлєк валяється серед двирки.* Прв. Калач. См. также *кавєлок*.

КАВКАТЬ, несов. Мяукать. *Чого ти кавкаєш – чи їсти хо-*

чеш? Так ми й сами жє ще ни їли. Стгл. Бог. См. также *кавчати, нявкати, нявчати*.

КАВУН, -а. Арбуз. *Ключки попускали огирки, помідори, кавунї.* Стгл. Бог. *Зрїж кобиць на кавунї. Змс. Петр. Батоги попалились на кавунях, на огирках, на гарбузах.* Стгл. Бог. *Гаю, диви, у Ориги кавунєв скослєкі.* Трч. Лєк. *Кавунї всє зносїли в чулан.* Ст. Крш. Петр. Повсємєстїю.

КАВУНЧИК, -а. Уменьшит. к *кавун*. *Кавунчики* – так отакї, зародиця – малєсєткє, як груша. Кви. Полг. Повсємєстїю.

КАВЧАТЬ, несов. То же, что *кавкати*. *Кїшка кавчїть, молока просє.* Змс. Петр. *Ни кавчї, дам їсти.* Прв. Калач. См. также *нявкати, нявчати*.

КАГАЛОМ, неизм. Толстой, все вместе. *І пішли з двора всім кагалом.* Стгл. Бог.

КАГАНЕЦЬ, -нцї. 1. Пюшка, самодельная керосиновая лампа. *Ранїчє ми прїли при каганцї.* Пив. Рос. *Бужило, каганець заєвітили і прїдеи.* Држ. Рєп. *Каганцї ранїчє свїтили.* Прв. Калач. Стгл. Бог. Ср. *каптуха, карушка*. 2. (перен.). Искра, огоньки. *Я як ударилась, так аж каганцї заєвітились.* Брж. Полг.

КАДІТЬ, несов. Конпеть. *Лампа кадїть. Прикрути. Та*

там, мабуть, і дніт треба обрізати. Стгл. Бог.

КАЖЕН, -а, -е. Кажущий. Помершим - царство небесне, а живим щоб кажен день блинці пекли [шутит хозяйин после обѣда с блинами]. Стгл. Бог. *Кажу ніч ходили ... дорогу охранияли. Кажу ніч потері - або поб'ють, або раять.* Стгл. Бог.

КАЗАН, -а. Большой котёл для приготовления нищи. Часто подвешной. *Як варять у казані, так позабивають сішки, а на їх кладуть рочажок і вішають казан.* Стгл. Бог.

КАЗАТЬ, СКАЗАТЬ. Говорить, сказать. Один чоловік каже: *«Тепер як війна буде, так будим воювать в рукопашну».* Стгл. Бог. *Уперед всі казали «швидко», а тепер - «швидко».* Стгл. Бог. *Так він тобі нічого й не сказав?* Бчк. Петр. *Ну шо ти будиш казати...* Пнгл. Вороб. *Шо люди кажуть, то і буде.* Кми.Остр. *Як кажуть, нова сім'я - нова хата.* Нкрб. Рос. *Знаєш, я тобі так скажу...* Пнгл. Калач. Повсеместно.

КАЗИТЬСЯ, несов. 1. Беситься; сходить с ума. *Казіця - це опасне діло. Казіця скаже на собака.* Стгл. Бог. 2. Баловаться, раздражаться, вести себя буйно. *І оце як Мишку при-*

виділо, а він сердіця, так кажимо, чого ти казись? Стгл. Бог. *Як родітлі підуть с хати, казись, скіко тобі влізе, а щас ни смій!* Лск. Павл.

КАЗКА, -и (устар.). Сказка. *Бабу, розкажіть казку...* - *Казка-заязка заліла під латку, хвостик задрала ...* Бчк. Петр. Повсеместно.

КАЛАВУР, межд. Караул. *Діти ніктокойні, надобрі, какатур кричу з ними Бчк. Петр. Калатур, шо ж його робить!* Стгл. Бог., Змс. Петр. См. также каравул.

КАЛАМУТИТЬ, СКАЛАМУТИТЬ. Мутить, взмутить. *Одойди, ни каламуть воду. Одойди, кажу!* Стгл. Бог. *Діти купання - воду скаламутили, а я хотіла купання споваснуть.* Петр. Повсеместно.

КАЛАМУТНИЙ, -а, -е. Мутный, взболтанный. *Вода в ріці какамутна.* Стгл. Бог. *У нашому колодізі вода какамутна.* Пнгл. Рос., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пнгл. Бог.

КАЛАЧИК, -а. Герань комнатная. *У мене так гарно зацвів калачік...* Пнгл. Калач. *А в мене калачік пропав.* Стгл. Бог.

КАЛАТА, -і. Суета, беспокійство. *Така с цими дітьми калата ...* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

КАЛГАТИТЬСЯ, *несов.* Суетиться, беспокоиться. *Весь день крутисся, калгатіся, а подумаси що ж я робила? Роботи моєї ї ни видно.* Стгл. Бог.

КАЛГАТНИЙ, -д, -є. Беспокойный; суетный. *Ох ти ж і калгатний! Голова вже от тебе болять.* Стгл. Бог. *Роботи ни важка, а касатніа.* Грн. Калач.

КАЛІТКА, -н. 1. (устар.). Кожаная сумка на шнурке для хранения денег. *У його повна калітки грошей.* Ломы Вороб. 2. (перен.). Пустое вымя коровы, дающей мало молока. *Корова тіки видика, а каліткою тіліна, молока крихту одну дає.* Бжк. Петр.

КАЛІЦ, -і, *собир.* Калески, больные, увечные. *Там уже тиллят нормальних нима, остались сами каліць.* Стгл. Бог.

КАЛЮЖА, -і, Лужа. *Вишню діти пускають кораблики в слибокых калюжах.* Лєв. Павл. *Там після дощу вєгда страшенна калюжа – ни обойдеи.* Бжк. Петр. *Після дощу багато калюж.* Пив. Рос. Повсеместно.

КАЛЯ. • Калі дять (устар.). Измазать грязью кунальщика с целью не дать ему вылезти из воды (реки, озера). Стгл. Бог. Ср. теля, калить.

КАЛЯКАТЬ, ПОКАЛЯКАТЬ. Говорить, поговорить; беседовать, побеседовать, говорить попусту. *Чого його зря калякать.* Стгл. Петр. *Іду до сусідки покалякаю.* Рєп. Повсеместно.

КАЛЯНДРА, -и. Корнандр. *У нас в колхозі посіяли багато каляндры.* Пив. Рос. *От каляндры, як на їй цілий день робити, голова болять.* Стгл. Бог.

КАЛЯСКА, -и. Велосипед. *Сідай на каляску та з'їдь за ним.* Алл. Рос.

КАЛЯТЬ, *несов.* Марать, пачкать. *Ни каляй платтє.* Ектр. Лєск. Ср. калі дять.

КАМАГОРОМ, *нар.* Смешная обувь на правую и левую ноги. *Та ти дивись – надіваси ботинки камагóром.* Стгл. Петр.

КАМЕНЕЦЬ, -ніця, **КАМІНЕЦЬ**, -ніця. Косточка от сливы, вишни. *Пацан зів каменець із сливи.* Бл. Паб. Остр. *Камініці з вишень дуже кріпкі.* Грн. Калач. *Здіва вишню зосім з камінець.* Ектр. Лєск. *У вишні камінець твердий.* Крн. Остр.

КАМЕНЮКА, КАМІНЮКА, -и. Камень. *Хтось каменюку пустив в око.* Ектр. Лєск. *Ану, прибири з дороги оту камінюку.* *Чого вона тут калясця?* Стгл. Бог. *Ти ни дуже, а то ось камінюкою як зтєну.* Грн. Кв

лвч. *Ни кидай камінючки.* Рен. Повсеместно.

КАМІННЯ, -я, собир. Камень. *Треба десь шукать каміння під вузлаи, під хундаминт.* Стгл. Бог. *На шо це ви скіки каміння наволзли?* Бчк. Петр.

КАМІНЮЧКА, -и. Уменьшит. к камінюка. *Дивись, це така камінючка – на гніт прихдиця.* Стгл. Бог.

КАМОЛІЙ. См. комолий.

КАНДЗЬОЛ, -а. Жилет без подкладки. *Зараз ни холодно, надінь кандзьол.* Ломы Вороб.

КАНТРИБУЧИТЬСЯ, несов. Противиться чему-либо. *Кажу дівчатом: «Ни кантрибучьтись, сурхайти батькии».* Бчк. Петр.

КАНУДИТЬ, несов., безл. Тошнить. *Ото як шось чуть ни те здіси – вже й кануде.* Стгл. Бог. *Так шось мене кануде.* Експр. Лвк. См. **заканудить**.

КАНУН, -у (-а). Поменьшее блюдо, приготавливаемое обычно из риса. Кутья. *Чужим кануном родичів ни поминають.* Ломы Вороб. *Поставти канун на той конець стала.* Стгл. Бог. Ср. **вечеря, кутя**.

КАПЕЛЮХ, -а, **КАПЕЛЮХА**, -и. Шапка-ушанка. *Він купив новий капелюх.* Пив. Рос. *Капелюха твоя висить у кінаті на кіяку.* Грл. Калач. *Пори скидять свою ка-*

пелюху. Ломы Вороб. Стгл. Бог. См. также **малыхай**.

КАПЕЦЬ, неизм. (экспр.). Всё, концл. *Ну все – капець йому.* Стгл. Бог. *Ото йому й капець.* Бчк. Петр. *Розлив прийшов, і капець сараю.* Клуб. Лвк. См. также **лябець**.

КАПИЦЯ, -і. Ремешок, соединяющий длинную и короткую части цепя. *Капиця совсім порвалась.* Ломы Вороб. *Ни ціт порвалась капиця.* Рен.

КАПІТЬ, несов. Изнурять себя продолжительной кропотливой работой; корпеть. *Иди обидать. А то я там капию, а ви ни їсте.* Стгл. Бог.

КАПЛАВУХИЙ, -а, -е. Вислоухий (обычно о свиньях), допоухий. *Отой кабанчик каплавухий шось плохо їсть.* Стгл. Бог. См. также **лапавухий**.

КАПОТ, -а. Женский домашний халат. *Гладизи капот.* Рен. *Ана нашила капот іс сатину.* Бл. Пяб. Остр.

КАПОТІТЬ, несов. Часто, сильно капать. *Як с криші капотіть, так врожай на пишницю.* Прик. Калач. В частушке: *Тупотіла, тупотіла, поки сятки захотіла. Іще буду тупотіть, поки буде капотіть.* Стгл. Бог. Повсеместно.

КАПТУ́ХА, -и (устар.). Керосиновая лампа без стекла. *Гасу налий у капту́ху.* Кри. Остр., Бчк. Петр. Ср. катянець, карушка

КАПТЮ́ЖИТЬ, НАКАПТЮ́ЖИТЬ. Подлють, напалдить. *Накаптюжили – ни продихаста.* Шшв. Ольх. *Іди віціля, ти каптюж:* Шшв. Ольх.

КАПУСТЯ́ННЯ, -я, собир. Листья капусты. *На огородах капусту порубали, тепер скотина ходє: там же капустя́ння бєдати.* Стгл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр., Цлк. Бн.

КАПУ́СТКА, -и. Бегония. *Вилики уже капу́стка у вас вироста.* Ектр. Лиск.

КАПУСТЯ́НКА, -и. Медведка. *Капустя́нка поїла усю капусту.* Бнд. Калт.

КАПШУ́К, -а. 1. Кошелёк. *Хтось-такий у лавці капшук зазубив.* Стгл. Петр. 2. Кисет. *В капшучі табак або маторку чисти.* Стгл. Бог.

КАРАВУ́ЛІ, межд. То же, что каланур. *Кісто готове, а пінь ни горить, дров шма, хоч каравул кричі.* Бчк. Петр.

КАРАЙДА́К, -а. Телега (какая?). *В карайдаку сиділа жєньщина.* Ектр. Лиск.

КАРЛЮ́КА, -и. Палка с крючком, сучком. *Він зачипивсь за якусь карлюку і вляв.* Гри. Квлч. *Який жи ти вівчарь біз карляюки.* Гри. Квлч.

КАРОВНИ́СЛО, -а. Коромысло. *Каровнисло уже старє.* Гри. Лиск.

КАРСЕ́Т, -а. Короткая безрукавка. *У мене був кубовий карсе́т.* Кри. Остр. См. также Керсет.

КАРСЕ́ТКА, -и. То же, что харсет. *Шшила собі карсе́тку.* Ектр. Лиск.

КАРТА́ТИЙ, -а, -є. Клетчатый. *Привіз ширх картатий плиміниці.* Бчк. Петр. *Де моя киртатта юпка?* Стгл. Бог. См. также корчистий.

КАРТО́ХА, -и. Картофель. Повсеместно.

КАРТОШІ́НА, -и. Картофельница. *Он, дивись, картошїна в кубасі осталась.* Бчк. Петр. Повсеместно.

КАРТОША́КА, -и. Увеличит. к картошїна. *Глянь, яка картоша́ка – одиїл на жарьонку твате!* Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

КАРТОША́ЧЧЯ, -я, собир. Увеличит. к картоха. *Кубаху як вивертув – а оно, ти віриш, отаке картоша́ччя.* Стгл. Бог.

КАРТОШЯННЯ, -я. Картофельная ботва. *По городу треба собрать картошяння.* Прв. Калач. *У цьому году корова і картошяння поїсть.* Бчк. Петр.

КАРУШКА, -и. Светильник (какой?). *У хатах стоять карушки.* Пер. Кавт. Ср. каганець, каптуха.

КАРЧА, -і. Коряга, корень дерева; чурбан. Стгл. Бог.

КАРЧОМАКА, -и. Увеличит. к карча. *Зруби карчомуку яку-небудь та вісь подроби.* Стгл. Бог.

КАРЯБАТЬ, несов. Царшати, скрести. *Шось каряба в двери.* Прв. Калач. *Шо ото ти карябаси, як куриця лапою. Пиши гарно.* Стгл. Бог. *Он кішка каряба стія – на мороз.* Зме. Петр.

КАРЬОЖИТЬ, несов., безл. Знобить. *Начало мене карьожить після обід.* Кри. Остр. Повсеместно.

КАСАВУРИТЬСЯ, несов. Косо, недружелюбно смотреть; кривить рот, губы в знак недовольства; то же, что кривиться (разг.). *Чого касавурися? Ни по-твоюму?* Стгл. Бог. Ср. копилить.

КАСТРІКА, -и. То же, что Жала. *Гарять руки от кастрікі.* Кри. Подг. См. также кропва. Ср. костриця.

КАТИЛІКІВ, -ова, -овс (бран.). Эвфемизм, вместо чёртов, идилов. *Катилікови діти – це лайка така була.* Стгл. Бог. *Гляди, бильш, катиліків, ни їздь до нас трусить в'ятирі.* Стгл. Бог.

КАГУХ, -а. Сарай для животных или для хозяйственных нужд. *Усі дрючки треба скласти в катух і закрити на чіпок.* Ст. Кри. Петр. *Самня плитинь роззамала в катусі...* Стгл. Бог. *У мене катух здоровий.* Кми. Остр. Ср. когух.

КАХІКАТЬ, несов. Кашлять, покашливать. *Діду, шось ти кахикаси... Ти ни прихстудився?* Стгл. Бог. Повсеместно. Ср. бухикать.

КАЦАП, -и. Русский. *Каціт – це руський.* *Ну це як наче ображлять так.* Стгл. Бог. См. также москаль.

КАЦАПНЯ, -і. Собир. к кацап. Стгл. Бог.

КАЦІРКА, -и. О невысокой, бойкой девушке или женщине. *Вп'сть кацірка та чіриз токи кукурузу поперма.* Бчк. Петр.

КАЧАЛІКА, -и. 1. Скалка. *Кісто сначала качалкою раскачаю, а туді вирізан варяниці.* Стгл. Бог. *Картохи можно й качалкою потовакти.* Бчк. Петр., Пив. Рос. 2. (устар.). Приспособ-

ление в виде скалки, на которое наматывали бельё, а потом катали его вальком и таким образом гладили. *На качальці утірка.* Кры. Полг. *Качалкою так ви-качася* – *лучше утлага.* Кляб. Лиск. *Колась же так і гладили – рублем та качалкою.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Нав. Кант., Дрк. Реп.

КАЧА́Н, -а. 1. Кукурузный початок. *Піди паламай кача́нів – зварим на вищерю* Стгл. Бог. Повсеместно. 2. Головка капусты. Повсеместно.

КАЧА́ТЬ, негов. 1. Качать. Повсеместно. 2. (устар.). Катагь, разлаживать бельё с помощью рубли и качалки. *Та так же й качали: на качялку намотували, а туди рублем ото й качяли сюди-туди.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Ндк. Бог., Шрм. Рос.

КА́ЧКА¹, -н. Колыбель, стоящая на полу. *Положи дитину в качку.* Пвмь. Кляч.

КА́ЧКА², -н. То же, что вутка. *У нашої бабусі бідатьо качьок* Пвв. Рос.

КАШОВА́РКА, -н. Поварила на полсвом станс. *Кашоваркі їдуть, тіки засіріс, коров же ти виганяють.* Бчк. Петр. *Все літо робила кашоваркою, обід тракторістам варила.* Стгл. Бог.

КВАСОЛІ́ННЯ, -я. Стебли фасоли. *Квасолю я повидицювала. А квасолінія куди дівають?* Стгл. Бог. Повсеместно.

КВАСО́ЛЯ, -і, **КВАСУ́ЛЯ**, -і. Фасоль. *Налика пиржків с квасоляю.* Бид. Кант. *Квасоля вже посохла.* Стгл. Бог. *Дуже добра юшка с квасоляю.* Пвв. Рос. *Ниварю я с квасуляой супу.* Дрк. Реп. Повсеместно.

КВАСУ́ЛІ, мн. То же, что квасоля. *Квасулі в цьому гаду ни урядилісь* Кми. Остр.

КВАТИРЯ́НТ, -а. Квартирант. *Кватирянтони вари сама – ото же наприкна.* Бчк. Петр. *Кватиряни нагані попались – листокойні.* Бчк. Петр.

КВАЦЮВА́ТЬ, **НАКВЦЮВА́ТЬ**. Сильно мазать, намазать, покрасить. *Поки ти їх будешь квацкжати ті тухлі!* Змс. Петр. *Чьоботи, було, дьогтем як наквацюси...* Стгл. Бог. *Що ти ото губи так наквацювала?* Бчк. Петр.

КВАЧ, -а (устар.). Кисть, помазок (часто самодельные). *Квачём колась колеса, ну ступиці, мазали.* Стгл. Бог.

КВА́ША, -і. 1. Блюдо из упаренной муки, калины и сухофруктов. *Вранці снідачи квашею – бабуся зварила.* Лев. Пвв. *Тепер квашу ніхто й ни*

дотопе. Та й печі ж ні в уст, а й треба в нічі доваго парить.

Стг. Бог., Бчк. Петр., Блг. Подг.

2. Каша из тыквы. *Вани їм ко́шу*. Кми. Остр. *Дивись, каша гаріла*. Кми. Остр. 3. Тот, кто много и часто плачет; то же, что плакса (разг.). Бчк. Петр. Ср. также *квєлниця*³, *кшєля*.

КВИЛІТЬ, *несов.* Дразнить, доводити до слєз. *Ни квєлі дитину*. Стг. Бог.

КВИТ, *межд.* Всє. *Квит!* *Нимєс бїльшє посїння*. Стг. Бог.

КВИТОК, *-тка* (устар.). Билет, квитанция. *Квиткі вивають на мелниці*. Стг. Бог. *Квиток на посилку получив, а пошта вже закрита*. Птр. Лєск.

КВІШКА, *-и*. См. *кішка*.

КВІТКА, *-и*. Цветок. У мене в огороді багато різних квіток. Птр. Кант. *Гарна квітка*. Кми. Остр. *Красива квітка*. Ярк. Остр. *В палисиднику висной насадю квіток*. Прв. Кшчч., Стг. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

КВІТОЧКА, *-и*. Уменьшит. к *квітка*. *Дивь, яка квіточка*. Кря. Подг. *Рисунок ... такий якийсь – дрібненькими квіточками*. Стг. Бог.

КВИЧАЛО, *-а*. Ветви деревьев, которыми украшали жилище на Троицу. *Дити ходили в лїс за*

каичаюм. Стг. Бог. См. также *квєчєнє*, *квїчєння*.

КВИЧАСТИЙ, КВИЧАСТИЙ, *-а, -є*. Цветастый. *Єсть у неї і квітчєста косинка*. Птр. Кант. *Занєсєки кїло печі така красива, квічєста*. Стг. Бог. Повсеместно.

КВИЧАТЬ, *несов.* Украшать цветами, листьями, ветками дом, двор накануне Троицы. *Ти будиши і ворота квічать чи тіки у хаті?* Бчк. Петр., Стг. Бог.

КВІЛИЙ, *-а, -є*. Слабый, вялый. *Він постї бєзстї квілий*. См. Подг. *Хворий такий квілий вєдєди – повєрна, хворий*. Кшб. Лєск. *Шєсь оцє курча якєсь квіле – гляди, як би воно ни здохло*. Стг. Бог.

КВІЧКА, *-и*. Наседка. *Квічка курчат ни схотїла водити*. Стг. Бог. *Тєпер квічок рїдко хто сажєє – курчат купують*. Змс. Петр. *Накормить би квічку с курчатами*. См. Подг. *Квічка вєдє курчат*. Прв. Калач. Повсеместно. См. также *квлушка*.

КЕБЄТИТЬ, *несов.* (экспр.). Соображать. *В тебе шо – совєім голова ни кебєте?* Стг. Бог.

КЕДИ-НЕ-КЕДИ, КЕДИ-НЕ-КЕДИ, *нар.* Медленно, еле-эле. *Сєєкруха нивїстку лєс: за шо б та ни вєлясь, уєє в сї кєди-ни-кєди получєєця*. Лев. Павл. *Бєлїна*

я, як вона робила на складі – кідди-ли-кідди, лопитком сівка там
Бчк. Петр., Стл. Бог.

КЕМ'ЯХ, -я. Собранные вместе плоды, гроздь. *Вишні ким'яха ми продались.* Стл. Бог. *Вишні ким'яхами тилять, знизу доверху.*
Бчк. Петр.

КЕМ'ЯШОК, -шкя. Уменьшил к кем'ях (перен.). *Питка .. так, кем'яшками. І патаваюця пирипуги.* Стл. Бог.

КЕНДИ(?). *Баба Овгана за піст охляне, шо тоді тляея юккв, як кенди. А шо це – кенди? – А хто зна, шо вона Кемсуть так.* Стл. Бог.

КЕНДЮХ, -я. Отдел желудка жвачных животных. *Кендюх із скитишики. Тельбух... Одно і то ж. Із порясати – бог.* Стл. Бог. *Сначала пужно кендюх разиц джодрять прамить, а туди варить ужсе.* Бчк. Петр. *Кендюх рижжятся.* Ниб. Кант., Прв. Кылч.

КЕРМЕК, -я. О чёрством, твёрдом, шиюхом хлебе. *Там і хлеб білий хармийі. А в нас такий кермек возять, шо...* Стл. Бог.

КЕРЯ, -і (вульг.). Друг, товарищ. Бчк. Петр.

КЕРСЕТ, -я, 1. (устар.). Удлиненный, расклешенный и приспособленный сзади жилет. *Буж у мене гарний керсет.* Нив. Кант. 2. То

же, что керсет. *З утра холодувати, керсет надівато.* Стл. Бог.

КЕРСЕТКА, КЕРСЬОТКА, -я. То же, что керсет. Стл. Бог.

КЕТЯ, -і (дет.). Конфета. *Хочем кеті? Пив. Рос. Іди до мене – кетю дам.* Стл. Бог.

КІГОТЬ, -гтя. Ноготь (обычно большой). *Навно они ото у горади кїтї заводять.* Бчк. Петр. См. также юккоть².

КІКАТЬ, несоев. Издавать нехарактерные звуки (о курице), «кукарскать». *У боріц куриця просиця – багши, кїка*
Бчк. Петр. Ср. киркать.

КІКОТЬ, -ктя. 1. Коготь животного, птицы. *Ти кїкті поодрубай зразу – Ёх жеє ти варить...* Стл. Бог. *Кошка слвотика кїктами доробца и зразу задушила.* Кїв. Ляск. 2. (перен.). Толстый большой ноготь. *Я ж хотїм кїкоть тобі обрїзати.* Стл. Бог. Ср. киготь. 3. Название жителей села Талы Каптемировского района. *Писаряни – розуї, а талїши – кїкты.* Це кїкоть стоїть. Пер. Кант.

КІКТИК, -я. Уменьшит. к кикоть¹. *Кожу ни дужсе їсть: кїктики одрубани, а там мяксе остасця, тїх она [кошка] кїктики їсть.* Стл. Бог.

КІЛИМ, -я (устар.). Тканая шерстяная скатерть, накидка. *Кї-*

лимом стали накривили у багатих людей, тепер його нима і ни роблять. Ширстяне таке, дірочками, робиця. Стл. Бог.

КИЛИМОК, -як. Уменьшит. к килим. То в тебе килимок, ото на дівачіку? Стл. Бог.

КИП'ЯЧИЙ, -а, -с. Кипячєный. А я їще чай пить буду. Він кип'ячий, та їс б заварить. Стл. Бог.

КІРИК, -а. Чибис. Кірик кричав. Кірики живуть на бо-лоті. Пер. Кыт.

КІРКАТЬ, ЗАКІРКАТЬ. Издавать, издать резкие короткие звуки (о птицах). Шось оця куриця кіркає. Чи вона ни подавилась? Стл. Бог. / ото она закіркала, закіркала та ото й... Стл. Бог. Ср. кикать.

КІРЛІГА, -и. То же, что гирлига. Кірлігою леши усього овець ловить. Бчк. Петр.

КІРПА. ♦ Драть кірпу. (перен.). Задирать нос, зазнаваться. Ни дуже дири кірпу... Подумаси, важна птиця. Стл. Бог.

КІРП'АТІЙ, -а, -с. Курносый. Кірп'ата дитина. Пра. Калач. У хлопця кірп'атий нос. Крв. Подг. Кірп'атий хлопиць. Ярк. Остр. Повсеместно.

КІРПИЧИНА, -и. Отдельный кирпич. Чого то кірпичина

серед двора ваяєця? Стл. Бог. Оця кірпичина вискочила, і ти пер ложка димить. Клуб. Лиск. Подай міні кірпичину. Плк. Бог., Трц. Лиск., Бчк. Петр., Змс. Петр.

КИСЛІЙЦЯ, -і. 1. Дикорастущая яблоня. Як її кажеш год, кислийцю ту, нехтують. Стл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог. 2. Плод дикорастущей яблони. Кампот із кислиць. Грушок туди трохи додати. Стл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог. 3. (перен.). То же, что кваша 3. Бчк. Петр. См. также кисли.

КИСЛІЙЧКА, -и. Уменьшит. к квелиця. Трохи кисличьок на-збирача. Стл. Бог. Багато уродилось кіслички. Трц. Лиск.

КИСЛЮТА, -и. 1. Всё кислое. Бчк. Петр. 2. Барбарис. На той бік Дону, на гору, по кислоту ходили. Стл. Бог.

КІСЛЯ, -і. То же, что кислица 3. Бчк. Петр.

КИСЛЯТИНА, -и. Выделение в уголках глаз. Очі закисло кислятинами, залузли. Бчк. Петр. Витри кислятини. Стл. Бог.

КІТИЦЯ, -і. 1. Кисть, помпон как украшение. На свальбі, було, поїзд... так коні такі роздряжені, з кітицями. Стл. Бог. Кітиця на шапці одорваєсь. Пер. Кыт. Сюди їс кітиці зробити, і буде гар-

на шатка. Ст. Крив. Петр. 2. Гроздь.
Рябина осібно тисими китицями
вісне. Київ. Лиск. 3. (перс.). Засо-
хшиє на шерети животнох (гроз-
дь) гризи, навоза. Дивись, які він-
ци... китицями так і шумлять.
Сттл. Бог.

КИЦЬ-КИЦЬ, межд. По-
дтывное для кошек. *Киць-киць,*
йди сюда. Прв. Кияч.

КІЦЯ, -і (дет.). Кошка. *Ни*
тродий кіці - ни буде вапи.
Сттл. Бог. *Поглядь кіцк, ни*
бійся. Змс. Петр.

КИШЕНЯ, -і. Карман. *Ни-*
брав потну кишіню табаку. Ломы
Вороб. *Порозчась кишіня.* Пер.
Кияч. *Всі кишіні виритас, а там*
грошей чьортимає. Пер. Кияч.

КИШІТЬ, несол. Кишеть. У
слободі якдей тим кишіть. Бчк.
Петр. *Водак як спаде, так у тій са-*
зі риби - кишіть. Сттл. Бог. *Мух у*
хаті - кишіть. Змс. Петр.

КІШКА, -и. 1. Кишка По-
всєместно. 2. *Только ми.* Внут-
решностя тыквы. У мене були
екзема, так вылічила гарбуз-
чими кишакіми. *Ото коровам*
гарбузи різала та кишкы виби-
рала, і екзема припала. Змс.
Петр. Повсєместно.

КІВНАТА, -и. См. кімната.

КІВШ, -а. Ковш. *Наташка*
бачила великий ківш. Реп. Повсє-
местно. Ср. кірець.

КІВШИК, -а. Совок, сово-
чек. *Ківшиком зобрала сміття.*
Прв. Кияч.

КІЗЯК, -а. 1. Прессованный
навоз, кизяк. *Кізяками ж колись*
топили піч. Прв. Кияч. Ср. гній 2.
2. Навоз. *Кізяком удобряли і ра-*
нними поля. Бш. Кияч. Ср. гній 1.

КІЙОК, -йкa. 1. Палка с уто-
пщенієм на конце. *Бугайє с*
кійком Гриши пас. Сттл. Бог. *А*
зачим тобі кійок понадобився?
Дрк. Реп. *Кійком пичаяни гуса-*
ка ударив. Бчк. Петр., Бяг. Под.,
Ломы Вороб. 2. Плод рогаго,
утолщение, состоящее из плот-
но прилетающих пушинок, соб-
ранных в початок. - *Ти й кійок*
несеш? Пух на подушку? - Що?
- Ои, кійок на рогазі. Сттл. Бог.

КІЛЛЯ, -а, собир. Колья. Та-
ка дриниття, провірчіна туди, і
в йому ручка, кілля забивать у
землю. Сттл. Бог.

КІЛЛЯЧКО, -а, собир. Уме-
ньшит. к кілля. *Пяниця плете-*
ця на п'ятнадцять коляк. 3
нитовстого кіллячка, можно
пиривозить. Сттл. Бог.

КІЛОК, -лкa. 1. Поперечная
перекладина лестницы. *Кілок у*
драбину забивають. Сттл. Бог.
2. Вешалка. *Один мужчіна на*
каждий кілок чіпля по яттю.
Гри. Кияч. *Кілок пиривамився,*
треба новий зробити. Ломы Во-
роб. См. также колок.

КІМАРИТЬ, *несов.* Дремать. *Лягай уже, чого ти сидиш кімарити?* Стл. Бог. См. також **КЛЮКАТЬ**, **КУНЯТЬ**.

КІМНАТА, -и, **КІВНАТА**, -и. Небольшая дальняя комната в сельском доме (дом состоит из хатини, кімнати и великої хатки). *Положили у кімнаті, а він с койки встав, той пацан.* Стл. Бог. *У кімнаті сить, і на вулиці сить двері.* Стл. Бог. *В кімнаті понісь рамку.* Пр. Ольх. *У кімнаті тепло, їм там буде гарно.* Лев. Павл. *У кімнаті у нас онучата сплять.* Пив. Рос. *Іти спати у кімнату.* Прб. Подл. Повсеместно. См. також **КОМНАТА**.

КІНЬ, коня. Лошадь, конь. Повсеместно. См. також **КОНЯКА**.

КІПТЮГА, -и. Пыль. *Дити балувались і таку кіптюгу підняли...* Ломы Вороб. Ср. **КУЖІЛЬ**².

КІРЄЦЬ, -ря, **КОРЄЦЬ**, -ря. Чернак; ковш; совок. *Постав кірєць коло циберки.* Бл. Кант. *Почірни кірєць зерна курям.* Стл. Бог. *Набири кірєць води.* Півб. Кант. *Зачірни води в кірєць та принеси мні.* Ст. Криш. Петр. *Кірєць пшаниці курям виситав.* Прв. Калач. *Вибери корєць поліа з груби.* Рель. *Наситила муку корєць.* Бл. Півб. Остр. *Одиш корєць тіки і жетала муку.* Експ. Лиск. Повсеместно. Ср. **КІВШ**.

КІРЧИК, -а. Уменьшит. к **кірєць**. *Кірчик поламався і тиспер з лижанки попил пічим вибирать.* Кдб. Лиск. *Набири води в кірчик.* Скв. Кант.

КІСІЛЬ, -ю. Кисель. *На обіді подають озвар або кісіль.* Стл. Бог. *Зварила кісілю з вишень – на потрорбуї, чи він добрий.* Змс. Петр. *Зварили кісілю.* Прв. Калач.

КІСЛИК, -а. Щавель. *У посадках багато кіслику.* Век. Лиск. См. також **ЩОВСЯ**.

КІСНИЙ, -я, -є. Тесный. *Пижак кісний, а ми у лашці ни помірляи.* Бок. Петр. *Такі кісні сіли – ниде й поворнуця ни то шо шось постакити.* Змс. Петр., Стл. Бог., Цик. Бог.

КІСНИК, -я (устар.). Лента для кос. *Кісники були гарні, отласні.* Стл. Бог. *Новий кісник в коси.* Прв. Калач., Пер. Кант., Ломы Вороб. См. також **КОСНИК**, Ср. **УШІТОК**.

КІСНО, нар. Тесно. *Тилат двас у хлівціку – таже кісно їм.* Стл. Бог. *У двох тут кісно спать Ломы Вороб.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Цик. Бог.

КІССЯ, -я. Ручка косы. *Кісся це ж ручки у коси.* Бл. Подл. *Кісся треба підправити.* Стл. Бог. *Зробив сводні кісся.* Смл. Подл. См. також **КІСЦЕ**, **КОСЬС**.

КІСТО, -а. Тесто. За ніч кісто так високо підійшло, що полізло чіриз верх. Лєв. Павл. На ніч кісто вчинила - завтра піржєкїв напичу. Стгл. Бог. Кісто готове, а ніч ни горить, дроя нима, хоч каравуа кричі. Бчк. Петр. Нада начинать кісто місиль. Рєп. Замісила кісто. Прв. Калач. Повсеместно.

КІСТОЧКА, -и. 1. Косточка. Повсеместно. 2. Щиколотка. Кісточкі болять, пороспухали, в чьобїт ни влзши Стгл. Бог. Кісточкою ударивась, та так болять. Змс. Петр. Повсеместно.

КІСЦЄ, -я. То же, что кіста. Кісцє дуже довге міні. Лємы Вороб. Дядьку, зробить міні кісцє - старе пирибылось. Бчк. Петр. Я рано косить бросив, бо у мене кісцє паламалось. Дрк. Рєп.

КІТ, котá. Кот. Наш кіт дньам всїгда спить. Пив. Рос. У його був лататий кіт. Нив. Кант. Ти котá ни бачів? Шось його весь день ни видно. Стгл. Бог. Повсеместно.

КІТНА, ж. Суятная. У нас всі вівці кітні, скоро вже й котиця начнуть. Змс. Петр. Повсеместно.

КІТРАДЬ, -і (устар.). Тетрадь. Кітрадь кажши день дома забува. Бчк. Петр. Ни вимазуй кітрадь. Бид. Книг., Стгл. Бог., Змс. Петр.

КІТРАДЬКА, -и. То же, что кітрадь. У тебе шо - кітрадьок нима? Стгл. Бог. Вирни листок с кітрадьки. Прв. Калач.

КІТЬКА, -и. Игра пасхальними яйцями. Кітька - яйця качають на Паску. На скосогорі викопують на землі міленьке. Покат. Бере яйце і котє Другий. Покоте, а оно ни попало. Як попав - його Стгл. Бог. См. также коток.

КІШКА, -и. Кошка. У нашої кішки четверо кошенят. Пив. Рос. Повсеместно. Кішка акатилась вчьора. Кми. Остр. Налсї кішкі малака. Кми. Остр. Сїра кішка. Ярк. Остр.

КІШИТЬ, несов. (устар.). Няничить. Бабї бїльш діла нима, кроме як дитинку кішиць Лєв. Павл. Оддая Шїнку до тьотки Маруськи - дитину кішиць. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

КЛАДКА, -и (устар.). 1. Лавка, состоящая из прибитой к столбикам доски. На пару с клубя вишшли, на кладку коло нас сїли... Бчк. Петр. 2. Шаце ми. Приспособленныє для стирки белья в речке камни, спеціальныє мостки. Тих кладок уже давно нимає - тепер рідко хто ходє на річку стирать Стгл. Бог. Ранче баракло полоскали на кладці. Пив. Рос.

Забула на річку кладку взять.
Дрк. Рев.

КЛАДОВИЩЕ, -а. То же, что **гробн.** ...*Він отам живе коло кладовища.* Стл. Бог. *Кладовище к Пискі школьники убирали.* Стл. Бог.

КЛАДУШКА, -н. Небольшая копна сена, соломы. *У стіг сіно ни вішло, так рядом зложили тивличку кладушку.* Стл. Бог., Бчк. Петр.

КЛАДЬКО, -а. Увалень (обычно о детях). Бчк. Петр.

КЛАНДАТЬ, несов. Надоедливо просить; то же, что **клянчить** (разг.). *Шо ти ходиш за мною весь день – кландаси? Тики й знаси – просить. Займвися б чім – небудь.* Стл. Бог. *Ни кландай! Всьо равно ни розришу.* Смл. Подг.

КЛАНЮТЬ, -гтя. Клок, лоскут ткани, кожи и т.п. *То там остася такий кланють, шо з його мжжно хвартук шити.* Стл. Бог. *Астася кланють крима.* Кри. Подг. *Оце остася кланють – ні туди, ні сюди.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Плк. Бог., Крс. Петр.

КЛІПТИК, -а. 1. Уменьшит. к **кляпоть**. *Подий міні отой кліптик – може він на латку годиця.* Стл. Бог. 2. (перен.). Небольшой клочок земли. *На отому*

кліптику посадим буряки. Стл. Бог.

КЛІЦАТЬ, несов. Щёлкать, лязгать. *Ни кліцай цікакою одойди од двирей!* Стл. Бог. *Брат кліца і міша міні учить.* Плк. Рос. *Позамирзани. Стоймо – зубами кліцасмо.* Змс. Петр.

КЛЕВЕТАТЬСЯ, несов. Громко разговаривать, шуметь. *Чую, за двором хтось клівечсця.* Стл. Бог. Ср. *бунтуватися.*

КЛЕЙНИТЬ, несов. Вырезать на краешке уха какой-либо знак, клеймить. *Ми своїх ягнят сейгод цс ни клійніли.* Стл. Бог.

КЛЕЙНО, -а (устар.). Клеймо. *Ну, овець клійняли, ставили клійно: вухо там розрізали ці надрізали як. У кожного хазяйна свох клійно, шо б же ни понутать.* Стл. Бог.

КЛЕКОТАТЬ, несов. Сильно кипеть, клокотать. *Уже в чавунці вода клікоче – кидий вареники.* Стл. Бог. *Ох, вода уже вовсю клікоче!* Дрк. Рев., Змс. Петр., Бчк. Петр.

КЛЕНОК, -нкі. Клен. *Багато в цьому лісі клінків.* Прв. Калач. *Отам у вулиці – і клінкій, й ясінки, й в'язки. І чого тики нима.* Стл. Бог. *У лісі ростуть дуб, бирісток, вільха, клінок.* Плк. Рос.

КЛѢЧЕННЄ, -я. То же, что **квічалє**. *А тоді ходять у яс, рубають клѣчення і привозять на підводи і украшають хати, ворота, поріг.* Скрізь Тройця. Нятл. Вороб. На дереві абрубали клѣчення. Крп. Подг. См. также **квічання**.

КЛЕШОНОГІЙ, -а, -є. Колосопый. *Ех ти, мідвідь кляшоновий.* Грг. Подг. *Дід ни такі кляшоновий...* Стгл. Бог.

КЛІКАТЬ, *несов.* Звать. *Шо ж, я його клікаю, клікаю, як гишов. Каю: ходім до нас завтрікати.* Стгл. Бог. *Клич дітей обідати.* Кмн. Бог. *Крыльцика треба клікати...* Бчк. Петр. *Нас туди ни клікази.* Пдк. Бог. *Я клічу - клічу, а він мовчить.* Пер. Квнт. Повсеместно.

КЛИНОК, -икá. Клин. *Збоку вставили клинці.* Прв. Калач., Стгл. Бог.

КЛІЧАЛЬНИЙ. **о** Клічальна субота. Суббота перед Троицей, когда зеленью украшають дом, двор. *Клічанням в клічальну суботу клічють.* Стгл. Бог.

КЛІЧАННЯ, -я. То же, что **квеченне**. *Клічанням в клічальну суботу клічють.* Стгл. Бог. *За клічанням піду. Люблю шукать саме гарний вітки.* Бчк. Петр.

КЛІЧАТЬ, *несов.* Украшати двор **квічанням**. *Квічанням в*

квічаньну суботу клічють. Стгл. Бог.

КЛІЩІНА, -и. Деревянная основа хомута. *У хомути кліщина поламалась.* Ломы Вороб., Стгл. Бог.

КЛУБОЧИТЬСЯ, *несов.* Бурачить. *Висною по засуках, було, риба клубочиться.* Стгл. Бог.

КЛУЇНЯ, -я. Сарай для хранения зерна, корма для скота. *Син приїде зрабе хать куїню - розвільюється уся.* Вгб. Подг. *Кулаки спалили куїню.* Нов. Квнт. *Трактористом заробив повну куїню хліба, тепер можна жити.* Бчк. Петр. *Куїня - це сарай для сіна.* Бгг. Подг. *Той год у нас куїня згоріла.* Сми. Подг. *Осталось сіно в куїню скласти.* Ст. Крп. Петр. *У куїні лежать снапи.* Кмн. Остр. *Зерно засипають у куїню.* Пив. Рос. Повсеместно. См. также **комора**.

КЛУШКА, -и. То же, что **квочка**. *На яйцях сидить сира клушка.* Кмн. Остр. *Наша клушка привила багато курчат.* Кмн. Остр.

КЛЮКАТЬ, *несов.* Дремать сидя. *Хвiate тобі клікати, лягай та спи.* Ломы Вороб. См. также **куняти**. Ср. **кімаритъ**.

КЛЮЧ¹, -á. 1. Металлический стержень особой формы для от

пирания и закирания замка. Повсеместно. 2. Металлический стержень с закривленою на конце подвижною частию для отпирания и закирания засова. *Ключём двері на засув закусави.* Стгл. Бог.

КЛЮЧ², -а. Шест с крючком на конце, с помощью которого ведром доставали воду из колодца. *Ключ... Ним доставали воду с колодця, с конанки. А як відро зорвиця, його кошкою доставали.* Стгл. Бог.

КЛЮЧ³, -а. Вереница птиц; клин. *Скіко було дусей, вупок. Було, як розлив, так ключі лиять і лиять.* Стгл. Бог.

КЛЮЧ⁴, -а. Родник, источник. *Там ключі б'ють, і вода така холодна, аж зуби ламе.* Стгл. Бог. Повсеместно.

КЛЮЧІНА, -и. Жердь. *Покладуця ключіни, а на ключіни — лати які-небудь, і крисця соломою, ілі липихою, ілі рогозом.* Стгл. Бог.

КЛЮЧКА, -и. 1. (устар.). Палка с загнутым верхним концом, клюка. *То дідова ключка.* Стгл. Бог. 2. Палка со специально заостреним загнутым вниз концом для выдёргивания сена из стога. *Ключкою сіно смикають.* Стгл. Бог. *Бис ключки пагана смикать сіно.* Киб. Лвск. *Возьвали*

ключку і сходи соломи. Смд. Подл. *Ключки тим у скирді стримить.* Лемы Вороб. Три. Лвск. См. также *кочерга 2. 3.* (устар.). Вязальный крючок. *Варожки плетуть ключкою.* Стгл. Бог. 4. Росток семени, картофеля. *Откопав, а воно вже ключкі попускало.* Стгл. Бог. *На картохах ключкі вже здрові — такі б уже самжати, а воно ще хлюдно.* Стгл. Бог. 5. Хвостик тыквы. *У цих гарбузів ключкі кріпкі, а у отих білих зразу отпадають.* Стгл. Бог.

КЛЯП, -а (устар., перен. (?)) Пое. *Раньше казали кляп, а тепер ніс.* Бл. Полг.

КЛЬОК, -а. 1. Подвижная детская игра. *Дити грають в кльок.* Пер. Кант. *В кльокі — это збивали някою малінкый дириваний конус, установлений на опрідільномом ростоянні...* Влс. Гриб. 2. Брусок, который используется при игре в клёк. *Постав кльок.* Пер. Кант. *...І селі збивався кльок, то імя право слядуючого удара по кльоку.* Влс. Гриб. См. также *цурка*.

КНИШ, -а. Род выщечки круглой формы, смазанной подсолнечным маслом и свёрнутой цюполам. *Книшів наликла.* При. Каляч. *Раньс я часто книші пи-*

кла, а тепер якось они ни в моді стали. Стгл. Бог.

КНУР, -а, **КНУРЬ**, -я. Хряк. *Порхя кнуром оставхъ* Нвб. Кант. *Кнурá ссть здали* Нвб. Кант. *С кнурá саво пакане – дучайть* Стгл. Бог. *Зарізали кнуря* Смл. Подл. *В калхозі ссть кнурь* Крп. Подл. *Цих кнурів парезили зарізати* Кмв. Остр. Новосемство.

КОБЕЦЬ¹, -бця. Птиця кобчик. *Птиця – кобець Курчат бере* Стгл. Бог. *Он над лісом кобциь крутиця* Намл. Калач.

КОБЕЦЬ², -бця. Верхня и нижня части арбуза, которые срезаются. *Зріже кобець на кавунові* Плк. Бог. *Вигризайти (дівчата) кобці, щоб любили хлопці* Стгл. Бог. *Кобці, Валю, мільши поріж і свині шкурки однеси* Бчк. Петр., Змс. Петр.

КОБКА, -и (устар.). Вид свиты (сермяги). *...То свиту – кобку, то бічу свиту* Стгл. Бог.

КОВАЛЕНКА, -и, **КОВАЛЕНЬКА**, -и. 1. Молоток для отбивання косы. *Постукай коваленькой* Ярп. Бутур. 2. Маленькая наковальня для отбивання косы *Косу одбив на коваленьці* Стгл. Бог. *Коваленьку дід взяв с собою на горід* Дрк. Реп., Бчк. Петр.

КОВАЛЬ, -я (устар.). Кузнец. *Питро був гарний коваль* Реп.

Раньче коваль в сілі цужний був Дрк. Реп. См. также кузнець.

КОВБАНИТЬСЯ, несов. Возиться в воде, луже (обычно о свиньях). *Свиня в ковбані ковбаниця* Стгл. Бог. *Яму вириють, а туди води налеси – они й ковбаниця* Стгл. Бог.

КОВБАНЬ, -я, **КОВБАНЯ**, -я. Наполненная водой яма, лужа. *Свині поробили ковбані* Стгл. Бог. *Свиня лижить в ковбані* Смл. Подл. *На дорозі поклі дождя ковбань* Дрк. Реп.

КОВБУШКА, -и. Бидон для подсолнечного масла. *Налий с ковбушки* Ярп. Бутур. Ср. кубушка.

КОВЕЖИТЬСЯ, несов. Ворочаться. *Шо ти ковежисся? Спи!* Стгл. Бог.

КОВЕРЗУВАТЬ, несов. Привередничать. *Ковирзус... Це так, як багато всього, так ковирзус* Стгл. Бог. *Узяли її заміж, а вона ковирзус* Вроді як нидовольна. Стгл. Бог.

КОВЗАТЬСЯ, несов. Скользить по льду. *Хіба ж на портхвелі ковзаюця* Шпш. Ольг. См. также сковзаться.

КОВИЗИТЬСЯ, несов. Капризничать. *Довго ти, рідненька моя дитиночка, будиш ковизиця?* Лсв. Павл. См. также комизиться.

КОВИРЬОХА, -и. Деревянная ложка для размешивания теста. Бчк. Петр.

КОВІНЬКА, -и (устар.). 1. Палка, изогнутая на конце. *Виламав таку харо-о-ошу ковiньку.* Стл. Бог. 2. Ключка или изогнутая на конце палка в роли ключки. *Я трiшки омибся, та кувiнькою його по назi.* Бчк. Петр. *Гoнять ковiнькою майбу.* Прб. Подл. 3. (устар.). Род детской игры наподобие хоккея. *Дoгpались у кувiньки, що усi тpос лижать хворi.* Бчк. Петр.

КОВІЧАТЬ, несоев. Визгать (о свинье, поросёнке). *Чого ти ковiчiш – їсти хочеш? Зараз винесу.* Стл. Бог. *Шо ти ковiчiш, як наче тебе рiжуть?* Стл. Бог. Ср. кургiть, кугикать.

КОВТАТЬ, **КОВГНУТЬ**. Глотать, глотнуть; проглатывать, проглотить. *Чи ни так ковтiють, чи ни так дихнув ти й закашлявся.* Стл. Бог. *Я насiння ковтiнула i подавилася.* Вiб. Подл. *Спирни гарменько прожуй, а потом ковтiй!* Лев. Павл. Повсеместно.

КОВТУН, -а. Сбившиеся в плотную массу волосы, шерсть животных. *Купила вовни, хотiла на носки направити, а вони сами ковтуни – i ни роздиреш.* Стл. Бог. *Давно ни чiсалась, так во-*

лостя аж у ковтуни позбивалось. Бчк. Петр. Повсеместно.

КОДРЯНИКИ. Вид одежды (какой?). *Кодряники з валу ткали.* Плг. Рос. *З валу ткали, вал на веретiно крутили i в'язали кодряники.* Плг. Рос.

КОЖУХ, -а. Овчинный тулуп. *Катьку схватила, кужух iз рясами вдягла, ще й паяницю у сумку кинула.* Стл. Бог. *Колись робили гудзики до кожуха.* Стл. Бог. *Ну i зiма в цьом году! Кужуха мало.* Пер. Кант. *iздовим в зиму мужнi кужухи.* Бид. Кант. *Надiнь кужух, дiду, ато замерзнеш.* Ст. Крш. Петр. *У батька був кужух з рясами.* Нр. Ольк. Повсеместно.

КОЖУШАКА, -и. Увеличит. к кожух. *О-о-о... Та хiба ж замиззять, як отакий кужушiка.* Стл. Бог., Бчк. Петр.

КОЖУШІНА, -и. Кусок выделанной овчины. *Подай он с стулки кужушiну.* Пер. Кант. *Це така кужушiна – пiде на воротник.* Стл. Бог.

КОЖУШКИ, -ок. Кожура варёного картофеля. *Звари картошки в кужушках.* Стл. Бог.

КОЖУШКІЙ, -кiв. Травянистое растение с мелкими округлыми линучими семенами. Репешок. *Дивись, де це ти ходила – кужушкiв начiпляла?* Стл. Бог.

КОЖУШОК, -шкв. Уменьшит. к кожух. *На кожущок нужно чітирі смули.* Нвб. Кант. *Оцей кожущок хоч уже й паганенький, а в йому ладніш, чім в кулвайці.* Стгл. Бог.

КОЗА́¹, -и. Коза, животнос. Повсеместно.

КОЗА́², -к. Нисохнившая в носу корочка. *Шо там у тебе в носі? Коза?* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр. ♦ *І кози в золоті. О высокої степені достатка. Там чього тики нема ... і кози в золоті.* Стгл. Бог.

КОЗА́ЧКА, -и. Старинная кофта на подкладке, которую носили поверх юбки. *Козачка в мені була така хороша.* Пвк. Пвг.

КОЗЕ́ЛЬОК, -а. Луговое растение с сочным съедобным стеблем. На изломе выделяется млечный сок, который быстро становится оранжевым. *Цілий день на луках пропадає, козельками кормлюця там.* Бчк. Петр. *На лука, було, ходили по скороду, по козельки.* Стгл. Бог.

КОЗЕНЯ́, -ята. Козленок. *Кози вилодила трьох козінят.* Рен. *Це чісь чуже козіня попало між наш.* Змс. Петр., Бчк. Петр., Стгл. Бог., Пдк. Бог. См. также козеня.

КОЗЕНЯ́ТКО, -а. Уменьшит. к козеня. *Таке кружте козінятко*

було і здохло... Бчк. Петр., Змс. Петр., Пдк. Бог., Стгл. Бог.

КОЗІ́ННЯЧИЙ, -а, -с. Козий. *Мати надрала на платок козіннячього луку.* Грн. Кач. *Міні козіннячього молока і на дух ни нада – я його ни люблю.* Змс. Петр. *Я, як у бабусі жила, так привикла козіннячс молоко пить, а то ни любима.* Стгл. Бог.

КОЗІ́ННЯ, -ята. То же, что козеня. *Козіннята дуже шкідливі.* Грн. Качач.

КО́ЙДЕ, нар. Кое-где. *Картохи вже коїди походили.* Стгл. Бог. *Коїди доці пройшли, а в нас так і ни було.* Змс. Петр.

КО́ЙКОЛИ, нар. Иногда. *Прасе: «Ви б міні руб даяи». Так койкали і даси.* Стгл. Бог. *Койкали приходиця й збрисать.* Пвк. Рос. *Хлопці і волок койкали тягають.* Квб. Лиск.

КО́ЙХТО, -кого, мест. Кое-кто, некоторые. *Койхто сажі її у городях.* Пвк. Рос. *Койкому це, комшино, і ни наравцяри ..* Стгл. Бог. Повсеместно.

КО́ЙШО, -чого, мест. Кое-что. *Та він уже коїшо кумека.* Грн. Качач. *Тут коїчого ще ни хватає.* Стгл. Бог.

КО́ЙЯК, нар. Кое-как. *Коло печі ще коїяк веятаюсь, а більш...* *яка вже з мені робота..* Стгл. Бог.

КОЙЯКИЙ, -а, -е. Некоторый. Помідори лижать, так койякі вже й погнили. Треба їх по-викидати, а то од їх ще бачиш гнить будуть. Стгл. Бог. Оце читав українську книжку, так койяких слов ни тую. Зме. Петр.

КОЛДОБА́НЯ, -і, **КОЛДИ-БА́НЯ**, -і. Большая лужа, яма, выбоина, низина, заполненная водой. Як вода спаде, так такі остаюця лимани, а туди постіпсно висихають. А с такі здорові колдобани, шо совсім ни висиха. Стгл. Бог. На дорозі самі колдобани. Ломы Вороб. Забрався в колдибаню. Ирв. Калач. Там така колдобаня, шо ни пролізиш. Грм. Калач. Налий води в колдобаню, нхай порося полезе. Стгл. Петр., Еш. Семил.

КОЛІЙ, неізм. І. союз. Если. Давай, кажу, раз на раз міниця, коли наравляця. Стгл. Бог. – Шо ж, пти водички принести? – Піди, коли охоту маши. Стгл. Бог. Повсеместно. 2. нар. Когда. А коли дедушка буде брниця? Стгл. Бог. Коли тебе ждаты? Зме. Петр. Ба, коли дойшла очиредь посушумить. Стгл. Бог. Коли це було! Нис. Рос. Коли підим на озро? Див. Петр. Повсеместно.

КОЛІЙСКА, -и. Кольбель, люлька. Два онуки народилися. Ми поїхали, а они в качісці.

одно туди головою лижить, а одно туди. Стгл. Бог. Положить дитину в коліску. Сма. Полг. Коліску чоловік зробиш: збив чітири дощічки, а доншико підшив мішковиною. Грм. Кант. В колісці лучче дитині стать, чим в колясці. Кль. Лиск. Повсеместно. См. также колихалки.

КОЛІЙСЬ, нар. Когда-то, раньше. Колісь же цьою ни було. Стгл. Бог. Колісь же казали... Стгл. Бог. Я колісь давно була у вас. Ломы Вороб. Колісь ми в кутках жили, а титер сюди пиріхачи. Ст. Кры. Петр. Повсеместно.

КОЛИХА́ЛКА, -и (устар.). То же, что колеска. А маленьке це із колихалки ни вилазе, сім місяців Бчк. Петр.

КОЛІХАНКА, -и, **КОЛІХАЛКА**, -и. То же, что арелі. Колиханки -- то пустяк. З бичьови ото... Полажу дрючок на плитині та бичьову прив'язу -- та й коліханка. Або закопують два стовпи. А колись робили качля. Таке -- страшно високе. Стгл. Бог. Тату, зробіть міні коліхачку. Стгл. Петр. Ср. вихалка, горелі.

КОЛИХА́ТЬ, **ПОКОЛИХА́ТЬ**. Качать, покачать. Ни колиши покати -- то ти чьортів колішини. Стгл. Бог. Поколиши дитину. Шни. Ольз. В сволок був

забитий зубок із борони, а в кімнаті тож в потялку було коляцо, туди чіпляли колиску, так і коляхали – я і свайкруха. Грм. Кант. Повсеместно.

КОЛИХНУТЬ(-СЯ), *сгя.* Качнуть(-ся). Тихо як на дворі – нігодна всточка ни колихнієця. Змс. Петр. Гляди ни колихніи осяниці – воду розоляси. Сттл. Бог. Повсеместно.

КОЛИШЕНЬКА, -и. Уменьшит. к колішня. *Калишёнську причіпили да плуга, плуг рожий на роботу.* Бл. Пль. Остр.

КОЛІШНІЙ, -я, -с. Презаній, давний, относящийся к предшествующему времени. *Та цей платок хтось казівшій.* Екстр. Лиск. *А воно колішник – це маляко?* Сттл. Бог.

КОЛІШНЯ, -і. Передня часть лёгкого конного плуга. *Тіки ви́сив прать – і поламачась колішня.* Грм. Калач. *Отскочіло одно каписо у колішні.* Екстр. Лиск. *Колішній забилась грядкоюй.* Пср. Кант., Бчк. Петр., Сттл. Бог.

КОЛІЩА, -ати. Небольшое колесо. *Каяці́ у повозочки скоро одвалиєця.* Сттл. Бог. *Де це ти найшов таке коліща? Ломы Вероб.* *Обяляють стовп водою, зверху наб'ють коліщія або кристовину і пончішують туди гармоню, сапоги...* Прв. Калач. Повсеместно.

КОЛІЩАТКО, -а. Уменьшит. к коліща. *Маленьке коліщатко.* Три. Лиск.

КОЛЮ, *предл.* Около, возле. *А тоді коло Вітьки цілий день, ото ж сів, звільєця.* Сттл. Бог. *Він коло магазіна, і дитина коло його.* Сттл. Бог. *Стоїть коло хати.* Ярг. Бутур. *Да вилий коло плитиня.* Пск. Павл. Повсеместно.

КОЛОДА, -и. Подоконник. *Цей год уставим нові колоди.* Бзм. Павл. См. также лавочка.

КОЛОДІЗЬ, -я. Колодец. *Чого-то в колодізі вода така паганна.* Нис. Рос. *Як ни кажси, а в колодізі вода добріша, чім в калонці.* *Тіки їх тепер же щітай нима, колодізів.* Сттл. Бог. *Колодізь був дуже глибокий.* Три. Лиск. *У нас колодізь у дворі.* Реп. Повсеместно.

КОЛОДКА, -и. То же, что вулик. *Тутичка у його вилика пасіка була – колодок з двісті.* Екстр. Лиск. *У нас улії називають колодка.* Енд. Семьл.

КОЛОК, -лкі. То же, что кілок. *Повісь картуз на колók.* Екстр. Лиск.

КОЛОСОЛКА, -и. Бутылка с вином. *На столі стоїть колосояка це значить бутылка з вином.* Пив. Рос.

КОЛОТІТЬ, СКОЛОТІТЬ. Сбивать, сбить масло. *Масло*

сводні колотіли, сколотили цей глечік. Бяг. Поаг. *Та хто його, те масло, буде тепер колотіть?* Стгл. Бог. *Назбирали виришків, скалатіли масла.* Бл. Па. Остр. *Михайло, треба колотіть масло.* Грв. Каляч.

КОЛОТІТЬСЯ, несов. І. Часто с беспокойством о чём-то говорить. *Як оно колотіця с цим і ождаси цього.* Стгл. Бог. 2. Хлопотать, заботиться. *...Ни хочуть колотіця з нашою дитиною.* Стгл. Бог. – *Нате Вам, Марія Іллініча, за Ваш труд, що Ви з нами колотілись.* Стгл. Бог. *Ни нужно з ним колотіця.* Прв. Каляч. *Дньом колотісь з дитиною, и ночью міста ни находю – ноги болять.* Бчк. Петр.

КОЛОТНІЧА, -і. Хлопоты; суматоха, шум. *Колотнічі з цими поросятами ни обересся.* Бчк. Петр. *Шо там коло двора за колотніча?* Стгл. Бог., Змс. Петр.

КОЛОТУШКА, -и. Ёмкость для сбивання масла. *Ти колотушку пали і просуши.* Ломь. Вороб. *Колотушка рassaхлась.* Крв. Остр.

КОЛОШМАТИТЬ, несов. Бить, колотить; то же, что тукать (разг.). *Даром шо меньчій хлопці, а Нюсюку колошмати, аж пір'я литить.* Бчк. Петр. *Бісів хлопці – всіх дітей на вулиці колошмаते.* Стгл. Бог.

КОЛУПАТЬ, несов. Ковырять. *Колупають усе на світі.* *Засохне глина у відрі – колупають її.* Стгл. Бог. *Ни колупай глину на комині.* Еквр. Лиск. *Глину колупас.* Пив. Рос. *Бири весь кусок та й їж – шо ти ото колупаста?* Бчк. Петр.

КОЛУШІННЯ, -я. Листья кукурузы *Скільки ми колушіння начистили – пряма повна хата.* Бл. Паб. Остр., Бчк. Петр.

КОЛЯКА, -и. Кол. *Отака увшки коляка, загострена, у землю її заб'єш...* Стгл. Бог. *Коліяк наб'ють, а тоди лозою городять.* Бяг. Поаг. *Зачіпвся за коляку та так шитани й рослишкя.* Ст. Крв. Петр. *Убий коляку в землю.* Крв. Остр. Повсеместно.

КОЛЯЧКА, -и. Небольшой кол. *Там уже годів пять нима нічого, самі колячки стримаять.* Стгл. Бог. *Коліячку із плитиня видьорнув та її і начав бити.* Бчк. Петр.

КОМАШКА, -и. 1. Букашка, козявка, любое мелкое насекомое. *Росказували... Діті спускация на лижих і дивляця ... по снігу комашкі живі лаять.* Стгл. Бог. 2. Муравей. *Комашкі любаять мед.* Бил. Канг. *Комашкі гурно роблять собі жляяс.* Бил. Канг.

КОМАШНЯ, -і. 1. Капустная тля. *Комашня окисава всі листя.*

См. Полг. 2. Муравьи. *Каміашні зробила кучу у лісі.* Пер. Кант. *На горбоді багато каміашні.* Реч. Каміашні віткілись налізла. Ивн. Кант.

КОМАШНЯЧИЙ, -а, -с. Муравинный. *У нас в садку комашнячій куча.* *На комашнячі яйця гарно ловлять риби.* Пер. Кант.

КОМИЗА, -й. Капризный ребёнок. *Такої камізі до нас ще ні привозили.* Бчк. Петр. *Ні буду я балакати с такою камізію.* Стл. Бог.

КОМІЗНИЙ, -а, -с. Плаксивий, капризный. *До чого ж вона, ота дитина, камізна ..* Стл. Бог. См. також мизний.

КОМІЗИТЬСЯ, несов. То же, что ковизиться. *Дитина чогось камізиця — чи ні захворіла?* Стл. Бог. *Будни камізиця — оставлю у бабушки, а сама поїду.* Бчк. Петр. *Хлопця камізиця — додому.* Змс. Петр.

КОМІНЬ, -я. 1. Передняя часть печи, жарниз на этой части. *Камінь у нічі.* Стл. Бог. *Сажу треба трусити, ото уже із каміня ситиця.* Стл. Бог. *Положи січки на камінь.* Бчл. Бог. *Камінь побіжить на да.* Нвб. Кант. *Дивись, скільки тлі на каміні.* Ндр. Оль. *Отам десь на каміні нече мало лямало.* Реч. Повсеместно. 2. Дымоход. *Гачкі заб'ють камінь.* Нвб. Кант.

КОМІР, -а, **КОМІРЬ**, -я. Воронник. *Надів сорочку, а на комірі смуга.* Стл. Бог. *Поприв комірь — завирнувся.* Стл. Бог. *Комірь ні вишива в сорочку.* Прв. Калач. *Міні цей камірь став малий.* Ломы Вороб. *Здоровий камірь вирізали в кохті.* Бзм. Павл. *В їй комірь ниможно вузький.* Пск. Павл. Повсеместно.

КОМНАТА, -и. То же, что кімната. *В каміні стаить крошити.* Крп. Полг.

КОМОЛІЙ, -а, -с. Безрогий. *У нас була комола корова.* Ломы Вороб. *Підрушній бик камолій.* Грн. Калач. *Яка комола кирови.* Бл. Паб. Остр. См. также шутий.

КОМОРЯ, -і (устар.). Помещение для хранения зерна, амбар. ... *Тоді так і було: хліба повна коморя, а коморя розкрити.* Стл. Бог. *В колхозі багато коморь.* Бчл. Кант. *Набири зёрна с коморі.* Нвб. Кант. *Коморі уже повні.* Клш. Оль. *Все зёрно в коморі всітали.* Нвлк. Подг. *І коморю цю сам батько робив, і крокви сам ставив.* Ст. Крш. Петр. Повсеместно. Ср. клуня.

КОНДЬОР, -а. Пищанный суп. *Я готовила кондьор.* Бл. Подг.

КОНИК¹, -а. Уменьшит. к кінь. Повсеместно.

КОНИК², -а. Кузнечик. *Коники на луках, на їх рибу локають.*

Стгл. Бог. *Коники плигають під ногами.* Ломы Вороб. *Кіоник плизнув в цеберку з водою* Нилк. Подг. *Баба варила куліни, а туди плизнув кіоник.* Бл. Пльб. Остр. *Вскочів, як кіоник у кашу* [пог.]. Гри. Калач. *Ходить на город ловить коників.* Реп. Півсесемство.

КОНИК³, -а. Шатун, приволящій в движениє колесо прляки. *Кіоник на прядці.* Стгл. Бог. *Кіоник обротно скрипить.* Ломы Вороб. **Кіонки** викидять. См. викидять.

КОНІ, -ей, мн. Корпус ткацкого станка. *У верстаті ссть коні.* Яр. Бутур.

КОНОПЛІ, -цель, мн. Конопля. *Типер конопля мано сіють.* Ломы Вороб. *Коноплі ржхти на полі* Блг. Подг. См. також прядиво.

КОНОПЛЯНИК, -а. Участок, на котором сеяли коноплю. *Конопляник - де сіяли коноплю.* Блг. Семил.

КОНОПЛЯСТИЙ, -а, -є. Веснушчатий. *У ней хлопчик такий коноплястий.* Нилк. Подг. См. гакже ластів'ячий, ластовиньчатий.

КОНЯКА, -и. То же, что кінь. *Він поїхав на конякі.* Нил. Рос. *Поїхав в город на коняці* Три. Лиск. *Дід робив на конюшні, пас коней і їздив же на коняці.* *Хароший був кінь.* Стгл. Бог.

Запряжи коняку. Нил. Кант. Півсесемство.

КОНЯТИНА, -и. Конина. *У голод усе їли.* *Конятину - то це й гарно.* Стгл. Бог., Блг. Подг.

КОНЯЧКА, -и. Умсьньшнт. к коняка. *Так конячка вроді ни видна, а добра.* Стгл. Бог., Блч. Петр.

КОПА, -и (устар.). Укладка определённого количества снопов (называется 30, 60 снопов). *Сичас в полі в копі кукурузу ни складують.* Калб. Лиск. *Копи - це ж 30 снопів* Блг. Подг. *Снопи треба у копі зносити.* Ломы Вороб. *Копишь снопи клали в копі.* Прв. Калач. *А я нав'язала три копі, а друга - чотири копі.* Бл. Пльб. Остр. *Копі - чотири христя.* Кри. Подг. *Там скручювали осокію, и тоді складували шісдісят снопів у копі* Пил. Рос.

КОПАЛНИЦЯ, -і. Женщина, занятая на копке картофеля. *Ходила до їх копанницею, картохи копати, так одробила за коромісил.* Блч. Петр.

КОПАНКА, -и. Простейший колодец без подъёмного механизма для полива огородных растений. *Як копанку викопали, а кругом з лоту кружали плитиць - у копанку бучаю.* Стгл. Бог. *В цій копанці бачуть води.* Кил. Остр. *Тися уцпаю у копанку.* Ломы Вороб. *Катушту поливали с копа-*

ники. Прв. Калч. Вчюра копанку на городі чістива. Дрв. Реп. Копанка - це там вода. Енд. Семил. На городі вирили нову копанку Ми поливаем з копанки озуржи і бождзєстни. Пш. Рос. Повсеместно.

КОПІЛИТЬ. ♦ Копіліть губи. Выражаєть своим видом недовольство; то же, что дуться (разг.). Чього губу копілиш? Ни риви! Кому сказав? Стл. Бог. Ср. касавуритья.

КОПІСТКА, -и, КОПІСКА, -и. 1. Весёлка. Подай копістку - я дрїжчі розмішю. Стл. Бог. На копістці кісто засохло. Бчк. Петр. Копістка мала, цего і до дня ни досталиш. Ломы Вороб. Зроби міні гарну копістку. Смл. Подг. Там копісткою німаю ни зробиш. Чім же його розмішати? Змс. Петр. Помішай копісткою кісто. Крп. Остр. Я мшала кіста - патамала катіску. Бл. Паб. Остр. 2. Приспособленіє в виде шлоской лопаточки для очистки плуга от земли. Раньше у всіх у дворі були копістки, а щєк нїхто і ни зна, що це таке. Втб. Подг.

КОПІЦЯ, -я. Копна. Там у нас був нивилічкий участочок трави, а наклали в'ять копіць. Стл. Бог. Сіно зложили у копіці. Ломы Вороб. Оцю копіцю треба пирикідати в хлїв. Бнд. Кант. Сіно в копіці складувати.

так чежило було, голодні були. Клб. Лиск. Дівчата на лузі грибли, а парубки кляли копіці. Реп. Вітир порозжалював копіці. Ломы Вороб. Повсеместно.

КОПІЧКА¹, -и. Уменьшит, к копця. У полі стоїть копічка. Трп. Лиск. Ми ті копічки бистро стягали. Стл. Бог. У нас іще і за двором копічка. Змс. Петр., Бчк. Петр.

КОПІЧКА², -и. Тяпка. Жонки взяли капічки. Кмн. Остр. Їм видєлиши мужики тачить капічки. Кмн. Остр.

КОПУШКА, -и. Уменьшит, к копа. Капушка ілжжина на таку. Бл. Паб. Остр.

КОП'ЯШОК, -шкї. Уменьшит, к копця. Коп'яшок маносінький накував, а вже крику було... білым, чім нада. Бчк. Петр.

КОРИНЄЦЬ, -нці. Стебель подсолнуха. Коринцїми грубу топил. Крп. Остр.

КОРИТЧА, -ати. Маленькос корыто, корытце. Оце коритчї поросятм вже маче, они його біс конця пирикідають Стл. Бог. Повсеместно.

КОРІТЧАТКО, -а. То же, что коритча. Он свиня їсть с корітчатка. Трп. Лиск. Назий вутятм води в корітчатко. Стл. Бог. Повсеместно.

КОРІТЬ, несов. Поризати, бранить. Там тебе коріти. Ектр.

Лиск. *Корить ни коріти, ну й ни хвалити* Стгл. Бог.

КОРІННЯ, -я, собир. Корни. *Як глибоко коріння.* Ломы Вороб. *Яке коріння товсте - ніяк ни пирирубаси.* Стгл. Бог.

КОРІННЯЧКО, -а, Уменьшит. к коріння. *Яке коріннячко, таке й насіннячко* [пог.] Стгл. Бог.

КОРІНЯК, -а. Корень. *У дерева був великий коріняк.* Трн. Лиск.

КОРІНЯКА, -и. То же, что коріняк. *Дивись яку коріняку вивернув.* Стгл. Бог.

КОРІНЯЧКА, -и. Уменьшит. к коріняк. *Викидай корінячки од бур'яну, а то они тут же й приймуця.* Стгл. Бог.

КОРЖАВІТЬ, несов. Плохо расти. *Коржавіють картохи* Прв. Калач.

КОРОВАЙ, -я. 1. Хлеб круглой формы. *Я спикла собі один коровай.* Ломы Вороб. 2. Свадебный обрядовый хлеб. *Напроти́в молодих стоїть коровай.* Пив. Рос. *Шипки, то ж як дар ідуть, шипки роздають, а коровай стоїть.* Зям. Бог. Повсеместно.

КОРОВНИСЛО. См. каровнисло.

КОРОВ'ЯК, -а. Помещение для содержания коров; то же, что коровник. Блг. Подл.

КОРОВ'ЯТНИК, -а. То же, что коров'як. *На коров'ятник будуть возить свеклу.* Пив. Рос.

КОРОВ'ЯЧИЙ, -а, -с. Коровай. *Ни травай - то коров'ячий каштан, він міні мужи.* Стгл. Бог. ♣ **Коров'яче масло** Сливочное масло. *В магазин привезли коров'яче масло.* Грн. Калач.

КОРОМ, -рму Корм. *Там понад лісам кором хорушиш - кором би тіки пасти, ти кором нема.* Стгл. Бог. *Корму сей год всі помалювали.* Стгл. Бог. *На зму заготовляють кором.* Прв. Калач., Бжк. Петр., Плк. Бог., Жрв. Бог.

КОРОСТА, -и. Чесотка. *Чи на тобі короста, що ти чухаєсся?* Грн. Калач. *Короста любе гризь.* Екстр. Лиск. *От корости скотини чухастри.* Грн. Калач. *У тилити ... накла кароста, треба їти до арачи.* Бл. Пль. Остр. *Короста була.* Січас муть чесотка. Лев. Пив. *Шо ти пристає, як короста з зотом?* Стгл. Бог.

КОРОСТЯВИЙ, -а, -с Чесоточный. *Наше тия дуже чухастрия, мабуть, коростяве.* Грн. Калач., Стгл. Бог.

КОРОТАЙКА, -и. Женская короткая одежда в виде пиджака, полупальто. *Міні понаравилась твоя коротайка.* Рев. *Коротайка - це кухвайка.* Ель. Семил.

КОРОТУШКА, -и. Короткая свитка со сборками по поясу. *А коротушок і марієток уже давно ни носять.* Екстр. Лиск.

КОРНИШАТЬСЯ, несов. Копошиться. *Шось корнішниця під одіалом.* Прв. Калач. Ср. воруняться.

КОРПУСНИК, -а. Помещение, корпус для скота. *Оттой корпусник пустий, так туда і постав свою корожу пока.* Ст. Млв. Петр. *Бля коров зробили новий корпусник.* Грн. Калач.

КОРТИТЬ, ЗАКОРТИТЬ, безл. О сильном желании делать, сделать что-н.; то же, что подмывать (разг.). *Їсти кортить.* Стгл. Бог. *Тобі шо -- закортило? Празник, а йому обізвательно дрова рубить.* Завтра нарубаеш. Стгл. Бог. *Як міні риби кортить поїсти.* Ломы Вороб. *Кортить вроді їсти.* Смл. Подл. *Як водка на столі стоїть, так це йому кортить.* Бчк. Петр. *Як міні кортить випить.* Бл. Плб. Остр. *Йому повсігда кортить водочки.* Грн. Калач. См. также мордувать.

КОРЧАЖКА, -и. То же, что глечик 1. *Квас там в карчажки в сїнях стаить.* Кзн. Тал. См. также кринка.

КОРЧАСТИЙ, -а, -е. То же, что картавый. *Я купив корчастий пінжак.* Плв. Рос.

КОРЧИЙ, -я. Корчи, судороги. *Каже: на бабу корчій напав.* А

він її хекнув в лоб. Стгл. Бог. *Корчїем бабу усю зніло.* Крп. Остр.

КОРЧИТЬ, несов. Знобить. *Дуже кірчи мене сїдїть.* Крп. Остр.

КОСА¹, -й. Коса, вид прически. Повсеместно.

КОСА², -и. Селезёнка животного. *Ни забудь косу взяти для аналіза.* Нылк. Подл. *Зарїзали авцю і жарили косу.* Бл. Плб. Остр. *Яка довга коса була у кабана.* Грн. Калач.

КОСАРИК, -а, 1. Луговой цветок в виде дикого гладиолуса. *На Диньські косариків -- там їх дитина й скаки.* Стгл. Бог. 2. Одувничек. *На вигоні вже цвітуть косарики.* Ежстр. Лвск.

КОСАРКА, -и. Косилка. *Косарка повамалась, треба у кухню їхати.* Ломы Вороб. *Косаркою луки бистро скосяли.* Стгл. Бог.

КОСИТЕНЬ, -тня, **КОСЯТИНЬ**, -тня. Вид дикорастущего щавеля, не употребляемого в пищу. Блг. Подл. См. также косятина.

КОСИЦІ, -сїць, *ин.* (устар.). Морозные узоры на стекле. *Мороз на вікнах косиці поставив.* Стгл. Бог.

КОСНИК, -а. То же, что косник. *Сами же косник и украиав мляжи дівчат.* Клб. Лвск. *Іде вона -- косникі мотаюця...* Три. Лвск. *Косникі запалите.* Крп. Подл. Мо-

лода розпустила косники по спині. Кри. Остр. Упала красний косник. Кри. Остр. Які косники продавали хороші. Екр. Лиск.

КОСОВИЦЯ, -і (устар.). Се-нокос; процес косьби. *Оно саме як косовиця, так і дощ.* Стл. Бог. *Така косовиця пагана сей год – трава полягла.* Бчк. Петр. *Тепер уже косовиця кончилась.* Ломы Вороб. *Діло було якраз в косовицю.* Прв. Калач., Рев., Блг. Подг., Екр. Лиск.

КОСТОЇД, -а. То же, что волос. *Коза кості парив зробиця.* *Костойд називається.* Лск. Павл.

КОСТРЁЦЬ, -я. Небольшой костёр, костерок. *Розвиди кострєць і погрийся.* Ст. Млв. Петр.

КОСТРІЦЯ, -і, **КОСТРІКА**, -и. Отходы конопли после трепания и чесания; костра. *Як здорово кострїця сипиця.* Ломы Вороб. *Приниси кастрїку і нею тати.* Бл. Пль. Остр. *Прибири кастрїку, што діти покалять ноги.* Рев. *Прибири кастрїцю от тіпазки.* Ст. Млв. Петр., Нвб. Кант., Стл. Бог. Ср. кастрика.

КОСТРИЧКІЙ, -ок, мн. Тонкие, острые льдинки на поверхности лужи, ведра с водой. *А морозець с костричкї становляця на тїй водї, шо ти в калїдори поставив.* Стл. Бог.

КОСТРУБАТИЙ, -а, -е. Шершавий, шероховатий. *Ствол увесь кострубатий.* Кри. Остр. *Стія якїй увесь кострубатий.* Кри. Остр.

КОСЯ, -і (дет.). Лошадь; жеребенок. *Дивись, он кося пасецця.* Стл. Бог. *Якїй кося довкїтї побїг.* Кри. Остр. *Он де, дивись, пасецця кося.* Пив. Ров.

КОСЯК¹, -я. Брус дверной или оконной рамы. Повсеместно.

КОСЯК², -я. Небольшой табун лошадей. *У його був косяк конїй.* Ломы Вороб.

КОСЯК³, -я. • Косыки коидать. Относится неодобрительно; то же, что коситься (разг.). *Сусїдка на нас уже косяки коїди кури наші у туку у неї і жистить.* Бчк. Петр.

КОСЯТИНА, -и. То же, что косить. *Замїсто щем'ю ти косити ти між притерки.* Бчк. Петр.

КОСЬ-КОСЬ, межд. Подзывное для лошадей, жеребят. Прв. Калач., Бчк. Петр., Зме. Петр., Ст. Кри. Петр., Стл. Бог., Плк. Бог., Твр. Бог.

КОСЬЄ, -я. То же, что кося. *Дятька Хвидот зрабив какоє на косу.* Бл. Пль. Остр.

КОТНИК, -а. Соцветие ивовых растений, серёжка *Котники на лозї.* Стл. Бог.

КОТИТЬСЯ, ОКОТИТЬСЯ Давать приплод (об овцах, козах). *Вівці скоро начнуть котї-*

ця. Грн. Кадяч. *Віця окотілася двома ялинтами.* Стгл. Бог. Повсеместно.

КОТОК¹, -тка. То же, что китька. *У нас кажуть «китыкка», а в Бичку «котока».* Стгл. Бог.

КОТОК², -тка. Крутлый чурбан с желобком посредине для подкладывания под ухват. *Возьми коток та постав чавун.* Лемы Вороб.

КОТУХ, -а. Пристройка к сараю, сарай. *Піди в котух.* Ярг. Бутур. *Коржови була в котуху.* Грн. Паш. Ср. катух.

КОТЦІ, -ів, мн. Сеть для ловли рыбы. *Рыбу частенько коццями ловили.* Кяб. Лиск. *С кутцями коцці робили.* Кяб. Лиск.

КОТЯ, -і (ист.). Картофель. *Ліда, возьми котю в руки.* Кри. Остр.

КОХАТЬСЯ, несов. Дружить. *Іван з Варькой кохайіцца.* Нэр. Подг.

КОХТА, -н. Кофта; блузка. Повсеместно.

КОХТИНА, -н, уменьшит.-ласск. к кохтя. *Одна кохтина ницясна і ту сами купила, він нічого ніколи ни купи.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог.

КОЧЕРГА, -н. 1. Кочерга. *Кочерга – вырбать потя.* Кри. Полг. Повсеместно. 2. То же, что ключка 2. *У нас дубова кочерга* Кри. Остр.

КОЧЕТ, -а. Петух. *Кочет який хороший.* Енд. Семил. *Купили сірого кочета.* Реп., Ст. Кри. Петр. *Кочита зачінить нада.* Нжкм. Тал. См. также півень.

КОШ, -у. Полесвой стан. *Я простою лучше в мастірской или на кошу борці гарячий поім.* Пдк. Бог. *Од кошу одідуть ... і начинать кружлять.* Стгл. Бог. *У нас на токах, кажуть, кош, а у козаках – табор.* Стгл. Бог. *Жінки, де наш кош буде?* Бзм. Павл.

КОШАРЯ, -і. Загон для скота. *Кошаря – отець загонили.* *Кошаря – це слово дакийошис.* *Кошаря – дима ... на степі загорожують кошарі.* *Це – того, це – того.* Стгл. Бог. *У колхозі ондички нову кошарю зробили – гарна, здорова.* Бчк. Петр. *Загнали телят у кошарю.* Смл. Полг. *Корова тьотки Собинихи розлямала всю кошарю і вилезла.* Бзм. Павл. Повсеместно.

КОШАРЧІНА, -н. Уменьшит. к кошаря. Ст. Кри. Петр.

КОШЕНЯ, -ята. Котенок. *У неї кошеня одно було – так скіпи она горобців переловила.* Стгл. Бог. *Витусты кошеня, хай оно ни няка.* Пск. Павл. Повсеместно.

КОШЕНЯТКО, -а. Уменьшит. к кошеня. *Дивись, яке кошениятко, ще саіне.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

КОШІЛЬ, -я, **КУШІЛЬ**, -я, **КУШІЛЬ**, -я (устар.). Плетёная из лоты или камыша, соломы большая ёмкость для хранения зерна; плетённый короб на сани. *Пшона сипала в кошіль. Дрк. Рев. Кушіль колісь пліли на хліб. На сани клачи – пліли.* Стгл. Бог. *Бабуліко, чого ци тютя у кушілі сидить?* Бчк. Петр. *Всю пшеницю ссипала в кушіль.* Ст. Кри. Петр.

КОШКА, -и. Небольшой якорёк для вытаскивания из колодца или копанки сорвавшегося ведра. *Видро впустила в конянку, треба йти за кошкою.* Стгл. Бог., Бчк. Петр.

КОШЛАТИЙ, -а, -с. Косматый, лохматый, с вклокоченными волосами, шерстью. *Кошлатий, та ще й заскубиний, так ніяка ромчюска ни бере.* Стгл. Бог. См. также кудлатий.

КОШУЛЯ, -і. Корзина, кошелка. *У кашулі лизить трава.* Три. Лиск.

КОЯТЬ, *несов.* Небрежно готовить (печь, варить и т.п.). *Усю жизню кояла як-нібудь, тіки пириводила продукти.* Бчк. Петр.

КРАВЕЦЬ, -вця (устар.). Портной. *Кравець міні пошив костюм.* Пшк. Ров. *Кравці пошили і нічим кормить.* Бчк. Петр.

КРАДЬКОМА, *нар.* Украдочкой. *Крадькома, щоб ніхто й ни бачив.* Стгл. Бог.

КРАДЬОЖКА, -и. Воровство. *С крадьожкою довго ни проживеш – улекатиш.* Бчк. Петр.

КРАЙ¹, -ю. 1. Конеч. *Ану, держи за край.* Стгл. Бог. 2. Часть села. *Ваша корова аж на тім край.* Стгл. Бог. Ср. Куток 2.

КРАЙ², *нар.* Очень, крайне. *Край треба сходить у Бичок.* Стгл. Бог. *Повозочка край нужна, а вони завили і ни думати виртати.* Бчк. Петр. *Тобі ото край треба?* Змс. Петр.

КРАМ, -у (устар.). Материал, ткань. *В магазин крָаму привезли.* Пшк. Под. *Купила крָаму на блуску.* Кри. Полг.

КРАМНИЙ, -а, -ё (устар.). 1. Сшитый из ткани фабричного производства в отличие от домашнего. *Крамна сорочка. То ж було самоткане, а це крамне. Тепер саме крамне. Січас уже так мало кажуть.* Стгл. Бог. *На ярмарку надівов крамну вишитую сорочку.* Пшк. Кант. 2. Из тонкой хлопчатобумажной ткани. *Зав'язжи сьогодні крамний платок, на вулиці тепло.* Бчк. Петр.

КРАСТИ, *несов.* Воровать. *Мамка, як одужаси, зиставе одити. Крָасти Боже спаси.* Стгл. Бог. *Крָасти – нихароше*

діво. Бзм. Павл. *Кра́сти тоді нічого ні крали.* Срк. Бутур. Повсеместно.

КРАСО́ЛЯ, -і, **КРАСУ́ЛЯ**, -і. Настурція. *Колись і я красолю сажали.* Стгл. Бог. *Красуля гарна цвіте.* Кри. Подл. *Красулі багато зіпшло.* Нвлк. Подл.

КРАСУВА́ТЬСЯ, несов. Цвєсти (о пшениці). *Пшениця красуєця.* Прв. Калач.

КРЕ́ЙДА, -и. 1. Мел. *Вишатирився – у крейді вєсь.* Стгл. Бог. *Зага... Пече отут у горлі, так крейду ідять од зага.* Стгл. Бог. *У нас такі края крейди кругом багато.* Вгб. Подл. *Хату крейдою побітила.* Нвлк. Подл. *Поєрбі із крейди.* Рєв. *Треба написати крейди на вихад.* Ъл. Паб. Остр. *Для вихода ламали крейду.* Екстр. Лиск. *Він крейди набив на хату.* Ломы Вароб. Повсеместно. 2. Почва, состоящая в основном из мела *Коржи пакуця на крейді.* Кри. Остр.

КРЕЙДЯ́НИЙ, -а́, -є́. Меловий. *Тут бериг крийдяній.* Пер. Квят. *У нас тут гори крийдяні.* Глв. Бог. *По-над Доном скрізь крийдяні кручі.* Стгл. Бог.

КРЕ́ЙМАХ, -а, *чаще мн.* 1. Мелкие камешки, галька. *Там таких креймахів насобирав.* Пєк. Павл. *Діти собириють креймаги і гуляюця.* Дрк. Рєв. 2. Дзгская

игра с использованием таких камешков *Дітишки граюця в креймахи.* Ст. Кри. Петр. *Ми, було, ще малими дівчатами грали в креймахи.* Стгл. Бог. *Дівчята гуляли в креймахи.* Рєв. *Він грав у креймахи, поки зрадив, а тепер ни хоче.* Грв. Калач.

КРЕ́КОТЕНЬ, -тня. То же, что жаба 2. *На болоті крекотень кричить.* Пив. Рос. См. также лавєр. Ср. жакавєр.

КРЕКТА́ТЬ, несов. (устар.). Кряхтеть. *Діду, ти чього крекчиш? Позіз на лижанку крекче...* Стгл. Бог., Змс. Петр.

КРЕ́МСАТЬ, несов. Сильно стучать. *З утра с самого кремса по жылізу, голова вже болять.* Ък. Петр.

КРЕСА́ТЬ, несов. Бить по чему-л. по касательной; задсвигать одним предметом другой. *Чобітьми ото й креше.* Стгл. Бог.

КРИВІ́Й, -а́, -є́. 1. Кривой, изогнутый. Повсеместно. 2. Хромой. *Він кривий, припада на праву ногу.* Стгл. Бог. *Кривий на ногу.* Прв. Калач., Ъл. Подл.

КРИВОВ'Я́ЗИЙ, -а, -с. Кривошсий. *Кривов'язий То ж він ще колись дитиною в'язи звичуя.* Стгл. Бог.

КРИВУ́ЛЬКА, -и. Извилина, изгиб; каракуля. *Кривулька в тітраді.* Прв. Калач. *Нарисував*

якісь кривулькі, нічого ни поймаєш. Сттл. Бог.

КРИВУЛЯТЬ, несов. Ідти, передвигатися зигзагами. Іду кривуляю, хтось подумав – п'яний. Сттл. Бог.

КРИВУНЦЯ, -і (пренебр.). О кромом чловекс, чаще о женщины. *Кривунді чортова, загватила гусей моїх.* Бчк. Петр.

КРИГА, -и. Лёд. 1. *Несе кригу по Дону.* Сттл. Бог. *Крига на річці тронулась?* Бнд. Квят. *Відро на ніч оставили в віранді, так вода кригою покриясь.* Бчк. Петр. *Каяюжэ за ніч кригою взялись.* Зме. Петр. *Висною по річці крига пливе.* Пив. Рос., Прв. Каляч. 2. Лыдина. *Такі криги пливуть по річці.* Смл. Полг. *Вода кригу здорову понисла.* Ломы Вороб. *Ми бачили на кризі маленького зайчика.* Рен. *Як річка розаявця та підуть криги, туді од нас і ни вибирися.* Ст. Криш. Петр. *Висной на річці такі криги були великі.* Дрк. Рен.

КРИГКІЙ, -а́, -с́. Хруцкий. *Скля крижкэ, на його чуть надавив...* Сттл. Бог.

КРИДЯНКА, -и. Плохая, неплодородная земля (с примесью мела?). *Кридянка – це погана земля.* Блг. Полг.

КРИЖИНА, -и. Одна лыдина. *Крижину вірубав...* Сттл. Бог.

КРИЖКА, -и. Лыдина для спускация с горжи, лыжняка. *Крижку вирубив і спускация на крижці – санків жи ни було.* Сттл. Бог. См. также лезя, ледянка.

КРИКУХА, -и. 1. Крикливая женщина, девочка. *Ох ти і крикуха...* Сттл. Бог., Бчк. Петр. 2. Утка-кряква. Бчк. Петр.

КРИЛЬЦЯ, -сь, мн. Плавники у рыбы. *У маленької риби маленькі крильця.* Пвк. Ольх.

КРИЛЬЩИК, -а. Кровельщик. *Крильщика треба каякать, та погода писана.* Бчк. Петр. *Пішли крильщика до хати.* Блг. Полг., Сттл. Бог., Енд. Семпл.

КРИНИЦЯ, -і. Родник, оборудованное для питья место на роднике. *За гатками, у ліжках, с криниця.* Сттл. Бог. *Піду я до криниці.* Дрз. Ольх. *Натийся водиці у криниці.* Кри. Полг. *Підим за водою до криниці.* Кми. Остр. *Воду бире с криниці.* *Криниця така, шо тим ети – родники, ну і вода така, шо она пам'ягить.* Мрк. Кам. *Ходіть воду пить у криницю.* Ломы Вороб. Повсеместно.

КРИНИЧКА, -и, **КРИНИЧКА**, -и. Уменьшкн к криниця. *Ми комо тій кринички всігда оддыхам.* Сттл. Бог. *Халодны криничка.* Пвгл. Вороб. Повсеместно.

КРИНКА, -и. То же, что глечкн 1. *В кринкі і молоко*

добріше. Дай крінку с мазиком. Пятл. Вороб., Бил. Вороб. Ср. корчужка.

КРІСИК, -а. Красшек. *Миша банку, а на банці п'ютик на крісику.* Стгл. Бог. *Крісики подобамутились* Стгл. Бил.

КРІХТА, -и. 1. Крошка. *Змиїть крихті с стоза.* Стгл. Бог. *Ти хочь би крихті с торбинки повитрусювала.* Грн. Калч. ...*Крихті дистане і карма на і клуче.* Пир. Калч. Повсесемство. 2. Мале количество. *Сихарю осталося – крихта.* Стгл. Бог. *В домі нима ні крихти хліба.* Рев. *Вез деня у роті і крихти ни було.* Пис. Рос. Повсесемство.

КРІХОТКА, -и. Уменьшител. к крихта в любом значении. *Шо ж там як студи ти принесеи отаку крихотку?* Стгл. Бог. *Кури покляжили все до крихотки.* Змс. Петр.

КРИШАНКИ, -нок, мн. Сушёные резаные яблоки. *Я полізла на доріг за кришанками.* Ломы Вороб. См. также кришеники.

КРИШЕЇНИК, -а. Кусок, помігь (хліба). *Намклет кришеїнак хліба маслом* Кми. Остр. *Викінь всі кришеїники вбѣхам* Кми. Остр.

КРИШЕЇНИКИ, -ів, мн. То же, что кришанки. *Кришеники збуви на хаті, і їх дець помю-*

чів. Лев. Павл. *Самих кришеїників окинула.* Пск. Павл. *Вибирай кришеїники з озвара.* Пер. Кант.

КРИШИТЬ, негов. 1. Крошить. *Криши оці кусочки в молоко.* Стгл. Бог. 2. Резать овощи, ботву на мелкие кусочки. *Свеклу кришиють нада.* Стгл. Бог. *Стдай криши буряк поросяті.* Стгл. Бил. *Мати картохи кружжакками ни різже крише кубіками.* Стгл. Бог. *Я кришу поросяті гарбуз.* Пив. Рос.

КРІЗ, **КРІЗЬ**, предл. Сквозь. *Та хочь би оно усе крізь землю проважилося.* Пдг. Рос. *Нияк ни найду – як кріз землю проважились [гроші]. Де я їх прибрала... А вжеж прибрала* Стгл. Бил. ...*І ото наче як кріз сон чую* Змс. Петр.

КРІП, -іну. Укроп. *Кріп сам собою сходе по картохах.* Стгл. Бог. *Сходи в огород, нарви крѣпу.* Змс. Петр.

КРОКВА, -и. Стронило. *Сарай – становляця крокви.* Стгл. Бог. *Миша уже пише. – Миша, яку ти букву пишеш? – Крокву пише [решилка деда].* Стгл. Бог. *І камарю цю сам батько робив, і крокви сам ставив.* Ст. Крш. Петр. *Одна кроква тріхи довца.* Ломы Вороб. *Крокви високі будуть.* Навл. Кант. Повсесемство.

КРОПОВА, -ї. То же, что жала. *Кроповою цие як пиджет-*

гаю, будеш знати, як у садок лазити. Бчк. Петр. Діду, покоси оту кропову, ато скоро буде вища хати. Стгл. Бог. В кропову як азїзла, так туді цілий день чухалась. Змс. Петр. Повсеместно. См. также кастрика.

КРОПОВ'ЯНИЙ, -ого. Изготовленный из грубой конопляной пряжи, ценьки (обычно о больших мешках). Нїс чоґось повин мішок кропов'яний. Ни мішки, а чувзли кропов'яні. Стгл. Бог.

КРУГАЛІЯ, неизм. Круг (давать); кругом, в обход. Ми там кругалїя давали, по сїснї. Стгл. Бог. Пішли ни навпрямю, а кругалїя Стгл. Бог. Опять квіточок, олять листочок - і так кругалїя. Пхв. Ляск.

КРУГОМ, нар., предл. Кругом; вокруг, везде. Тут у нас кругом луки. Стгл. Бог. Ходили кругом церкви Грн. Калач. Оглянулась кругом - ни поїму, де я. Змс. Петр. Повсеместно.

КРУЖАЛКА, -н. Кружок, колыцо. Одрїж ковбаси кружалку. Стгл. Бог. Сами роблять ковбасу кружалкїми. Стгл. Бог. Мати киртохи кружалкїми ни рїже. Крише кубиками Стгл. Бог.

КРУЖАТЬ, КРУЖЛЯТЬ, несов. Делать круги; блуждать. Од кошу одїдуть ... і починають

кружати. Стгл. Бог. За Кїбірем заблудились, так довго по лісу кружляли Стгл. Бог.

КРУЖКА, нар. По кругу. Колї ходить кружкї і крутить її. Пхв. Рос.

КРУЖКІЙ, -їв, мн. Деревянные дощечки, на которые кладут гнїт при засолке овоощей. Их регулярно моют, чтобы не покрывались плесенью. Мати пішла в погрїб пиримивати кружкї. Лев. Пашл. Треба полїзти в погрїб кружкї помити. Стгл. Бог. За зиму рїзїв два тїки мїли кружкї. Бчк. Петр. Нароби кружкї на капусту. Пхв. Квнт. Кружкї помїй. Пхв. Калч. Ср. Ляда 2.

КРУТІЛКА, -и (устар.). Карусель. Дївчати осі на крутїлку пішли. Смв. Подл. Крутїлкї бували рачїше у осіх селах. Бнд. Квнт.

КРУХМАЛЬ, -ю. Крахмал. Натерла крухмалю. Кшв. Ольх. Тут ось є троли крухмалю жарим кісезику. Стгл. Бог.

КРУЧА¹, -ї. 1. Круча. Під кручою піску накопала. Стгл. Бог. З цієї кручі можно власти. Пхв. Рос. Ни лїть на саму кручу, а то вона обсапцїня. Дрк. Рев. 2. Овраг, склон оврага. В кручі лїжить снїг. Крп. Подл. У кручі уже вода шумить. Ломы Вороб. Ноччю ішом та в кручу впаа. Ломы Вороб. За нашим горбодом

идорожа кру́ча. Бзм. Павл. Ско-
тину пасли в кру́чи. Прп. Калач.
Глибока кру́ча. Ярк. Остр. Мусор
вивязли в кру́чу. Крп. Подг. Вони
живуть у кру́чі. Кмл. Остр. Кози
лазять по кру́чах. Грн. Калач.
Ми чуть ни заїхали в кру́чу.
Ектр. Лиск., Кам. Ср. бурчак 2.
3. Крутой, обрывистый берег.
Там кру́ча на Дону. Блг. Полг.
Хлопці стрибили в річку з кру́чі.
Рев. 4. Холм. Кру́ча вилика. Длв.
Петр. 5. Омут. Багато круч у рі-
чці. Їлн. Полг.

КРУ́ЧА², -а. Подвижной, вер-
тялый человек. Бчк. Петр.

КРУЧА́К, -а. Беспокойный,
нервный человек. С таким кру-
чакім вона нидовго буди жить.
Він її скоро уероби. Бчк. Петр.

КРУЧА́ЛКА, -и. Неуравно-
вешенный, эксцентричный че-
ловек. Бчк. Петр.

КРУ́ЧЕНИЙ, -а, -е. Неспко-
койный, нервный. Вони кру́чені,
і дитина тарохла кру́чіна, ніяко-
го зладу нема. Бчк. Петр. Воно
таке кру́чіне, ні минути на по-
сиде спокійно. Змс. Петр. Кру́чі-
на віця – болзнь у неї якась.
Стгл. Бог. Він стои у век як кру́-
чіний, Ломы Вороб.

КРЮК, -а. Ручка у колодез-
ного вала. Трн. Лиск.

КСТІТЬ, несов. Крестить.
Ксті, ксті стій доб. Ёл. Пль. Остр.

КУБАН, -а. Большой кув-
шин с невысоким горлышком.
Налий кубан сирюватки. Нпр.
Ольх. Ср. горлач

КУ́БАХА, -и. 1. Лунка для
посадки картофеля и других ра-
стений. Сьогодні підкопала одну
ку́баху – уже картошка хороша.
Стгл. Бог. Я з болкочю ногою ку́-
баху копала. Бчк. Петр. З одній
ку́баху чуть ни тівідри навибі-
рала. Змс. Петр. 2. (перен.). Низ-
кая, полная, неповоротливая
женщина. Ти ни тигиш, що вона
хвора, а кажеш на неї ку́баху.
Бчк. Петр. Ото це ідалова ку́ба-
ха – ни повертеця. Стгл. Бог.

КУБІТЬ, част. Будто, ка-
жется. Я кубіть вас помню.
Крп. Полг.

КУ́БЛИТЬСЯ, несов. 1. Ры-
ться в пыли, мусоре, траве и т.п.
(о птице). Кури в осороді кубля-
ця. Стгл. Бог. Кури під ябл-
ньою унадичсь кублиця. Бчк.
Петр. Курям ниде кублиця Грн.
Калач. 2. (перен.). Заниматься
каким-л. кропотливым трудом,
делать что-то мешленно; то же,
что возиться (разг.). Так я вста-
ла, ни стала більш лягать, та й
начали кублиця. Стгл. Бог. По-
ки ти там будиш кублиця? Хо-
дім уже. Змс. Петр. Довго ж ти
кублися. Ектр. Лиск. См. также
куйондяться.

КУБЛО, -а (перен.). 1. Беспорядок. Там у хаті кубло
Смля. Подг. Дивись на голові яке
кубло – нічого ни зробили. Стгя.
Бог., Три. Лиск. 2. Запутанное де-
лю. То таке кубло, шо бис суда ни
разбиреш Смля. Подг.

КУБУШКА, -и. 1. Горшок с
длинным горлышком и с руч-
кой. Кубушка удобниш гачка.
Лев. Павл. Там у кубуці варен-
ня. Кубушка на лавці. Смля. Подг.
Кубушки олі хватило пошити на
всю зиму. Стгя. Петр. 2. Кувшин
с ручками с двух сторон. Три.
Лиск. 3. Большой кувшин. Про-
суши кубушкы, вона мені нужна.
Кри. Остр. 4. Большой кувшин с
крышкой. Кума наклали три
кубушки масла. Бл. Пль. Остр.
5. Растение кубышка желтая. На
Довгалівці багато і кубушок, і
маківок. Стгя. Бог.

КУВАТЬ, несоев. 1. Ковать. У
кузні й тянки кувати. Стгя. Бог.
Повсеместно. 2. соев. **ЗАКУВА-
ТЬ**. Куковать, закуковать (о ку-
кушке). Весною, в маю місяці як
нашнє зузуля кувать і кує до Пё-
тра. Стгя. Бог. Зузуля уже за-
кувала. Ломы Вороб.

КУГА, -и. Озёрный камыш,
осока, речные заросли. Корова і
кугу пошла. Ломы Вороб. Там ку-
пация ніде – сама куга скрізь.
Стгя. Бог. Поїдим завтра куги

накосим. Бзм. Павл. Батько кугу
косе у кручі. Ломы Вороб. Нарі-
зали куги на двері. Бл. Пль. Остр.

КУГІКАТЬ, несоев. Хрюкати
(о поросёнке, свинье). Ници по-
росяті їсти, а то кугіка. Стгя.
Бог. Порися тіко кугіка, більш
нішто. Стгя. Бог. См. также кур-
готить. Ср. густи 2.

КУГУТИННЯ, -я Камыш. С
кужівини коці робили. Кль. Лиск.

КУДЕЛИЦЯ, -і. Снег с вет-
ром, метель. – Кужеляка...
Шо, шо? – Куделиця пішла, сніг
із вітром. Стгя. Бог. См. также
кужеляка 2.

КУДЕЛЯ, -и. Пучок пеньки,
овечьей шерсти, козьего пуха,
приготовленные для прядения.
Яка добра куделя. Бл. Пль. Остр.
На гребніть надівали куделяю. Кри.
Остр. Думаю пещірам допржсти
куделяю. Гри. Кляч. Скачай вовну
у куделяю та понісь. Ломы Вороб.
Дри. Рен. См. также мичка.

КУДЗИК, -а, **КУЗИК**, -а. То
же, что гудзик. Хюціци былись
так, шо кўтики пооднітали. Кль.
Лиск. Кўликів треба кўтити у ма-
газині Нль. Кант. Кўшк одаржмєся.
Был. Кант. Це кўзика дуже тєлєкї
Три. Лиск. Пришїтї кўлик к нагруд-
нику. Кри. Пол. Кудзики треба по-
прїаїтити до пєлїтє. Брз. Полт.
Кўлик прїаїтити до сарочкї. Бл.

Пыль. Остр. *Приваить кудик до кудайки.* Прб. Подл., Естр. Лиск., Кри. Лиск., Навл. Калач.

КУДИ, нар. Куда. *Куди тебе несе?* Стгл. Бог. Повсеместно.

КУДИКАТЬ, ЗАКУДИКАТЬ. Часто задавать (начать задавать) вопрос «Куди?». *Хвасте тобі кудикать.* Ломы Вороб. *Уже закудикав.* Рев.

КУДИСЬ, нар. Кула-то. *Кудись тепер треба іти.* Навл. Калач. Повсеместно.

КУДКУДАКАТЬ, несоев. Кудактать. *Кури часто кудкудачуть.* Грн.Калач. *Курици кудкудиче мабуть, яйце зписла.* Стгл. Бог. Повсеместно.

КУДЛАТИЙ, -а, -е. Лохматый. *Бачиш, яке в нас цуциньтко кудлате.* Стгл. Бог. *Хлопці такі кудлаті ходять.* Дрк. Рев. *Шо ти ходиш ото кудлатий, як... Причішишь. Або наголо острижись, так ще лучче.* Змс. Петр. *Який ти кудлатий – пора стригись.* Стгл. Бог. Ср. конялтий.

КУДЛИ, -ів, мн. Растрепаные, длинные, густые волосы; то же, что космы (прост.). *Іди, я кудли причішу.* Рев. *Ти хоть кудли свої рощіши.* Ломы Вороб. *Пора, мабуть, стригись: диви, які в тебе кудли одросли.* Стгл. Бог. Повсеместно. См. также ляхми.

КУЖЕЛИТЬ, несоев. Пылить, поднимать пыль. *Ни поймаи – віці кужелять чи тизята.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

КУЖЕЛИТЬСЯ, несоев., перен. Клубиться, кружиться, сутиться. *Хвасти вам кужеляция, сядьти.* Кри. Остр.

КУЖЕЛЮКА, -н. 1. Увеличит. к Кужиль². *Та або поляй двір або шо – дивись, яку підняв кужелюку своїм підмітаням.* Стгл. Бог. 2. То же, что куделица – Кужелюка... – *Шо, шо? – Куделица тиза, сів із вітром.* Стгл. Бог.

КЎЖІЛЬ¹, -желя. Толстая палка с развилкой на конце, в которой при прядении закреплялась кудель. *Кужиль вставлявся в донце. В кужиль атикация .. ну закріпленняция .. вовна і пряденция* Стгл. Бог. *У дниці така дірка, і туди вставляяция кужиль.* Змс. Петр. *Гляди, кужиль упаде. Гляди, шоб кужиль, кажу, ни втав.* Ломы Вороб. Ср. грешель 1.

КЎЖІЛЬ², -елі. Столб, клуб шали. *На дорозі піднялась кужиль.* Естр. Лиск. Ср. Кінтюга.

КУЗНЕЦЬ, -я. Кузнец. *Кузнецъ сжу сам паўга.* Пшв. Рос. *Піти лошади підкуват до кузниця.* Ст. Кри. Петр. *Він довго робив*

кузнецьм. Бчк. Петр. Повсеместно. Ср. коваль.

КУЗНЯ, -і. Кузница. У тракторному отряді прошлий год згоріла кўзня. Грн. Калач. Отам за церквою колись була кўзня. Давно вже її немає. Сттл. Бог.

КУЗЬ, -я. Шишка, ушиб. У Валькі набили на голові кузь. Бл. Пяб. Остр. Ср. гугля.

КУЗЮКАТЬ, несов. (дет.). І. Щекотать, приговаривая при этом (как правило) «кузю-кузю-кузю». Кой-які діти люблять, щоб їх кузюкали. Грн. Калач., Жрв. Бог. Сттл. Бог., Змс. Петр., Бчк. Петр., Пдк. Бог. 2. (перен.). Невнятно говорять. Шо ти там кузюкаєш... Сттл. Петр.

КУЙОВДИТЬСЯ, несов. То же, что кубльгься 2. Поки ти там будиш куйовдиця? Іди вже обідать. Сттл. Бог. 3 уд-світа куйовдуюсь коло печі. Бчк. Петр. Довго ти там іще будиш куйовдиця? Ми ж опаздусь! Лев. Пявл. Чого ти в тій скрині куйовдиєш? Шо ти там забуєш? Сттл. Бог.

КУКОТИНА, -и. Дягиль (?). Кукотина трава така. Сттл. Бог.

КУКУВІЧКА, -и. Сова. Кукувічка своїм криком таку тоску на мене нагнала. Крн. Остр.

КУКУРГУЗА, -и. Кукуруза. Обруш кукургузи – курям поспать. Сттл. Бог.

КУКУРУЗІЙНЯ -я, **КУКУРУЗИНЯ**, -я, **КУКУРУЗІННЯ**. Стебли кукурузы. Кукурузінійям хату на зиму обстакати. Сттл. Бог. Придеця грубу вытопить кукурузінійям. Крн. Остр. Корова гарно їсть кукурузінійям. Ломы Вороб., Бл. Пяб., Рес., Бчк. Петр.

КУКУРІКАТЬ, **ЗАКУКУРІКАТЬ**. Кукарскать, закукарскать. Питух яккурїка, шкїть пори астькїть. Арх. Бугур. Повсеместно.

КУЛАГА, -и. Род кушанья из муки. Мати зділала кулагу на обід. Бл. Пяб. Остр., Бчк. Петр.

КУЛІГА, -и. Однородное в каком-либо отношении, поросшее чем-либо место. Шишниця вимерзла, кулігами тіки виднієця на полі. Бчк. Петр. Жита ввашло кулігами. Бл. Пяб. Остр. Просо спіє кулігами. Ломы Вороб. Посходило кулігами. Пер. Кант. Як жать починали, оставляли кулігу на один сніп, на Успїння його дожинали, свяченою водою бризкали і ставили у хаті в вузлі. Прн. Калач.

КУЛИК, -а. Вежа у дороги. Така буря, шо й куликів ти видно. Ломы Вороб.

КУЛІШ, ʒ. Пшениный суп, кулеш. Наварим вечіром куліш. Бм. Пявл. Куліш в грубі можна жарить. Жлн. Рос. Куліш уже сжеєм захилонув. Ломы Вороб. Повсеместно.

КУЛЬША, -і. І. Бедро. *Низькі ноги нікуди: що тут я сходив, а уся болять – і в коліні болять, і в кюльші болять.* Стгл. Бог. *А тепер в кюльшу в'люся – слі ходе.* Стгл. Бог. *Так у кюльшу стріляє.* Пск. Павл. *Кюльшу забива.* Ектр. Лиск. *У скотини кюльші потипирались.* Грн. Калач. 2. (перен.). *Выдаючися наружу неровности чего-л. Хіба це стіг? Кюльші випирають хтосні куди.* Бчк. Петр.

КУМЄКАТЬ, несов. (экспр.). Покимати, соображати; обдумувати. *Що ти йому розкажеш? Він же ні чорта ні кумєка.* Стгл. Бог. *Та він уже кой-шо кумєка.* Грн. Калач. *Що ти там все кумєкаєш? Ходім уже їсти.* Стгл. Петр. *Він нічого ні кумєка.* Ломы Вороб.

КУМКАТЬ, неслов. Квакати, издавая негромкие прерывистые звуки. *Жаби як кумкають – це що, на дощ?* Стгл. Бог. *Висною жаби кумкають.* Змс. Петр. Ср. брекєкєкати.

КУНАТЬ, несов. Пыряти, окунається. *Ми ще раз кунасм і додому* Бчк. Петр.

КУНДЯ, -і (устар.). Женский пиджак из домотканного сукна. *Он на почіпці кигить кундя* Рен.

КУНЯТЬ, несов. Дремають сиди. *Сидить куняє, а ти лєси.* Чо-

го ти жєдєш? Стгл. Бог. *Сидить пирид тїлівєдором куняє.* Змс. Петр. *Сидю куняю спати хочєця.* Смл. Палг. *Сидить на лавці куняє. Ти жє уже куняєси, лєгкї спати.* Крн. Остр. Ср. кїмарить.

КУПІЛЬ, -ю. Вода, приготовленная для купанья. *Купіль уже гарячий.* Нвб. Кант. *Виливай гєть купіль.* Нвб. Кант.

КУПУВАТЬ, КУПІТЬ. Покупать, кушить. *Все можно было купить* Нвн. Кант. *Ви оцїє риби ни купували: яка вона – добра?* Стгл. Бог. *Начє нічого такого й ни купувала, а гроші потрїтити.* Бчк. Петр. *Я хлїб рїдко купюю – сама пичю.* Змс. Петр. *Батько пішов корову купувати.* Ломы Вороб. Повсеместно.

КУРА. ♦ *Куря їде.* Пыль столбом. *Поле, так аж куря їде.* Стгл. Бог.

КУРАЖИТЬ, ПОКУРАЖИТЬ. Поднимать, поднимать с места; беспокоить, побеспокоить, встревожить. *Начїнай їх куражити – поки ж мажєно спати.* Стгл. Бог. *Покуражити курей.* Прв. Калач.

КУРАНДА, -и. Перекати-поле. *Вїтир гонє по полю куранду.* Рен, Бчк. Петр. Ср. жабрїї.

КУРБЄТИ, -їв. Приезжие, не местные жители. *Понаїхали у коляхоз усякі курбєти.* Прв. Подг.

КУРГОТІТЬ, *несов.* Издавати *беспокойные звуки* (о свиньях). *Свині курготять, тилля голодне, і нікому домосидувать.* Бчк. Петр. *Чого ви кургочете? Ви ж не голодні. Водички вам налить?* Стл. Бог. Ср. густ. 2, *ковічать, кугикать.*

КЇРИЦЯ, -і. Курица. Повсеместно. См. также *курка*.

КУРІНЬ, -я. 1. Шалаш. У їх там був здоровий курінь. Стл. Бог. *Сіно косили – зробили курінь, і доцю не страшно.* Кяб. Лиск. *На бакиї у сторожа курінь.* Бш. Кант. Повсеместно. 2. Конура. *Увесь день сидить [собака] у куріні; то ж було тепло, а тепер морозець.* Стл. Бог. См. также *шкота*.

КУРІПКА, -и. Куронапка. Я учора куріпку вилужав у лісі. Ломы Вороб.

КУРІТЬ, *несов.* 1. Дымить. Гній як сирій, так не розгоряця, а тіки курить. Змс. Петр. 2. Пылить. *Шось он курить по дорозі. Маже, під їдимо.* Стл. Бог.

КЇРКА, -и. То же, что *куриця*. Один [півень] до білих курок пристряя. Стл. Бог. ...*Заквахта ла, а они куркі клюють її.* Стл. Бог. *Курка зрибецця на зрядці.* Прв. Калач., Памл. Калач.

КЇРНИК, -а. Курячник. Усі кури в мене в кїрнику. Три. Лиск.

Діду, ти кїрник зацінив? Стл. Бог. Поки ви будити ходить? Ни пора вже вам у кїрник, на сідало? Змс. Петр. Повсеместно.

КУРПЬЯК, -я. Шкурка ягнєнка, смушск. *Кравець каже, шо ни такий курпьяк, а куди ж вучче.* Бчк. Петр.

КУРЧА, -ята. Цыплєнок. Курчят як розжстимось, а нічим кормить. Стл. Бог. *Давий жганять курчат – хвате їм бігать.* Змс. Петр. *Посил лишона курчатим.* Нш. Кант. *Курчята побігли за квачкою.* Пш. Рос. Повсеместно.

КУРЧАЧИЙ, -а, -с. Цыплячий. То в тарілці курчяча каша. Пер. Кант. *Чого це курчяче пір'я по вьшому двору валяцяця?* Стл. Бог. *У нас сьогодні латша на курчячьому бульйоні.* Вот. Крс. Петр. Повсеместно.

КУСІ, *межд.* Команда собакам при травле. *Кусі його, Пірат, кусі!* Стл. Бог.

КУСМЕТ, -а (экспр.). Большой кусок. *Кусмет сала одхмтив, хліба – і на роботу.* Бчк. Петр. *Шо ти ото такий кусмет підчипив – чи ти ж його здіси?* Стл. Бог. См. также *кусир*.

КУСЯРА, -и (экспр.). То же, что *кусмет*. В борщі отакенний кусяра мяса був, і він його все здів. Стл. Бог., Бчк. Петр.

КУТІ, -ів. Дальняя часть села. *Колись ми в кутах жыти, а тпер сюди пирихали.* Ст. Крив. Петр. См. также куток 2.

КУГИЛÉВИНА, -и. То же, что *затишок*. *Ходім у кугилéвину од вітру Лемы Вороб.* См. также *захисток*.

КЎТНІ, -ів, *ми*. Коренные зубы. *Та і кутнія папшти нима жувають ніж нічим.* Бчк. Петр. *Спереди зубів совсім нима, так, кутні коїде цє стирчить.* Стял. Бог.

КУТНЯК, -а. Крайний коренной зуб. *У його розболівся кутняк.* Намл. Калач.

КУТОК, -тка. 1. Угол как часть пространства. *Трави наділяли в самому кутку. Я тут зроду в кутках ни був, а тпер мене в куткі запрапортили.* Стял. Бог. *А шо це наше кошниця у кутік забилось і ни вилазе?* Втб. Подл. *У нас на Биткні ссть гарне місто, називацця Чьортів куток.* Лєв. Павл. Повсеместно. 2. Дальняя часть села, противоположенная другим его частям. *Вугли візде, а на тому краю сила — куток.* Кажим: *на той куток пішли.* Стял. Бог. Ср. край¹ 2, кутя. 3. Дом как место жительства. *Він у свосму кутку живе.* Стял. Бог. *Під старість і нима свого кутка.* Бчк. Петр., Блг. Подл.

КУТОЧОК, -чка. Уменьшит. к куток 1. *Привикли [кури] ни на сідані, а отам у куточку сидать.* Стял. Бог.

КУТУЛЯТЬ, *несов.* Жевать с трудом из-за отсутствия части зубов или их болезни. *На один бік кутуляю, а на цей бік совсім нічим.* Стял. Бог. *Шо Ви ото шкоринку кутулясти? Чи нима хлеба? Лєв. Павл. Шо ти так кутуляси? Рєп.*

КУТЯ¹, -тяти. 1. Щенок; то же, что кутёнок (раз.). *Шо це наше кутя так гавкає — чи хтось іде?* Втб. Подл. 2. (перен.). Безвольный, слабый человек. *Та ни шо же він тобі такий кутя здався? З ним каші ни жарши.* Лєв. Павл.

КУТЯ², -і (религ.). 1. То же, что *вечеря*. *Кутя по хатам носили раньше діти.* Намл. Калач. *Кутяю ти вже одбула, оддіжурила, тепер будим їсти як кашу.* Стял. Бог. *Носили кутя до кръстных, до сусідів, і так, по дівчані носили кутя.* Грм. Калач. Повсеместно. 2. Канун Рождества и Крещения. *Сьогодні у нас Кутя, ни сли.* Трц. Лєск. ♦ *Голодна кутя.* *А под Крішчєнєя — это была голодна кутя: нізєя було їсти до первої вичірної звїзди.* Грм. Калач., Стял. Бог.

КУХВÁЙКА, -и. Фуфайка. Повсеместно.

КУХВАЙКА, -и (експр.). Увеличит. к *кухвайка*. *Дивись, яка кухвайка, довго, та тепла*. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

КУХТЯ, -і. Тот, хто робить все медленно, неторопливо; то же, что копуша (разг.). *Всичо наша Верка куйовдиця – така кұхтя!* Лев. Павл.

КУЦІЙ, -а, -е. Короткий. *Кұций край*. Пшв. Рос. *Везе, як кұцому на пирязізі*. Стгл. Бог. *Воротник на пальто кұций*. Рен.

КУЦИНА, -и (устар.). Короткое осеннее мужское пальто из сукна домашнего производства. *Щас пальто посять, як раньчє кұцины булы*. Пшв. Кант. *Кинь кұцину на погріб*. Пшв. Кант., Три. Лиск.

КУЧА, -і. Куча. Повсеместно. ♦ *До кұчі*. Вместе. *Калєсо... До кұчі конці сходиця – це зворотиці*. Стгл. Бог.

КУЧЕРІ, -ів, мн. Кудри; завитые волосы. *Та титер і в сєл дівчата с кұчирями*. Стгл. Бог.

КУЧЕРЯВИЙ, -а, -е. Кудрявый. *У мене син був молодим кұчирявим да таким красивим*. Кль. Лиск. *Кұчирявий, як баран*. Стгл. Бог. *Не, то она, гляди, от рождєння така кұчирява*. Змс. Петр.

КУЧУ, межд. Подгонное для телят. Стгл. Бог.

КУШІРЬ, -ю, **КУШІР**, **КУШУР**. Заросли водяних расте-

ний: дилий, кувшинок, роголистника и др.; водоросли. *Гуси, мабуть, в кұшірях запутались*. Дрк. Рен. *Лотки у кұшур застряла*. Бчк. Петр. *Раньчє тако-го ни було, шоб у Дону кұшірь був. А це забрєла і попала в кұшірь*. Стгл. Бог. *Кұшір затиная усю річку*. Ски. Кант.

КУШТУВАТЬ, ПОКУШТУВАТЬ. Пробовать, попробовать на вкус. *Ну, кұштуйти – шо він за борщ*. Стгл. Бог. *Кавунів сєй год і ни кұштували*. Бчк. Петр. *Ти божок кұштувала?* Пер. Кант. *Ти кұштувала виноград?* Ектр. Лиск. *Покуштуй наших груш. Ти таких щє ни кұштував*. Стгл. Петр. Повсеместно.

КУШУРІННЯ, -я. Собир. к *кушірь*. *У кұшуріння ни пливни – ни виліши*. Бчк. Петр. *Туди ни пливни, там кұшуріння за ноги члєвєци*. Стгл. Бог. *Там таке кұшуріння, шо й ни погребєся*. Змс. Петр.

КУЩ, -а. Куст. *Пасьян ростє, як смородина, – в куці*. Пшв. Рос. *Оттам он за домою ростє куц смородина*. Нвм. Калач. *Но луку всі куці вирубали*. Дрк. Рен. *Пиди пошукай іще в куцах – де ж воно, те курця, магло діця?* Стгл. Бог. Повсеместно.

КУЩИК, -а. Уменьшит. к *кущ*. Повсеместно.

Л

ЛАБѢТИ, -бѣт (персн.). Тиски, западня, давленис. *Ага, попав у лабѣти? Стгл. Бог.*

ЛАБѢЦЬ, неизм. То же, что кашпецъ. *Два дні побудуть у ваяниках – і лабѣць. Стгл. Бог. Іван вили забрав? Ну, ото їм там і лабѣць – насад ни получим. Стгл. Бог. Кинуть його в яму і ніском засиплять, і лабѣць його. Стгл. Бог.*

ЛАБУРЯКА, -и. См. Лобуряка.

ЛАВА, -и. 1. Закреплѣнная в определенном месте избы (обычно вдоль стѣны) широкая скамья. *Лави тилер рідко в кого сохранились – може, де у старих людей. А так уже їх нема. Змс. Петр., Стгл. Бог.* 2. Скамья для хозяйственной утвари между кухонным столом и печью. *Ганчірки ни посахан. Ну тим ще с чім витирти с стала, подивись на лаві. Стгл. Бог. Памий лаву. Нав. Квнт., Бил. Квнт.* 3. Подставка под гроб. *.. Приїшли мужики, зробили ж лаву: доски вписли в хату, поставили два стула – лаву. Все накрили тоже ж простиньой. Положили в гроб. Не, сначала ни в гроб, а на лаву сначала. Послі, як уже гроб зроби-*

ли, тоді уже в гроб його прикилили. Мрк. Кам.

ЛАВѢР, -вѣра. То же, что жаквер. *Шо лавѣр, шо жакавер – одне і те ж. Он у Лебежжому їх ловно. Або, каже, очі, як у лавра. Стгл. Бог. По берегу ішли, так дівчонка лавра злякалась. Бчк. Петр. См. также жаба 2, крекотень, лаврак.*

ЛАВКА¹, -и. Переносная скамья; лавка. *Діду, принеси лавку, міні ночви треба поставити. Ст. Крш. Петр. Дітей на лавку посадять, борцу дадуть... Кль. Лиск. Сядь на лавку, ни толчись по хаті. Грн. Калач. Повсеместно. См. также ослин.*

ЛАВКА², -и. Небольшой сельский магазин, лавка. – *Де ти ходила? – Та в лавку ж ходила, за хлібом. Стгл. Бог. Буде мі ні нимаю – скаже, пішов у лавку та й нима. Пдк. Бог. Свсту ни було два дні, усі свічки попалали, шо кутила п'ять годів назад у лавці. Мрч. Ольх. В лавку навизли всякого товару. Бзм. Павл. Повсеместно.*

ЛАВОЧКА, -и. То же, что колода. *Зділани дубови лавочки, як харашѣ. Бл. Пль. Остр. См. также шлівіконник.*

ЛАВОШНИК, -а. Продавец в магазине (лавке). *Новий лавушник в лавці. Прв. Калач.*

дить. *Пск. Павл. Ладили часів з два за корову – ни договорились.*
Бчк. Петр. *У Підколоднівці у когось тия ладили, так поїхали*
Стл. Бог.

ЛАДКИ, неизм. (дет.). Ладушки. *Ану, дивай в ладки. Ти амігш в ладки грати?* **Стл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.**

ЛАДНІШ, неизм., сравн. степ. нар. Лучше. *У нас зроблять огороди. Ти який год так ще нічого, а який... Там-то [в другом селі] ладніш.* **Стл. Бог. Оцей кужушок хоч і пагінський, а в йому ладніш. чім у кухвайці.** **Бчк. Петр.**

ЛАДНО, неизм. Хорошо, да. *Тики ти це все ни записуй – ладно?* **Ст. Крш. Петр.** *Ладно, ни буду.* **Бчк. Петр. *Ладно, я щяс приїду.* **Ехтр. Лиск. Повесместив.****

ЛАЙКА, -и. 1. Ругань. *У їх кажин день ни лайка, так бийка.* **Стл. Бог.** *Я ни хочю слухать вашу лайку.* **Ломы Вороб.** *У сусідів вчора, чути, лайка була.* **Дрк. Рен. 2.** Бранное слово, ругательство. *Нізм так казять, то нихароме слово, то лайки, а лаяцця ніззя.* **Стл. Бог.**

ЛАЙЛИВИЙ, -а, -е. Склонний к брани, ссорам; сварливый. *Він дуже лайливий. Такій лайливий, що тільки диржить, ото такіх атпусте, що ни будили*

зять, куди діватця. **Бл. Паб. Остр.** *Ругацця та ругацця, то і сать лайливий.* **Бл. Подг., Бчк. Петр., Змс. Петр. Стл. Бог.**

ЛАМПАТІК, -а. Лампадка. *У углу висить лампатік.* **Бл. Паб. Остр.**

ЛАНГАВИЙ, -а, -е. Ленивый. *Їсти перийш, а на роботу лангакий.* **Брз. Подг.**

ЛАНГУВАТЬ, несов. Обманывать. *Це вона лангує.* **Пив. Рое.**

ЛАНДЄС, -а. То же, что ладник. *Ландєся житєва.* **Нльж. Подг. См.** также лєксник, лінєсник, лєперик, лєкерик.

ЛАНДУХ, -а. Ландыш. *Кажний год ходили с Полькой за ландухами в садок до Рибалчіних.* **Арх. Бугур.**

ЛАНКА, -и. Полоска земли, делянка. *Нічьогенька ланка буряків міні досталась.* **Бзм. Павл.**

ЛАНЦА, -и. Лампа Натїї у ланту мжу. **Стлв. Петр.** *Ланца буми здохряж. дєсятїлїєїна, на крочку нєїла.* **Стл. Бог. Повесместив.**

ЛАНПАДКА, -и. Лампада, лампадка. **Повесместиво. Ср. лампатік.**

ЛАНТУХ, -а. Большое полотнище мешковины, брезента, используемое в домашнем хозяйстве в качестве подстилки при веянии, просушке зерна и т.п. *Хай скла-*

дуть усю вошу, що наструмили с цієї віци, на лантух. Ст. Кри. Петр. *Колись прями баби та ткали мішки та лантухі. Виють – лантух підстекать* Стл. Бог. *Украї лантухом.* Ярг. Бутур. *Раніче стяти на лантухах возили.* Ломы Вороб. *Чисте зерно ситали на лантух.* Екстр. Лиск. *Повсеместно.*

ЛАПА, -и. Стопа ноги. *На бабину лапу чобіт нима на базарі.* Грн. Калач. *Вин паризав лапу сакірай.* Бл. Пль. Остр. *Ляди лапу оддавили.* Екстр. Лиск. *На твою лапу чобіт і на базарі нима.* Ломы Вороб. *Повсеместно.*

ЛАПАВУХИЙ, -а, -с. То жє, что кваллвухий. *Яка у вас свиня лапавуха..* Стл. Бог. *І хороше цуциня – лапавухе, ноги товсті, а ни гавка.* Стл. Бог.

ЛАПАТЬ, несов. (груб.). Хватать, прогать, шунать. *Ни лаяти руками сарочку.* Кри. Подг. *Ничого лаяти паганими руками.* Грн. Калач. *Ни лаяти – ни тобою положню.* Бчк. Петр. *Повсеместно.*

ЛАПАС, -а. Хозяйственная постройка под односкатным навесом. *Сарай – становляциця крокви, а лапас – два плитині, один вицїй, другий шижчїй.* Стл. Бог. *Постав камяску під лапас.* Стмл. Петр., Рев.

ЛАПА́ТИЙ, -а, -с. Крушый, пушистый. *Як посухула лапата*

[метель], а туди вп'сть міленька. Стл. Бог. *То дрібненький сніг шов, а це вже лаяпаний.* Змс. Петр. *Сніг великий та лаяпаний – нічого ни видно.* Бчк. Петр., Блг. Подг.

ЛАПЕ́РЯ, -і. Увеличит. к ляпа. *Така лапєря у його – обувини хорошої ніколи ни знесе.* Прн. Калач.

ЛАСИЙ, -а, -с. Лакомый. *Іч, яка ласа до мнєса.* Стл. Бог. – *Їж, чого ти.. – Видно, хоче ласішого.* Стл. Блг.

ЛАСІВКА, -и. Врємя, обильное лакомой пищей. *Пройшла ласівка – настав піст.* Рев.

ЛАСО, нар. Очень вкусно, сытно. *Та він любє ласо їсти, а робить нима.* Стмл. Петр. *Ласо їсть, пиво п'є, пичного молока, можє, тіки ни бачє.* Бчк. Петр. *А ти любии ласо поїсти.* Стл. Бог. *Повсеместно.*

ЛАСТІВКА¹, -и. Ласточка. *Ластівка під саркїй літа – видно, гніздо в неї там.* Змс. Петр. *Ластівкі тільки літають: це шо они – к дощу?* Стл. Бог. *Он бачии ластівка злітима свиняце гніздечко.* Рев. *Ластівка гніздо злітими під карнизам.* Бчк. Петр. *А вона ластівка так і б'сция в вікно – то вже якась вість.* Пск. Павл. *Повсеместно.* См. також ластя, ластовка.

ЛАСТІВКА², -и. Веснушка. *Пику у ластівках, сам рижий, як теля.* Бчк. Петр. Ср. ластовиння.

ЛАСТІВ'Я, -яги. Птенці ласточки. *Скільки там ластів'ят було!* Пск. Павл. *Ластів'ят драть ерїх.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Пшк. Бог., Стгл. Бог.

ЛАСТІВ'ЯЧИЙ, -а, -є. То же, що коноплястий. *На пику він рябомизий, ластів'ячий.* Стгл. Бог. *Хлопцем був ластів'ячим.* Бчк. Петр. *Змазу такий ластів'ячий був, а тинер нічього.* Стгл. Петр. См. также ластовиневатий.

ЛАСТКА, -и. То же, що ластівка. *Хлопці ластку вловили, мучили, я одняв.* Бчк. Петр.

ЛАСТОВІННЯ, -я, собир. Веснушки. *Як виски, так по пиці ластовіння.* Змс. Петр. *Пиритивячі яска...* *По їх так як ластів'ячїна.* Стгл. Бог. Ср. ластівка².

ЛАСТОВКА, -и. То же, що ластівка. *Ластовка в сараї гніздо робе.* Крп. Остр. *Ластовки скоро прилетять.* Екстр. Лиск.

ЛАСТОВИНЕВАТИЙ, -а. То же, що ластів'ячий. *Хлопець в батька – ластовиневатий.* Крп. Подг.

ЛАСУВАТЬ(-СЯ), ПОЛАСУВАТЬ(-СЯ). Лакомиться, полакомиться. *Садяєм ласуєся?*

Стгл. Бог. *Ми поласували біз тебе Ломы Вороб.* *Як ти любиш ласавация...* Бл. Пль. Остр. *Чім ви тут ласустись? Дайти й міні.* Змс. Петр. *Три місяці ласувалась на кухні коло дітей.* Бчк. Петр.

ЛАТА, -и. Слега, обрешетка. *Покладуця ключіни, а на кякчїни – лати як-небудь.* Стгл. Бог. *Ни хватило лісу на лати.* Ломы Вороб. *Привизли на лату латів.* Реп. *Привизли лати на постройку.* Екстр. Лиск. *Це дуже тонкі, гляди, лати.* Грн. Калач.

ЛАТАТА, немзм., в знач. скаг. Бегом. *Они його як побачили – і латката опуди на гару.* Стгл. Бог.

ЛАТАТИЙ, -а, -є. Пятнистий. *У його був лататий кіт.* Ивн. Кант., Стгл. Бог.

ЛАТАТІННЯ, -я, собир. Листья кувшинок, кубышек. *Під лататїнням, як жирко, цюки стоять.* Бчк. Петр., Змс. Петр., Стгл. Бог. См. также латагтя.

ЛАТАТТЯ, -я, собир. То же, що латагіння. *Рогіз увесь на сухому, і латаття на сухому.* Стгл. Бог. *Купация нїде стало – все лататтям поросло.* Змс. Петр.

ЛАТАТЬ, ПАЛАТАТЬ (ПОЛАТАТЬ, ПРИЛАТАТЬ). Ставить, поставити заплату (заплата). – *Ну, пийти чай, якщо хочіти, а ми будим валянок латать – Найшов шкураток? Ну*

латай. Сттл. Бог. *Оте, що на-латав, отторю, і хай сніг силиця*. Сттл. Бог. — *За кожну латку хоть би по рублю платив...* — *О-о-о, так це ти там вже на-латала рублів на десять. І сорочка ціляком ни стас, лучче нову купить*. Сттл. Бог. *У войну лата́ли старыё*. Твр. Подг. *Ти б міні полатала оці штани — я їх ще надіну*. Змс. Петр. *Треба латку прилатать*. Бл. Пяб. Остр. Повсеместно.

ЛА́ТКА, -и. 1. Заплата. *Ну і одижина — латка на ляці*. Бзм. Павл. *Усі штани у латках*. Ломы Вороб. *Штани на йому — латка на ляці*. Грн. Калач. Повсеместно. 2. Поношенная, с заплатами одежда. *Нам чляці у латках приходилось ходити*. Бчк. Петр. 3. Небольшой участок земли. *Латка добрус завежна*. Евд. Семил. 4. мн. Детская игра «пятнашки». *Ходить в латки граць*. Грн. Калач. 5. Участник игры в пятнашки (латки), который должен догонять и пятнать других играющих. Блг. Полг.

ЛАТРИ́ГА, -и (жспр.). Бездельник. *Він же, латрига, здоровий, а ні до якої роботи ни працюєний*. Сттл. Бог. *Латригу воститують, а вроді ж учітця*. Бчк. Петр. Ср. лаштибрей, лоларь.

ЛАХА́НКА, -и. Лоханка, лохань. *Насип в лаханку муки*. Рсп.

Вилій помії в лаханку. Кмн. Остр. *В лаханці намочі баракло*. Нзр. Ольх. *Вилій оцю воду в лаханку*. Екстр. Лиск. *Раньше карет напували із лаханки*. Крп. Полг.

ЛАХВА́, неизм., обычно в знач. сказ. Хорошо, везёт; удача, удачное стечение обстоятельств. *Та там-то йому лахва́*. Сттл. Бог. *Тобі всігда лахва́ попада*. Ломы Вороб.

ЛАХМА́ТИЙ, -а, -с. 1. Лохматый. Повсеместно. 2. перен. Пушистый. *Яке ж лахмате дерево все*. Вітру ни було, так оно почілялось [иней], так уже ж гарно... Сттл. Бог.

ЛАХМА́ТІНА, -и (пренебр.). Одежка; тряпка. *Натянула вона якусь лахматину та й пішла з дому*. Бчк. Петр. *Повісь оту лахматину — чого вона валяється...* Сттл. Бог.

ЛАХМИ, -ів, мн. (жспр.). Длинные, взлохмаченные пряди волос; то же, что космы, лохмы (прост.). *Підбири ото лахми*. Екстр. Лиск. *Ляхми біляві*. Пив. Рое. *Причипи хать трохи свої лахми, шо ти ото так ходиш*. Сттл. Бог. Ср. Кулдя.

ЛАХМІ́ТТЯ, -я. Лохмотья, тряпьё. *Прибири оте лахміття...* *Чого воно по всій кроваті валяється?* Сттл. Бог. *Он собрався все лахміття в стірку*. Змс. Петр. Повсеместно.

ЛАХУДРА, -и (бран.). Неопрятная, с расстёпанными волосами женщина. *Шо ти ходиш ото як лахудра? Привиди себе в порядок.* Стгл. Бог.

ЛАШТИБРЕЙ, -я. Лентяй. *Лаштибрёя воспитав – ходи і води матирі ни принесе.* Бчк. Петр. Ср. латрига, лодарь.

ЛАШТУВАТЬ(-СЯ), несов. Приготовлять(-ся), получение размещать, укладывать что-либо. *Як у поміщення вкладаси, так каже: натоптуї, лаштуї по-луче, щоб більш уяїло.* Стгл. Бог. *Пішла постіль лаштувати.* Стгл. Бог. *Ти шо – аже до стола лаштуєси?* Стгл. Бог.

ЛАЩИТЬСЯ, несов. Ласкаться; ласкаться. Собака лащиться. Стгл. Бог. *Наш цуцик до кожного лащиться.* Ломы Вороб. *Вин лащиться, як мале дитя.* Бл. Паб. Остр., Екстр. Лиск.

ЛАЮЧИЙ, -а, -е. Склонный к брани. *Санько Иржава страшно лаюця* Грн. Калич.

ЛАЯТЬ, несов. Ругать. Тебе буде бригадир лаять. Грн. Калач. *Та мати того хлопця чясто ляс.* Прв. Калач. *Мати дітей ляс.* Нзр. Ольз. *Ти ж знаси, шо за це тебе будуть лаять.* Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛАЯТЬСЯ, несов. 1. Браниться, ругаться. *Они з Райкою*

страшно лаюця. Стгл. Бог. *Мої сусіди лаюця каждый день як собаки.* Втб. Полг. *Вечно вони лаюця.* Вск. Лиск. *Я з бригадиром учора лаявсь.* Ломы Вороб. *Ми жили чіриз сіни, так они тоді заїлись: ни ходіть до нас, у вас битько та мати у колхоз вступили.* Срк. Бугур. Повсеместно. 2. Употребить грубые, бранные выражения. *Будини лаюця – язык поколю.* *Возьму гаяку й поколю.* Стгл. Бог.

ЛЕВАДА, -и. 1. Огород на низком, заливаемом в половодье месте. *Ливаду сажать ще ни скоро.* Ст. Криш. Петр. *На ливаді убирали моркву.* Рен. *На ливаді сікли сім'я.* Ст. Криш. Петр. *У нас левада на таком п'яганом місті.* Киб. Лиск., Влад. Лиск. 2. Участок земли близ дома, селения (с рощей, садом и т.п.). *Ливада... Большинство по березі верби насажа.* *Быто у лісі було ливад.* *Богамазова ливада були по-над річкою: сокори там, і яблуні, і терин, і верби.* Стгл. Бог. *Підиш у ливаду, так хоч там дихнуть с чм.* Бчк. Петр., Прв. Калач.

ЛЕГЕНЯ, -і. Лёжное животное. *Шо таке легеня? Легеня у скотниках.* *Легеня, пичінка, серце.* *Тигер кажуть льяжки.* *А в чьоловка, конишо, льяжки.* Стгл. Бог. *Дивись, це свинячі легені.* Ст. Криш. Петр. *Я ни люблю легені.* Екстр.

Лиск. Прижарить легіти на сковороді. См. Пац., Ски. Кант.

ЛЕДАЧИЙ, -а, -е. Ленивый. Цей кінь дуже ледачій. Ломы Вороб. Ледачій він на роботу. Ектр. Лиск. У їх діти ледачі. См. Подг. І сть жм такі лідачі чи люди! Пер. Кант. Син удався дуже ледачій. Кри. Остр. Свста, шо ти так лідачя стала: нічого ни хочеш робить. Мрч. Ольх. Ну ти і лідачій хлопць. Нвк. Полг., Кри. Остр., Рен.

ЛЕДЯ, -і. Кусок льда, приспособленний для катання с горки. Катя уже міне собі нову лядю. Рен. Ср. Крижкя.

ЛЕДЯНКА, -и. То же, что крижкя. Діти спускались на лідянки з гари. Бл. Пль. Остр.

ЛЕДЯЩИЙ, -а, -с. Хилый. Пилип завсім ледящій. Бл. Пль. Остр.

ЛЕЖАНКА, -и. 1. Выступ или специальное сооружение у печки для лежания. Такий лощур і лежанку розваля. Гри. Квалч. Ляжу полезу на лижанці. Кри. Остр. Лежанка розагрілась здорово. Ски. Кант. Дід з пучкою сидять на лижанці. Рен. Кіт лижить на лижанці. Нзр. Ольх. Я навіз на лижанку. Нвн. Кант. Повесемств. 2. Небольшая печка с плитой. То же, что груба. Треба лежанку притопить. Бл.

Пль. Остр. На лижанках варили все, це сичас гас. Кль. Лиск., Пив. Рос.

ЛЕЖЕНЬ, -ня. Обрядовый свадебный хлеб, по форме напоминающий свадебную шишку. На свайбі всігда готовили раньши лежені. Пер. Кант.

ЛЕЖНИК, -а. См. ліжник.

ЛЕМЕНТ, -у. Многоголосьный крик, шум. Ти там такий лемент у хаті. Заходили ото хлопці – так такий лемент... Стгл. Бог. Бунтувиця – таке, як і лемент. Стгл. Бог.

ЛЕМЗАТЬ, несог. (жспр.). Медленно, тяжело идти, ходить; то же, что твциться (разг.). Кой-як по хаті лемзаю. А вже де ти ти не, стли тимас. Стгл. Бог.

ЛЕМІШ, -я. Лемеш, сошник. Чересло – це шо у плузі іде попереду леміша. Стгл. Бог., Вл. Лиск.

ЛЕМІШКА, -и (устар.). Блюдо из муки; саманата. То, каже, ни каша, а лемішка. Стгл. Бог.

ЛЕП, -у. 1. Липкая грязь с потом. Іду скупаюсь, ото, дивись, аж леп качаця. Змс. Петр. Шо ти пристав, як короста з лэтом? Стгл. Бог. Сходи у биню, ото в теби лэпу повна. Стгл. Петр. 2. Перхоть. Повна лэлова лэпу. Стгл. Петр. См. также луна.

ЛЕПЕ́НИК, -а. Лепёшка. *Напи́кла мати лепе́ників.* Бл. Пль. Остр. Ср. ладик.

ЛЕПЕ́ТЕНЬ, -тя. Болтун. *І у кого ти такий лепітинь удав-ся...* Крн. Остр., Бчк. Петр.

ЛЕПЕХА́, -й. Многолетняя трава с длинными мечевидными листьями, растущая по берегам рек, на сырых местах; ир. *Візок липихі назбивав під горою.* Бчк. Петр. *Попилили всю липиху?* Сттл. Бог. ...*Кри́стия соломою ізі липихою...* Сттл. Бог., Нвб. Кант., Змс. Петр.

ЛИБО́НЬ (устар.). Пожалуй; то же, что небось (разг.). ...*Мати казача – либо́нь. А шо оно таке...* Сттл. Бог.

ЛИГА́ТЬ, НАЛИГА́ТЬ. Особым способом закреплять (закрепить) верёвку (налигач)-повод на рогах коровы или быка, вола. *Лигали коров.* *Нализай, каже, корову, я її на нализачі пониду.* Сттл. Бог.

ЛИГО́НУТЬ, сов. (экспр.). Сильно ударить кнутом, кнутовищем. *Лигонуть туюю чи ло-шадь, чи кобицу.* Енд. Семья.

ЛИЗУ́НЕЦЬ¹, -нці. Тот, кто лестью добивается своего; то же, что подлиза (разг.). *То такий лизунець, шо влізе де хоч.* Сттл. Петр.

ЛИЗУ́НЕЦЬ², -нці. Кусок каменной соли для подкормки животных; лизунец. *Треба їздити за лизунцями.* Грн. Калач. **Повсеместно.**

ЛІЗЬКА́ТЬ, несов., однокр. 1. Лизать. *Та ти його ни лизькай, а кусай, ото воно [мороженое] скоро потиче.* Змс. Петр., Сттл. Бог. 2. (перен.). Есть плохо, медясно, без аппетита. *Їж, шо ти ото лизькаеш? Чи ти на шось добріше надієся? Добрішого ни буде.* Сттл. Бог.

ЛИМА́Н, -а. 1. Болото, болотистое место. *Лиман – окружи-на здорова води, висихас. А в Замості ни висихас. І у подушкою – на воді разний мах, маж-но загрузнуть. Під подушкою – глибина страпина.* Сттл. Бог. *Стріляли вуток на лимані.* Пль. Рос., Змс. Петр. 2. Низменное место, долго не высыхающее после половодья. *Як вода спаде, так такі остаюця лимани, а тоді постіпсно висихають.* Сттл. Бог. *Огород був, так дід Омизьчук поставе отудало, а хлопці турнуть та у лиман вкинуть.* Сттл. Бог. Ср. засуха. 3. Большая лужа. *Лиман після до-щю. Як поназивас...* Сттл. Бог.

ЛИМПА́ТИК, -а. Лампадка. *Напай оливи в лимпятик.* Крн. Остр. См. также лампятик.

ЛИНДАТЬ, *несов.* (экспр.). Бегать; бродить без дела; то же, что шляться (прост.) *Шо ти ліндаеш!* Твр. Подг., Бл. Пльб. Остр. ♦ **Ліндикы битъ**. Бить баклуши. *Він ходе, ліндики б'є, ничьога ти робе.* Бл. Пльб. Остр.

ЛИНОК, *-нка*. Рыба линь. *Линків намагаю за два часи штук двацять.* Бчк. Петр. *У наші річці багато линків.* Пив.Рос., Стгль. Бог.

ЛИНУТЬ, *сов.* 1. Интенсивно политься, хлынуть. *Доц линує як із відра.* Стгль. Бог. 2. Плеснуть. *Линий міні трошки чаю.* Стгль. Бог. *Ану, лини міні на руки.* Змс. Петр.

ЛИПА, *-й*. Тот, кто липнет, пристаёт, докучает. *Ну оце ще міні липа - ти од'яжисся од його, поки йому ни скажисш.* Бчк. Петр.

ЛИПЕРИК, *-в*. Коржик, выпеченный из смеси муки с картофелем; род картофельных оладий. *Дити поїли усі липерики, один остався.* Пер. Кант. Ср. ливерик.

ЛИПІВКА, *-н*. Деревянная бочка из липы для хранения мёда. *Повну липівку меду навила.* Грг. Пол.

ЛИПЧАК, *-у*. Линняк. *Корова їсть липчак.* Прв. Калач.

ЛИСИЦЯ, *-і*. Лиса, лисица. *По стипі яр, а в яру лисиця виконує думку.* Стгль. Бог. Повсеместно.

ЛИСИЧЕНЯ, *-яти*. Лисенок. *Лисиченя побігло в ліс.* Гри. Калач. *Ну, оце як виконують лисичинят, так кажуть у шкоті. То кажуть у шкоті, то у думці.* Стгль. Бог. Повсеместно.

ЛІСКАНЕЦЬ, *-я*. Шлеспок, удар по затылку; то же, что подзатыльник (разг.). *Ни лізь! Кому кажу? А то лісканців полуциш.* Стгль. Бог. *Гляди, а то схватили в мене лісканець.* Пск. Павл., Змс. Петр., Бчк. Петр. См. также лицкан.

ЛІСКАТЬ, ЛІСНУТЬ. Давать (дать) подзатыльник. *Та лісни його як сідус...* Стгль. Бог. *Ліснув хлопця ни за шб.* Смл. Подг. *Я його там і ліснув чуть-чуть.* Гри. Калач. *Ни лізь, а то батько лісне тебе за це.* Стгль. Петр. Повсеместно.

ЛИТКА, *-н*. Округлая мышца на задней стороне голени человека; икра. *Літку десь у грязь вимазала.* Змс. Петр. *Літкі товсті - чьоботи ни підбиреш.* Стгль. Бог. *Літкі загорять.* Нвб. Кант. *Де це я літку розодрала?* Гри. Калач. *Вигу ноги палив, а літкі грязні оставись.* Пер. Кант. *Собака ваши чуть ни вкусила за літку.* Екстр. Лиск. Повсеместно.

ЛИТОЧКА, *-н*. Уменьшит.-ласк. к Литка. *Літочкі болять.* Трн. Лиск.

ЛІХО, -а. Горе. *І де взялось таке ліхо?.. Кри. Остр.*

ЛИХОДІЙ, -я. Злодей, враг, недоброжелатель. *Чи я ж тобі лиходій... Кри. Остр. Чи я собі лиходій? Стг. Бог. Я ни лиходій своїм дітям. Рен.*

ЛИЦЕ¹, -я. Лицо. *Красивий на лице. Прв. Каляч. Ср. пика.*

ЛИЦЕ², -я. Лицевая сторона. *Ткани полатню – у йому ни було ні лиця, ні вивороту. Мхл. Павл. Ни тойму, де тут лице. Стг. Бог. Повсеместно.*

ЛІЦКАН, -а. То же, что лисканець. *Йди, я тобі щас ліцкани дам. Пд. Рус.*

ЛІЧИТЬ, несов. 1. Быть к лицу, итти. *Оцей платок тобі ліче, харацо тобі в йому. Стг. Бог. Пальто йому ліче. Пер. Кнгт. Повсеместно.* 2. Приличествовать. *Ни ліче так робить. Шни. Ольх. Ни ліче взрослому парню плакати по дівчині. Лев. Павл. Ни лічи тубі бути учитильником, ти ж калхозниця. Бчс. Петр.*

ЛІЖНИК, -а, **ЛЕЖНІК**, -а, **ЛВЄЖНІК**, -а, **ЛІЖНИК**, -а. 1. Домотканый половик. *Моя бабушка подавно із старих матузкы два нових ліжники витязала. Лев. Павл. При трусе ліжники на дворі. Втб. Подг. Тепер таких ліжників, як тоді, нема. Пск. Павл. На долівку ліжнік просла-*

ла. Грг. Полт., Смл. Подг., Пив. Рос., Блг. Подг., Кми. Остр. 2. Домотканое (из очёсов, хлопьев) одеяло; дерюга. *Укривались ранше ліжниками. Кри. Остр. Мати сама ліжники ткала. Ломы Вороб. До лісу приїхати зі своїм лвєжником. Три. Лиск. Зверху кравить ліжникам криво. Кми. Остр. Вмісто оділка с підоділляником укривались ліжниками. Клб. Лиск. Під одним ліжником стять холодно. Грг. Каляч., Ектр. Лиск., Кри. Полт.* 3. Лоскутное одеяло(?). *Хороший ліжнік, лоскутний. Бл. Пдб. Остр.*

ЛІЙ, -ію. Толщёный овечий жир. *В мене ще цілий кружок лію. Ним, як простудися, груди натирають, із мазюком нить. Стг. Бог. Лій п'ють з мазюком од кашкы. Блд. Кнгт. Лій уже гарно захоплюв. Ломы Вороб. Лій стопили. Прв. Каляч. Повсеместно.*

ЛІЙКА, -и. 1. Сосуд для полива; лейка. *Валя з лійки моркву поливає. Рен. Повсеместно.* 2. Воронка для переливания жидкостей. *У лійку налила алію. Бл. Пдб. Остр. Возьми лійку – ти ж так розоллси. Стг. Бог. Повсеместно.*

ЛІПІТЬ, несов. 1. Лепить (во всех значениях). *Повсеместно.* 2. Облеплять свежесрубленный дом глиной, с силой бросая её на стены и затем ровняя. *Цілий день ліпили хату. Прв. Каляч. Молоди-*

ці йдуть – це вони аж на тім краю хату ліпили. Стгл. Бог.

ЛІПЕНІК, -а. Печёное издєлие, пышка. *Ліпєнікі гарні з медом. Скільки ти ліпєніків напекла.* Кми. Остр.

ЛІСАПЄТ, -а, **ЛІСОПЄТ**, -а. Велосипед. *Батько привик, так біз лісапєта нікуди із двора ни вийди.* Бчк. Петр. *В кождому дворі єсть лісопєт.* Прв. Калач. *Діти поїхали в школу на лісапєтах.* Бил. Квіт. *Тут по хутору всі на лісапєтах їздять.* Змс. Петр. Повсеместно.

ЛІСІНА, -и. Срубленне дерево, бревно. *Це така лісіна – на сволок піде.* Стгл. Бог.

ЛІСІНКА, -и. Уменьшит. к лісіна. *Ізруба маленьку лісінку.* Трн. Лиск.

ЛІСКА, -и. Вид плетня. *Планиця – плетінь на п'ятнадцять коляк, а плетінь довгий. А в Бичку планиця називалась ліска.* Стгл. Бог.

ЛІТЕПЛО, -а. Тёплая вода. *Дай миі отам дєсь у чавунці було літепло.* Стгл. Бог. *Після дощу вода в ріці як літепло.* Стгл. Бог. *У пічі єсть літепло.* Прв. Калач. *Вода сьогодні як літепло.* Бчк. Петр. *Із цього крана тичє літепло.* Ншл. Калач.

ЛІТОШНІЙ, -я, -с. Прошлогодиний. *Це у нас питушок*

літошній, а оце вже сьогодніні такі поросли. Стгл. Бог.

ЛІТУВАТЬ, несов. Пронодить і дє-либо лето, быть всё лето, о скоте – держать всё лето, не проданать. – *А куди она тилят подівати? Чи зимує? Зимує. – Це ж она їх і літувать буде?* Стгл. Бог.

ЛОБАНЬ, -я (жєспр.). О человеке с большим лбом; то же, что лобастый (прост.). Бчк. Петр.

ЛОБОДА, -и. Лебедь. *Лобода – це ж сориєки.* Бш. Подг. *Од жары і лобода вся поехала.* Ломы Вороб. *Киль свиням лободы.* Рєш. *На выгоні ростє одна лобода.* Ектр. Лиск. *По-під тинком лободы ростє.* Птр. Лиск. *Лабоды дубра, а буряки нима.* Бл. Квб. Остр. Повсеместно.

ЛОБУРЯКА, -и (жєспр.). Великовозрастный бездельник, лентяй; то же, что лоботряс (прост.). *Отикий лобуряка – і ні за холодну воду.* Стгл. Бог. *Там такий лобуряка і ни слуха нікого.* Стгл. Бог. *Здоровий лобуряка випєр, а ума і капєл нима.* Бчк. Петр. Ср. лодарь.

ЛЮВКІЙ, -а, -с. 1. Хороший. *Площ цє лювкій, носи.* Кры. Остр. 2. Вкусный. *Обыдлы лювкій борщ.* Кры. Остр.

ЛЮВКО, нар. 1. Хорошо, вкусно. *Люво стрибаси.* Прв. Калач. *Тут люво ба дє вишить.*

Каб. Лиск. 2. в знач. сказ. Хорошю. *Ни бавуйсь. За сточом так ни роблять. Так же ни човко.*
Стгл. Бог.

ЛОДАРЬ, -я, Лодырь. *Ни хоч робить ти і напикаєшя лодарь.* Бл. Полг. *Та він там такий лодарь – ні за холодно воду.*
Стгл. Бог. Повсеместно. Ср. лобурника, латрига.

ЛОЗА, -я. Кустарник с гибкими ветвями и узкими листьями. *За свободою по пісках лозі нахажени.* Стгл. Бог. *В яру росте лоза.* При. Калач. *Біля води росте лоза.* Пив. Рос. *Лозою топили.* Бчк. Петр. *Плутить і лозі плутуть.* Стгл. Бог.

ЛОЗІНА, -я. Длинный гибкий прут. – *Боли-и-ить!* – *Дийти лозіну, я полічу.* Стгл. Бог. *Подий мінт оту лозіну – я піду за тилки.* Змс. Петр. *Еслі побачу, що він куре, так лозіною напорю, що татиме.* Каб. Лиск. *Гони його лозіною геть.* Ломы Вороб. *Палит лозінай пасті худобу.* Бд. Пиб. Остр. Повсеместно.

ЛОЗІНКА, -я. Уменьшит. к лозина *Підніми оцю лозінку.* Екстр. Лиск. *Раньче хати ни запирали: пиритнеш лозінкою – і все.* Стгл. Бог.

ЛОЗИНЯКА, -я (экспр.). Увеличит. к лозина. *Геть він-*

тінь, а то як возьму лозиньку.
Стгл. Бог. Повсеместно.

ЛОЗЯНКА, -я. Лепшее жилие помещеніе; времянка, мазанка. Делалась из лозы (как шпелень), могла служить и постоянным жильём. *Тепер в лозянци вже ніхто ни живе. Може, літом тіки...* Стгл. Бог. *Лозянка – це дожда хати із лозы.* Пив. Рос. *Дідусь мій любив куріні строїть, а ночував частіш в лозянци, чім в хаті.* Лжв. Пивл. Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЛОЛО, -я, (экспр. Болтун, пустомеля. *Меле, як лоло, пойми його.* Кри. Остр. *Да угамонись ти, лоло.* Кри. Остр., Бчк. Петр.

ЛОМАКА, -я (экспр.). Верзила, деткина. *Страшний ломака випир, толку тіки мало.* Бчк. Петр.

ЛОПОТІТЬ, ЗАЛОПОТІТЬ (ПОЛОПОТІТЬ). Шуршать, зашуршать (о дожде); топать, затопать (о звуках, издаваемых при беге). *Доц по криші лопотіть.* Стгл. Бог. *Діти поха клубом тики залопотіли.* Змс. Петр. *Доц пімме – чути по листьях лопотіть.* Стгл. Бог. *Уже десь на гору залопотіли.* Стгл. Бог. *У лісі шось як залопотіть.* Ламы Вороб.

ЛОПОТЛІВНИЙ, -я, -е. Разговорчивый. *Мій брат дуже лопотлівий.* Пив. Рос.

ЛОПТАТЬ, несов. Щипать, щемить, саднить. *Сіль жінки в пашку і печіна лоптять.* Стмл. Петр. *Сіль поклапа на ринку – лопче.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЛОПУЦЬОК, -цька. Стебель (как правило, сочный) травянистого растения. *Канунір – пахуці, пахуці листики... В йому даже лопуцька нима. В любистку ж так є лопуцьок, а в цьому нима.* Стгл. Бог. *Я є цюв'ю лопуцьки люблю.* Змс. Петр.

ЛОСКІТ, -коту. Щекотка. *Я ни боюсь лоскоту. А Ви боєтесь?* Стгл. Бог.

ЛОСКОМ (лежать), в лич. сказ. Рядом, подряд, вплешную. *Там жолудів – лоском лижати.* Стгл. Бог. *Усі лижать лоском.* Бл. Пль. Остр.

ЛОСКОТАТЬ, несов. Щекотать. *Хватає тобі його лоскотать, ато він уже захлинається.* Стгл. Бог. *Той лоскоче, а той ригоче.* Ломы Вороб. *Як жи она боїця, як начнеш лоскотать.* Бктр. Лиск. *Вани ни роблять, а лоскочуть друг друга.* Бл. Пль. Остр. Повсеместно.

ЛОСКОТНО, нар., в лич. сказ. Щекотно. *Ни трогайти мене так: лоскотно.* Стгл. Бог.

ЛЮЦУР, -а (экспр.). Физически здоровый, крепкий человек. *А ти ни зіль до його, люцур.* Грн.

Калач. *Такий люцур, що і лежанку роздає.* Грн. Калач.

ЛЮЦУП, -а (экспр.). Человек большого роста. *Он, динись, який люцуп шишок.* Стмл. Петр., Бчк. Петр.

ЛОША, -ати. Жеребенок. *Лоша само в конюшню прибігло.* Ломы Вороб. *Кобыла за ділом, а лошá біз діла.* Грн. Калач. *Бригадір кобилу дас, та вона тіки з лошам, як би у лісі воно ни закубилося.* Бчк. Петр. Повсеместно.

ЛОШАТКО, -а. Уменьшит. к лоша. *Маленьке лошатко.* Грн. Лиск. Повсеместно.

ЛУГ, -у. Щелочной раствор, приготовленный с применением золы (чаще – золы подсолнуха). *Зояли – так лугом у жлукти заливали, а жлукто у корито ставили.* Стгл. Бог. *Треба лузу зробити. Полотняні рядна одпарювали в лузі.* Нвб. Квнт. *Полотно зюли в жлукті лугом.* Ст. Крн. Петр. *Я пам'яла голову лугом.* Бл. Пль. Остр. *Тоді лугом м'яли.* Крн. Кач. *Стірали лугом, сомишки пиригорять і поп'я – його процісують і в том стірали.* Шрм. Рос. Повсеместно.

ЛУКА, -й. Заливной луг. *Вистило всю лужу католтя.* Грн. Калач. *На луках трави багато.* Ломы Вороб. *Скоро яко лужу схосять.* Блм. Пявл., Бл. Подг. См. также луки

ЛУКАВІЙ, -а, -е. 1. Хитрий, коварний. *Да то вже такий він лукавий чоловічина.* Екстр. Лиск. 2. (бран.). *От лукавий хлопець, уже дець малоток задівав.* Сттл. Бог.

ЛҮКИ, лук, мн. То же, что лука. *З осдушкуню пожинете на лҮки коровик пастки, а я сюди наситую вам саячки.* Сттл. Бог. *Його огород до лук, на ріжку.* Сттл. Бог. *Там дорогу роблять другу. По лҮках.* Бчк. Петр. *Ходить на лҮки по скороду.* Сттл. Петр. *Овець пасуть по лҮках.* Мив. Квнт. *Касили наши хлопці на лҮках сіна.* Бл. Пиб. Остр. *ЛҮки зазмагали.* Пивл. Калач.

ЛУНА, -й. Отзвук, эхо. *Типер луни нема, луни ни йде.* Було, у хату зайдеш у пусту – і луна йде. *А типер нема луни – атмосфера спортилась.* Сттл. Бог. *Я кричу, а луна мене пирикряля.* Грн. Калач.

ЛУПА, -й, собир. То же, что леп 2. – *Подивись, чи багато в мені в голові лупі.* – *Та не.* – *А так оце і свирбить.* Сттл. Бог. *Хто ни влажух за валисцям, у того багато лупі.* Бид. Квнт. *У тебе у голові лупі багато.* Ломы Вороб. *Вичіши лупу з голови.* Рев. *Лупа сипиця з голови.* Кри. Остр. *Повсемястю.*

ЛУПАТИЙ, -а, -е (экспр.). С вынученными глазами; то же, что пучеглазый (разг.). *То в їх порода така, они всі лупаті.* Сттл. Бог. *Она лупата, як сова.* Ломы Вороб.

ЛҮПАТЬ, ЛҮПНУТЬ. Мигать, хлопать глазами, мигнуть; раскрывать, раскрыть глаза после пробуждения. *Ну шо стоїш глазами лҮпаси – совісно?* Сттл. Бог. *Задрімав... А тоді як лҮпну очима...* Сттл. Бог. *Ни лҮпай очами.* Екстр. Лиск. *А я стою та тики лҮпаю очами.* Мрч. Ольз. *Ни устів очима лҮпнуть, уже їсти просе.* Кри. Остр., Шни. Ольз.

ЛУПЕШКИ, -ок, мн. (экспр.). Глгзл. *Закривай лупешки і спи.* Ам. Рос.

ЛУПІТЬ, несов. Чистить. *Давай картошку лупіть.* Енд. Семил.

ЛУПІТЬСЯ, несов. Шелушиться. *Ніс лҮпиця.* Шни. Ольз., Сттл. Бог.

ЛУПЦІВКА, -и (экспр.). Порка. *Батьки як узя, так задикать лупцівки.* Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ЛУПЦІВАТЬ, жесов., (экспр.). Сильно бить, колотить. *Лупцювать за тебе треба.* Зюс. Петр. *Ох він і лупцював того хлопця.* Пив. Рос. *Повсемястю.*

ЛУСКА, -й. Чешуя. – *Луска тики на рибі бува?* – *На кожї тож бува луска.* У нас *Танька як*

лижала – у неї скарлатин бун – так кожма лускою взмась. Ну бо-льшинство на рибі. Стг. Бог. Коти лускі ни хотять, рибки просят. Змс. Петр. А у мишків і нема лускі. Стг. Петр.

ЛУСКАТЬ(-СЯ), ЛУСНУТЬ.

1. Лопатъся, лопнуть; трескаться, треснуть. *До кавуна тики нажем дотронувся – він так і луснув* Стг. Бог. *Надавав, а скло тонке – воно так і луснуло.* Змс. Петр. *Квасяю треба подьор-гати, а то вже стрючки лускаюця.* Стг. Бог. Повсеместно. 2. только сов. (экспр.). Сильно ударить; то же, что треснуть (прост.). *Я тебе ось як лусну!* Бчк. Петр. *Слухаю, у тій хаті як закричить. А він її ... шось за желязяка... так він її як луснув по виску, шо й шипика ссочіза.* Стг. Бог. 3. (персн.). Бить, крыть (при игре в карты). *Приходиця королем лускати.* Стг. Бог. 4. Грызть семечки. *Сидять за двором – насіння лускають.* Втб. Подг. *Баби вийдуть, як тики пригріс соничко, сядуть на скамйку та й лускають насіння.* Мрч. Ольх. *На вітрі насіння ни лускають.* Ломы Вороб. Повсеместно. См. также луцить.

ЛУТАШКИ, мн. Лыко, кора деревьсв (?). Енд. Семш.

ЛУЧЧАТЬ, ПОЛУЧЧАТЬ.

Становиться (стать) лучше, по-лучать (получить) улучшение. *Лікарство якесь нове прописали, а оно ніяк ни луччя.* Змс. Петр. *Та вони наче на пику по-луччова...* Стг. Бог.

ЛУШПАЙКА, -и. Шелуха от семечек. *Но долівці, дьвись, скрізь лушпайкі вляжюця.* Ломы Вороб.

ЛУШПІЙНА, -и. 1. Кожура. – *Ни схотіза чистить [картохи], так їже у лушпійнах.* *Шо поястніш, те й будим їсти.* Стг. Бог. *Виписи лушпійни корові.* Нр. Ольх. Повсеместно. 2. Шелуха. *Лускали насіння – лушпійни накидали кругом.* Втб. Подг. *Лушпійни у зубах зистряла.* Ломы Вороб. Повсеместно.

ЛУШПІЙННЯ, -я, собир. 1. Шелуха от семечек. *Скільки лушпійня на долівці.* Ежтр. Лиек. *Підмити лушпійня.* Прв. Калич. Повсеместно. 2. Кожура от овощей. *Оте лушпійня кинь в свиначс.* Стг. Бог., Бчк. Петр.

ЛУЩАТЬ, несов. Трещать. *Слухаю, тькду шось луцить по кущах.* Стг. Бог. *Їсть, тики за вухами луцить.* Змс. Петр. *Біжить, аж ратиці луцять.* Стг. Бог. *Насіння, як жариця, луцить.* Прв. Калич.

ЛУЩИТЬ, несов. То же, что лускати 4. – *Чого це ми насіння*

*ни нажарим? Ни знаю. Я якби
люців, так я б нажарив.* Стгл.
Бог. Повсеместно.

ЛЮД, -у, *собир.* Народ. Там лю-
ду-у-у... Стгл. Бог. См. также мир.

ЛЮДВА, -и, *собир.* То же,
что люд. Скільки у Рожшиі
людві сидас. Пив. Рос. А скіки
людві на свайбі було – страсть.
Втб. Подг., Стгл. Бог., Бчк. Петр.
См. также мирва.

ЛЮДИМІЙ, -а, -с. Общи-
тельный, обходительный. Якій
виш людимій – якобого ззіме,
якобого вислуха. Бл. Пль. Остр.

ЛЮДИНА, -и. Человек. *Шо
ти за людина така. упорний,
все як нагло робили...* Стгл. Бл.
Там одна людина нічого ни
зробе. Ломы Вороб. Пагана він
людина Кри. Кам. Повсеместно.

ЛЮДОЧКИ, ми. Умень-
шит.-ласк. к люди. Ну як ми
живем? Так, як усі людочки.
Чрк. Павл. Людочки добрі! Та
шо же оно робиця на білому
світі... Стгл. Бог.

ЛЮДСЬКІЙ, -а, -с. 1. Люд-
ской. Повсеместно. 2. Чужой.
Людські діти як діти, а наш...
Стгл. Бог.

ЛЮТУВАТЬ, нестя. Злитися
Діхує і бабуєя яктувають, шо ми у
кахлоз пішли. Срк. Бутур.

ЛЮШНЯ, -і. Опора в телес,
прикреплённая к оси. В гарбі

люшній поламалась Стгл. Петр.
Люшні держити колесо. Яр.
Бутур. Треба поправити люшні
Гри. Калач., Стгл. Бог.

ЛЯГАТЬ, ЛЯГТИ. Ложить-
ся, лечь. Так я встала, ни стала
більш лягать та й начала куб-
ляця Стгл. Бог. Треба уже ля-
гать спати. Пивл. Калач. Тяля-
та начиняють лягать. Гри. Ка-
лач. Лягті трахи полежать,
ато шось я аморилась. Змс.
Петр. Повсеместно.

ЛЯДА, -и. 1. Крышка над от-
вертием, ведущим в погреб, на
чердак. Погріб лядою накриває-
ця Стгл. Бог. Молоко стоить
на ляді. Бид. Камт. Палз в по-
гріб, а лядо закрилась – ни вилзу.
Смы. Подг. Ляда открити в по-
грібі Жли. Рос. Зімой погріб на-
да лядою накривать. Дрк. Рев.,
Прб. Подг. 2. Крышка на калуш-
ку с солениями. Бутур. Ср.
кружки. 3. В ткацком стане
планка для упрочнения полотна.
Лядою прижимають полотно.
Яр. Бутур., Вл. Лиск.

ЛЯДВА, -и. То же, что ля-
да 1. На погрібі ни зробили ще
лядвы. Бл. Пль. Остр.

ЛЯК, -у. Испуг. Я з дяку ні-
чого ни знаю Кри. Остр. См.
также переляк.

ЛЯКА, -и. Пугало, страши-
лице. Гля, яка ляка. Бл. Пль.
Остр., Бчк. Петр.

ЛЯКАНИЙ, -а, -с. Пуганый, испуганный. *Такий вигляд ляканий у сі. Кри. Остр. Я вже ляканий, мене ни лякааш.* Стгл. Бог. *Така лякана дитина у Вітьки.* Мрч. Ольг.

ЛЯКАТЬ(-СЯ), ЗЛЯКАТЬ(-СЯ), ПЕРЕЛЯКАТЬ(-СЯ). Пугать (-ся), испугать(-ся). *Ни лякай хютя він і так боўця.* Стгл. Бог. *Я, як ото в вікно хто стукне, лякаюсь страшно.* Зме. Петр. *Злякавсь? Ни біійсь, я й сам боюсь* Стгл. Бог. *А оно шось по куцах як затріціть, так и пирилякалась страшно.* Стгл. Бог. Повесмество.

ЛЯЛЬКА, -и. 1. Маленький (новорождённый) ребенок. *Мама кутима собі ялььку.* Грн. Калач. *У сусіди парадилась яльька.* Бл. Пль. Остр. *На матір яльька похожа.* Рен. 2. Кукла. *Діти грались у ялььку.* Пль. Рос.

ЛЯЛЯ, -і (дет.). Маленький ребенок. *Дивись, яка ляля в колясоцці.* Зме. Петр., Стгл. Бог.

ЛЯПАТЬ¹, несов. (экспр.). Говорить о чём-то незначительном или то, о чём не следует, то же, что болтать, нести (разг.). *Таке ляпа, шо ни слухав би.* Кри. Остр. *Ни ляпай, шо ни свідує.* Зме. Петр. *Ляпнув, як козьол у воду [ног., сказал невпопад].* Стгл. Бог. Повесмество.

ЛЯПАТЬ², несов. (экспр.). Лепить что-л. из теста или глины. *Кончай там ляпать, ідіть їсти.* Грн. Калач.

ЛЯПАТЬ³, несов. Анлодировать. *Вин хархаше балакав, усі йому ляпали.* Бл. Пль. Остр. *Йому всі ляпали в долоні.* Кри. Остр. *Вин шось проказує, а йому ляпають.* Стгл. Бог. *Ляпами йому здорово.* Прв. Калач., Экстр. Ляск. См. также ляскать.

ЛЯПЁНИК, -а. То же, что ладик. *Мати зранку пила ляпёники.* Стгл. Петр. *Возьми ляпёників на роботу.* Грн. Калач.

ЛЯПЁРИК, -а. Лепёшки из кукурузы или ржаной муки с добавленіем трав, которые высекали в голодное время *Ми Ёш ляпёрики.* Иви. Канг. Ср. ладик.

ЛЯПОТІТЬ, несов. Издавать прерывистый шум, треск. — *Чуши? Це чи ни Іван Питрович ляпотить на своєму драгдужті* Стгл. Бог.

ЛЯПОТЇН, -а. О тракторе марки «Беларусь» по особенностям работы его двигателя. *О, це, чкоти, Іванів ляпотїн у вулиці ляпотить.* Стгл. Бог.

ЛЯСКАТЬ, ЛЯСНУТЬ. 1. Щёлкать, щёлкнуть (кнугом). *Пистух батогом тіки ляске, так коржи вже повиртти.* Пль. Бог. *Ляскать-то ти навчівсь, и*

як там у школі... Грн. Калач. Ни ляскай батогам. Реп. Настоящій батіг – шо коров ото нисуть, с прядіна, шо ляска. Сттл. Бог. Це ще треба його зуміть батогам ляснуть. Сттл. Бог., Бктр. Лиск. 2. Шліпати, шліпати (ударить). Шляс по потилици лясну... Сттл. Бог. Ляси його під жопу, чого ти з ним поцькаєш. Бчк. Петр. Ни бляуєсь, ото як лясну!... Прв. Калач. ...Ляснув батогам кабилу. Бл. Пль. Остр. Повсеместно. 3. Сильно ударить (о громе). А грім як лясне, як лясне – аж шибки бряжчать. Сттл. Бог. Грім як ляснув, так я аж присіла. Змс. Петр. Ср. гримосіть, гуркотіть. 4. То же, что ляпать 3. Гарно выступали і гарно ляскали. Шин. Олх. ♦ Ляскать языком. Говорить вздор; то же, что молоть языком (прост.). Аби ото языком ляскать. Сттл. Бог. Та она здорова языком ляскать – як він у неї ни забалить. Бчк. Петр., Крп. Остр.

ЛЯСКОТІТЬ, несов. Трещать; издавать высокий резкий звук. Сттл. Бог.

ЛЯСКОТУХА, -и (экспр.). Тараторка. Ну ляскотуха – ляскотіш... Сттл. Бог.

ЛЯСНУТЬСЯ, сов. (экспр.). Сильно удариться. Ногаю ни-

ступити нілязя – так ляснулась. Крп. Остр. Та я якось зімою ... склизько було, так я потилицею як ляснулась... Сттл. Бог.

ЛЯСЬ, в знач. сказ. Хлоп; щёлк; шлёп. Вона його лясь по потилици – а він у рьов... Сттл. Бог., Бчк. Петр., Змс. Петр.

ЛЯЩАТЬ, несов. 1. Издавать резкие звуки высокого тембра. Дитина у Зойки, так і ни мала, а лящить біз пиристану. Бчк. Петр. Ни ляці над вухом. Прв. Калач. 2. Звенеть. Шо ви кричите? Од вас уже в вухах лящить. Сттл. Бог.

ЛЪЗЯ, неизм. Можно. Очінна даже лья. Бл. Пль. Остр.

ЛЪОЛЯ, -і (дет.). Рубашка. Голя, голя, де твоя лъоля? [драгилка для раздетого малыша]. Сттл. Бог. Ну, надівай лъолю, надівай. От умнички. Бчк. Петр.

ЛЪОПКАТЬ, несов. (пренебр.). Небрежно лепить. Лъопкаси потихеньку – саман робим. Бчк. Петр.

ЛЪОПКАТЬСЯ, несов., (пренебр.). Возиться, что-либо лепить. Весь ранок с тиржками лъопкаєсь. Сттл. Бог.

ЛЪОТ, -у. ♦ Лъотом летіть. Очень быстро бежать.

ЛЪОТАЛКА, -и (экспр.). О непоседливом, быстром человеке. О-о-о, то така лъоталка, шо за день де тіки ни побужа. Сттл. Бог., Бчк. Петр.

ЛЬОТАТЬ, несов. (експр.). Быстро ходить, бегать. *Кобила запряжена, по бригадному льотта, розбила повозку – конюх і ни вайшов.* Бчк. Петр. *Куди це ти с самого ранку льотала?* Стгл. Бог.

ЛЬОТРА, -и (експр.). О непоседливой, часто отлучающейся из дома женщине. – *Це вже ця льотра десь зльотала.* – *Чи ни в магазин.* Стгл. Бог.

ЛЬОХИ, мн.(?). Свињи (?). *Викнь всі крише́ніки льохам.* Кмв. Остр.

М

МАБУТЬ, неизм., вводн. слово. Наверное, вероятно. *Я, мабуть, міхків двадцять приніс.* Стгл. Бог. *Потом чириз місьць, мабудь, она захворала.* Влс. Гриб. *Сей год розлива, мабуть, ни буде.* Змс. Петр. *Виликий в єї синяк мабуть, гарно вдарили.* Лск. Павл. *Повсеместно.* См. также мять.

МАЖАРА, -и. Большая телега с решётчатыми боковыми стенками. *Забирайте ту мажару, для вашого груза она потходе.* Тпр. Кам. *Раньше в каждом*

дворі були мажари. Дрк. Рев. *Мажари лишної [соломи] навряд лі хвати на мішанку.* Бчк. Петр. См. также санетка.

МАЗІЛО, -а. 1. Крем. *Варя купила мазіло.* Свп. Кант. *Ти мажши мазілом лику?* Свп. Кант. *Купила в магазині мазіло, а воно пагане.* Дрк. Рев., Бчк. Петр. 2. Мазь. *Це мазіло тобі допоможе.* Нмл. Калач.

МАЗІЛНИЦЯ, -і, **МАЗІЛЬНИЦЯ**, -і. 1. Мазальница. *Ну, що тут наші мазільниці багито кже нимазали?* Стгл. Бог. *Мазільниць гарних узли, они їм усе быстро зробили.* Бчк. Петр., Змс. Петр.

МАЗНІЦЯ, -і. Посуда (обычно ведро) для дёгтя. *Де це мазніця ссть?* *Нада ход помазить а то ни помажши – ни поїдиш.* Тпр. Кам. *Мазніця стоїть у сараї.* Дрк. Рев. *Ото він хоч і йван – лишов на рибалку. А шо там дома і скотина, і все. Ото лика така як мазніця.* Стгл. Бог. *Він сидить – морда як мазніця, та кришна...* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Тпр. Лиск.

МАЙДАН, -а. Базарная площадь. *Стоїм серед майдана.* Пдб. Рос.

МАЙНУТЬ, сов. 1. Умычгься. *Кудись він майнув на той край.* Стгл. Бог. 2. Промелькнуть. *Шось наче мимо вікон майнуло.* *Ни до нас хтось?* Стгл. Бог.

МАЙОРЕЦЬ, -рці. *Астра садокья. Майорці почали цвісти* Пшв. Рос.

МАЙОРІТЬ, несов. Вид-неться (вдали); мелькати. *Бач, априді майоріє Ї косинки – бачиш?* Лєв. Павл. *Пошити ни бачу: так, шось майоріє, а шо – ни розбиру.* Сттл. Бог.

МАКІВКА, -и. Кувшинка біла. *Маківок пошити ни стало, а то, було, скрізь повно. і на До-кшанці, і на Чичуцатаму... Та скрізь.* Сттл. Бог.

МАКІТРА, -и. Глиняний горшок с широким отверстием, иногда с ручкой *Та ясно, шо кісто лучче вчинять у макітрі. Відро – оно же холодніше од макітри.* Сттл. Бог. *Раньче масло збивали у макітрах, ни то шо цис – купив та і все.* Втб. Подг. *Це в тебе цє макітра сохранилась? Шо ж ти в їй робили? До чавуцив так в їй же і готовили все.* Бчк. Петр. *Цій макітрі сто годів у вівторок.* Лєв. Павл. *У здорові макітрі місять кісто.* Бзд. Квнт. Повсеместно.

МАКОВІЙ, -я, реліг. Праздник Семи мучеников Маккавеев; Медовый Спас (отмечается 14 августа). *Як Маківій Спас, то святять мед...* Пшв. Рос. *На Маківія, цє жє на Миджкий Спас, так она вносила баночку меду.* Змс. Петр., Бчк. Петр., Сттл. Бог.

МАКУХА, -и. Спрессованный в прямоугольные плитки жмых, остающийся при производстве подсолнечного масла. *Из насіння роблять макуху.* Квн. Остр. *У войну макуху їли.* Ншб. Квнт. *Макуху свиним даємо. А як ми малими були, так і сами їли, і така она нам добра була .. Як кашкет.* Змс. Петр. *Макуху привили коровам.* Бзд. Квнт. Повсеместно.

МАКУШІНА, -и. Один пласт (плитка) макухи. *На ось макушіну розбий, я поросяттам розмоцю.* Сттл.Бог.

МАЛАХАЙ, -я. То же, что капелюх. *Бабо, а де цє мій малахай? Мабуть, його вже треба идивить, ато шось оно холодно.* Сттл. Бог. *Висной малахай ни нужин.* Скв. Квнт. *Сичас кришиві малахай шиють.* Твр. Кам. *Хлопчячий малахай.* Ярк. Остр. *Надінь на голову малахай.* Нвтл. Вороб. *Туді холодно було, так вони всі в малахайі були.* Ст. Кри. Петр. *На трьох хлопців у нас був один малахай.* Кри. Подг. Повсеместно.

МАЛІЙ, -а, -є, в знач. сказ. Маленький; мал. *Маски надівають та шубу навиворот – як малій, так зякисся.* Плж. Бог. *Щє малій батькові еказувать!* Сттл. Бог. *Дівчина цє малá, цє в школу ни ходє.* Змс. Петр. *Щє малій в школу.* Прв. Калач. *Міні ці чоботи*

мані. Бчк. Петр. Повсеместно. ♦ З *мáлечку*, неизм. Уменьшит. к *з мáлку*. С раннього дeтcтвa. С самого *мáлечку* як пішов на роботу... Стгл. Бог. ♦ З *мáлку*, неизм. С дeтcтвa. *Та він ще з мáлку такий.* Стгл. Бог.

МАЛЕНЬКИЙ, -а, -є. Маленький. *Ти як маленький!* Стгл. Бог. *Як я була така маленька.* Твр. Бог. Повсеместно. См. также *мaнeнький*.

МАЛЕСЕНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к *маленький*. *Дивись, яке колінятко малесеньке та гарнесеньке.* Змс. Петр. *Відерце малесеньке - й того ни підніму* Стгл. Бог.

МАЛЮСНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к *маленький*, *малесенький*. Повсеместно.

МАЛЬСТВО. ♦ З *мáльства*. С малых лет, с дeтcтвa. *Они таваришували іє самого мáльства.* Стгл. Бог.

МАМАЛІГА, -и. Крутая каша. *Наварити мамаліги.* Прв. Кляч.

МАМАЙ, -я (неслобр.). Крупный, сищий молодой мужчина, пареня. *С таким мамайм здаєтєкця опакно.* Стгл. Бог. ♦ Як *мачий* пройшов. О состоянии беспорядка, погрома, разрухи. Стгл. Бог.

МАМАЮГА, -и, **МАМАЙКА**, -и. Увеличит. к *мамай*. Бчк. Петр.

МАМНИК, -а. Мамонькин сынок. *Мамник такий - усе мамо та мамо: ни стрѣси у неї - нічого ни зрѣби.* Бчк. Петр.

МАНДРОНУТЬ, сов. (экспр.). Резко тронуться с места, быстро пойти; то же, что *рвануть* (разг.). *Буду я жєдать... Я як мандрону чїрїз луг, так тїки минє й бачили.* Оныт Погг.

МАНЕНЬКИЙ, -а, -є. То же, что *маленький*. *Види себе гарнєнько, ти ж уже ни мапєнький.* Стгл. Бог. *Дай мїнє булочки, хочь манєнький кусочок, хочь укусить.* Ни *даси?* Ну й *жадоба!* Змс. Петр.

МАПЕСЕНЬКИЙ, -а, -є. Уменьшит. к *маненький*. *Манєсєньки ти гарнесєньки..* Стгл. Бог.

МАНІВЦЯ, нар. Напрямик, без дороги. *Пїшли манівця, навпрямці, ни по дорозі, шоб ни обходить.* Стгл. Бог. См. также *навпростець*, *навпрямєць*, *навпримки*, *навпримці*.

МАНТАЧИТЬ, сов. Точить косу специальным бруском на ручке - *мантачкѣй*. *Та так же і мантачкѣю - з одного боку і з другого гострю.* Стгл. Бог.

МАНТАЧКА, -и. Специальный брусок на ручке с нанесенным на него абразивом для точки и правки лезвия косы. *Нисє, отам дєсь під сараєм мантачка будим косу мантачить.* Стгл. Бог.

МАНТУЛИТЬ, *несов.* Со-
средоточено єсть, жевать
(обычно о хлебе). *Сидить хліб
мантуле.* Стгл. Бог.

МАНУТЬ, *несов.* Манить,
привлекать. *Із цих пір гримми як
мануть, так це шо воно дазі й
буде...* Стгл. Бог.

МАНУХА, -и (сочув.). Бед-
няга, несчастливый. *Як же він,
мануха, вижив...* Стгл. Бог. *Оно
ж, мануха, з дѣства натерпѣ-
лось.* Стгл. Бог.

МАНУШКА, -и. Уменьшит.
к мануха, бедняжка. *Она, ману-
шка, токи выросла, так и пир-
німаєь.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

МАНУШЕЧКА, -и. Умень-
шит. к манушка. *Моя ж ти
манушичка.* Стгл. Бог.

МАНЮНІЙ, -я, -с. Совсем
крошечный; то же, что махонь-
кий (прост.). *Гарний такий яці-
чок, манюній.* Стгл. Бог.

МАНЮНІЧКИЙ, -а, -с. Уме-
ньшит. к манюній. *Там у Їх ни
дѣточка, а Дрюймовочки: манюніч-
ка – манюнічки.* Змс. Петр.

МАНЮНЬКИЙ, -а, -с. То
же, что манюній. *Там у мѣни с
манюнький глечычок – спеціаль-
но на виришки.* Стгл. Бог.

МАНЮСУНІЧКИЙ, -а, -с.
То же, что манюнічкий. См. та-
коже мацюсуніський. Стгл. Бог.

МАНЮСІНЬКИЙ, -а, -с.
Очень маленький; то же, что
малюсенький (разг.). *Та таке ж
манюсіньке насіння, таке дріб-
не.* Стгл. Бог.

МАНЮХАНІЧКИЙ, -а, -с.
То же, что манюсінький. *Вікна
у хаті такі ж манюханічки.*
Мрч. Ольх., Стгл. Бог.

МАРА (бран.), только им.,
преимущ. в сочет. *Отака мара!*
Стгл. Бог. *Ах ти, мара собача!*
Стгл. Бог. *Вимазаний, як мара.*
Стгл. Бог.

МАРИНІТКА, -и. Жакет на
ватѣ. *Нова маринітка красивіша
старої.* Лев. Павл. *Раньче носили
маринітки, а зараз Їх ни побачиш.*
Пив. Рос. *Яка гарна маринітка бу-
ла.* Птр. Павл., Бчк. Петр.

МАРМІЗА, -и (бран.). Рожка.
Отака марміза. Стгл. Бог.

МАСЛЮ, -а. Масло. Повесество.
МАСЛИЧКО, -а. Уменьшит.
к масло; маслице. *Хлібця ма-
сличком помазати?* Змс. Петр.
Повесество.

МАСЛЯНА, -ої (религ.).
Масленица. *Та це коли они у нас
були – мабуть, на Масляну?*
Змс. Петр. *Це титер на Масляну
бівши блинці пичуть, а раньс
вареники варили. Збирали к Ма-
сляні масло, сир.* Стгл. Бог. *А
Масляну стрічакить в марту.*
Пив. Рос.

МАСТІТЬ, несов. 1. Мас-
лить, слабрівать пищу. *А ти ва-
реники мастіла? А чім ти їх
мастіла – маслом чи вириком?*
Стгя. Бог. *Ти ж вареники ни амі-
си мастіть: їх же треба в мис-
ци підкидити, і так, щоб ни ви-
скочили.* Стгя. Бог. *Бабуся масті-
ла блинці?* Пер. Кант. 2. Пере-
мешивать игральные карты. - *А
ви мастіть лучас, щоб ни були
однісі масті.* - *Та ми й так гар-
но мастимо!* Стгя. Бог.

МАТЕРІЙКА, -и. Душиця.
*Як у нас душиця називається?
Матирійка?* Влс. Грнб. *Мати-
рійку, жеробой каждый гот за-
гатавали.* Алф. П.-Хоп. *Ма-
тирійка вже зацвела.* Пер. Кант.
*Матирійка – тоже п'ють його
од простуди.* Лев. Павл.

МАТЕРІЯ, -ї. Ткань, мате-
риал. *Набрала матерії собі на
плаття.* Бчк. Петр. *Багато
матерії.* Мин. Калач. *Багата
матерія.* Ярк. Остр.

МАТИ, -срі. Мать. *Ви маєті ма-
тирі ни бачили?* Бчк. Петр. *Як
умерла моя мати, дак позвала я
людей – обмили її, убрили.* Лск.
Падг. *...Ни ходить до нас – у вас
батько та мати у комхоз вступили.*
Срк. Бутур. *Я похажи на ма-
тир.* Пав. Рос. **Повсеместно.**
♦ Хрещена мати. Крестная мать.
Повсеместно.

МАТИ. ♦ **Мати охоту.** Же
лать, хотеть. - *Шо ж, ніти во-
дички примисти?* - *Піди, коли
охоту маєси.* Стгя. Бог.

МАТИСЯ, МАТЬСЯ, не-
сов., с инф. Намереваться, хо-
теть. *У колхозі прокрався – його
малися судить.* Стгя. Бог. *Ти ж,
наче, малася хать в Питропа-
лівку?* Змс. Петр. *Малася на тій
нидізі у город з'їздить.* Бчк.
Петр. *Смалябу ни маюция го-
бить?* Бчк. Петр.

МАТІРКА, -и. Стебли коно-
пли, на которых вызревают зер-
на; женская особь конопли
*Плоский біз зерна, оно вибирає-
ция раньче. На цілий місяць. А
матірка остасця.* Стгя. Бог.
См. также **матірта**.

МАТІРТА, -и. То же, что
матірка. *Пора уже і матірту
вибирати з города.* Дрк. Рен.

МАТКА, -и. Матина. *Матки
були уже стари.* Трн. Лск.

МАТЛЯТЬСЯ, несов. (жсир).
Проводить время в хлопотливых
занятиях, кодыбе; то же, что мо-
тається (прост.). *Так у неї ж ро-
бота .. По всій свободі матляє-
ця.* Стгя. Бог. *Де це ти матля-
лась?* Змс. Петр., Бчк. Петр.

МАТЛЯТЬСЯ, несов. Тре-
паться, развевагаться. *А нашо
оце дедушка згорнув? Та щоб
ни матлялось.* Стгя. Бог. *Піди*

познімай оті тряпки. Чого вони м'ятляюцца? Стл. Бог.

МАТНЯ, -і. Передній разрез брюк с застёжкой. *Я б і штани сама пошива, ну матні ні вмю кшивать.* Стл. Бог.

МАТУЗОК, -зкі. Верёвка. *Найди який-небудь матузок – мишок зав'язать.* Стл. Бог. *Зав'язи мишок матузком.* Кри. Подл. *Підпирижись хоть матузком!* Ст. Кри. Петр. Повсеместно. См. также матузка.

МАТЬ, исизм, вводн. слово. То же, что мабуць. *Она виїхача, мать, до Хвидька.* Стл. Бог. *Мать, багачо дуже наполюска-ля...* Бчк. Петр. *Йому було, мать, два годи.* Пдк. Бог. *У погрибі яду забува закрить, так, мать, нечїсті навїзю: учора був празник Воздвиження.* Мрч. Ольга. Повсеместно.

МАТЮК, -а. Неприличное бранное слово. *У їх таких слов нима, самі матюкі.* Стл. Бог. *Ану валі віцїля – щс я матюків ни чола...* Змс. Петр.

МАТЮКАТЬСЯ, несов. Бранишься неприличными словами; то же, что материться (прост.). *Хїба же... як отак при дитині матюкацца.* Раньс цього вобїц ни було -- шоб матюкались. Стл. Бог. *Ну, матюкацца хлопчїк, шю подїваси.* Пдс. Бог.

МАХЛЮВАТЬ, несов. Жульничать, плуговать. *Ото сядим в карти грати, так він ни може, шоб ни махлювать.* Стл. Бог.

МАХОМЕТ, -а (бран.). Подлый, мерзкий человек; негодяй. *Он який, махомет, випер, а ни помага матирі.* Бчк. Петр. *Ти же, махомет, тут жимети і отаке виробляси...* Стл. Бог.

МАХОМЕТЯКА, -и. Увеличит. к махомет. *От уже, махометяка, недобрый...* Стл. Бог., Бчк. Петр.

МАЦА, -й. Быстрый человек. Бчк. Петр.

МАЦАКІЄТ, -а. Мотоцикл. *Ми купили мацакієт.* Скв. Кант. *У мацакієти шось паламаюсь.* Бчк. Петр. *Мацакієт купив і вже розбив.* Стл. Бог.

МАЦАТЬ, **НАМАЦАТЬ**. 1. Щупать, нащупать. *Шюнебудь шупаси, та й намацаси.* По тем-наму. Стл. Бог. *Маца-мацав – ни пойму, шо воно таке.* Стл. Бог. Ср. мулять 1. 2. только сж. (испрен.). Найти. *Де це ти йшо намацав?* Стл. Бог. Ср. Мулять 3.

МАЦОБРЕЙ, -я. Здоровый, сильный, но ленивый человек. *У неї мацобрей он який ссть – хай носи воду.* Бчк. Петр.

МАЦЮПУСНЬКИЙ, -а, -с. То же, что мацюпунчикий. *Зерничко таке ж уже мацюпусньке, шю й ни возьмиш.* Стл. Бог.

МАШТАК, -á. Опытный в каком-то деле человек; то же, что мастак (разг.). *Він маштак в цьому ділі.* Бчк. Петр.

МАЯК, -á (устар.). Поднятый на высоком шесте доскут ткани, платок и т.п. — условный знак на обед во время полевых работ или сенокоса. *У колхозі, як на обід, піднімають на ворячину тряпку чи платок, кажуть: маяк поставили на обід.* Стгл. Бог. *Косять у колхозі і поставили маяк, а одна косілка далеко — ни побачили...* Стгл. Бог.

МІ'А, -и. Мила. *Мая затягла сонця ни видно.* Бчк. Петр., Стгл. Бог.

МИЧКА, -и, **МИЙЧКА**, -и. То же, что мижичка. *На дворі таке, як мейчка.* Мрч. Оля. *Сьогодні мижичка на дворі.* Нвб. Кянт. *Пагано в мижичку коров пасти.* Нвб. Кянт. См. также мжичка.

МЁКАТЬ, **МЁКНУТЬ**. Мычать, замычать. *Щось тилля мёкас — чого йому треба?* Змс. Петр. Бчк. Петр., Стгл. Бог.

МЕКЕКЁКАТЬ, *несов.* То же, что берметать. *Кози мекекекають, віаці.* Змс. Петр., Бчк. Петр. Стгл. Бог. См. также меркотать.

МЕНЖУВАТЬ, *несов.* Менять, перепродавать. *Машинами тими менжує як хоче.* Стгл. Бог.

МЁННЯ, -я (устар.). Имя. *Забудя, як його мёння.* Стгл. Бог.

МЁНО, -я. То же, что мёння. *Я забудя, як його мёно.* Вгб. Подг.

МЕРЁЖА, -і. Рыболовная сеть определённого вида. *Шнурі шукать на мирёжу.* Стгл. Бог. *Я поставлю мирёжу отут на пиришейку.* Стгл. Бог.

МЕРЁЖЕНИЙ, -я, -с. 1. Вышитый мережкой. *Ну, рукави, наприклад, можуть бути мерёжені.* Стгл. Бог. 2. Особым образом завернутый по краю (вареник). *Конечно, твої вареники мерёжени — ни розліплюцца, ни розжляцца.* Стгл. Бог.

МЕРКОТАТЬ, **МИРКОТИТЬ**, *несов.* То же, что берметать. *Віця миркотить до ягняти.* Прв. Калач. *Віця миркоче.* Стгл. Бог. См. также мекекекать.

МЕРЗОПАКОСНИЙ, -я, -с (эспр.). Некрасивый, мерзкий, отвратительный. *Та там такий мерзопакосний, шо й дивляця на його ни охота...* Стгл. Бог.

МЕРЦІЙ, нар. Скорей. *Щи ни подививсь [газету], а воми хватас мерцій.* Стгл. Бог. *Давай мерцій борці.* Стгл. Бог. *Я злякалась та мерцій зявом.* Стгл. Бог. *А Америка мерцій, скорій, скорій та свої воєни би-ти ставе.* Стгл. Бог.

МЕТЕЛІК, -а. Мотыльк; бабочка. *Метеліків на огонь скіки налетіло.* Зме. Петр. *То на капусті такі метеліки, що вредні.* Стгл. Бог. *Мителіки літають по горόδю.* Прв. Калач. *Красний метелік.* Пив. Рос. *Дуже на капусті багато мителіків.* Дрк. Рев. Повесместно.

МЖИЧКА, -н. То же, что Імжичка. *На дворі дощ ни дощ, а так... якась мжичка.* Зме. Петр. *На дворі мжичка і наче як туман, вобще неприятна погода.* Стгл. Бог., Бчк. Петр., Пак. Бог.

МІЗИНИЙ, -а, -с, **МІЗЯНИЙ**, -а, -с. Балованный, капризный. *У наших Михайло мизиний.* Стгл. Бог. *Він якийсь дохляччок, нима в йому мужської зақваски, мизяний хлопець, обцім Лев. Павл. Ср. комизиний.*

МІЗІЮЧІ, неизм. В глаза, в лицо. *Він двері тільки откряє, кат мизіючи так і сумує.* Киб. Лиск.

МІЗИТЬ, несов. Баловать. *Мизять його: що скаже, те й роблять.* Стгл. Бог.

МІЗУН, -а, **МІЗЮН**, -а. Капризный, избалованный. *Він у їх мизюн, же б йому солоденьке шо-небудь.* Бчк. Петр. *Та то такий мизун, як чуть, так і в сяльзи.* Стгл. Бог.

МІЗЯ, -і. То же, что мизун. *От уже ж мизя...* Стгл. Бог.

МІКАТЬ, несов. Чесать (кудель). *Конопля садили, тоді їх тіпази, ногами топтали, мікали мички, а тоді прями, ткази.* Лкв. Погг., Стгл. Бог. *Мікачи льон колись.* Прв. Калач.

МІКАТЬСЯ, несов. 1. Вертеться в голове (о чем-н. с трудом вспоминаемом). *Десь оно оце слово коло рта мічсця, а ни спомню.* Стгл. Бог. 2. Вертеться перед глазами, стремиться быть на виду. *Чого ти пирид очима мічсся? Тут твого для нимає.* Стгл. Бог.

МІКРУШКИ, -ок, мн. Небольшие кусочки, крошки хлеба. – *Та хлеба нимає? На столі там самі мікрушки.* Стгл. Бог.

МІЛИЦЯ, -і (устар.). Костыль. *Він з війни прийшов раниний, ходив на мілицях.* Стгл. Бог. *Він ходє на мілицях.* Пив. Рос.

МИНАТЬ, несов. Миновать, оставлять в стороне. *И нас ни мина.* Швш. Ольх. *Она нікого ни минє, шо б ни остановиця.* Стгл. Бог.

МИНЬОК, -нькв. Налым(?). *Самих миньків назовив.* Бчк. Петр. *А у миньків і нима луски.* Стгл. Петр. *В нашій річці багато миньків, колись ми їх ловили.* Тхр. Кам. *Дітишки на річці миньків ловлять.* Дрк. Рев., Пив. Рос.

МИР, -у. То же, что люд. *На кладбищі на Паску міру-у-у...*

Сттл. Бог.

МИРВА́, -и. То же, что люд-ва. *Мирві як в базарний день*

Сттл. Бог.

МИРІННЯ, -я. Примиренне. *Ну вже міжду ними миріння.*

Пвтл. Вороб.

МИРОШНИК, -а (устар.). Мельник. *Дід Стихан був на Титовській мезниці мирошник.*

Сттл. Бог. *Коло мирошника, коло хити його пошти мерзлого найшли.* Бчк. Петр.

МИРША́ВНИЙ, -а, -е. Незранный, неказистый, хилый. *Порося якесь миршавне, і пагано їсть, і ни росте. Шо з його буде...* Сттл. Бог.

МІРЩИЙ, нар. Скорей, быстрее. *Я злякалась та мірщій тасовом.* Сттл. Бог.

МІСНИК, -а. Шкаф для посуды. *Постав посуду в місник.* Пдб. Рос.

МИТИНІЄ (неизм.?). Костюм, состоящий из длинной цветастой юбки и цветастой кофты. *Раши́ни носили рашини митиніє.* Пср. Кант.

МІЧКА, -и. То же, что куделя. *Мічку надівають на гребінь і прядуть.* Сттл. Бог. *Мічккі мичеш, а тоді прядеш, тоді вирстать поставиш...* Пвтл. Вороб., Лисл. Подг. ♣ Мичккі миять.

Тискать девушк. *Десь у калідорі хлопці прищочать і ну мичккі миять.* Сттл. Бог. См. также ханьки миять.

МИШКУВА́ТЬ, несов. 1. Охотиться за мышами, ловить мышей (преимущественно о лисице). Повсеместно. 2. (перен.). Брать, забирать что-л. без спрсу, тайно. *Іван у нас мишкував: повитяга скрізь усе.* Сттл. Бог.

МІЖ, предл. Между. *Ось цибулина яка осталася між дрібнїф.* Сттл. Бог. *Як він і пику затуліл, і між хлопців захавася.* Сттл. Бог.

МІРКА, -и. Посуда определенного объёма для измерения сыпучих веществ. *Мірка відра три. Міркою зерно міряють. В їй туд* Сттл. Бог.

МІСТ, мостá. Мост. *Отой міст, шо під Замостям.* Сттл. Бог. Повсеместно.

МІСТІ́НА, -и. Место, чем-то отличающееся от окружающей среды. *Ото по тій містіні так хороши картохи поросли.* Сттл. Бог. *Напали на таку містіну, шо зразу нарвали [ягод] по бітончїку.* Плк. Бог. *Така містіна, шо вимока на їй.* Змс. Петр. *На цій містіні ніколи нічого ни росте.* Бчк. Петр., Грц. Лиск.

МІСТО, -а. Место, на котором находится дом с хозяйственными постройками. *Місто називалось. Міста́ нарізають.* Влд. Лиск.

МІСТОК, -тка. Небольшой мост. Під Бичком пирхнула чиріз місток і йшла по луках. Сттл. Бог. Тут недалеко є місток. Пив. Рос. Висою місток затопилс. Пив. Рос.

МІСЯЦЬ, -я. 1. Луна. На небі німак ні зірочок, ні місяця. Мрч. Ольх. Дивись на молодий місяць: як на ріжку відро вдержниця, то доцю ни буде. Сттл. Бог. Дивись, який місяць повний. Ццк. Бог. Цяк місяць рано сходе. Змс. Петр. Повсеместно. 2. Месяці. В цьому місяці пенсії ще ни було. Змс. Петр. Повсеместно.

МІСЯЧНИЙ, -а, -с. Лунный. Яка ніч місячина. Бчк. Петр. Повсеместно.

МІСЯЧНО, неизм., в знач. сказ. Лунно. На дворі місячно та гарно. Схв. Квнт. Та ти й біс фонарика найдши там місячно. Сттл. Бог. Ох ни дворі і красиво: яблуни цвітуть, місячно, запах обалдстний. Пашаї погуяем. Змс. Петр.

МІТЛІЦЯ, -і. Трава полевица. Мітліцю гарно косить ще при росі. Пив. Рос.

МІЧТАТЬ, негов. Думать, представлять. Це ж він мічтів, шо... Та тіки вино по його ніколи ни буде. Сттл. Бог.

МІШАКА, -и. Большой мешок, куль. Он Карпівна мішаку на лісанті потеряа то ж, ви-

дно, мандрівські яблука. Бчк. Петр. Здоровий мішаку трави на мотоциклі провіз. Сттл. Бог.

МІШАНИК, -а. Омшаник. Нада закрить мішаник. Паб. Рос.

МІШАНКА, -и. Корм для скота из смеси сена и соломы. Сіна як ни хватас, так дають мішанку – мішають сіно і солому. Сттл. Бог. Зіму цілу мішанкою дуляють їх – яке там молока можно спрашувать. Бчк. Петр. Мішанкою кормлять корову. Прв. Калач. Мішанкою тинер, цїтай, нішто ни корме. Змс. Петр.

МІШІЙ, -ю. Сорная трава мышей. Мішію ни настачиш на неї. Бчк. Петр. Но кавунах самий мішій. Сттл. Бог.

МЛИН, -а. Ветряная мельница. У млині моляли хліб. Схв. Квнт. Ср. вітряк.

МНЯКІЇНСЬКИЙ, -а, -с. Уменьшит. к мнякїй. Сїдай ось коло мене на тражку – она мнякїнька. Сттл. Бог. Хлібець мнякїнький та добрий. Змс. Петр. Повсеместно.

МНЯКІЙ, -а, -с. Мягкий. Ольми оцю подушку, она начс мнякїша. Сттл. Бог. Хліб недавно спечіний ще мнякїй і гарячий. Лєв. Павл., Бчк. Петр., Змс. Петр.

МНЯКО, нар. Мягко. Тут міні бабушка гарно наспала, мняко.

Стгл. Бог. *М'яко стеле, та паги-но спать.* Змс. Петр., Бчк. Петр.

МНЯКЕ́НЬКО, нар. Уменьшит. к мянко. *Муку гарно змолоди – ба як мякене́нко.* Бчк. Петр. *Йди лягай, тут тобі буде і тепленько, і мякене́нко.* Стгл. Бог. Повсеместно.

МНЯКУ́ШКА, -и. 1. Хлебный мякиш. *Та ти, діду, їж мякушкi, а шкоринки ж у нас є кому їсти.* Стгл. Бог. *Зубів немає, так і мякушкy слі кутуляю.* Змс. Петр., Бчк. Петр. 2. Очищенное подсолнечное или тыквенное зерно. *На ось, дивись, скіси я мякушюк налуціла, навибирала.* Стгл. Бог.

МНЯКША́ТЬ, ПОМНЯКША́ТЬ. Становиться, с'язь мяче. *Бачиш, які руки шорсткі. І аж чим тіки ни мазала, і ни м'якшють, нічого їх ни бере.* Стгл. Бог. *Вазілінам корові стільки дийки мазать, так пам'якшали, ато аж зопались.* Бчк. Петр.

МНЯСНИ́ЦІ, -ниць. Період, когда по уставу православной церкви разрешается мясная пища, мясоед (обычно о рождественском мясоеде). – *Кали це оно, пак, було? – Та, мабуть, на мясницях.* Стгл. Бог. См. також м'ясниці.

МЯ́СО, -а. М'ясо. *Іч, яка ласа до м'яса Пиди собі улови м'яса*

Он плизгають горобці. Стгл. Бог. *Купи м'яса.* Прв. Калач. *На вечерю м'ясо.* Нижк. Твл. *Кролів нада заводить, щоб було м'ясо.* Бчк. Петр., Змс. Петр.

МНЯСЦЕ́, -я. Уменьшит. к мянсо, мясцо. *Кожу ни дуже їсть, киктики одрубав, а там мясцє остасця, так она [кошка] киктики їсть.* Стгл. Бог. *Будете вечерять мясцє?* Трп. Лиск., Бчк. Петр., Змс. Петр.

МНЯ́ТА, -и. М'ята. *Ми їмою чай з м'ятою п'ємо.* Стгл. Бог.

МНЯ́ТЬ, несов. М'ять. *Спирва м'ять [придіво], а потам тріпать.* Стгл. Бог.

МНЯ́Ч, -я. М'яч. *Йди он с хлопцями в м'ячї грать.* Стгл. Бог. *Діти граюця в м'яч.* Пив. Рос., См. Кант.

МОВЧА́ТЬ, несов. Молчать. *Ти ни мовчі, а балакай.* Бид. Кант. *Мовчі, лучче буде.* Прв. Калач. *Він ни дуже розговорчивий, більш мовчіть.* Трп. Кам. *Мовчі та дии, так буде багли [пог.].* Стгл. Бог. *Чіс б гарчало, а твас б мовчяло [пог.].* Стгл. Бог. *Мовчиш, мовчиш, та й ни витерпиш шось скажиш.* Бчк. Петр. Повсеместно.

МОВЧКИ, нар. Молча. *А ти сиди мовчки, тибе ни спрашють.* Стгл. Бог. *Прийде мовчки і піде мовчки – ото такий характер.* Змс. Петр. Повсеместно.

МОВЧКОМ, нар. То же, что Мовчки. *І все мовчком – нікого ни спросе, нічого ни скаже, ни посовітуєця...* Стгл. Бог.

МОГІЛКІЙ, -бж. Кладбище. *А тоді ж писли на могилкї, писли на рушниках ілі на нарах.* Чрк. Палл. *Як підходять до могїлок, то на воротках кладуть полотенеце ілі платок. Кажуть, що цей платок ілі полотенеце, його мажно прикладунуть до міста, яке болять.* Мрк. Кам. См. твжже кладовище.

МОГОТА, -и. Сниз. Уже ніякої могутї нема тирпїть. Бжк. Петр.

МОГТІЙ, ЗМОГТІЙ. Мочь, смочь. Нічого я ни мажу. Пив. Рос. *Зайди, як зможши.* Змс. Петр. *А вони ни зможуть мене взяти?* Стгл. Бог. Повесмество.

МОДА, -а. Привычка. – *І ото взяв таку моду: поспива вирики та й...* – *Та то, гляди, нагана мода.* Стгл. Бог.

МОЖЕ, неизм., вводн. слово. Может, возможно. *Можє, ти їсти хочеш?* Змс. Петр. *Він, може, й ни приїде, а ми його ждимо.* Бжк. Петр. Повесмество.

МОЗОК, -зку. Мозг (обычно по отношению к костям животных). *Я, як холодець розбираю, так мїзок із кісток і повибиваю, і повисмоктую.* Дуже на-ривиця. Стгл. Бог.

МОКВА, -и. Низменное, заливаемое водой место; слякоть, мокрая погода. *Небо дубасиця, скоро моква буде.* Пив. Рос.

МОКЛІЦЯ, -і. Оболочка от глиды. *То глиди, а то моклїці, пустї вже.* Стгл. Бог.

МОКРОТІННЯ, -я. Мокрая подстилка животных. *Закачюй рукава, та треба браця мокротїння із загороди вивозить.* Бжк. Петр.

МОЛОДА, -бі. Невеста. *Так я ту молоду стрїла та й кажу...* Стгл. Бог. *Молода стороння, а ви – наш.* Змс. Петр. *Договорились – що за молоду, який викуп, що батько скаже.* Лжк. Подг. *Люба молода в день свайби красива.* Кжб. Лжск. Повесмество.

МОЛОДИЙ, -а, -є. Молодой. Повесмество.

МОЛОДИЙ, -бго. Жених. *Молодий красивый, на картузі кїтка.* Пжк. Бог. *Як приїжжєся молодий, за нївєсту треба викуп.* Грм. Книг.

МОЛОДИК, -а. 1. Молодой месяц. *Як молодїк угору рогами, відро вдержє, так дощю ни буде.* Стгл. Бог. *Дивись, який молодїк народився.* Грн. Лжск. 2. Новолуние. *Це воно коли же було? На молодика?* Стгл. Бог.

МОЛОДИЦЯ, -і. Молодая замужняя женщина. *Там всі*

збирались і дівчата, й молодійці, бовів тіки ни було. Стгл. Бог. А про нівесту казали – молодичка наша, а після свайби – молодійця наша. Лкв. Подг.

МОЛОДИЧКА, -и. 1. Умьншит к молодичи. Хорошка молодичка у мойого сына. Три. Лкск., Стгл. Бог. 2. Невеста. А про нівесту казали – молодичка наша. Лкв. Подг.

МОЛОДІ, -іх, ми. Женик и невеста. В центри цирюд молодіми гильце – вітка, украшина бумажками. Грм. Книп. Повсеместно.

МОЛОДЧИК, -а. Молодец. Якій же ти молодчик. Три. Лкск.

МОЛОШНА, -ої (устар.). Молочно-товарная ферма. Вона робила отут на молошні, на митихві, дояркою. Стгл. Бог.

МОЛОШНИК, -а. Любитель молока; вскормленный молоком. От уже молшник: тіки відром бризгати, і він тут. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

МОНЯ, -і (дет.). Молоко. Зараз я приису тобі моні. Пив. Рое. Дай моні. Бчк. Петр. Будии моню? Стгл. Бог.

МОРДАНЬ, -я (неодобр.). Человек с полным лицом. Там такий мордань... А йде, так і під ноли ни гвие. Стгл. Бог., Бчк. Петр.

МОРДОВКА, -и. Девушка или женщина с широкоскулым,

полным лицом. Було таке худе та пагане, а цяк, глянь, – мордовка. Бчк. Петр.

МОРДУВАТЬ, несов., безл. (экспр.). То же, что **кортіть**. Шо тебе мордус? Як празник, так нестямки його бируть шось робить. Стгл. Бог.

МОРДУВАТЬСЯ, несов. (экспр.). Резвиться, шалить без удержу; то же, что **беситсья** (разг.). Хвати вам в хиті мордуваця – ідіть он на двір. Стгл. Бог.

МОРКВА, -и. Морковь. Морква поросла здорова та солодка. Тіки храниць її в мени шось ни получаєця. Стгл. Бог. Ти моркву сей год садила? Зме. Петр. А я морквою порокят кормлю. Бчк. Петр. Пішла на базарь моркву купувать. Пир. Павл. Морква совсім ни зійшла. Мрч. Оньл. Солодка морква. Крп. Кам. Повсеместно.

МОРКОВИІННЯ, -я. Морковная ботва. Кажуть, морковиння таже от чагось полезне. От топчати його і пить. Стгл. Бог., Три. Лкск.

МОРОЗИТЬ. 1. несов. Морозить. Повсеместно. 2. безл. Знобить, лихорадить. Шось мие морозе Пив.Кильч., Стгл. Бог.

МОРОЗЯКА, -и. Сильный мороз. Ох на дворі й морозяка... Стгл. Бог. На дворі морозяка

градусів двадцять. Бчк. Петр., Трн. Лиск.

МОРОКУВАТЬ, ЗМОРОКУВАТЬ. Раздумывать, соображать, сообразить. — *Та що ж там такого складного? — Та що такого... Оце візьмись, так і ни зморкуєш.* Сттл. Бог. *Над чим ти там моркуєш?* Сттл. Бог.

МОРСОНУТЬ, сов. (жспр.). Сильно ударить; то же, что врезать (прост.). — *А я сам собі: морсонуть у морду? — Та чього ж Ви? Морсонули б.* Сттл. Бог. Ср. *дзизнуть, замочити, зацідити.*

МОСКАЛЬ, -я. Житель русского села, русский. *Так багато москалів понаїхало до нас.* Мрч. Ольх. *Він був москаль, а живе в нашому селі.* Пив. Рос. *Та, то колись були москалі, а тепер такі ж люди.* Сттл. Бог. *У нас отам до віях живе москаль.* Сттл. Бог. *Она вийшла за москаля.* Зме. Петр. *В Биритлягах живуть москалі.* Бчк. Петр. Повсеместно. Ср. кацап.

МОСКЛЯ, тільки им. (бран.). О маленьком, невзрачном, слабосильном человеке. *Мовчі, москля!* Сттл. Бог.

МОСКЛЯВИЙ, -а, -с. Маленький, невзрачный, слабосильный (о человеке). Сттл. Бог.

МОСКЛЯВЕНЬКИЙ, -а, -с. Уменьшиг. к москлявий. *Та він*

там такий москлявийський, ху-денький, наче його й ни кормили. Сттл. Бог.

МОСКОВКА, -и. Жительница русского села, русская. *Золотарьови хлопці побрали собі московок.* Сттл. Бог. *Катька-московка зиходила.* Ццк. Бог. Повсеместно.

МОТАШКА, -и, общего рода. О деятельном, энергичном человеке. *Кирило — це ж така моташка, усе сам роби, і до корови вона ни ходи.* Бчк. Петр.

МОТЛОХ, -у. Хлам, мелкие кусочки, остатки *Там дров уже нима, самий мотлох остався.* Сттл. Бог. *Пирибив усе на мотлох.* Зме. Петр.

МОТОВИЛО, -а. Приспособление в виде длинной палки с рогажкой на одной стороне и шокерчиной на другой для сматывания пряжи в півмітки. *Мотовило — воно довге, як мотаси, так чуть за стелю ни чіпляси.* Сттл. Бог. *Мотовило, бан, а узлу стоїть.* Ктб. Лиск. *Мотовило нове.* Прв. Калач.

МОТОРОШНО, нар. Страшно, жутко. *Як послухаси, шо тим кажуть, а тому тілівізорі, так аж моторошно робитця.* Сттл. Бог.

МОТУЗКА, -и. То же, что катушок. *Волок — це мотузка.* Иив. Кант. Ср. *волюк 2.*

МОЧАЖИНА, -я. Сырос, низменное место. *Мочажина... Така містина, що вимока на їй. На огороді, де-небудь на лузі, така низька містина.* Стг. Бог.

МУДОХАТЬСЯ, ЗАМУДОХАТЬСЯ (груб.). Работать медленно, тяжело, с неудобствами. *Поки ти там будиш мудохання – їди вже додому.* Стг. Бог. *С тим сінам замудохаяся.* Стг. Бог.

МУЖИК, -а. 1. Мужчина. *Мужиків багато таких, що п'ють, так що робить нікому.* Змс. Петр. *Мужики вийшли покурить.* Бчк. Петр. См. также человек. 2. Муж. *Мій мужик роби на тракторі.* Пив. Рос. *Хай мужик сходить в кантору.* Тмр. Кам. См. также человек.

МУЗЮКАТЬ, *несов.* Долго, кропотливо возиться с чем-либо. *Це сіроп'яті кюс, тепер буде музюкати час.* Бчк. Петр. *Що ти там музюкаси? Бросай уже!* Стг. Бог.

МУКА, -и. Мукá Повесястно.

МУКІЧКА, -и. Уменьшит.-ласк. к мука; мучица. *Треба достать мукічки з пшеници.* Пив. Рос. *Треба вишести мукічки – хай трісця.* Бчк. Петр. *Свилям мукічки підмішум.* Стг. Бог. *Дуже хороша мукічка.* Трц. Лиск. Повесястно.

МУЛ, -у. 1. Ил. *Мул на дні у ріці. Як станеш, а оно тебе мняке і нога грузне.* Стг. Бог. *В нашій ріці багато мулу.* Пив. Рос. *Мул скоро вичистить.* Бид. Кан. 2. (перен.). *Мутный осадок. Помий курям воду, ато тим у їх самий мул.* Стг. Бог. *В відрі самий мул.* Прв. Калач.

МУЛЬ, -я. Плут. *А ти, муть, чього ни виїшов – ми тебе два чяси ждали.* Бчк. Петр.

МУЛЯТЬ, НАМУЛЯТЬ. 1. Искать, найти на ощупь. *Колісь гинди шукали, муляли.* Стг. Бог. Ср. *манать* 1. 2. Жать, тереть (об обуви). *Намуляв палиць – мали чоботи.* Стг. Бог. *Чоботи муляють.* Прв. Калач. *Шось муля на-у намуляла Шни.* Ольх. 3. *сов.* (перен.). *Найти, нащупать. Або там де скотину намуля треба гладить.* Стг. Бог. Ср. *Мацать* 2. 4. (перен.). *Не давать покоя, мешать. Ни трогай. Що вно тобі муля?* Стг. Бог. 5 (перен.). *Маячить перед глазами, мозолить глаза. День і ніч, день і ніч ця рожа [мальва?] в мене під вікном муля.* Лев. Павл.

МУРАВКА, -и. Муравей. *Муравки в хаті завилась.* Стг. Бог. *Апу подитись, чи в мене під*

сорочкою ни мурашки? Змс. Петр. Муравкі понагортали кучі землі. Прв. Калач. Повсеместно.

МУРІЙ, -а, -с. Темно-серий в пятнах. Стгл. Бог.

МУРЕНЬКИЙ, -а, -с. Уменьшит. к мурій. А тоді якісь жуки, такі муренькі, найшов у сосні, таких ними ніде. Стгл. Бог.

МУРЧАТЬ, несом. Мурлыкать. Кішка над мишкою мурчить. Стгл. Бог. Іч. мурчить – правниця їй, як її гладять. Змс. Петр. Повсеместно.

МУХО́Р, -хра́. 1. Отдельная свисающая часть бахромы. Коло платка пооббивались мухри́. Прв. Калач. 2. только мн. Бахрома. Мухри́ дажси пришивали до рушників. Клюб. Лиск. У тебе платок з мухра́ми... Стгл. Бог.

3. (персн.). Приставшая к одежде, свисающая с одежды нитка. Ану дай... в тебе ось якийсь мухо́р висить. Стгл. Бог.

МУХО́РКА, -и. Сор в зерне, ягодах и т.п. Зерно ..., тик чистого ни дають, а те, що з мухоркою. Бчк. Петр. Ср. мухорок.

МУХОРО́К, -рка́. Чашечка (сросшился чашелистики) ягоды. В мене мухоркі́в багато, я спішу, щоб приібрати [ежевiкi] більш. Стгл. Бог. Викинь он мухоро́к попався, ато й вареникі́в наварим з мухорка́ми. Змс. Петр. Ср. мухорка.

М'ЯСНИ́ЦІ, -ніць. То же, что мясниця́. На піст заговляють, на сім ниділь; як м'ясниці́ пройнуть, а тоді уже піст. Нитл. Вороб.

СОДЕРЖАНИЕ

Предисловие.....	3
Характеристика лексики украинских говоров Воронежской области	4
Специфика словаря и принципы отбора лексического материала.....	8
Структура словарной статьи.....	10
Перекрёстные ссылки.....	11
Список условных сокращений	12
Сокращённые названия населённых пунктов.....	13
Украинский алфавит	17
Словарные статьи	
А.....	18
Б	21
В.....	45
Г	84
Г.....	107
Д.....	108
Е.....	123
Є.....	123
Ж.....	123
З.....	127
І.....	148
І.....	149
К.....	150
Л.....	192
М.....	211

Научное издание

Авдеева Мария Тихоновна

**СЛОВАРЬ
УКРАИНСКИХ ГОВОРОВ
ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ**

Том I
А—М

Подготовка оригинала-макета - Н. Н. Лантюхова,
Т. А. Литвинова

Подписано в печать 04.12.2008. Формат 60×84 1/16. Усл. печ. л. 13,25
Тираж 200. Заказ № 2308

Издательско-полиграфический центр
Воронежского государственного университета.
394000, г. Воронеж, пл. им. Ленина, 10. Тел. (факс) +7(4732) 598-026
<http://www.ppc.vsu.ru>; e-mail: pp_center@ppc.vsu.ru

Отпечатано с готового оригинала-макета
в типографии Издательско-полиграфического центра
Воронежского государственного университета.
394000, г. Воронеж, ул. Пушкинская, 3. Тел. 204-133

